

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNEM EZGİ BÜYÜKYILDIZ

İSTANBUL, 2021

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNEM EZGİ BÜYÜKYILDIZ

Tez Danışmanı: DR. ÖĞR. ÜYESİ AHU AYANOĞLU

İSTANBUL, 2021

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

Tezin Adı: Boşanmanın Mali Sonuçları
Öğrencinin Adı Soyadı: Sinem Ezgi Büyükyıldız
Tez Savunma Tarihi: 03/05/2021

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

İmza
Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

İmza
Doç. Dr. Fatma ÖZKUL
Program Koordinatörü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ahu AYANOĞLU

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Pelin IŞINTAN

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Şefika Deren GÜNDÜZ

.....

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BOŞANMANIN EŞLER BAKIMINDAN MALİ SONUÇLARI

Sinem Ezgi BÜYÜKYILDIZ

T.C. BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahu AYANOĞLU

Mayıs 2021, Ana Metnin Sayfa Sayısı: 190

Evliliğin boşanma ile sonuçlanması durumunun taraflar açısından doğurduğu mali sonuçlar çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Boşanmanın mali sonuçları ölüme bağlı tasarrufların iptali, maddi ve manevi tazminat ve yoksulluk nafakasının ödenmesidir.

Çalışmamızda boşanma kavramı, boşanma nedenleri ve bu nedenlere dayanılarak boşanma davası açılabilmesi şartları, boşanma davasının konusu ve bu davalarda uygulanacak yargılama usulleri, boşanma davası esnasında alınacak geçici önlemler, maddi ve manevi tazminat taleplerinin dayanağı, şartları ve kapsamı ile yoksulluk nafakası, Yargıtay içtihatları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ve doktrindeki görüşler ışığında incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm boşanma kavramı, Türk Hukuku'nda benimsenen boşanma sebepleri, boşanma davası, bu davada uygulanacak yargılama usulleri ve alınacak geçici tedbirler, ikinci bölümde boşanmanın mali sonuçlarından maddi ve manevi tazminat, üçüncü bölümde ise yoksulluk nafakası incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Mali Sonuçlar, Maddi Tazminat, Manevi Tazminat, Yoksulluk Nafakası

ABSTRACT

Master Thesis

FINANCIAL CONSEQUENCES OF THE DEVORCE WITH REGARDS TO THE SPOUSES

Sinem Ezgi BÜYÜKYILDIZ

T.C. BAĞÇEŞEHİR UNIVERSITY SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

Department of Law

Private Law Program

Thesis Advisor: Ass. Prof. Dr. İur. Ahu AYANOĞLU

May 2021, Number of Pages of Main Text: 190

The financial consequences of the situation of marriage ending with divorce for the parties constitute the subject of our study. The financial consequences of divorce are the cancellation of death-related savings, financial and moral compensation and the payment of poverty alimony.

In our study, the concept of divorce, the reasons for divorce and the conditions for filing a divorce case based on these reasons, the subject of the divorce case and the trial procedures to be applied in these cases, the provisional measures to be taken during the divorce case, the basis, conditions and scope of the material and moral compensation claims, poverty alimony, Supreme Court case law and in practice. It was tried to be examined in the light of the problems encountered and opinions in the doctrine.

Our study consists of three parts. The first part examines the concept of divorce and the reasons for divorce adopted in Turkish Law, the divorce case, the trial procedures to be applied in this case and the interim measures to be taken, in the second part in the financial consequences of the divorce, material and moral compensation claims and the third part, poverty alimony are examined.

Keywords: Divorce, financial consequences, financial compensation, moral compensation, poverty alimony

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK BOŞANMA KAVRAMI, BOŞANMA SEBEPLERİ ve BOŞANMA DAVASI

I. GENEL OLARAK BOŞANMA KAVRAMI, BOŞANMA KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLER ve BOŞANMANIN DAYANDIĞI İLKELER.....	4
A. Boşanma Kavramı.....	4
B. Boşanma Konusundaki Görüşler.....	5
C. Boşanmanın Dayandığı İlkeler.....	6
1. Kusur İlkesi	7
2. İrade İlkesi.....	7
3. Temelden Sarsılma İlkesi	8
4. Elverişsizlik İlkesi	8
5. Eylemli Ayrılık İlkesi.....	9
D. Boşanma Sebepleri.....	9
1. Genel Olarak	9
2. Boşanma Sebeplerinin Sınıflandırılması.....	10
a. Konularına Göre Boşanma Sebepleri	10
b. Hakimin Takdir Yetkisinin Bulunmasına Göre Boşanma Sebepleri.....	11
E. Türk Hukukunda Benimsenen Boşanma Sebepleri	12
1. Özel Boşanma Sebepleri	12
a. Zina.....	12
b. Hayata Kast, Pek Kötü Muamele veya Onur Kırıcı Davranış	15

c. Küçük Düşürücü Suç İşleme veya Haysiyetsiz Hayat Sürme	16
d. Terk.....	20
e. Akıl Hastalığı	21
2. Genel Boşanma Sebepleri.....	22
a. Evlilik Birliğinin Sarsılması	22
b. Eşlerin Anlaşması	24
c. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması.....	27
II. BOŞANMA DAVASI.....	29
A. Davanın Konusu.....	29
1. Ayrılık	30
2. Boşanma.....	32
B. Taraflar ve Dava Ehliyeti	33
C. Yetki, Görev ve Yargılama Usulü.....	36
D. Geçici Önlemler	37
1. Eşlerin Barınması.....	38
2. Eşlerin Bakımı ve Geçimi (Tedbir Nafakası).....	39
3. Çocukların Bakımı ve Korunması (İştirak Nafakası).....	41
4. Eşlerin Mallarının Yönetimine İlişkin Önlemler	41
5. Diğer Önlemler.....	42
III. BOŞANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI.....	42
A. Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları.....	43
1. Çocukların Velayeti	43
2. Çocuklar İle Kişisel İlişki	47
3. Çocukların Bakımı (İştirak Nafakası).....	49
B. Boşanmanın Eşler Bakımından Sonuçları	51
1. Kişisel Sonuçlar	52

a. Evlilik Birliğinin Sona Ermesi	52
b. Yeniden Evlenme İmkânının Doğması	52
c. Kişisel Durumların Değişmesi veya Korunması.....	52
d. Kadın Hakkında Bekleme Süresi	56
e. Zamanaşımının İşlemeye Başlaması.....	57
f. Mirasçılık Sifatının Kaybedilmesi.....	57
2. Boşanmanın Mali Sonuçları.....	59

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMADA MADDİ ve MANEVİ TAZMİNAT TALEPLERİ

I. BOŞANMADA MADDİ TAZMİNAT TALEBİ.....	61
A. Genel Olarak	61
B. Maddi Tazminatın Hukuki Niteliği	62
C. Maddi Tazminatın Amacı ve Fonksiyonu.....	64
D. Maddi Tazminatın Şartları	65
1. Maddi Şartları.....	65
a. Maddi Zarar	65
b. Tazminat Talep Edilen Eşin Kusurlu Olması	69
c. Tazminat Talep Eden Eşin Kusursuz ya da Daha Az Kusurlu Olması.....	72
d. Nedensellik Bağının Bulunması.....	75
e. Hukuka Aykırılık Unsurunun Bulunması	77
2. Şekli Şartları.....	78
a. Boşanma Kararı Bulunması.....	78
b. Talep Olması	79
c. Talebin Süresinde Olması.....	80
aa. Boşanma Davasının Sonuçlanmasından Önceki Süre	80
bb. Boşanma Davası Sona Erdikten Sonra.....	81

E. Maddi Tazminatın Kapsamı.....	84
1. Tazminat Kapsamının Belirlenmesinde Kullanılacak Kriterler	84
2. Ödeme Şekli.....	87
a. Toptan Ödeme	88
b. İrat Şeklinde Ödeme.....	90
c. Faiz	94
II. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNAT TALEBİ.....	96
A. Genel Olarak Manevi Zarar ve Manevi Tazminat	96
B. Manevi Tazminatın Şartları.....	99
1. Manevi Tazminatın Maddi Şartları	99
a. Davacının Kişilik Hakkının Zedelenmesi	99
aa. Fiziksel Kişiliğe Saldırı.....	101
bb. Manevi Kişiliğe Saldırı.....	102
cc. Sosyal Kişiliğe Saldırı.....	102
dd. Hukuka Aykırılık Oluşturmayan Haller	103
b. Tazminat Talep Eden Tarafın Kusursuz veya Daha Az Kusurlu Olması	104
aa. Kusursuz Tarafın Manevi Tazminat Talebi	104
bb. Daha Az Kusurlu Tarafın Manevi Tazminat Talebi	105
cc. Eşit Kusurlu Tarafın Manevi Tazminat Talebi	106
dd. Manevi Tazminat Talep Edilen Tarafın Kusurlu Olması.....	107
c. Nedensellik Bağının Bulunması	109
d. Hukuka Aykırılık Unsurunun Bulunması	110
2. Manevi Tazminatın Şekil Şartları	112
a. Boşanma Kararının Bulunması	112
b. Talebin Bulunması.....	112
c. Süre Koşuluna Uyulmuş Olması	116

bb. Boşanma Davasının Sonuçlanmasından Sonraki Süre	117
C. Manevi Tazminatın Kapsamı.....	118
1. Miktarının Belirlenmesi	118
2. Ödenme Şekli.....	120
3. Faiz.....	120

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOŞANMADA YOKSULLUK NAFAKASI

I. YOKSULLUK NAFAKASININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	122
II. YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI	125
A. Boşanma Kararı Verilmiş Olmalı.....	126
B. Taraflardan Birinin Talepte Bulunması	126
C. İstemde Bulunan Tarafın Kusurunun Daha Ağır Olmaması	128
D. İstemde Bulunan Tarafın Boşanma Nedeni İle Yoksulluğa Düşme Tehlikesi İle Karşı Karşıya Kalması	129
1. Yoksulluk Nafakasının Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ile Arasındaki İlişki.....	131
III. YOKSULLUK NAFAKASININ MİKTARININ BELİRLENMESİ ESASLARI..	135
IV. YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ	137
A. Genel Olarak	137
B. Yoksulluk Nafakasının Süresi İle İlgili Güncel Tartışmalar	138
V. YOKSULLUK NAFAKASININ ÖDENME BİÇİMİ	146
A. Sermaye Şeklinde Ödeme	146
B. İrat Şeklinde Ödeme	148
C. Kural Olarak Ülke Parası İle Ödeme.....	149
VI. YOKSULLUK NAFAKASININ SONA ERMESİ.....	150
A. Genel Olarak	150

B. İrat Şeklinde Ödenen Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi.....	150
1. Kendiliğinden Sona Erme Halleri	151
a. Nafaka Alacaklısının Ölmesi Nedeni İle Sona Erme	151
b. Nafaka Borçlusunun Ölmesi Nedeni İle Sona Erme.....	152
c. Yoksulluk Nafakası Alan Eşin Yeniden Evlenmesi Nedeni İle Sona Erme .	153
2. Mahkeme Kararı İle Sona Erme	154
a. Yoksulluğun Ortadan Kalkması.....	154
b. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi.....	155
c. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Fiilen Evliymiş Gibi Yaşamayı	156
C. Yoksulluk Nafakasının Belirli Bir Süre Ödeneceği Konusunda Tarafların Anlaşması.....	157
VII. YOKSULLUK NAFKASININ ARTIRILMASI VEYA AZALTILMASI.....	158
VIII. ZAMANAŞIMI.....	160
VIII. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME.....	160
X. YOKSULLUK NAFKASININ DİĞER NAFKA TÜRLERİ VE MADDİ TAZMİNAT İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	161
A. Yoksulluk Nafakasının Yardım Nafakası İle Karşılaştırılması	162
B. Yoksulluk Nafakasının Tedbir Nafakası İle Karşılaştırılması.....	166
C. Yoksulluk Nafakasının İştirak Nafakası İle Karşılaştırılması.....	168
D. Yoksulluk Nafakasının Maddi Tazminat İle Karşılaştırılması.....	169
SONUÇ.....	171
KAYNAKÇA.....	176

KISALTMALAR

AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
E	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K	: Karar
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MÜHF-HAD Dergisi	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmalar Dergisi
PMF	: Population Masculine et Feminine (Erkek ve Kadın Nüfusu)
RG	: Resmî Gazete
S	: Sayı
ss	: Sayfalar
s	: sayfa
T	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türk Baroları Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEVAP	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

Y : Yıl
Yarg : Yargıtay
YİBGK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
yy : yüzyıl

GİRİŞ

Toplumun temel yapı birimi olarak görülen aile kural olarak hukuki bir işlem olan evlenme sözleşmesi ile kurulur. Evlenme sözleşmesinin kurulması ile bu sözleşmenin tarafları farklı hukuki bir statü olan “evli” konumuna girerler. Bu statü, taraflara çeşitli haklar sağladığı gibi bazı yükümlülükler de yükler.

Sağlıklı bir toplumun tesisi için çocukların aile ortamında büyümesi ve eşlerin huzurlu bir aile ortamında hayatlarını devam ettirmeleri arzu edilse de evlilik birliği içinde bazı olayların ve anlaşmazlıkların yaşanması kaçınılmazdır. Nitekim, günlük hayatın zorlukları, maddi sorunlar veya sağlık sorunları ya da daha başka bir sürü faktörün etkisi ile evlilik birliğinin tarafları bu birliği sonlandırma kararı almak durumunda kalabilmektedir.

Aileyi oluşturan taraflar arasındaki birlikte yaşama isteği kaybolduğunda, aile olumsuz bir grup haline gelerek topluma ve eşlere hiçbir faydası olmayan ve daha ziyade zararı dokunan bir birlikteliğe dönüşür. Evlilik birliği kurulurken eşlerin bunu ömür boyu sürdürmeleri arzu edilmiş olsa da ne yazık ki bazı evliliklerin sona ermesi kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aile kurumunun toplumsal yanının ağırlığı nedeni ile aile hukuku ve bu kapsamda, boşanma ile ilgili düzenlemeler üzerinde oldukça fazla durulan konular olmuştur. Aile müessesesi toplumun oluşumu, değişimi ve gelişimini oldukça fazla etkileyen önemli bir müessese olduğu için eşler arasındaki ortak hayatın hem kurulması hem de bozulması kanunlar ile düzenlenmiştir. Bu kapsamda, kanun koyucu boşanma kurumunu Türk Medeni Kanunu’nda oldukça ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir.

Boşanma ile ilgili düzenlemelerde toplum, aile ve çocukların yararı esas alınmaktadır. Bu çıkarlar düzenlenirken toplumdaki aile ile ilgili değer yargıları, bakış açısı ve hukukun temel ilkeleri göz önüne alınmaktadır. Ancak, aile kurumunun dinamik yapısı ve hızla değişen sosyo-ekonomik şartlar, boşanmayla ilgili düzenlemelerin aile

bireylerinin boşanmadan en az zarar görecektir şekilde yapılmasını oldukça güçleştirmektedir.

Günümüzde boşanma ile ilgili sorunlar hukuki olduğu kadar ekonomik, sosyal ve evrensel nitelik de göstermektedir. Boşanmaya neden olan faktörler ise oldukça fazla ve birbirinden farklı olabilmektedir. Eşler arasındaki karakter farklılıkları, eşlerin sadakat yükümlülüklerine uymamaları, birbirlerine ilgi ve saygı duymamaları, eşlerin sağlık sorunları, aile büyüklerinin veya başka üçüncü kişilerin eşlere müdahale etmesi gibi birbirinden farklı ve oldukça çeşitli sebepler boşanmaya yol açabilmektedir.

Boşanma sorununa ülkemizin sosyal ve ekonomik gerçekleri göz önüne alınarak bakıldığında ise kadının genellikle kocasına ekonomik olarak bağlı olduğu, boşanma hukukunda uygulamada ortaya çıkan en önemli sorunların ise boşanmanın hukuki sonuçları ve özellikle de mali sonuçları ile ilgili olduğu görülmektedir. Çünkü ülkemizdeki kadınların büyük bir kısmı ekonomik bağımsızlıklarını elde edemedikleri için kocaya bağımlı olarak sürdürdükleri yaşamları, boşanmanın sonuçlarından çok fazla etkilenmektedir.

Evlilik birliğinin kurulması ile tarafların sosyal ve hukuki statüleri değiştiği gibi boşanmanın gerçekleşmesi ile de bu statülerde değişiklikler olmaktadır. Esasında boşanmanın mali sonuçları da boşanmanın bu hukuki sonuçlarının bir kısmını oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda eşler ve çocuklar açısından, maddi ve manevi tazminat ve nafaka konuları ile ilgili düzenlemelerle, eşlerin ve çocukların boşanma yüzünden zarar görmemesi veya ortaya çıkacak bu zararın en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının maddi tazminat talebi ile ilgili düzenlemesiyle, boşanmada kusursuz veya daha az kusurlu olan tarafın, evlilik birliğindeki hayat standardının boşanmadan sonra da devam ettirebilmesi amaçlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasındaki boşanmada manevi tazminat düzenlemesi ile ise; bir acı veya ıstırapın bir miktar para ile giderilebilmesi söz konusu olmasa da haksız bir fiilden kaynaklanan ruhi veya bedeni sıkıntılar için tazminatın ödenmesi ile bu sıkıntıların hafifleyip, teselli olma imkânı sağlanmaya çalışılmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci fıkrasındaki yoksulluk

nafakası düzenlemesi ile de boşanma nedeni ile kendi geçimini sağlayamayacak durumda olan tarafın bu imkânı elde edene kadar, zorunlu ihtiyaçlarının diğer eş tarafından sağlanması amaçlanmıştır.

Uygulamada bu konuya ilişkin yaşanan sorunlar ve bu konunun sürekli değişim göstermesi sebebiyle çalışmamızda boşanmanın hukuki sonuçlarından olan mali sonuçlarını incelemeye çalıştık. Üç bölümden oluşan bu çalışmamızda boşanmanın mali sonuçlarını uygulamada karşılaşılabilecek sorunlar ve Yargıtay kararları ışığında ele almaya çalıştık. Boşanmanın mali sonuçları; maddi ve manevi tazminat talepleri ve yoksulluk nafakası ödenmesidir.

Çalışmamızın birinci bölümünde boşanma kavramı, boşanma konusundaki görüşler ve boşanmanın dayandığı ilkeler, Türk hukukunda kabul edilen boşanma sebepleri, bu sebeplere istinaden boşanma davası açılabilmesinin şartları, boşanma davasının konusu, ayrılık ve boşanma davaları, bu davalarda uygulanacak usul hükümleri, yetki ve taraf ehliyeti, bu davalar esnasında alınacak geçici tedbirler incelenmiştir.

İkinci bölümde ise boşanmanın mali sonuçlarından olan, maddi ve manevi tazminat taleplerinin konusu, maddi ve manevi tazminat talep edilebilmesinin şartları, bu tazminatların kapsamı ve ödenme biçimleri, kusur durumunun maddi ve manevi tazminat taleplerine etkileri incelenmiştir.

Çalışmamızın son bölümü olan üçüncü bölümde ise boşanmanın mali sonuçlarından olan yoksulluk nafakası incelenmeye çalışılmış, bu kapsamda, yoksulluk nafakasının talep edilebilme şartları, ödenme süresi ve şekli, yoksulluk nafakasının değiştirilmesi usulü ve yoksulluk nafakasının sona ermesi incelenmiş, yoksulluk nafakası ile diğer nafaka türlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK BOŞANMA KAVRAMI, BOŞANMA SEBEPLERİ ve BOŞANMA DAVASI

I. GENEL OLARAK BOŞANMA KAVRAMI, BOŞANMA KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLER ve BOŞANMANIN DAYANDIĞI İLKELER

A. Boşanma Kavramı

Türk Medeni Kanunu'nda¹ evlilik² birliğinin çeşitli sebeplerle sona erebileceği düzenlenmiş olup³ boşanma da bu birlikteliğin olağan şekilde sona erdirildiği bir yöntem olarak kabul edilmiştir.

Birçok farklı birleşen ve sebep boşanmayı meydana getirebilmektedir. Bireysel anlaşmazlıklar, ekonomik veya çevresel sorunlar, aile faktörü gibi etkenlerden biri veya birkaçının birleşmesi ile çiftlerin evliliklerini sonlandırması sonucu doğabilir⁴.

¹ 4721 Sayılı Kanun, Kabul T. 22/11/2001, RG. T.8.12.2001, S. 24607.

² Evlenmenin tanımı; bir kadın ve erkeğin birbirlerine uygun ve karşılıklı irade beyanları ile kanunda öngörülen şekilde meydana getirdikleri birliktelik olarak yapılabilir; bkz. **Erdem, Mehmet**, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 2018, s. 50. Evlenme ile ilgili benzer tanımlar için bkz. **Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper**, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2020, s. 47; **Velidedeoğlu, H.Veldet**, Türk Medeni Hukuku C.II, Aile Hukuku 5. Baskı, İstanbul 1965, s. 199; **Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya**, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, Yenilenmiş 21. Baskı, İstanbul 2019, s. 59. Evlenmenin hukuki mahiyeti konusu doktrinde tartışmalıdır. Evlenmenin hukuki mahiyetini açıklamak için ortaya konulan görüşler; sözleşme görüşü, kurum görüşü ve şart-tasarruf görüşüdür; bkz. **Akıntürk /Ateş**, s. 60 vd.

³ Ölüm, gaiplik, cinsiyet değişikliği ve hükümsüzlük, boşanmanın yanı sıra evliliği sona erdiren diğer sebeplerdendir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, ss. 195-201; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 104.

⁴ **Yıldırım, Sait**, Boşanma Sebepleri Üzerine Bir Araştırma, ss.13-43, s.13, www.academia.edu, (Erişim T.02.01.2021).

Boşanma kurumu oldukça eski bir kurumdur ve tarih boyunca birçok din ve hukuk kuralları ile farklı şekillerde uygulanmıştır.

En eski uygarlıklardan günümüze kadar evlilik müessesesini düzenleyen kurallar ile evlilik birliğinin sona ermesi ile ilgili kurallar birbirine bağlı olarak düzenlenmiş ve gelişim göstermiştir. Hatta boşanmaya izin vermeyen hukuk sistemlerinde bile boşanmadan bahsedilerek, boşanmanın gerçekleşmemesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır⁵.

Türk Hukukunda boşanmanın tanımı konusunda doktrinde görüş birliği olduğu söylenebilir ve boşanmanın tanımı genellikle; eşler daha hayattayken, kanunla düzenlenmiş olan bir nedene istinaden eşlerden birinin dava açması üzerine hakim kararı ile evlilik birliğine son verilmesi olarak yapılır⁶.

Boşanmanın tanımından da anlaşılacağı üzere, Türk Medeni Kanunu'nda boşanmanın kanunda yer verilmiş olan bir sebebe dayanılarak ve ancak hakimin kararı ile gerçekleşebileceği kabul edilmektedir.

B. Boşanma Konusundaki Görüşler

Boşanma konusunda birbirine ters eğilim ve düşünceler söz konusudur. Bu konuda ileri sürülen ve çeşitli hukuk sistemlerinde benimsenen görüşler; boşanmaya yer vermeyen görüş, boşanmanın serbest olması görüşü ve boşanmanın bir sebebe dayanarak hakim hükmü ile gerçekleşmesi görüşüdür.

⁵ **Yalçınkaya, Namık/Kaleli, Şakir**, Yeni Boşanma Hukuku, C.II, Ankara 1988, s. 694.

⁶ **Akıntürk/Ateş**, s. 235. Boşanma ile ilgili benzer tanımlar için bkz. **Dural/Ögüz/Gümüş**, s. 104; **Kılıçoğlu Ahmet M.**, Aile Hukuku, Ankara 2019, s. 88; **Velidedeoğlu**, s. 177; **Öztan, Bilge**, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2015, s. 762; **Öztan, Bilge**, Medeni Hukukun Temel Kavramları, 45. Baskı, Ankara 2020, s. 488; **Ceylan, Ebru**, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul 2006, s. 7; **Ruhi, Ahmet Cemal**, Boşanma ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi, İstanbul 2003, s. 17; **Aras, Bahattin**, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, 2. Bası, Ankara 2011, s. 27.

Boşanmayı reddeden görüş kaynağını İncil'den alan ve X yy.'dan itibaren Katolik Kilisesi tarafından kabul edilen görüştür. Bu görüşe göre, eşler arasında cinsel ilişki gerçekleştikten sonra evlilik bağının bozulması artık mümkün değildir⁷.

Boşanmanın serbest olduğu görüş, ilk ve orta çağda en yaygın olarak benimsenen görüş olup bu görüşe göre, evlenirken serbest iradeleri ile hareket eden eşlerin, boşanmak istediklerinde de serbest iradeleri ile hareket edebilmeleri gerekir. Buna göre, eşler evlilik birliğini sürdürmek istemiyorlarsa herhangi bir yargı kararına gerek duymadan, aralarında anlaşarak ya da tek taraflı olarak evlilik birliğini sona erdirebilirler⁸.

Modern hukuk sistemlerinin neredeyse tamamı ve Türk Hukuk sistemi tarafından kabul edilen görüş; boşanmanın bir nedene dayanarak yargıcın vereceği hüküm ile gerçekleşmesi görüşüdür. Bu görüşe göre, eşlerin kanunda yazan sebeplerden başka sebeplere dayanarak veya hakim kararı olmadan boşanabilmeleri mümkün değildir⁹.

C. Boşanmanın Dayandığı İlkeler

Hukuk sistemlerinde boşanma sebepleri düzenlenirken belirli ilkeler göz önüne alınmıştır. Bu ilkelerin kısaca şu şekilde ortaya konulması mümkündür:

⁷ Akıntürk /Ateş, s. 237 vd.; Öztan, Aile, s.638; Ceylan, s. 8.

⁸Akıntürk /Ateş, s. 238; Öztan, Aile, s.638; Ceylan, s. 9.

⁹ Zevkliler, Aydın/Havutçu, Ayşe/Ertaş, Şeref/Gürpınar, Damla, Medeni Hukuk, Temel Bilgiler, 9.Bası, Ankara 2015, s. 879; Akıntürk/Ateş, s. 239; Öztan, Aile, s. 639; Ceylan, s. 9.

1. Kusur İlkesi

Boşanmanın kusura¹⁰ dayandırıldığı boşanma nedenlerinde, boşanma kararı verilebilmesi için eşlerden birinin kusurlu olması aranır¹¹. Bu sistemlerde, eşlerden birinin boşanmaya neden olacak ağırlıkta kusurlu davranışıyla evlilik birliğinden kaynaklanan temel yükümlülükleri ihlal etmesi durumunda, diğer eşe bu birlikteliği bitirme imkânı tanınır. Ancak, akıl hastalığı nedeni ile açılacak boşanma davalarında olduğu gibi bütün boşanma sebeplerinin kusur ilkesine dayandırılması söz konusu olamaz¹².

Türk Hukukunda “zina (Türk Medeni Kanunu’nun 161’inci maddesi)”, “hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış (Türk Medeni Kanunu’nun 162’nci maddesi)”, “suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (Türk Medeni Kanunu’nun 163’üncü maddesi)”, “terk (Türk Medeni Kanunu’nun 164’üncü maddesi)” sebeplerinin kusur ilkesine dayandığı söylenebilir.

2. İrade İlkesi

İrade ilkesinde, evlilik birliğinin sonlandırılmasında eşlerin iradeleri esas alınır. Bu ilkede, evlilik birliğinin kurulmasında tarafların iradesi yeterli görüldüğü için eşlerin rızası boşanmanın gerçekleşebilmesi için de yeterli görülmektedir. Buna göre, eşler birlikte başvurduğunda ya da eşlerden birinin başvurusu üzerine mahkeme boşanma kararı verebilmelidir¹³.

¹⁰ Kusur, hukuka uygun olmayan, hukuk düzeni ve ahlak tarafından kınanan bir davranış veya davranış eksikliği biçimi olarak ifade edilebilir; bkz. **Eren Fikret**, Borçlar Genel Hukuku, 22. Bası, İstanbul 2017, s. 569.

¹¹ **Feyzioğlu, Feyzi N.**, Aile Hukuku, 3.Baskı, İstanbul 1986, s. 251; **Ceylan**, s. 10; **Akıntürk /Ateş**, s. 240; **Öztan**, Aile, s. 640.

¹² **Akıntürk/Ateş**, s. 240; **Öztan**, Aile, s. 640; **Gençcan, Ömer Uğur**, Boşanma Tazminat Nafaka Hukuku Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, Ankara 2015, s. 114.

¹³ **Yalçınkaya/Kaleli**, s. 29; **Akıntürk/Ateş**, s. 240; **Öztan**, Aile, s. 642; **Ceylan**, s. 11.

Türk Hukukunda anlaşmalı boşanmaya (Türk Medeni Kanunu’nun 166/3’üncü maddesi) ilişkin düzenleme irade ilkesinin kapsamında değerlendirilir.

3. Temelden Sarsılma İlkesi

Bu ilkeye göre, evlilik birliği temelden sarsılmış ise evlilik birliğinin devamını istemenin hiçbir faydası kalmamıştır. Bu birlik temelden sarsılıp aile düzeni bozulduğunda, bu durum taraflara artık mutluluk değil; üzüntü ve elem getireceği gibi bu birliğin devamında da artık toplumsal yarar söz konusu olamaz¹⁴.

Türk Hukukunda “evlilik birliğinin temelden sarsılması (Türk Medeni Kanunu’nun 166’ncı maddesinin 1’inci maddesi)”, “suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (Türk Medeni Kanunu’nun 163’üncü maddesi)” ve “akıl hastalığı (Türk Medeni Kanunu’nun 165’nci maddesi)” boşanma sebeplerinde temelden sarsılma ilkesi kapsamındadır.

4. Elverişsizlik İlkesi

Elverişsizlik ilkesine göre, eşlerden birinin bedensel veya ruhsal sorunlar nedeniyle, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirememesi halinde boşanma kararı verilir. Eşlerden birinde söz konusu olan böyle bir sorun ortak hayatın devamını diğer eş için çekilmez hale getirmiş ise ortak hayat kendisi için çekilmez hale gelen eş boşanma davası açabilecektir¹⁵.

Türk Medeni Kanunu’nun 165’nci maddesinde düzenlenen “akıl hastalığı”, bu ilkenin kapsamındadır.

¹⁴ Akıntürk/Ateş, s. 242; Öztan, Aile, s. 641; Gençcan, Nafaka, s. 118.

¹⁵ Feyzioğlu, s. 253; Akıntürk/Ateş, s. 241; Öztan, Aile, s. 641; Ceylan, s. 12.

5. Eylemli Ayrılık İlkesi

Bu ilkeye göre, evlilik birliğine inançları ve birlikte yaşama istek ve arzuları kalmadığı için eşlerin uzun süreli ve sürekli ayrı yaşamları halinde boşanma kararı verilir¹⁶. Ancak, eşlerin ayrı geçirmesi gereken sürenin iyi ayarlanması gerekir. Çünkü bu sürenin kısa olması tek yanlı boşanmaya yol açabileceği gibi uzun olması ise eşlerin yeni bir hayat başlatabilme imkânını sınırlandıracaktır¹⁷.

Türk Medeni Kanunu’nun 166/4’üncü maddesinde düzenlenen “eylemli ayrılık”, bu ilkenin kapsamındadır.

D. Boşanma Sebepleri

1. Genel Olarak

Medeni Kanun’da boşanmanın bir sebebe dayanılarak hakim kararına gerçekleşmesi görüşü başka bir ifadeyle, “sebebe dayanan boşanma” görüşü kabul edilmiş ve boşanma nedenleri Türk Medeni Kanun’unun 161-166 maddeleri arasında sınırlı sayı prensibine göre düzenlenmiştir¹⁸. Buna göre, sadece bu nedenlerden biri bulunduğu takdirde hakim kararına boşanmak mümkün olabilecek ve bu nedenlerden başka bir nedenle boşanma davası açılmayacağı gibi boşanma kararı da verilemeyecektir¹⁹.

¹⁶ Öztan, Aile, s. 642; Ceylan, s. 13.

¹⁷ Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1985/1986, s. 144; Akıntürk/Ateş, s. 242; Öztan, Aile, s. 642; Gençcan, Nafaka, s. 118.

¹⁸ Türk Medeni Kanunu’nda benimsenen boşanma sebepleri ve boşanma sebepleri sistematigi İsviçre Hukuku ve Alman Hukuku’nda benimsenenden farklıdır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Güven, Kudret, Türk, İsviçre ve Alman Hukuklarında Boşanma Sebepleri ve Esasları Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Y. 2015, ss. 35-56.

¹⁹ Akıntürk/Ateş, s. 243; Erdem, s. 100; Öztan, Aile, s. 639; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 104; Gözütok, Gülfer, Terk Sebebiyle Boşanma, Ankara 2019, s. 30.

Türk hukuk sisteminde, boşanma sebepleri özel - genel boşanma sebepleri ile mutlak - nispi boşanma sebepleri ayrımlarına tabi tutulmuştur. Bu ayrımlar boşanma davası açacak olan eşin bu davasını dayandıracığı boşanma sebebini belirlemesinin yanında, ispat ölçüsünün ve bazen de boşanma davası açmak isteyen eşin boşanma davası açma hakkına sahip olup olmadığının tespit edilmesi konusunda önem arz eder²⁰.

2. Boşanma Sebeplerinin Sınıflandırılması

a. Konularına Göre Boşanma Sebepleri

Kanunumuzda kabul edilen boşanma nedenleri mahiyet, konu ve kapsamaları yönünden birbirinden farklıdır. Boşanma nedenleri, konularına göre, özel boşanma nedenleri ve genel boşanma nedenleri olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Özel boşanma sebepleri; kanunda düzenlenmiş olan belirli ve özel bir sebebin varlığı ile evlilik birliğinin sonlandırılabilceği sebeplerdir²¹. Boşanmaya neden olan bu sebepler kanunla sınırlı sayıda belirlenmiştir.

Önceden belirlenebilmesi mümkün olmayan olaylar nedeniyle, evlilik birliği temelden sarsılıp, ortak hayat eşler için artık çekilmez olmuşsa genel boşanma nedeninin varlığı söz konusudur²².

Genel boşanma sebebi, uygulamada en sık başvuru alan boşanma nedenidir. Özel boşanma nedenlerinin belirli kalıpları olduğundan pek çok olayın bu kalıplara uymaması özel boşanma nedenine başvurulmasına engel olabilir. Çünkü önceden

²⁰ Dural/Öğüz /Gümüş, s. 105; Akıntürk/Ateş, s. 244.

²¹ Akıntürk/Ateş, s. 243; Kılıçoğlu, Aile, s. 91; Hatemi, Hüseyin, Aile Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2020, s. 115.

²² Akıntürk/Ateş, s. 243; Hatemi, s. 115; Öztan, Aile, s. 644; Gözütok, s. 31; Kılıçoğlu, Aile, s. 91; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 105.

bilinemeyen, sınırları çizilmeyen birçok olay evlilik birliğini temelden sarsabilecek mahiyette olabilir²³.

Türk Medeni Kanunu'nda belirli olgulara ilişkin olarak kabul edilen, diğer bir deyişle, özel boşanma nedeni olarak kabul edilen boşanma nedenleri; zina, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış, hayata kast, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığıdır. Bunun yanında, evlilik birliğinin sarsılması ile aynı maddede düzenlenmiş olan eşlerin anlaşması ve eylemli ayrılık ise genel boşanma nedenleri olarak kabul edilmiştir.

b. Hakimin Takdir Yetkisinin Bulunmasına Göre Boşanma Sebepleri

Boşanma sebepleri hakimin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı yönünden ise “*mutlak boşanma sebepleri*” ve “*nispi boşanma sebepleri*” olarak sınıflandırılır. Buna göre, mutlak boşanma nedenleri kanunda boşanma sebebi olarak kabul edilen olgunun ispat edilmesi halinde hakimin bu durumun diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getirip getirmediği yönünde bir araştırma yapmadan boşanma kararı vermesini gerektiren boşanma nedenleri iken, nispi boşanma sebepleri ise; boşanma nedeni olarak kanunda öngörülmüş olan olgunun gerçekleşmiş ve ispatlanmış olmasının yeterli olmayıp, hakimin ayrıca bu durumun ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirip getirmediğini araştırması ve bu şartın gerçekleşmiş olması halinde boşanma kararı verebileceği boşanma nedenleridir²⁴.

Bir olay gerçekleştiğinde, bu olayın gerçekleşmesinin evlilik üzerindeki etkisi nazara alınmadan eşlere boşanma hakkı verilmiş ise mutlak bir boşanma sebebinin varlığı söz konusudur. Boşanma sebebi olan olayın gerçekleşmesi durumunda, eşlerin boşanması

²³ Feyzioğlu, s. 310; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 118; Akıntürk/Ateş, s. 243; Erdem, s. 123; Kılıçoğlu, Aile, s. 91; Gözütok, s. 31.

²⁴ Akıntürk/Ateş, s. 243; Hatemi, s. 116; Kılıçoğlu, Aile, s. 91; Gözütok, s. 30 vd.; Erdem, s. 101; Ceylan, s. 22.

yönünde karar verilmesi şarttır²⁵. Başka bir ifade ile boşanma kararı verilir verilmemesi konusunda hakimın takdir hakkı yoktur, ayrıca evlilik birliğinin ortak hayatı çekilmez hale getirip getirmediği yönünde bir değerlendirme yapılmaz²⁶.

Nispi boşanma sebebine dayanılarak boşanmanın gerçekleşebilmesi için ise yasada nispi boşanma nedeni olarak gösterilen durumun gerçekleşmesi ve ayrıca bu durumun ortak hayatın devamını çekilmez hale getirmiş olması gerekir²⁷.

E. Türk Hukukunda Benimsenen Boşanma Sebepleri

1. Özel Boşanma Sebepleri

a. Zina

Türk Medeni Kanunu'nun 185'inci maddesinde evlilik birliğinin genel hükümleri düzenlenmiştir. Bu maddenin 3'üncü fıkrası, eşlerin evlilik süresince birbirlerine sadık ve yardımcı olmak zorunda olduklarını düzenlemiş, bu düzenleme ile evlilik birliğini oluşturan eşlere sadık olma yükümlülüğü yüklemiştir²⁸. Bu yükümlülük "*sadakat yükümlülüğü*" olarak adlandırılır ve temel işlevi ise evlilik birliğinin devamını

²⁵ **Gençcan, Ömer Uğur**, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2017, s. 125; **Akıntürk/Ateş**, s. 244; **Hatemi**, s. 116; **Dural/Öğüz /Gümüş**, s. 118; **Erdem**, s. 101.

²⁶ **Gençcan**, Tazminat, s. 126.

²⁷ **Zevkliler/Havutçu/Ertas/Gürpınar**, s. 283; **Akıntürk/Ateş**, s. 244; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 91; **Dural/Öğüz /Gümüş**, s. 105; **Erdem**, s. 101; **Gözütok**, s. 31.

²⁸ Evlilik kurumunun sağlıklı bir şekilde işleyerek kendisine yüklenen misyonu yerine getirebilmesi için eşlere bazı yükümlülükler yüklenmiştir. Evlilik birliğinin devamının sağlanabilmesi açısından bu yükümlülüklerin önemi büyüktür. Bu yükümlülüklerden en fazla önem arz edenin ise eşlerin birbirlerine sadakatle davranması yükümlülüğü olduğu söylenebilir. Sadakat yükümlülüğü ihlal edildiğinde ise diğer eş yönünden evlilik kurumunun oluşumundaki temel değerlerin zarara uğraması ve kişilik haklarının ihlal edilmesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle sadakat yükümlülüğünün ihlal edilmesi halinde diğer eşin boşanma yoluna gitmesi bu ihlalin en doğal sonucu olarak karşımıza çıkar; bkz. **Aras Bahattin**, Sadakat Yükümlülüğünün İhlal Edilmesi Halinde Eşin ve Üçüncü Kişinin Manevi Tazminat Sorumluluğu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, S. 116, Y. 2016, ss. 14-23, s. 14.

sağlamaktır²⁹. Zina eylemi ise bu sadakat yükümlülüğüne aykırılığın bir görünümüdür. Öyle ki, zinanın eşler arasındaki manevi bağlılığı sarsıcı etkisi dikkate alınarak zina özel bir boşanma sebebi olarak kabul edilmiştir³⁰. Türk Medeni Kanunu’nun 161’inci maddesinde zina düzenlenmiştir.

Zina; eşlerden birinin evlilik birlikteliği devam ederken karşı cinsten başka biriyle ve kendi iradesi ile cinsi münasebette bulunması olarak tanımlanabilir³¹. Buna göre, zinanın söz konusu olabilmesi için zina edenin serbest iradesinin bulunması ve cinsel ilişkinin karşı cinsten biri³² ile gerçekleştirilmiş olması gereklidir³³.

Zina kusura dayanan, mutlak özel boşanma sebebi olduğundan, zina olayı ispatlandığında ayrıca evlilik birliğinin temelden sarsılıp sarsılmadığına bakılmaksızın boşanma kararı verilir³⁴.

Zina sebebine dayanılarak boşanma davası açılabilmesi için ilk şart evlilik ilişkisinin bulunmasıdır. Evliliğin butlanla sakatlanmış olmasının veya geçerli olmasının bir önemi yoktur. Evlilik ilişkisi devam ederken eşlerin birbirine karşı sadakat yükümlülüğü devam ettiğinden eşler hakkında ayrılık ya da gaiplik kararı verilmesi, eşlerden birinin

²⁹ **Çetiner, Bilgehan**, Aldatılan Eş Manevi Tazminat Talep Edebilir Mi?, Prof. Dr. İlhan Uluşan’a Armağan, C. I., İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, C. 15, S. 2, Y. 2016, s. 515.

³⁰ **Dede, İsmail**, Türk Boşanma Hukukuna Farklı Bir Yaklaşım: Zina ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Arasındaki Keskin Sınır, MÜHF-HAD Özel Sayı, Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu’na Armağan, Y. 2016, ss. 643-664, s. 646, www.dergipak.com.tr, (Erişim T.12.03.2020).

³¹ **Zevkliler/Havutçu/Ertay/Gürpınar**, s. 283; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 106; **Hatemi**, s. 117; **Akıntürk/Ateş**, s. 244; **Öztan**, Aile, s. 645; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 92.

³² Karşı cinsiyeti belirleme sorunsalı hakkında detaylı bilgi için bkz. **Dede**, s. 644.

³³ **Okan Koç, Yasemin**, Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranış Sebebi İle Boşanma, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 14

³⁴ “Zina mutlak bir boşanma sebebidir. Bunun mutlak boşanma sebebi olması gerçekleşmiş olması halinde evlilik birliğini temelden sarstığı, karine olarak kabul edilmesine dayanır. Yasa koyucu, zina olayını özel boşanma sebebi saymakla bu olayın evliliği derin biçimde sarstığını baştan kabul etmiş, ayrıca olayın evlilik birliği üzerindeki etkilerinin araştırılmasına lüzum görmemiştir. Bu bakımdan “zina” sebebine dayanan boşanma talebinin içinde evlilik birliğinin temelden sarsılması olgusu, bu sebeple açıkça dayanılmamış olsa bile zaten mevcuttur”, Yarg. 2.HD., T.10.02.2014, E.2013/20105, K.2014/2281, <https://www.hukukmedeniyeti.org>, (Erişim T.12.03.2020).

ayrı konut edinmiş olması gibi durumlar nedeniyle eşler fiilen bir arada yaşamasa bile eşlerden birinin karşı cinsiyetten biri ile cinsel ilişkiye girmiş olması zina olarak kabul edilecektir³⁵.

Başkası ile cinsel ilişkide bulunma ise zinanın söz konusu olabilmesi için gereken bir diğer şarttır. Eşlerden birinin karşı cinsten başka biri ile bir kez için dahi olsa, cinsel ilişkide bulunmuş olması yeterlidir³⁶; bunun süreklilik arz etmesi gerekmez³⁷.

Zina yapanın kusurlu olması ise bu konuda aranan son şarttır. Zina edenin cinsel arzu ve isteklerini paylaştığı kişinin eşi dışında başka kişi olduğunu anlayarak, bilerek ve isteyerek cinsel ilişkiye girmiş olması halinde kusurlu olduğundan söz edilir³⁸.

Zina eylemi her türlü delille ispat edilebilse de eylemin niteliği gereği gizlilik içinde gerçekleşmesi sebebiyle görgüye dayalı ispatı nadir olup zinanın gerçekleştiği konusunda kuvvetli ve inandırıcı delillerle, tavır ve davranışlardan çıkacak karinelerle hakiminde kanaatin oluşması halinde zinanın varlığı kabul edilir³⁹.

³⁵ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 107; **Akıntürk/Ateş**, ss. 244-245; **Öztan**, Aile, s. 647; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 93; **Oğuzman, Kemal/Dural, Mustafa**, Aile Hukuku, İstanbul 1994, s. 115. Yarg. 2.HD T.09.11.2012, E.2011/17357, K.2012/26603 nolu kararında flört niteliği taşıyan tutum ve davranışlar zina değil, güven sarsıcı hareket olarak kabul edilmiştir; karar için bkz. www.legalbank.net, (Erişim T.12.03.2020). Ancak, boşanma davası açıldıktan sonra zinanın meydana gelmesi, daha önce açılmış olan boşanma davasına sebep teşkil etmeyecektir. Zira, boşanma davasının açılması ile tarafların ayrı yaşama hakları doğmuş olur. Bu hususta bkz. Yarg. 2.HD., T.15.09.2015, E.2015/1895, K.2015/15882, www.legalbank.net, (Erişim T.12.03.2020).

³⁶ Bu kapsamda, cinsel ilişki girişimi diğer bir deyişle, flört etme, mektuplaşma, cinsel ilişki gerçekleşmeden yakın bedeni temasta bulunma, sevişme gibi davranışlar zina sayılmayacaktır; bkz. **Tekinay, Selahattin Sulhi**, Türk Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1990, s. 199; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 91; **Akıntürk/Ateş**, s. 245; **Öztan**, Aile, s. 647; **Dural/Öğüz /Gümüş**, s. 106; **Hatemi**, s. 117.

³⁷ **Öztan**, Aile, s. 647; **Akıntürk/Ateş**, s. 245; **Dural/Öğüz /Gümüş**, s. 106; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 93; **Gözütok**, s.35; **Hatemi**, s.117; **Zeytin, Zafer/Ergün, Ömer**, Türk Medeni Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2020, s. 200.

³⁸ **Kılıçoğlu**, Aile, s. 93; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 106; **Hatemi**, s. 117; **Akıntürk/Ateş**, s. 244; **Öztan**, Aile, s. 648. Zorla ya da bayıltılarak veya uyuşturucu madde verilmek suretiyle cinsel istismara maruz kalan bir kişi kusurlu sayılamayacağından kendisine karşı zina sebebiyle boşanma davası açılmaz; bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 106; **Akıntürk/Ateş**, s. 246; **Erdem**, s. 102.

³⁹ **Akıntürk/Ateş**, s.246; **Öztan**, Aile, s. 649; **Dural/Öğüz /Gümüş**, s. 106; **Erdem**, s. 102; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 93. Zina iddiasının suçüstü yaparak ispat edilmesi şart değildir; bkz. **Aras**, Boşanma, s. 168; **Öztan**, Aile, s. 649; **Dural/Öğüz /Gümüş**, s. 107; **Akıntürk/Ateş**, s. 246; **Erdem**, s. 103.

Türk Medeni Kanunu'nun 161'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında, zina yapan eşin affedilmesinin dava açma hakkını düşüreceği⁴⁰ belirtildikten sonra, Türk Medeni Kanunu'nun 161'inci maddesinin 2'nci fıkrasında da boşanma hakkına sahip olan eşin, boşanma nedenini öğrenmesinden sonra altı ay ve bu eylemin gerçekleşmesinin üzerinden beş yıl geçmekle dava açma hakkının düşeceği belirtilmiştir.

b. Hayata Kast, Pek Kötü Muamele veya Onur Kırıcı Davranış

Türk Medeni Kanunu'nun 162'nci maddesinde farklı olgulara dayanan üç farklı boşanma sebebi aynı maddede düzenlenmiştir. Diğer eşin hayatına yönelik olarak gerçekleştirilen kasıtlı davranışlar "*hayata kast*", eşin sağlığına ve vücut bütünlüğüne yönelik yapılan acı verici davranışlar "*pek kötü muamele*", yine, diğer eşin haysiyet ve şerefine yönelik saldırı niteliğindeki eylemler ise "*onur kırıcı davranışlar*" olarak kabul edilmektedir⁴¹.

Eşlerin biri tarafından diğer eşin hayatına karşı yapılmış olan; örneğin, eşi öldürme girişiminde bulunma, onu intihara teşvik etme gibi eylem ve davranışlar "*hayata kast*" kavramına girer. Ancak, eşi öldürmekle tehdit etmek gibi öldürme niteliğinde olmayan davranışlar hayata kast olarak kabul edilemez⁴². Hayata kast kusura dayanan bir

⁴⁰ Yargıtay kararında bu husus, "...Mahkemece, davacının boşanma sebebi olarak gösterdiği zina olayının affedildiği gerekçesi ile zinaya dayanan boşanma davasının reddi ile aynı eylem nedeni ile tarafların şiddetli geçimsizlik sebebi ile boşanmalarına karar verilmesi çelişkilidir. Affedilen veya en azından hoşgörü ile karşılanan olaylar taraflara kusur olarak yüklenemez. Tarafların bir araya gelmelerinden sonra davalının kusurundan kaynaklanan ve şiddetli geçimsizliğe yol açan yeni bir olayın varlığı da kanıtlanamamıştır. Öyleyse davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır" şeklinde dile getirilmiştir. Karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.10.10.2012, E.2012/4651, K.2012/24156, www.legalbank.net, (Erişim T.16.04.2021).

⁴¹ **Ergün Topçu, Melike**, "Pek Kötü Davranış Sebebiyle Boşanma", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 54.

⁴² **Zevkliler, Aydın/Acabey, Beşir/Gökyayala, Emre**, Medeni Hukuk (Giriş-Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku), 5.Bası, Ankara 1997, s. 807; **Gençcan**, Nafaka, s. 168; **Feyzioğlu**, s. 270; **Velidedeoğlu**, s. 199; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 96; **Akıntürk/Ateş**, s. 249; **Öztan**, Aile, s. 655; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 110.

boşanma nedeni olduğu için eşinin hayatına kast etmiş olan tarafın ayırt etme gücüne sahip olması gerekir⁴³.

Türk Medeni Kanunu'nun 162'nci maddesinde, pek kötü davranışın tanımı yapılmadığı gibi buna örnek olabilecek davranışlara da yer verilmemiştir. Ancak, pek kötü davranış, genel olarak, öldürme amacı taşımamakla birlikte diğer eşin vücut bütünlüğüne ya da sağlığına karşı yapılan davranışlar olarak tanımlanabilir⁴⁴. Diğer eşe karşı yapılan eziyetler, eşin bedensel ve ruhsal sağlığı açısından tehlike yaratacak davranışlar, eşin hapsedmek, aç bırakmak gibi ağır hareketler pek kötü davranış olarak kabul edilebilir⁴⁵. Hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış mutlak özel boşanma sebebi olduğu için eşlerden birinin bu kapsamdaki davranışları ispatlandığında artık ortak hayatın bu yüzden diğer eş için çekilmez hale gelmiş olup olmadığı araştırılmadan boşanmaya karar verilmesi gerekir⁴⁶.

Türk Medeni Kanunu'nun 162'nci maddesinin 2'nci fıkrasında hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış sebebinde dava hakkının düşmesi zinadaki dava hakkının düşmesi ile paralel olarak düzenlenmiştir.

c. Küçük Düşürücü Suç İşleme veya Haysiyetsiz Hayat Sürme

Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde, iki ayrı özel boşanma nedeni "*küçük düşürücü suç işleme*" ile "*haysiyetsiz hayat sürme*" kusura dayalı nispi boşanma nedeni olarak düzenlenmiştir. Buna göre, boşanma kararı verilebilmesi için eşlerden

⁴³ Velidedeoğlu, s. 199; Akıntürk/Ateş, s. 251; Öztan, Aile, s. 655; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 110; Gözütok, s. 37.

⁴⁴ Yalçınkaya/Kaleli, s. 694; Öztan, Aile, s. 656; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 110; Akıntürk/Ateş, s. 249; Kılıçoğlu, Aile, s. 96. Yargıtay bir kararında, "...Davalının, davacıyı dövdüğü Bakırköy 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 2008/407 esas ve 2008/675 karar sayılı 6.2.2009 tarihinde kesinleşen ilamı ile sabittir. Türk Medeni Kanunu'nun 162'nci maddesi koşulları oluşmuştur" şeklinde belirtilmiştir. İlgili karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.08.12.2010, E.2010/19008, K.2010/20597, www.legalbank.net, (Erişim T.22.03.2020).

⁴⁵ Velidedeoğlu, s. 199; Kılıçoğlu, Aile, s. 96; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 110; Öztan, Aile, s. 656; Akıntürk/Ateş, s. 249; Erdem, s. 108.

⁴⁶ Akıntürk/Ateş, s. 251; Velidedeoğlu, s. 200; Oğuzman/Dural, s. 117.

birinin suç işlemesi veya haysiyetsiz hayat sürmesi yeterli olmayıp, ayrıca işlenen suçun ya da sürdürülen yaşam tarzının diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olması şartı aranmaktadır⁴⁷. Bu nedenle, Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde, bu iki boşanma sebebi nispi özel boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir⁴⁸. Ortak hayatın devamının diğer eş için çekilmez olması ile kastedilen şey, küçük düşürücü suç işleyen veya haysiyetsiz hayat süren eş ile birlikte yaşamasının diğer eşten beklenememesidir. Bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediğine ise somut olayın özelliklerine göre hakim karar verecektir⁴⁹.

Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde küçük düşürücü suç işleyen veya haysiyetsiz hayat süren eşin affedilmesi durumunda, ortak hayatın artık çekilmez hale geldiğinden söz edilemeyeceği için boşanma davası da açılmayacağı ifade edilmiştir⁵⁰. Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesindeki, “...*bu eş her zaman boşanma davası açabilir*” şeklindeki açık düzenleme nedeni ile bu maddeye istinaden açılacak olan boşanma davasında herhangi bir süre söz konusu değildir.

Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde hangi suçların küçük düşürücü suç vasfında olduğu belirtilmemiş ve bu suçlara örnek olabilecek suçlara örnek de gösterilmemiştir⁵¹. Ayrıca, suç işleyen eş hakkında işlediği küçük düşürücü suç

⁴⁷ Okan Koç, s. 22; Akıntürk/Ateş, s. 253; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 111; Gençcan, Nafaka, s. 208 vd.; Hatemi, s. 119; Kılıçoğlu, Aile, s. 97; Öztan, Aile, s. 664 vd.

⁴⁸ Yıldırım, Abdulkerim, Türk Aile Hukuku, Ankara 2014, s. 75; Öztan, Aile, s. 645; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 111; Akıntürk/Ateş, s. 252.

⁴⁹ Öztan, Aile, s. 664 vd; Dural/Öğüz /Gümüş, s. 112; Erdem, s. 111; Ersöz, Oğuz, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, İstanbul 2018, s. 130, www.dergipak.com, (Erişim T.25.03.2020).

⁵⁰ Öztan, Aile, s. 664 vd; Akıntürk/Ateş, s. 254; Erdem, s. 111; Sapan, Oğuzhan, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Y. 2016, ss. 365-388, s. 379.

⁵¹ Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde küçük düşürücü suçlar hakkında bir tanımlama ve örneklendirme yapılmadığına ve Türk Ceza Kanunda yüz kızartıcı suç grubu da bulunmadığına göre hangi suçların yüz kızartıcı suç olduğu nasıl belirlenecektir? Toplumda egemen olan ahlak anlayışı ile suçun failinin toplum nazarında düşeceği güç durum dikkate alınarak, hangi suçun küçük düşürücü suç niteliğinde olduğu hakim tarafından belirlenmelidir; bkz. Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 986. Bunun yanında, eşlerden biri topluma hakim olan bakış açısına göre ahlak dışı olarak kabullenilen bir suç işlediğinde, eğer diğer eş de toplum tarafından kınanma ve dışlanma ile karşılaşılıyor veya bu suç diğer eşin toplum içine çıkamamasına neden oluyorsa bu suçun küçük düşürücü suç olduğu kabul edilebilir; bkz. Karabulut, Ayşe Kübra, “Türk Medeni Kanunu'nun 162. ve 163. Maddelerine Dayanılarak Açılan

nedeniyle ceza davası açılması veya eşin bu suçtan mahkûm edilmiş olması şart değildir⁵².

Küçük düşürücü suç işlenmiş olması nedenine dayanarak eşin diğer eşe boşanma davası açabilmesi için eşin bu suçu evlilik devam ederken işlemiş olması gerekir. Diğer bir deyişle, eşin evlenmeden önce küçük düşürücü bir suç işlemiş olması, Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesine dayanarak boşanma davası açma hakkı vermez⁵³. Ancak doktrinde, evlenmeden önce küçük düşürücü bir suç işlemiş olan kişinin bu durumu eşinden gizlemiş olması halinde eşin Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesine göre, boşanma davası açılabileceği, zira eşin küçük düşürücü bir suç işlemiş olan diğer eşe saygı duyamayacağı ve evlenmeden önce işlenmiş olan bu suçun da evlilik birliğini temelinden sarsabileceği ifade edilmiştir⁵⁴.

Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde küçük düşürücü suç işlenmiş olması mutlak bir boşanma nedeni olarak kabul edilmediği için bu suçun işlenmiş olmasının yanında ortak hayatın da çekilmez hale gelmiş olması gerekir⁵⁵.

Boşanma Davaları'', Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2018, s. 35. "...*Toplanan delillerden davalının hırsızlık suçu işlediği ve bu suçtan mahkûm olduğu, işlenen suçun küçük düşürücü suçlardan olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple birlikte yaşanması diğer eşten beklenemez hale gelmiştir...*", Yarg. 2.HD, T.14.03.2013, E.2012/19722, K.2013/6974, www.hukukmedeniyeti.org, (Erişim T.12.03.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.02.2020, E.2009/1300, K.2010/3299, www.hukukmedeniyeti.org, (Erişim T.12.03.2020); Yarg. 2.HD, T.21.04.2014, E.2013/25910, K.2014/9380, www.hukukmedeniyeti.org, (Erişim T.12.03.2020) şeklindeki kararlarında farklı suç tiplerini bu kategoride değerlendirmiştir).

⁵² **Öztan**, Aile, s. 662; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 112; **Akıntürk/Ateş**, s. 252; **Gözütok**, s. 38; **Keskin, Alper**, Boşanma Davaları C. I, Ankara 2017, s. 53.

⁵³ **Ersöz**, s. 122. "...*Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle davanın Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesi uyarınca, açılan küçük düşürücü suç işleme nedenine dayalı bir boşanma davası olduğu, davalı kocanın işlediği iddia edilen suçların suç tarihlerinin boşanma dava tarihinden önceki tarihlere ait olduğu, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları yönünden de davacı tarafından herhangi bir delil sunulmadığı ve iddiasının kanıtlanamadığının anlaşılmasına göre...*", Yarg. 2.HD, T.11.03.2014, E.2014/3704, K.2014/5431, https://www.hukukmedeniyeti.org, (Erişim T.12.03.2020).

⁵⁴ **Öztan**, Aile, s. 663; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 112.

⁵⁵ "... *Dava, davalının küçük düşürücü suç işlemesi sebebiyle boşanmaya ilişkindir. Yürürlükten kaldırılan Türk Kanunu Medenisindeki düzenlemeden (131'inci maddesi) farklı olarak, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, küçük düşürücü suç işlemeyi mutlak boşanma sebebi olmaktan çıkarmış, bu sebepten ötürü suç işleyenle birlikte yaşaması davacı eşten beklenmeyecek derecede evliliğin çekilmez hale gelmiş olmasını da aramıştır (163'üncü maddesi). O halde, küçük düşürücü suç işlenmesi tek başına boşanma kararı verilmesi için yeterli olmayıp, bu sebeple onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemez*

Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesinde düzenlenen bir diğer boşanma sebebi, eşin haysiyetsiz⁵⁶ hayat sürmesidir. Haysiyetsiz hayat sürme nedeni ile boşanma davası açılabilmesi için bir eşin haysiyetsiz olarak kabul edilebilen bir hayat sürmesi, evlilik içinde bu durumun belli bir süre devam etmesi ve bu hayat şeklinin ortak hayatın devamını diğer eş için çekilmez hale getirmesi gerekir.

Haysiyetsiz hayat sürme toplumdaki ahlak anlayışına ve değer yargılarına göre değişebilen bir özellik gösterebildiği⁵⁷ için haysiyetsiz hayat sürmenin tam bir tanımının yapılarak çerçevesinin belirlenmesi çok da kolay değildir. Bu nedenle, eşin sürdürdüğü hayatın haysiyetsiz bir hayat olup olmadığı yönündeki değerlendirme somut olayın özelliklerine göre hakim tarafından yapılacaktır⁵⁸.

Haysiyetsiz olarak kabul edilebilecek bir davranışın bir kez yapılmış olması Türk Medeni Kanunu'nun 163'üncü maddesine dayanılarak boşanma davası açılabilmesi için yeterli olmayıp, haysiyetsiz hayat sürmenin belirli bir süre devam etmesi gerekir⁵⁹. Bu

derecede çekilmez hale gelmiş olması koşulu da gerçekleşmiş olmalıdır. Davalı, bu yönde tanık bildirdiğine göre, davalının 10.7.2009 tarihli dilekçesinde bildirdiği tanıklar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 253'üncü ve devamı maddelerinde gösterilen usul çerçevesinde dinlenmeden eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru görülmemiştir...", Yarg. 2.HD, T.21.10.2010, E.2009/16080, K.2010/17409, <https://www.hukukmedeniyeti.org>, (Erişim T.12.03.2020)

⁵⁶ Haysiyet sözlükte; "Değer, saygı, itibar, öz saygı" anlamına gelmektedir. <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim T.13.03.2020)

⁵⁷ "...Haysiyetsiz hayat sürme nisbi boşanma sebeplerinden biri olup toplumun değer yargılarına göre değişen bir nitelik taşır...", Yarg. HGK, T.05.10.1984, E.1982/2-814, K.1984/791, www.turkhukuksitesi.com, (Erişim T.12.03.2020).

⁵⁸ Haysiyetsiz hayat sürmenin genel bir tanımı, toplumun değerleri ve ahlak, şeref ile namus anlayışına aykırı yaşam şeklinin benimsenerek, bu yaşam şeklinin devamlılık arz edecek şekilde sürdürülmesi olarak yapılabilir; bkz. **Öztaş**, Aile, s. 665; **Erdem**, s. 110; **Akıntürk/Ateş**, s. 253; **Gözütok**, s. 38.

⁵⁹ **Ersöz**, s. 126; **Öztaş**, Aile, s. 665; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 112; **Akıntürk/Ateş**, s. 253; **Erdem**, s. 110; **Gözütok**, s. 38. Bunun yanında, haysiyetsiz olarak kabul edilen bir davranışın bir kez gerçekleştirilmiş olması haysiyetsiz hayat sürme gerekçesi ile boşanma dava açılmasına sebep olamasa da diğer şartlarını taşıması halinde evlilik birliğinin temelden sarsılması gerekçesi ile boşanma davası açılabilir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 253; **Öztaş**, Aile, s. 665. Aynı yönde "...Haysiyetsiz hayat sürmenin varlığından söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için eşin, sosyal hayatta toplumun genel değer yargılarıyla çatışan, olumsuz nitelikte kabul edilen davranışının süreklilik göstermesi ve bu davranışın diğer eş için birlikte yaşamayı ondan beklenemez hale getirmesi gereklidir. Süreklilik göstermeyen bir defalık bir davranış; Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesindeki evlilik birliğinin temelden sarsılması durumu için yeterli olabilirse de haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma kararı için yeterli değildir...", Yarg. 2.HD, T.26.06.2012, E.2011/22536, K.2012/17686, www.hukukmedeniyeti.org, (Erişim T.14.03.2020)

kapsamda, haysiyetsiz hayat sürmenin evlenmeden önce başlayıp başlamadığının bir önemi olmamakla birlikte, buna dayanarak boşanma davası açılabilmesi için bu tarz hayat şeklinin evlilik birliği esnasında da bir süre devamı gereklidir⁶⁰. Eşlerden birinin diğer eşin evlenmeden önce haysiyetsiz hayat sürdüğünü biliyor olmasının boşanma davası açılması noktasında bir önemi olmadığı ifade edilmiştir⁶¹.

d. Terk

Terk nedeniyle boşanma davası açma usulü Türk Medeni Kanunu'nun 164'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, bir eş evlilik birliğinin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmemek için diğer eş i terk eder veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmezse ve bu ayrılık en az altı ay sürmüş, hakim veya noter ihtarına rağmen sonuç değişmemiş ise terk edilen eş Türk Medeni Kanunu'nun 164'üncü maddesine dayanarak boşanma davası açabilir.

Terke dayanarak boşanma davası açılabilmesi için ortak hayatı sona erdirmiş olma⁶², ayrılığın en az altı ay sürmesi, terk edene ihtar gönderilmiş olması şartları yerine getirilmiş olmalıdır. İhtar şartı da gerçekleşmişse altı aylık süre dolduktan sonra eş her zaman terk nedeniyle dava açabilir. Altı aylık sürenin başlangıç tarihi ortak konutun terk edildiği tarihtir.

Yapılacak ihtar da eşin ortak konuta dönmemesi halinde bunun sonuçları, diğer bir deyişle, diğer eşin boşanma davası açabileceği terk eden eş e bildirilir. İhtar yapılacak

⁶⁰ Öztan, Aile, s. 665; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 112; Akıntürk/Ateş, s. 253; Gözütok, s. 38; Tandoğan, Haluk, Aile Hukuku Ders Notları (Teksir)(Tasnif ve cüzi ilaveler yapan Ayiter Nurşin) Ankara 1965, s. 81.

⁶¹ Öztan, Aile, s. 665; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 112.

⁶² Terk eyleminin ortak hayata son vermek için gerçekleştirilmiş olması terkin varlığı için gereklidir. Ortak konutu terk etmek ise; eşin kendine yüklenmiş olan yükümlülükleri yetine getirmemek için ya da haklı bir neden olmadan bir daha ortak konuta dönmemesi veya eşlerden birinin diğer eşin ortak konuta dönmemesi için onu zorlaması, haklı bir neden yokken eşin ortak konuta alınmaması(başka bir deyişle, eşin ortak konuta dönmesine engel olunması) gibi davranışlarla gerçekleşebilir; bkz. Öztan, Aile, ss. 667-668; Erdem, s. 112; Akıntürk/Ateş, ss. 254-255.

eşin adresinin bilinmemesi halinde ihtar ilan yoluyla yapılabilir⁶³. Gönderilen ihtarnamede, eşin ortak konuta dönmesi için kendisine iki ay süre verilmekte, bu süre sonunda ortak konuta dönmediği takdirde meydana gelebilecek sonuçlar ihtarnamede belirtilmektedir. Bu husus aynı maddenin 2'nci fıkrasında yer almaktadır.

Terk kusura dayanan, mutlak özel boşanma nedenidir⁶⁴. Terkin oluşması için kanunda sayılan şartlar gerçekleştiğinde, bu durumun ayrıca ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmiş olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılmaz.

e. Akıl Hastalığı

Türk Medeni Kanunu'nun 165'inci maddesinde akıl hastalığına dayanan boşanma sebebi düzenlenmiştir. Buna göre, akıl hastalığına dayanarak boşanma davası açılabilmesi için eşlerden birinin akıl hastası olması, hastalığın iyileşmesinin imkansız olması⁶⁵, ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale getirmiş olması gerekir.

⁶³ Akıntürk/Ateş, s. 256; Öztan, Aile, s. 673; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 113; Erdem, s. 115; Gözütok, s. 40. İhtarın samimi olması gerekmektedir. Terk edene gönderilen ihtarnamenin samimi olmaması halinde bu hususa ilişkin açılan davanın reddi gerekmektedir; bkz. Akıntürk/Ateş, s. 257; Erdem, s. 116; Öztan, Aile, s. 672. "...Her ne kadar ihtar yasal şekil ve sürelerle uygun ise de; yapılan soruşturmaya, toplanan delillere, kararın dayandığı yasal gerektirici sebeplere göre davacı-davalı kadının tarafların birlikte seçilen ya da hakim tarafından belirlenen bağımsız bir eve davet edilmediğinin anlaşılmasına, ihtar süresinde davalı-davacı kocanın H. ile işinin kalmadığını, yakasını bırakmasını istediği şeklinde sözler sarf ettiği, ihtarda samimi olmadığı ve böylece davacı-davalı kadının ihtara uymamakta haklı bulunmasına göre davalı-davacı kocanın terke dayalı boşanma davasının reddi gerekir", Yarg. 2.HD, T.03.10.2005, E.2005/11822, K.2005/15219, www.legalbank.net, (Erişim T.18.03.2020)

⁶⁴ Akıntürk/Ateş, s. 259; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 113; Öztan, Aile, s. 667; Erdem, s. 112; Hatemi, s. 120.

⁶⁵ Boşanma sebebi olarak gösterilen akıl hastalığının iyileşmesinin mümkün olup olmadığı resmî sağlık kurulu raporu ile tespit edilmelidir; bkz. Öztan, Aile, s. 678; Akıntürk/Ateş, s. 260; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 117; Erdem, s. 121. "...Akıl hastalığı sebebiyle boşanmaya karar verilebilmesi için, akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi şarttır. Mahkemece akıl hastalığı hukuki sebebi ile boşanmaya karar verilmiş ise de; Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Bilirkişi Kurulundan alınan sağlık kurulu raporunda, davalının akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmadığı yönünde herhangi bir açıklama bulunmamaktadır Bu durumda alınan rapor yetersiz olup hüküm vermeye elverişli değildir. O halde davalı erkek hakkında tam teşekküllü devlet hastanesi veya üniversite hastanesinden, davalı erkeğin akıl hastası olup olmadığı, mevcut bir hastalık varsa bu hastalığın diğer eş yönünden çekilmezlik unsuru taşıyıp taşımadığı ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda sağlık kurulundan rapor alınarak, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir", Yarg. 2.HD, T.31.05.2018, E.2018/3075, K.2018/7120, www.legalbank.net, (Erişim T.11.03.2020).

Akıl hastalığı kusura dayanmayan bir boşanma nedenidir. Kanun koyucunun bu boşanma nedeninde “elverişsizlik” ilkesine dayandığı söylenebilir⁶⁶. Yine, kanundaki bu düzenleme şekli ile akıl hastalığı nispi özel boşanma sebebi olarak kabul edilmiştir⁶⁷. Başka bir ifadeyle, eşlerden birinde tedavisi mümkün olmayan bir akıl hastalığının bulunmasının, diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olması gerekir. Başka bir ifade ile eşlerden birindeki akıl hastalığının başlı başına evlilik kurumunu kökünden sarsacak ve evlilik birliğinin devam edebilmesine imkân tanımayacak nitelikte olması gerekir.

2. Genel Boşanma Sebepleri

a. Evlilik Birliğinin Sarsılması

Evlilik birliğinin sarsılması boşanma sebebi, Türk Medeni Kanunu’nun 166’ncı maddesinin 1’inci ve 2’nci fıkralarında düzenlenmiştir. Evlilik birliğinin eşlerden biri veya her ikisi açısından sürdürülebilmesinin beklenemeyecek derecede sarsılmış olması halinde boşanma davası açılabilir. Evlilik birliğinin sarsılması boşanma sebebinin önemi, uygulama alanının çok geniş olması ve genel boşanma niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır⁶⁸.

⁶⁶ **Öztañ**, Aile, s. 675; **Akıñtürk/Ateş**, s. 260; **Birsen, Kemaleddin**, Medeni Hukuk Dersleri, Umumi Esaslar-Şahsın Hukuku-Aile Hukuku, 4. Bası, İstanbul 1958, s. 311.

⁶⁷ **Akıñtürk/Ateş**, s. 260; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 117; **Hatemi**, s. 120; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 106; **Öztañ**, Aile, s. 675.

⁶⁸ **Akıñtürk/Ateş**, s. 261. Eşlerin başkası ile yaptığı ancak zina boyutuna ulaşmayan aşk ve şehvet davranışlarından karşılıklı yardım yükümlölüklerinin yerine getirilmemesine, ortak konut olarak seçilen yerin ailenin sosyal durumuna uygun olmayışından, kısırlığa, iktidarsızlıktan sadakat yükümlölüğünün ihlal edildiğine karine teşkil eden zührevi bir hastalığa yakalanmaya kadar birbirinden farklı olaylar evlilik birliğinin temelden sarsılmasına neden olabilir. Tüm bu olayların teker teker sayılıp tespit edilmesi mümkün olamayacağından bunlar genel boşanma çatısı altında toplanmıştır; bkz. **Erdem**, s. 123; **Öztañ**, Aile, s. 678; **Akıñtürk/Ateş**, s. 266; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 120.

Evlilik birliğinin sarsılması nispi genel boşanma sebebidir⁶⁹. Boşanma kararı verilebilmesi için ortak hayatın devamının eşlerden beklenemeyecek şekilde sarsılmış olduğu kanaatinin hakimde oluşması gerekir.

Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinde, boşanma davası açabilmek için kusur şartı aranmadığından, eşlerden birinin veya her ikisinin kusurlu olduğu ya da her iki eşin de kusursuz olduğu durumlarda da bu nedene dayanılarak boşanma davası açılabilir⁷⁰.

Evlilik birliğinin sarsılması boşanma sebebine dayanılarak boşanma davası açılabilmesi için eşler arasında çok ciddi ve şiddetli geçimsizlik ya da anlaşmazlık bulunması gerekir⁷¹. Hakim tarafından yapılacak değerlendirmede, eşler arasında meydana gelen olgu ve olaylardan eşlerin kişiliğinin özünün zedelenip zedelenmediğine bakılmalıdır. Evlilik birliğinin devam ettirilmesi durumunda, eşlerden birinin kişilik değerlerinin

⁶⁹ Kılıçoğlu, Aile, s. 107; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 119; Hatemi, s. 122; Öztan, Aile, s. 679.

⁷⁰ Kayıhan, Şaban/Ünlütepe, Mustafa, Medeni Hukuk Bilgisi, 4. Bası, Ankara 2017, s. 307; Akıntürk/Ateş, s. 266; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 121; Öztan, Aile, s. 691; Erdem, s. 129; Kılıçoğlu, Aile, s. 110. “...Dava, evlilik birliğinin sarsılması nedenine dayalı olarak açılan (Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 1'inci fıkrası) boşanma istemine ilişkindir. Tarafların 27.05.2011 tarihinde evlendikleri, eldeki davanın 07.03.2013 tarihinde açıldığı, dinlenen tanık beyanlarına göre davalı kadının, eşinin ailesi ile görüşmek istemediği, kendi annesinin evliliğe olan müdahalesine ses çıkarmadığı buna karşılık davacı erkeğin de annesinin müdahalesine izin verdiği ve tarafların ayrılmalarına sebep olan son olayda eşini Konya iline rıza ile gönderdikten sonra telefonlara çıkmamak ve aramamak suretiyle boşanma davası açtığı, bu durumda eşlerin eşit kusurlu olduğu ve evlilik birliğinin devamının eşlerden beklenemeyecek ölçüde temelinden sarsıldığı, davacı erkek tarafından açılan boşanma davasının kabul edilmesi gerekmektedir”, Yarg. 2.HD, T.21.03.2019, E.2017/2719, K.2019/341, www.legalbank.net, (Erişim T.27.03.2020).

⁷¹ Öztan, Aile, s. 680; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 119; Gözütok, s. 32; Ceylan, s. 24. Eşler arasındaki her geçimsizlik veya anlaşmazlık her zaman evlilik düzenini temelinden sarsacak boyutta olmayabilir. Bu nedenle kanun koyucu her türlü geçimsizlik veya anlaşmazlığı değil, evlilik birliğini temelden sarsacak kadar ciddi ve şiddetli boyuttaki geçimsizlik veya anlaşmazlığı boşanma sebebi olarak kabul etmiştir. Hakim, somut olayın özelliğine göre, eşler arasındaki geçimsizlik veya anlaşmazlığın bu derecede ciddi ve şiddetli olup olmadığını saptayacak ve takdir edecektir; bkz. Akıntürk/Ateş, s. 265. Doktrinde, eşler arasındaki alakasızlık-lakaytlık, eşe şiddet uygulanması, eşin dini inançlarına saygı gösterilmemesi, yaptığı işlerin küçük görülmesi, eşin kırıcı ve aksi birisi olması, eşe muhabbetsiz davranması, fiziki ve ruhi yönden kaba davranma, aşırı kıskançlık, aile arasındaki sırları etrafa yayma, başka kişi ile birlikte yaşama, eşlerden birinin veya her ikisinin sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi, eşin cinsi beraberlikten kaçınması, eşin uyuşturucu bağımlısı olması, ekonomik açıdan evlilik birliğini sarsacak derecede birlik giderlerine katılmama, çocukların bakımı ile ilgili görevleri yerine getirmeme, evi terk etme gibi davranışlar evlilik birliğini temelden sarsan davranışlara örnek olarak gösterilmiştir; bkz. Öztan, Bilge, Türk Medeni Kanunu'na Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler Özellikle Boşanma, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz' e Armağan, Ankara 2003, ss. 713-728, s. 719.

onarılmaz şekilde zedelenmesi söz konusu olursa evlilik birliğinin çekilmez boyutlara ulaştığı hakim tarafından kabul edilmelidir⁷².

b. Eşlerin Anlaşması

Eşlerin anlaşarak boşanması usulü Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlenmiştir⁷³. Yapılan düzenleme ile ortak hayatı devam ettirme konusunda ruh ve inançlarını tamamen kaybetmiş olan ve bu nedenle boşanmak isteyen eşlerin hukuk dışı yollara başvurmalarının önüne geçilmiştir. Pek tabii ki, eşlere böyle bir imkan verilirken bazı şartların aranması da gerekmektedir⁷⁴. Eşlerin anlaşarak boşanmasının şartları; evliliğin en az bir sene sürmüş olması, tarafların boşanmak için beraber başvurmaları ya da bir eşin açtığı davayı diğer eşin kabul etmesi, hakimin tarafları bizzat dinlemesi, hakimin tarafların boşanmanın mali sonuçlarına⁷⁵ ve çocukların durumuna⁷⁶ ilişkin düzenlemeleri uygun bulmasıdır.

⁷² **Ceylan**, s. 24; **Öztan**, Aile, s. 686; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 120.

⁷³ Kanun koyucunun bu boşanma sebebini ayrı ve bağımsız bir maddede düzenlemeyerek evlilik birliğinin sarsılması kenar başlığının altında düzenlemesinin sebebi, en az bir yıl devam etmiş olan bir evlilikte eşlerden birinin açtığı davayı diğer eşin kabul etmesi ya da iki eşin birlikte boşanma başvurusunda bulunmasını evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğuna karine olarak kabul etmesidir. Esasında bu durumda da boşanma evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayandırılmıştır. Yine, bu durumda, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının aynı zamanda ortak hayatın devamını çekilmez hale getirdiği de varsayım olarak kabul edilmiştir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 269; **Öztan**, Aile, s. 699; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 123; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 111.

⁷⁴ **Akıntürk/Ateş**, s. 269; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 123; **Erdem**, s. 133; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 111.

⁷⁵ Mali sonuçlar kapsamına maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası girer; bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, ss. 151-152. Yargıtay verdiği çeşitli kararlarında eşyaların da mali konular arasında olduğunu belirtmiştir. Bu hususta bkz. Yarg. 2.HD, T.21.10.2004, E.2004/10763, K.2004/12274, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.15.04.2020)

⁷⁶ Çocuğun durumu ile ilgili konuların kapsamına çocuğun velayetinin kime verileceği, çocuğa tedbir ya da iştirak nafakasının verilip verilmeyeceği, verilecekse bunların miktarı, çocuğun velayeti kendisine verilmeyen tarafın çocuk ile kuracağı kişisel ilişkinin kapsamı ile ilgili konular girer; bkz. **Akıntürk/Ateş**, ss. 309-310; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 144; **Ceylan**, ss. 151-152.

Anlaşmalı boşanma şartları kamu düzenine ilişkin olup şartların yerine getirilip getirilmediğini hakim re'sen denetlemelidir. Bu konuda hakimin takdir hakkı olmadığı gibi yükümlülüğü söz konusudur⁷⁷.

Anlaşmalı boşanma sonunda kurulan hüküm bir tespit hükmü olmayıp bozucu yenilik doğuran bir hüküm niteliğindedir⁷⁸. Eşlerin yaptığı anlaşma, boşanmanın yan sonuçları hakkında tarafların düzenlediği ve hakimin özel onayı şartına bağlı özel hukuk sözleşmesidir⁷⁹.

Hakimin tarafları bizzat dinlemesi şartı kamu düzenine ilişkin olup hakim tarafından re'sen göz önüne alınması gereken bir husus ve dava şartıdır⁸⁰. Anlaşmalı boşanmanın en önemli yanı tarafların boşanma yönündeki iradelerinin serbestçe ortaya konulmuş olmasıdır. Hakim, somut olayda, eşlerin boşanma iradelerini baskı altında ortaya koyup koymadıklarını araştırmalıdır. Eşlerin iradelerinin serbestçe oluşması gereken an ise hakim tarafından duruşmada beyanlarının alındığı andır⁸¹.

Tarafların anlaşmalı boşanma protokolünde mali konuları(maddi ve manevi tazminat ve yoksulluk nafakası) düzenlemesi anlaşmalı boşanmanın maddi şartını oluşturur ve hakim bunu re'sen göz önünde bulundurur. Bu konuların düzenlenmemesi halinde hakim anlaşmalı boşanmaya karar veremez. Protokolde mali konulara ilişkin düzenlemenin bulunmaması ve hakimin bunu gözden kaçırarak boşanmaya karar

⁷⁷ Ceylan, s. 26; Öztan, Aile, s. 696.

⁷⁸ Öztan, Boşanma, s. 723; Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona, Aile Hukuku I, İstanbul 1993, s. 237; İpekçi, Nazım, Mukayeseli Yeni Medeni Kanun ve Değişikliklerin Kapsamı, 2. Bası, Ankara 2003, s. 83.

⁷⁹ Bilgin Yılmaz, Esra Pınar, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul 2016, s. 72. “...Tarafların anlaşmaya vardıkları protokole göre karar vermelidir. eğer uzlaşma protokolünü yerinde görmezse, gereken değişiklikleri yapmalı, fakat tarafından yapılan değişiklikler konusunda tarafların görüşü alınmalı, taraflar değişiklikler konusunda ikna edilmelidir. Taraflar hakim tarafından yapılan değişiklikleri kabul etmezse anlaşmalı boşanma kararı verilemez. Bu kapsamda hakim, bu süreçte başka bir yol takip ederek, yani, tarafların anlaşmaya vardığı protokol dışına çıkarak karar veremez”, Yarg. 2.HD, T.11.4.2007, E.2006/17188, K.2007/6041, <https://www.turkhukuksitesi.com>, (Erişim T.02.04.2020).

⁸⁰ Yarg. 2.HD, T.19.02.1990, E.1990/2000, K.10658; karar için bkz. Gençcan, Tazminat, s. 362.

⁸¹ Öztan, Aile, s. 693; Dural/Öğüz/Gümüüş, s. 124; Akıntürk/Ateş, s. 271; Erdem, s. 135; Kılıçoğlu, Aile, s. 113; Özdemir, Nevzat, Türk-İsviçre Hukuku’nda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul 2003, s. 151.

vermesi ve kararın kesinleşmesi halinde mali konular hakkında dava açılıp açılmayacağı tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, hakim tarafından verilen anlaşmalı boşanma kararının kesinleşmesinden sonra eğer anlaşmalı boşanma protokolünde mali konular düzenlenmemişse taraflar maddi tazminat, manevi tazminat veya yoksulluk nafakası talebinde bulunamayacaktır. Bunun sebebi kesinleşen anlaşmalı boşanma kararında hangi tarafın kusurlu olduğu araştırılmaksızın karar verildiğinden, yeni davada hangi eşin kusurlu olduğunun tespitinin mümkün olmayışıdır⁸².

Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise mali konulara ilişkin düzenlemenin yapılmamış olması ve hakim bu hususu ihmal ya da gözden kaçırma suretiyle dikkate almadan boşanmaya karar vermesi ve kararın kesinleşmesi durumunda taraflar maddi tazminat ve yoksulluk nafakasına ilişkin dava açabilmelidir⁸³. Kanaatimizce, protokolde mali konulara ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamış olması tarafların bu haklarından vazgeçtikleri konusunda anlaştıkları anlamına gelmemelidir.

Hakimin tarafların ve özellikle de çocukların menfaatlerini göz önüne alarak boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu hakkında tarafların anlaştıkları protokol üzerinde değişiklik yapma yetkisi olduğunu, ancak hakim bu protokolü neden yerinde görmediğini taraflara izah etmesi ve tarafların olumlu beyanlarını alması gerekmektedir. Hakim tarafların anlaştıkları protokolü uygun görmediğini belirterek değişiklikleri kendiliğinden yapamaz. Diğer bir deyişle, hakim yapmayı düşündüğü değişiklikler konusunda tarafları anlaşma ve uzlaşmaya davet etmeli, ikna etmeye çalışmalıdır. Tarafların hakim tarafından yapılan değişiklikleri kabul etmesi halinde anlaşmalı

⁸² **Kırbaş, Özlem**, Türk Hukuku'nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma: (MK.m.134/III), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994, ss. 69-70.

⁸³ **Öztan**, Aile, s. 697; **Özdemir, Nevzat**, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003, s. 197; **Seçer, Öz**, Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, Y. 2016, ss. 259-286, s. 269.

boşanma kararı verilecek, kabul etmemeleri halinde ise evlilik birliğinin temelden sarsılması şartlarının oluşup oluşmadığının tespiti için taraf delilleri toplanacaktır⁸⁴.

c. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması

Ortak hayatın yeniden kurulamaması boşanma sebebi, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasında düzenlenmiş olup bu neden, genel ve mutlak boşanma sebebidir. Kanun metninden açıkça anlaşıldığı üzere, şartlar eğer yerine gelmiş ise boşanma kararı verilmesi konusunda hakimın takdir yetkisi bulunmamaktadır⁸⁵.

Yine, bu düzenleme ile de eşlerin reddedilen boşanma davasından sonra üç yıl bir araya gelememiş olmaları halinde evlilik birliğinin temelden sarsılmış olduğu kanun koyucu tarafından karine olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, hakimın somut olayda evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı yönünde bir araştırma yapması gerekmemektedir⁸⁶.

⁸⁴ **Helvacı, Serap**, İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 2, İstanbul 2002, ss. 1151-1169, s. 1167; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 125; **Akıntürk/Ateş**, s. 271; **Öztan**, Aile, ss. 695-696; **Erdem**, ss. 138-139.

⁸⁵ Bu boşanma nedeninde hakimın hiçbir takdir hakkının bulunmaması hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğuracak uygulamalara neden olabilmektedir. Tamamen kusurlu olan bir eşin açtığı boşanma davasının reddedilmesinden üç yıl geçtikten sonra, aynı eşin yeniden boşanma davası açması halinde bu kez boşanma kararı verilmesi zorunluluğu, aynı zamanda kişinin kendi kusuruna dayanarak hak elde edememesi prensibine de aykırılık oluşturmaktadır; bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 128. Aksi görüş için bkz. **Öztan**, Aile, ss. 704-705.

⁸⁶ "...Davacı koca, daha önce görülen boşanma davasının kesinleşmesinden önceki bir tarihten başlatarak dört yıldır fiilen ayrı yaşadıklarını dava dilekçesinde beyan etmiş, davalı kadın da aynı maddi vakıayı karşı dava dilekçesinde tekrarlamış olduğu gibi taraflar yargılama sırasında da bu beyanlarını yinelemişlerdir. Hemen vurgulayalım ki, evlilik bir ortak yaşama duygu ve arzusuna bağlı olup; hayatın birlikte yaşanması ve paylaşılması amacını güder. Ortada hiçbir zorunluluk bulunmamasına rağmen birlikte olmayı arzulamadıkları için eşler fiilen ayrı yaşıyorlarsa, o evliliğin sözü edilen amaç ve anlamının kalmadığının kabulü gerekir. Diğer bir anlatımla; birlikte yaşanmayan ve şekli bir evlilikten öte gitmeyen evliliğin, gerçek anlamda evlilik olmayacağı, bu durumun eşlerden ayrı topluma da bir yarar sağlamayacağı çok açıktır. Türk Medeni Kanun'un 166'ncı maddesinin son fıkrası bu sosyal sorunu çözümsüz bırakmamak suretiyle, Türk boşanma hukukunda önemli bir sıkıntıyı gidermiştir. Bu nedenle anılan maddeyi açıklanan amaç ve yaşanan gerçekler yönünde ve özüne uygun bir biçimde yorumlamak gerekir. Hal böyle olunca, dosyaya celp edilip incelenen, taraflar arasında daha önce görülüp kesinleşen boşanma dosyası içeriği ve fiili ayrılık vakıasına ilişkin olarak, davacı-karşı davalı erkek ve davalı -karşı davacı kadının aksi kanıtlanamayan beyanları karşısında, artık olayda Medeni Kanun'un 166'ncı maddesinin son fıkrasında öngörülen koşullarının gerçekleştiğinin kabulü gerekir", Yarg. HGK, T.28.06.2006, E.2006/2-488, K.2006/480, <http://www.turkhukuksitesi.com>, (Erişim T.03.04.2020)

Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebine dayanılarak boşanma kararının verilebilmesi için eşlerden birinin daha önce herhangi bir nedene dayanarak boşanma davası açmış, ancak bu davasının reddedilmiş olması, ret kararının kesinleşmesinden sonra üç yıl geçmiş olması, bu üç yıl içinde evlilik birliğini yeniden kurmak için bir araya gelmemiş olmaları ve eşlerden birinin ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeni ile boşanma davası açmış olması gerekir⁸⁷. Bu şartlar kamu düzenine ilişkin olduğundan, gerçekleşip gerçekleşmediklerinin hakim tarafından re'sen araştırılması gerekir⁸⁸.

Daha önceki davanın hangi sebepten açılmış olduğunun bir önemi olmadığı gibi bu davanın hangi sebeple reddedilmiş olduğunun da bir önemi yoktur⁸⁹. Bu kapsamda, ret kararı verilen boşanma davasında, ağır kusurlu olan eş de bu davayı açabilir⁹⁰.

Eşlerin üç yıllık süre içinde evlilik birliğini yeniden kurma amacı taşımayan bir araya gelmeleri bu şartın oluşumunu engellemez⁹¹.

⁸⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 125 vd; **Akıntürk/Ateş**, s. 273; **Erdem**, s. 140; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 114; **Öztan**, Boşanma, s. 135.

⁸⁸ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 127; **İpek, Ali İhsan**, Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007, s. 129.

⁸⁹ **Akıntürk/Ateş**, s. 273, **Kılıçoğlu**, Aile, s. 114; **Öztan**, Aile, s. 701; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 126; **Erdem**, s. 140; **Hatemi**, s. 121.

⁹⁰ **Öztan**, Aile, s. 700; **Hatemi**, s. 121; **Erdem**, s. 141 vd.; **Ceylan**, s. 26; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 116; **Akıntürk/Ateş**, s. 274, **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 127. Ancak, önceki davayı daha ağır kusurlu olan eş açmış ve diğer eşin itiraz etmesi nedeni ile davanın reddine karar verilmiş, bu ikinci davayı da daha ağır kusurlu olan eş açmış olmasına rağmen davanın kabulüne karar verilmiş olması adaletsiz sonuçlar doğurabilir; bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 128.

⁹¹ **Akıntürk/Ateş**, s. 274; **Öztan**, Aile, s. 703; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 115.

II. BOŞANMA DAVASI

A. Davanın Konusu

Hukukumuzda boşanma talebi bozucu yenilik doğurucu dava yolu ile sadece mahkeme kararı ile gerçekleşebilir. Türk Medeni Kanunu'nun 167'nci maddesine göre, boşanma nedeni gerçekleştiği zaman dava açma hakkı olan eş, mahkemeye başvurarak boşanmayı isteyebileceği⁹² gibi ayrılık davası da açabilecektir⁹³.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi⁹⁴ hakimın takdir yetkisinin bulunup bulunmamasına göre boşanma sebepleri, nispi boşanma sebepleri ve mutlak boşanma sebepleri olmak üzere, iki gruba ayrılmaktadır. Nispi boşanma sebeplerinde boşanma sebebinin gerçekleşmiş ve ispatlanmış olması boşanma kararı verilmesi için yeterli olmayıp ayrıca ortak hayatın devamının diğer eş için çekilmez olduğu yönünde hakimın kanaat edinmesi de gerekmektedir. Ancak, mutlak boşanma sebeplerinde boşanma sebebinin gerçekleştiğinin ispat edilmiş olması yeterli olup ayrıca hakime takdir yetkisi tanınmamıştır.

Açılmış olan bir boşanma davasında, eğer eşlerin ortak hayatı yeniden kurabilmesi ihtimali varsa hakim tarafından boşanma yerine ayrılığa da karar verebilecektir. Ancak, eşlerin anlaşarak boşanması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması sebeplerine dayanılarak açılan boşanma davalarında, bu davaların mahiyetlerinin uygun olmaması nedeni ile boşanma yerine ayrılığa karar verilemez⁹⁵.

Boşanma davası evliliği sona erdirmeye yönelik iken ayrılık, evlilik birliği devam ederken eşlerin ortak hayatı tatil etmelerini sağlar. Her iki durumda da tarafların

⁹² Erdem, s. 144; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 128; Akıntürk/Ateş, s. 274; Ceylan, s. 28.

⁹³ Akıntürk/Ateş, s. 274; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 128; Kılıçoğlu, Aile, s. 117; Erdem, s. 148.

⁹⁴ Bkz. Bölüm 1, I.D.2.b.

⁹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 129; Öztan, Aile, s. 708; Kılıçoğlu, Aile, s. 274; Ceylan, s. 29; Hatemi, s. 127 vd.

mahkemeye başvurmak sureti ile kullanabildikleri yenilik doğuran bir hak söz konusu olmaktadır⁹⁶. Boşanma davasının konusu ayrılık ve boşanma olarak ikiye ayrılmaktadır.

1. Ayrılık

Türk Medeni Kanun’unda ayrılık nedenleri için ayrı bir düzenleme yapılmamıştır. Boşanma ve ayrılık müesseseleri sebepler bakımından tamamen aynı olduğu için boşanma sebeplerinin tamamı ayrılık için de geçerlidir⁹⁷.

Boşanma davası açma hakkı olan eşin ayrılık talep etmesinin yanında, hakimin açılmış olan bir davada eşlerin barışma ihtimalinin bulunduğu kanaat etmesi halinde boşanma yerine ayrılığa karar verebilmesi de mümkündür⁹⁸. Ancak, hakimin böyle bir karar verebilmesi için eşlerin ortak hayatı yeniden kurabilmesi ihtimalinin kuvvetli olması gerekir⁹⁹. Bununla birlikte, eğer eşlerden biri ayrılık talebi ile mahkemeye başvurmuş ise boşanma kararı verilemez, şartları oluşmuşsa ayrılığa karar verilmesi gerekir.

Ayrılığın gerçekleşebilmesi için eşler arasında varlığını devam ettiren bir evlilik bulunması, boşanma davası açılmasını haklı gösteren bir sebebin bulunması, boşanma davası açma hakkı olan eşin hakimden ayrılık kararı verilmesini talep etmiş olması veya hakimin re’sen ayrılık kararı vermesi gerekir.

⁹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 128; Öztan, Aile, s. 702; Akıntürk/Ateş, s. 288 vd.; Ceylan, s. 30; Erdem, s. 164.

⁹⁷ Bu nedenle boşanma sebepleri, bu sebeplerin gerçekleşme şartları, süreler ve kusur durumu ile ilgili yaptığımız açıklamalar ayrılık talebi hakkında da geçerlidir. Çünkü boşanma davası açma hakkı olan eş isterse ayrılığa karar verilmesini de talep edebilecektir. Başka bir deyişle, ayrılık talep edebilmek için öncelikli olarak boşanma davası açmak için gereken şartlar gerçekleşmelidir; bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, ss. 136-137; Öztan, Aile, s. 707; Akıntürk/Ateş, s. 275; Erdem, s. 148.

⁹⁸ Türk Medeni Kanunu’nun 167’inci maddesi ile eşlere tanınan boşanma veya ayrılık davası açma hakkı seçimlik bir hak olup, ayrılık davası açma hakkı mahkemeye başvurmak sureti ile kullanılabilen yenilik doğurucu haklardan olduğu için ayrılık davaları da yenilik doğuran davalardan olup hakim tarafından verilen ayrılık kararları ise yenilik doğuran kararlardandır; bkz. Yalçınkaya/ Kaleli, s. 1467 vd. Yine, ayrılık davası ile geçici olarak olsa da evlilik birliği fiilen sona erdiği ve ortak hayat geçici olarak tatil edildiği için bu davalar değiştirici yenilik doğuran dava türlerindendir; bkz. Hatemi/ Serozan, s. 214.

⁹⁹ Akıntürk/Ateş, s. 275; Öztan, Aile, s. 709 vd; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 129; Erdem, s. 159; Kılıçoğlu, Aile, s. 122.

Türk Medeni Kanunu'nun 171'inci maddesinde ayrılık süresi belirtilmiş, bu süre bir yıldan üç yıla kadar uzayabilecek şekilde düzenlenmiştir. Bu sınırlar içinde kalmak kaydı ile ayrılığın ne kadar süreceğine hakim karar verecektir.

Ayrılık kararı ile evlilik son bulmadığı için eşlerin kişisel durumlarında hiçbir değişiklik olmaz, eşler “evli” kişisel durumlarını muhafaza ederler. Eşlerin, birlikte yaşama dışındaki, evlilik birliğinden doğan tüm yükümlülükleri devam eder¹⁰⁰. Bu kapsamda, eşlerin yardım, sadakat¹⁰¹, birliğin giderlerine katılma¹⁰² ve çocuklara özen gösterme¹⁰³ yükümlülükleri devam edecektir.

Ayrılık; ortak hayatın yeniden kurulması, hakimin boşanma kararı vermesi, ölüm, ölüm karinesi, evliliğin feshi, mutlak veya nispi butlan kararı verilmesi, ayrılık süresinin dolması ile sona erer.

¹⁰⁰ Akıntürk/Ateş, s. 276; Öztan, Aile, s. 432; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 137; Yalçınkaya/Kaleli, s. 1460; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1005.

¹⁰¹ Akıntürk/Ateş, s. 275; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 137. Ayrılık süresinin verilmesindeki amaç eşlerin bir araya gelebilmesi için düşünmelerini, evlilik sürecinde oluşan ve ayrılığa sebebiyet veren hatalarını tartışmalarını sağlamaktır. Ancak, ayrılık süresinin üç yıl olması eşlerin birbirlerinden soğumasına ve bu nedenle tarafların barışma fikrinden uzaklaşmasına sebebiyet verebilmektedir. Kaldı ki eşler barışabilme ihtimali varsa daha kısa sürede barışabilmektedirler; görüş için bkz. **Berki, Şakir**, Boşanma ve Ayrılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 32, S. 1, Y. 1975, ss. 135-154, s. 149. İki taraf için de manevi olarak bitmiş bir evliliğin uzun süren ayrılık sebebiyle sadakat yükümlülüğünü devam ettirmelerini beklemek kanaatimizce tarafların özgürlüklerini kısıtlamak olacaktır. Hem başlangıçta açılan davanın süresi hem de ayrılık süresi dolduktan sonra açılacak boşanma davası sürecinde geçen zaman düşünüldüğünde, tarafların yeni bir hayat kurmaları zorlaşacaktır. Dolayısı ile ayrılık kararının en fazla bir yıl olarak verilmesi uygun olacaktır. Ancak, Yargıtay boşanma davasının açılmasıyla eşlerin ayrı yaşama hakkının doğduğunu kabul etmekle birlikte, boşanma davası açıldıktan sonra davalı eşin sadakat yükümlülüğüne aykırı davranmasını yeni bir davaya konu olabileceğini belirtmiştir. Karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.15.09.2015, E.2015/1895, K.2015/15882; Yarg. 2.HD, T.01.06.2016, E.2016/3256, K.2016/10777; Yarg. 2.HD, T.16.11.2020, E.2020/4873, K.2020/5755; Yarg. HGK, T.04.03.2020, E.2017/2426, K.2020/243, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

¹⁰² Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1005.

¹⁰³ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 1005. Türk Medeni Kanunu'nun 182'nci maddesine göre, ayrılık halinde ortak çocukların kimde kalacağına, çocuk kendisinde bırakılmayan taraf ile çocuğun kişisel ilişkilerinin nasıl olacağına ve iştirak nafakasının miktarına hakim tarafından karar verilir.

2. Boşanma

Türk Medeni Kanunu'nun 170'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, boşanma davasının dayanağı olan boşanma sebebi ispat edildiğinde, eğer hakim tarafından ayrılık kararı verilmeyecek ise boşanma kararı verilir¹⁰⁴.

Boşanma kararının kesinleşmesi ile mevcut evlilik kesin olarak sona erer¹⁰⁵. Ayrılık kararından farklı olarak, boşanma kararı ile evlilik sadece fiilen değil hukuken de ortadan kalkmış olur¹⁰⁶. Bu yönü ile boşanma davası açma hakkı, dava yolu ile kullanılabilen bozucu yenilik doğuran bir hak ve boşanma kararı da bozucu yenilik doğuran bir karardır¹⁰⁷.

Boşanma davasının her aşamasında, diğer bir deyişle, boşanmaya ilişkin verilen hükmün kesinleşmesine kadar, davadan feragat mümkün olup, bu davalarda da feragat kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğurur¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Akıntürk/Ateş, s. 276. Ancak, açılan dava ayrılığa ilişkin ise Türk Medeni Kanunu'nun 170'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre boşanma kararı verilemez.

¹⁰⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 140; Akıntürk/Ateş, s. 276; Hatemi, s. 129; Erdem, s. 164; Öztan, Aile, s. 717.

¹⁰⁶ Akıntürk/Ateş, s. 276. "... Feragat ve kabul, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'un 307 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Feragat ve kabul, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir. İlk derece mahkemesince boşanmaya dair verilen hüküm sadece davalı kadın tarafından istinaf edilmiş davacı erkek tarafından istinaf edilmemiştir. Davalı kadın, vekili aracılığıyla sunmuş olduğu 03.09.2020 tarihli dilekçesi ile istinaf kanun yolundan feragat etmiş olup ilk derece mahkemesince boşanmaya dair kurulan hüküm davalı kadının istinaf kanun yolundan feragat ettiği tarih olan 03.09.2020 tarihi itibarıyla kesinleşmiştir. Davacı erkek tarafından, vekili aracılığıyla sunulan davadan feragat dilekçesi ise tarafların boşanmalarına ilişkin olarak kurulan hüküm kesinleştikten sonra 15.09.2020 tarihinde dosyaya sunulmuştur. Bu durumda tarafların boşanmalarına ilişkin verilen hüküm davacı erkeğin davadan feragatinden önce kesinleştiğine göre davacı erkeğin 15.09.2020 tarihli davadan feragat beyanı hukuken geçerli bir sonuç doğurmaz. Açıklanan sebeplerle bölge adliye mahkemesince davacı erkeğin davasının feragat nedeniyle reddine karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir", Yarg. 2.HD, T.09.02.2021, E.2020/6927, K.2021/1080, www.legalbank.net, (Erişim T. 04.05.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.11.11.2020, E.2017/2711, K.2020/887; Yarg. 2.HD, T.19.01.2021, E.2020/5013, K.2021/332, www.legalbank.net, (Erişim T. 04.05.2021).

¹⁰⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 140; Hatemi, s. 114; Hatemi/Serozan, s. 214; Erdem, s. 144; Oğuzman, M.Kemal/Barlas, Nami, Medeni Hukuk, 25. Bası, İstanbul 2020, s. 159. Bozucu yenilik doğuran haklar hakkın kullanılması ile mevcut olan bir hukuki ilişkinin sona ermesini sağlayan haklardır; bkz. Oğuzman, Kemal/Öz, M.Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümleri, 15. Bası, İstanbul 2020, s. 252.

¹⁰⁸ Akıntürk/ Ateş, s. 276.

B. Taraflar ve Dava Ehliyeti

Bazı haklar sadece sahipleri tarafından kullanılabilirler¹⁰⁹. Boşanma ve ayrılık davalarını birbirlerine karşı sadece eşler açabilirler¹¹⁰. Boşanma davası açıp açmama konusu eşlerin kendilerinin karar vermesi gereken bir konu olduğu için temsil yolu ile boşanma davası açmaya karar verilemez¹¹¹. Tabi ki, kişi boşanmaya karar verdikten sonra davanın temsilci vasıtası ile açılması mümkündür¹¹². Yine, mutlak veya nispi butlan davalarında olduğu gibi Cumhuriyet savcısının, ilgililerin veya yasal temsilcilerin bu davaları açma hakları yoktur¹¹³.

Özel boşanma sebeplerinde dava açma hakkı olan eş özel boşanma sebebindeki olguyu ya da olayı meydana getirmemiş olan eştir. Genel boşanma sebeplerinden olan evlilik birliğinin temelden sarsılması nedeninde ise bu sebebin meydana gelmesinde kusuru olsun veya olmasın, kural olarak, her iki eşin de boşanma davasını açma hakkı vardır. Bunun yanında, dava açan eş evlilik birliğinin temelden sarsılmasına yol açan şiddetli geçimsizliğin yaşanmasında daha fazla kusuru olan eş ise, davalı taraf, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 2'nci fıkrasına dayanarak itiraz edebilir. Eşlerin anlaşması, ortak hayatın yeniden kurulamaması veya ayrılık kararında belirtilen sürenin dolmuş olmasından sonra ortak hayatın yeniden kurulamaması halinde herhangi bir kısıtlama olmadan eşlerden her biri boşanma davasını açabilir¹¹⁴.

¹⁰⁹ Bu haklar “şahsın kullanılması zorunlu haklar” ya da “kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar” olarak adlandırılmıştır; bkz. **Kavak, Yalçın**, Medeni Hukukun Temel Kavram ve Kurumları, 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 177; **Öztan**, Aile, s. 722; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 130; **Akıntürk/Ateş**, s. 277; **Erdem**, s. 151 vd.

¹¹⁰ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 130; **Akıntürk/Ateş**, s. 277; **Erdem**, s. 151; **Öztan**, Aile, s. 720.

¹¹¹ **Öztan**, Aile, s. 722; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 131 vd.; **Akıntürk/Ateş**, s. 278; **Erdem**, s. 151 vd.

¹¹² **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 132; **Erdem**, s. 152; **Kavak**, s. 180; **Öztan**, Aile, s. 723.

¹¹³ **Akıntürk/Ateş**, s. 277; **Öztan**, Aile, s. 720; **Erdem**, s. 152.

¹¹⁴ **Akıntürk/Ateş**, s. 277. Boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan olduğu için dava açma hakkı olan eş öldüğünde bu hak mirasçılara geçmez, dava devam ederken davalı eşin ölmesi halinde mirasçılar kural olarak davaya devam edemez, sağ kalan eş de davayı sürdüremez. Zira, dava devam ederken eşlerden birinin ölmesi, evliliği kendiliğinden sonlandıracağı için boşanma davası konusuz kalacaktır. Ancak, boşanma davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde ölen eşin mirasçılar davayı sürdürebilir ve dava sonunda diğer eşin kusurlu olduğu ispatlandığında kusurlu eş mirasçı sıfatını kazanamaz ve aksi tasarruftan anlaşılmadığı sürece boşanmadan önce yapılmış olan ölüm

Boşanma davası, dava açma hakkı olan eş tarafından diğer eşe karşı açılır. Diğer bir ifadeyle, boşanma davasında davalı, özel boşanma sebebinin meydana gelmesine neden olan, evlilik birliğinin sarsılmasında, sarsılmanın doğmasında daha fazla kusurlu olan eştir¹¹⁵.

Boşanma davası açma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olması özelliğinden dolayı, sınırlı ehliyetsizlerden “*ayırt etme gücüne sahip kısıtlılar*” yasal temsilcilerinin iznine gerek duymadan bu hakkı bizzat kullanabilir, boşanma davasını açabilirler¹¹⁶. Yine, ayırt etme gücüne sahip olan kısıtlılar, davalı sıfatını da kazanır ve davalı olarak bizzat hareket edebilir¹¹⁷. Davayı kabul edebilir ve anlaşmalı boşanma yoluna gidebilirler¹¹⁸. Bu nedenle yasal temsilcileri, ayırt etme gücüne sahip olan kısıtlıları boşanma davalarında temsil edemezler¹¹⁹.

Ayırt etme gücü olan küçükler evlenmekle, Türk Medeni Kanunu’nun 11’inci maddesinin 2’nci fıkrası gereğince, ergin kınırlar ve tam ehliyetli hale gelirler. Bu sayede boşanma davalarını kendileri açabileceklerdir. Boşanma halinde tam olma halleri devam etmektedir¹²⁰.

Ayırt etme gücünü kaybetmiş olan, başka bir ifadeyle, tam ehliyetsiz olan eşin dava ehliyeti de yoktur ve bu eş boşanma davasını bizzat açamaz. Bununla birlikte, boşanma davası açma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan olması nedeni ile yasal temsilcisinin de tam ehliyetsiz kişi adına boşanma davası açma yetkisi yoktur.

bağlı tasarruflar ile kendisine sağlanmış olan hakları kaybeder; bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 130, **Akıntürk/Ateş**, s. 277; **Öztan**, Aile, s. 721; **Erdem**, s. 169 vd.; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 143 vd.

¹¹⁵ **Akıntürk/Ateş**, s. 278.

¹¹⁶ **Akıntürk/Ateş**, s. 278; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 126; **Feyzioğlu**, s. 351; **Kavak**, s. 178; **Erdem**, s. 152; **Öztan**, Aile, s. 723.

¹¹⁷ **Akıntürk/Ateş**, s. 278; **Erdem**, s. 152; **Öztan**, Aile, s. 723; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 130.

¹¹⁸ **Erdem**, s. 152.

¹¹⁹ **Akıntürk/Ateş**, s. 278; **Öztan**, Aile, s. 723; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 130; **Erdem**, s. 152.

¹²⁰ **Akıntürk/Ateş**, s. 278; **Öztan**, Aile, s. 771.

Kural, boşanma davalarında tam ehliyetsiz açısından genel yasal temsil hükümlerinin geçerli olmayacağı yönünde ise de doktrinde bazı zorunlu hallerde kişiye bağlı haklardan bazılarının tam ehliyetsiz olan kişi adına yasal temsilcisi tarafından kullanılmasına izin verilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Boşanma davası açma hakkı bu durumların başında gelmektedir¹²¹.

Diğer eşin zina etmesi, tam ehliyetsiz olan eşin hayatına kastetmesi, tam ehliyetsiz eş karşı pek kötü muamele veya onur kırıcı davranışlarda bulunması örneklerinde olduğu gibi tam ehliyetsiz eşin kendisine veya yasal temsilcisine boşanma davası açma fırsatı verilmezse, bu sınırlama ehliyetsiz olan kişinin aleyhine olur ki böyle bir sonucun doğması arzulanmaz. Bu nedenledir ki, bunlar gibi zorunlu olan durumlarda yasal temsilciye boşanma davası açma yetkisinin tanınması gerektiği savunulmuştur¹²².

Bu görüşün savunucularına göre, bu konuda mutlak bir sonuca varmak yerine, boşanma sebeplerinden hareket etmenin daha yerinde olacağı yönündedir. Bu görüşe göre, zina, hayata kast, pek kötü muamele ve onur kırıcı davranış, suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme ve terk sebeplerinden birinin söz konusu olması halinde yasal temsilcisinin boşanma davası açabilmesi gerekir. Bunun nedeni ise bu gibi durumlarda, her normal insanın dava açacak olmasıdır. Sırf ayırt etme gücünün olmaması nedeni ile bu gibi sebeplerden birinin olması halinde yasal temsilci aracılığı ile dava açma hakkının olmadığını ileri sürmek, kişinin ömrü boyunca eşinin bu boşanma davası açma sebeplerine neden olan davranışlarına katlanması gerektiği sonucunu doğurur ki, bu ise insan haysiyeti ile bağdaşmadığı gibi tam ehliyetsizin bunlara katlanmasını beklemek de insafsızlık olur. Yine bu görüşe göre, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesi

¹²¹ Akıntürk/Ateş, s. 278; Saymen/Elbir, s. 260; Tekinay, s. 248; Velidedeoğlu, s. 233; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 131; Feyzioğlu, s. 352; Köprülü/Kaneti, s. 181; Öztan, Aile, s. 725; Erdem, s. 153; Erdoğan, İhsan/Keskin, Dilşad, Türk Medeni Hukuku(Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku), Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2020, s. 251; Yılmaz, Süleyman, Medeni Hukuk -1 Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku, Ankara 2020, s. 129; Kılıçoğlu, Ahmet M., Medeni Hukuk Temel Bilgiler, Gözden Geçirilmiş – Güncellenmiş 7. Baskı, Ankara 2018, s. 158.

¹²² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 131; Akıntürk/Ateş, s. 278; Erdem, s. 153; Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K, Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, 1960, s. 260; Tekinay, s. 248; Velidedeoğlu, s. 233; Feyzioğlu, s. 352; Köprülü/Kaneti, s. 181; Öztan, Aile, s. 725; Antalya, Osman Gökhan/Topuz, Murat, Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Giriş-Temel Kavramlar-Başlangıç Hükümleri, C.I, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2021, s. 182; Erman, Hasan, Medeni Hukuk Dersleri (Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku), 7. Basım, İstanbul 2020, s. 144.

kapsamında evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebi ile açılacak boşanma davalarında ise sonuç biraz farklı olacaktır. Kanunun mutlak olarak tarafların anlaşmasını ve boşanmanın ferîleri hakkında anlaşma yapmalarını, boşanmayı baskı altında kalarak istemediğinin tespiti için her iki eşin hakim tarafından dinlenmesini şart koşması ve davacının tam ehliyetsiz olması halinde bu şartın gerçekleşmesinin imkansız olması nedeni ile yasal temsilci anlaşmalı boşanma davası açamayacaktır. Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebi ile açılacak boşanma davasında, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasında belirlenen sürenin dolmasından sonra yasal temsilcinin tam ehliyetsiz adına boşanma davası açabilmesi gerekir. Çünkü bu boşanma nedeninde fiili bir durum aranmakta olup, kişinin hislerini yakından ilgilendiren bir durum söz konusu değildir¹²³.

Tam ehliyetsiz olan eşe karşı boşanma davası açıldığında bu eş kanuni temsilcisi tarafından temsil edilir¹²⁴.

C. Yetki, Görev ve Yargılama Usulü

Yetki esas itibarı ile medeni usul hukuku konularından olsa da Medeni Kanun boşanma ve ayrılık davalarında yetkili mahkemeyi bizzat belirlemiştir¹²⁵. Türk Medeni Kanunu'nun 168'inci maddesi gereğince, boşanma veya ayrılık davalarında yetkili

¹²³ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 131; **Öztan**, Aile, s. 727.

¹²⁴ **Feyzioğlu**, s. 243; **Dural/Ögüz/Gümüş**, s. 130; **Akıntürk/Ateş**, s. 279. Tam ehliyetsiz eşe dava açıldığında onun kanuni temsilcisi yoksa, davaya devam edilebilmesi için bu eşe bir kanuni temsilci atanması, atanan temsilciye dava dilekçesinin tebliğ edilmesi gerekir. Daha önce tam ehliyetsiz eşe yapılmış olan tebligat hüküm doğurmaz; bkz. **Dural/Ögüz/Gümüş**, s. 127. Bunun yanında, davacı eş eğer tam ehliyetsiz olan eşin aynı zamanda vasisi ise vesayet makamının davacı olan eş vasilikten alması ve eğer gerekiyorsa davalı eşe kayyım atanması gerekir; bkz. **Erdem**, s. 152.

¹²⁵ Bu düzenlemenin nedeni, kişi halleriyle ilgili önemli bir özel konu olması sebebiyle burada özel yetki kuralı koymanın yararları bulunduğu hususuna dayandırılmıştır. Ancak, yürürlükteki madde, davacının boşanmada kusursuz, davalının kusurlu olduğu karinesinden hareketle davacıya kolaylık getirip, kendi yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açmasını kabul etmiştir. Oysa boşanmada kusur ilkesi terk edildiğinden yetki konusunda “eşlerin son altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi”nin özel yetkisine yer verilmek suretiyle değişikliğe gidilmiştir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, ss. 279-280.

mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri eşlerin birlikte oturdukları yer mahkemesi olarak belirtilmiştir¹²⁶.

Türk Medeni Kanunu’nun 168’inci maddesinde, “*eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları*” ifadesi kullanıldığı için bu yerin yerleşim yeri olması şart olmayıp, eşlerin fiilen birlikte oturdukları yer olması yeterlidir¹²⁷.

Boşanma davalarında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi derecesinde olan aile mahkemesidir. Ancak, o yerde aile mahkemesi bulunmuyorsa o yerdeki asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatı ile hareket eder.

Türk Medeni Kanunu’nun 184’üncü maddesinde boşanma davalarına ilişkin olarak bazı usuli esaslar düzenlenmiştir. Bunlar; hakimin boşanma davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmiş olması, yeminin önerilemeyeceği, ikrarın hakimi bağlamayacağı, delillerin serbestçe takdir edileceği, boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin anlaşmanın hakim tarafından onanacağı ve duruşmanın gizli yapılmasıdır. Bu usul kuralları, Türk Medeni Kanunu’nun 166’ncı maddesinin 3’üncü ve 4’üncü fıkralarına göre açılmış olan boşanma davalarında uygulanmaz¹²⁸.

D. Geçici Önlemler

Toplumun temel yapı taşı olarak görülen ailenin sona erme sürecinde meydana gelen olaylar ve sürecin kendisi taraflarda psikolojik zararlara neden olabileceği gibi maddi zararlara da neden olabilmektedir. Eşler ve çocuklar bu sürecin tarafları ve alınacak

¹²⁶ Türk Medeni Kanunu’ndaki bu düzenleme ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 6’ncı maddesinin, genel yetkili mahkemenin, davalı gerçek kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi olduğuna dair genel yetki kuralından farklı bir düzenleme getirilmiştir. Ancak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun “*Mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, bu Kanundaki hükümlere tabidir*” hükmü ile yine özel kanunlarda düzenlenebilecek olan yetki kuralları hakkında genel bir düzenleme yapılmıştır; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 279.

¹²⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 129; **Öztan**, Aile, s. 729; **Akıntürk/Ateş**, s. 279; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 118.

¹²⁸ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 132.

önlemlerin s jeleridir¹²⁹. Bu nedenle, boşanma (veya ayrılık) davasının açılması durumunda eşlerin ve bilhassa çocukların zarar görme ihtimalleri çok fazladır. Çünkü eşler arasındaki anlaşmazlık ve çekişme boşanma davasının açılmasıyla daha da şiddetlenir ve eşler adeta birbirinin hasmı olan iki cephe oluştururlar. Böyle bir ortamda maddi imkânları zayıf olan eşin özellikle kadının ve çocukların geçinebilmeleri son derece zorlaşır. Bu nedenledir ki, doğması muhtemel olan tehlikeli durumları bertaraf edecek önlemlerin alınması gerekir. Bu zorunluluk nedeniyle, Türk Medeni Kanunu'nda hakim boşanma davası açıldıktan sonra gerekli geçici önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır¹³⁰. Bunun yanında, boşanma davası esnasında tarafların geçici önlemler ile korunması boşanma davasının reddedilmesi veya eşlerin barınması durumunda, evlilik birliğinin en az zarar ile kaldığı yerden devam etmesinde önemli rol oynar¹³¹.

Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesi kapsamında alınacak önlemler geçici nitelikte olup boşanma veya ayrılık davası devam ettiği sürece geçerli olurlar. Bu kapsamda, verilmiş olan kararlar hakimin gerekli görmesi halinde değiştirilebilir veya başka önlemler alınabilir¹³².

1. Eşlerin Barınması

Boşanma (veya ayrılık) davasının açılmasından sonra eşlerden her birinin dava boyunca diğerinden ayrı yaşama hakkı olduğu için eşlerin barınması konusunda hakimin alması gereken önlem ortak konutta, diğer bir deyişle, aile konutunda kimin oturacağını saptanmasıdır. Hakim eşlerin barınması konusundaki bu önlemi serbestçe kararlaştırır, fakat hakim buna karar verirken eşlerin durumunu göz önünde bulundurmalıdır. Tarafların ihtiyaçları göz nünde bulundurmak şartıyla, eşyaların kullanımını taraflar

¹²⁹ **Özşenol, Yaren Didem**, Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici Önlemler, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 4, Temmuz 2020, ss. 62-78, s. 78.

¹³⁰ **Öztan**, Aile, s. 740; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 134; **Erdem**, s. 153; **Akıntürk/Ateş**, s. 283.

¹³¹ **Yalçınkaya/Kaleli**, s. 1549.

¹³² **Akıntürk/Ateş**, s. 287; **Öztan**, Aile, s. 740 vd.

arasında gerekli gördüğü şekilde paylaşırma konusunda hakimın geniş bir takdir yetkisi vardır¹³³.

2. Eşlerin Bakımı ve Geçimi (Tebdir Nafakası)

Eşlerin barınmasında olduğu gibi hakimın eşlerin bakım ve geçimleri için gereken önlemleri alması da gerekir. Bu konuda, Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesinde kadın erkek arasında bir ayırım yapmamıştır.

Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesine göre, boşanma (veya ayrılık) davası açıldığı zaman ayrı yaşayan eşlerden birinin, bakım ve geçimini kendi maddi imkânlarıyla sağlayamaması halinde maddi imkânları elveren diğer eşin bu eşin bakım ve geçimine katkıda bulunması, bu kapsamda, hakimın takdir edeceği bir nafakayı ödemesi gerekir. Bu konuda hakimın alacağı geçici önlem, maddi imkânları yetersiz olan eşin bakım ve geçimine diğer eşin katkıda bulunmasını sağlamaktır¹³⁴. Davanın devamı süresince eşlerden birinin diğerine ödeyeceği bu nafakaya uygulamada tedbir nafakası denilir¹³⁵.

Boşanma (veya ayrılık) davasının açıldığı tarihten itibaren tedbir nafakası işlemeye başlar ve boşanma kararının kesinleşmesine kadar devam eder¹³⁶. Çünkü boşanma davası sonuçlandığında tedbir nafakasının hukuki dayanağı da ortadan kalkar¹³⁷.

¹³³ Öztan, Aile, s. 746 vd.; Velidedeoğlu, s. 274; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 135; Erdem, s. 154; Kılıçoğlu, Aile, s. 120; Gençcan, Nafaka, s. 843; Akıntürk/Ateş, s. 283. Eşlerden birine tahsis edilen ortak konut diğer eş tarafından kiralanmış bir konut ise tahsis kararında kira bedellerinin ve sabit giderlerin ödenmesi gerektiğine kararda yer verilmesi isabetli olur; bkz. Erdem, s. 154.

¹³⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 135; Akıntürk/Ateş, s. 285; Kılıçoğlu, Aile, s. 120.

¹³⁵ Öztan, Aile, s. 747; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 135; Erdem, s. 154. Türk Medeni Kanunu'nda bakım ve geçindirme yükümlülüğünün sadece kocada olmaması nedeni ile bu yeni duruma uygun olarak bu nafakanın isminin iştirak nafakası olarak değiştirilmesi gerektiği de ifade edilmektedir; bkz. Akıntürk/Ateş, s. 285.

¹³⁶ "...Boşanma veya ayrılık davası açılınca hakim, davanın devamı süresince, gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına (Türk Medeni Kanunu'nun 186'ncı maddesinin 1'inci fıkrası), geçimine (Türk Medeni Kanunu 185'nci maddesinin 3'üncü fıkrası), malların yönetimine (Türk Medeni Kanunu'nun 223'üncü, 242'nci, 244'üncü, 262'nci, 263'üncü, 264'üncü, 267'nci, 215'nci maddeleri) ve çocukların bakım ve korunmasına (Türk Medeni Kanunu 185/2. maddesi) ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden (re'sen) almak zorundadır (Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesi). Davalı kadın yararına hükmedilen tedbir nafakasının boşanma hükmünün kesinleşmesi ile kendiliğinden ortadan kalkacağı

Yargıtay’a göre, “*Tedbir nafakasının miktarı, davalı kocanın geliriyle orantılı olmak kaydıyla birlikte yaşadıkları zamanda eşine sağladığı geçim şartlarını ayrı yaşama hallerinde de sağlayacak oranda olması gerekir*”¹³⁸.

Lehine tedbir nafakası hükmedilecek tarafın boşanmaya neden olan olaylardaki kusur durumu tedbir nafakasına hükmedilirken göz önünde bulundurulacak bir husus değildir¹³⁹. Bunun yanında, lehine nafaka hükmedilen taraf davacı veya davalı taraf olabilir¹⁴⁰.

Tedbir nafakasının artırılmasına karar verilebilmesi için artırım davasının açıldığı tarihte ayrı yaşamakta haklılığın devam ediyor olması gerekir¹⁴¹. Tedbir nafakası artırma ve eksiltme taleplerinin kabul edilmesi halinde bunun dava tarihinden itibaren karar altına alınması gerekir¹⁴².

Tedbir nafakasının ödenme şekli ile ilgili Türk Medeni Kanunu’nda bir hüküm bulunmamaktadır. Hakim aylık peşin olarak ve taraflar arasında bir anlaşma yoksa Türk

dikkate alınmaksızın, yazılı şekilde tedbir nafakasının karar tarihi itibarıyla kaldırılmasına dair hüküm tesisi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 2.HD, T.22.10.2019, E.2019/6665, K.2019/10451, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.20.10.2020).

¹³⁷ Ceylan, s. 38.

¹³⁸ Yarg. 3.HD, T.05.02.2013, E.2013/522, K.2013/1587, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.20.10.2020).

¹³⁹ Öztan, Aile, s. 749; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 136; Akıntürk/Ateş, s. 285; Erdem, s. 155. “...*Tedbir nafakası, talebe bağlı olmaksızın (re’sen) takdir edilir ve geçici bir önlem olarak davanın başından itibaren, karar kesinleşene kadar hüküm altına alınır... bir tarafın kusurlu olması; onun lehine tedbir nafakası tayin edilmesine engel teşkil etmemektedir. Dolayısıyla, tedbir nafakası hakim kanun gereği, kendiliğinden alması gereken geçici bir önlem olup, tarafların kusurunun verilecek karar açısından bir önemi ve etkisi de yoktur. Ekonomik olarak yardıma ihtiyacı olan kişi sonuçta tam kusurlu kabul edilse bile boşanma davası kesinleşene kadar tedbir nafakası devam edeceğine ve verilen tedbir nafakası geri alınamayacağına göre, tedbir nafakası ile tarafların kusuru arasında hukuki bir bağ olduğundan bahsedilemez...*” Yarg. HGK, T.02.11.2011, E.2011/2-533, K.2011/670, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.20.10.2020).

¹⁴⁰ Erdem, s. 155; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 136; Akıntürk/Ateş, s. 285.

¹⁴¹ Yarg. 2.HD, T.25.02.1994, E.1994/1093, K.1994/2088, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.21.10.2020).

¹⁴² Ceylan, s. 38.

Lirası üzerinden ödenmesine karar verir¹⁴³. Tedbir nafakası kararı boşanma davasının kesinleşmesine kadar geçerli olan bir karar olduğu için bu karara uyulmaması İcra ve İflas Kanunu'nun 344'üncü maddesine eklenen 3'üncü fıkra gereğince, nafakanın ödenmemesi suçunu oluşturur¹⁴⁴.

3. Çocukların Bakımı ve Korunması (İştirak Nafakası)

Boşanma (veya ayrılık) davası açıldıktan sonra boşanma kararı kesinleşene kadar eşlerin ayrı yaşama haklarının olduğunu yukarıda¹⁴⁵ ifade etmiştik. Bu nedenle, çocuğun ayrı yaşayan eşlerden hangisinin yanında kalacağına hakim karar verir.

Çocukların hangi eşin yanında kalacağına karar verilirken, çocuk kendisine bırakılmamış olan eşin çocuğun geçimine nasıl katkıda bulunacağı ve çocuk ile nasıl kişisel ilişki kuracağı konularında da düzenleme yapılmalıdır¹⁴⁶. Çocukların eşlerden birinin yanında kalmasına dair olan karar, eğer o eşten velayetin alınmasını gerektiren bir durum ve bu yönde bir karar söz konusu değilse, diğer eşin velayet hakkını ortadan kaldırmaz. Bu konuda karar verilirken, tabi ki, çocukların menfaatleri göz önünde bulundurulmalıdır¹⁴⁷.

4. Eşlerin Mallarının Yönetimine İlişkin Önlemler

Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesi gereğince, hakim eşlerin mallarının yönetimi ile ilgili önlemleri de almalıdır. Türk Medeni Kanunu'nda yasal mal rejimi

¹⁴³ Öztan, Aile, s. 753.

¹⁴⁴ Ceylan, s. 38.

¹⁴⁵ Bkz. Bölüm 1, II.D.1.

¹⁴⁶ Akıntürk/Ateş, s. 286; Erdem, s. 158; Öztan, Aile, s. 756; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 136; Kılıçoğlu, Aile, s. 120. Çocuklar kendisine bırakılmamış olan eşin, çocuğun bakımına katkıda bulunmak için ödeyeceği nafakaya uygulamada iştirak nafakası denilmektedir; bkz. Öztan, Aile, s. 759; Akıntürk/Ateş, s. 286; Erdem, s. 158; Öztan, Aile, s. 756; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 136.

¹⁴⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 137; Akıntürk/Ateş, s. 286; Kılıçoğlu, Aile, s. 121; Öztan, Aile, s. 757.

olarak “edinilmiş mallara katılma” benimsendiği için boşanma davası sürecinde hakimın malların yönetimine dair alacağı kararın uygulama alanı ve mahiyeti artmış bulunmaktadır. Bu kapsamda, hakim mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesine karar verilebilir¹⁴⁸.

5. Diğer Önlemler

Boşanma (veya ayrılık) davası sürecinde hakim tarafından alınacak geçici önlemler Türk Medeni Kanunu’nun 169’uncu maddesinde sınırlı olarak sayılmamıştır. Hakimın, somut olayın özelliklerine göre, bu maddede örnek olarak sayılmış olan tedbirlerden başka tedbirleri alma yetkisi de vardır. Bu önlemlere çocuğun malları ile ilgili önlemler, eşlerin borçlularına talimat verme, tasarruf yetkisinin sınırlandırılması örnek olarak verilebilir¹⁴⁹.

III. BOŞANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

Boşanma kararı ile sadece evlilik birliği sona ermiş olmaz. Bu kararın başka bazı sonuçları da vardır. Boşanmanın hukuki sonuçları derken hakimın boşanmaya karar vermesi sonucu ortaya çıkan sonuçlar kastedilmekte olup bu sonuçlar mahiyetleri ve doğuşları bakımından çeşitlilik gösterirler. Boşanmanın hukuki sonuçlarından bazıları; hakim kararı ile bazıları boşanma kararı ile kendiliğinden ortaya çıkar. Hakim kararı ile ortaya çıkan sonuçlarının bir kısmının eşler tarafından talep edilmesi gerekirken (yoksulluk nafakası, maddi ya da manevi tazminat gibi), bir kısmı hakkında talep olmasa dahi hakim kendiliğinden karar verir. Velayetin düzenlenmesi buna örnek oluşturur. Boşanmanın bazı hukuki sonuçları ise boşanma kararında yer almamalarına

¹⁴⁸ Akıntürk/Ateş, s. 286. Eğer eşlerin seçtiği mal rejimi “mal ayrılığı rejimi ise hakimın bu konuda önlem kararı almasına gerek yoktur; bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 137.

¹⁴⁹ Tandoğan, Aile, s. 95; Öztan, Aile, s. 276.

rağmen boşanma kararının verilmesi ile kendiliğinden doğan (mirasçılık sıfatının kaybedilmesi) sonuçlardır. Aşağıda kısaca boşanmanın çocuklar ve eşler bakımından sonuçlarına ayrı ayrı değineceğiz.

A. Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları

Boşanmanın sonuçları sadece boşanan eşler ile ilgili değildir. Boşanma kararının kesinleşmesi ile sona ermiş olan evlilikte çocuklar da varsa boşanma kararı çocuklar ile ilgili sonuçlar da doğuracaktır. Boşanmanın eşlere ilişkin sonuçlarından farklı olarak, çocuklara ilişkin sonuçları kendiliğinden doğmazlar. Başka bir deyişle, bu konular hakim tarafından boşanma kararında düzenlenmelidir. Bunun yanında, çocuk ile üçüncü kişiler arasında ilişki kurulması hali hariç olmak üzere, bu konularda hakim karar vermesi için talepte bulunulmuş olması şart olmayıp hakim tarafından re'sen karar verilir¹⁵⁰.

1. Çocukların Velayeti

Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte evlilik kesin olarak sona ereceği için o tarihe kadar anne ve baba tarafından ortaklaşa kullanılan velayet hakkı¹⁵¹ bundan sonra sadece anne babadan birine bırakılacaktır.

¹⁵⁰ Dural/Öğüz/Gümü, s. 144.

¹⁵¹ Velayet hakkı: “ *Küçüklerin bazen de kasıtlı ergin çocukların gerek şahıslarına (kendilerine) gerek mallarına özen gösterme ve onları temsil etme konusunda kanunun ana ve babaya yüklediği yükümlülükler ile bu yükümlülüklerin iyi bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak üzere, onlara tanıdığı hakların tümüdür*”; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 310. Aile ve toplum yapısındaki değişiklikler, yasalar ve Anayasa’da kadın erkek eşitliğinin düzenlenmesi, çocuk haklarının tanınması ve kabul edilmesi gibi faktörler “velayet” kavramında da değişikliklere neden olmuştur. Bu kapsamda, velayetin sadece ebeveynlerin çocukları üzerinde sahip oldukları bir hak olmadığı ve aynı zamanda ebeveynlere yükümlülükler yüklediği ve çocuğun üstün yararının göz önünde bulundurulması gerektiği kabul edilmiştir; bkz. **İnce, Nurten**, Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukuku’nda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velayet, TAAD, Y. 9, S. 34, (Nisan 2018), ss. 189-229, s. 189. Buna göre, modern düşünceye göre, velayet hakkı çocuğun korunmasını sağlayan bir kurum olup, çocuğu ilerdeki yaşama hazırlamak amacıyla anne ve babaya verilmiş olan hukuki bir görevdir; bkz. **Akyüz, Emine**, Çocuğun Aile İçerisinde Korunması ve Hakimin Velayet Hakkına Müdahalesi, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri, 17-18 Kasım 1995, İstanbul Barosu Yayını, S. 22184, s. 40. Türk Medeni Kanunu’nun 335’inci maddesine göre, velayet hakkı henüz ergin olmamış ve vasi atanmasını gerekli bulmadığı durumlarda ise ergin olmuş, ancak kısıtlanmış çocuklar üzerinde söz konusu olabilmektedir.

Boşanma sonrasında velayet hakkının anne ve baba tarafından birlikte kullanılması kabul edilmemiştir. Ancak, Yargıtay son dönem verdiği kararları¹⁵² ile İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokol 5'nci maddesi ve Anayasa 90'ncı maddesinin son fıkrası hükümlerine atıf yapmak suretiyle boşanma halinde ortak velayete izin veren yabancı mahkeme kararlarının Türk kamu düzenine

Velayet hakkı şahıs varlığı haklarından olup kişiye sıkı sıkıya bağlı ve mutlak bir haktır; bkz. **Hatemi/Serozan**, s. 342.

¹⁵² “...Türkiye Cumhuriyeti adına 14 Mart 1985 tarihinde imzalanan "11 Nolu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokol", 6684 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunarak, 25.03.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanıp yürürlüğe girmiş ve iç hukukumuz halini almıştır. Ek 7 Nolu Protokol'ün 5'nci maddesine göre, "Eşler, evlilik bakımından, evlilik süresince ve evliliğin bitmesi halinde kendi aralarındaki ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde, özel hukuk niteliği taşıyan hak ve sorumluluklar açısından eşittir. Bu madde, devletlerin çocuklar yararına gereken tedbirleri almalarına engel değildir".Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin Milletlerarası Andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda Milletlerarası Andlaşma hükümleri esas alınır. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 90/son maddesi). İç hukukla ilgili yasal düzenlemeye baktıktan sonra "kamu düzeni" (ordre public) kavramı üzerinde durmak uyuşmazlığın çözümü için yararlı olacaktır....Genel bir tanımla, "Kamu düzeni kuralları, bir memlekette kamu hizmetlerinin iyi yapılmasını, devletin emniyet ve asayişini ve fertler arasındaki münasebetlerde huzur ve ahlak kaidelerine uygunluğu temine yarayan müessese ve kaidelerin tümüdür"....Genel olarak; hukuk sisteminin toplumsal kalkınmayı hedefleyen ve kişisel hak ve özgürlükleri koruyan temel prensipleri, anayasanın temel ilkeleri ve toplumda cari olan örf-âdet ve ahlak telakkileri, kamu düzenini temsil eden değerler olarak ifade edilebilir ve bu değerlerle açık bir şekilde uyuşmayan yabancı hukukun veya yabancı hukuk hükmünün kamu düzenine aykırı sayılarak uygulanmayacağı söylenebilir. Yabancı hukukun veya yabancı hukuk hükmünün somut olayda tatbiki ile ortaya çıkaracağı sonuç, yukarıda belirtilen temel ilke ve değerler karşısında da tahammül edilmez bir durum yaratmakta ise yabancı hukukun kamu düzenini açıkça ihlal ettiğinden bahisle yabancı hukuk uygulanmaz....Türk hukukunda kamu düzeni ...yabancı hukukun tatbikini önleyen istisnâî bir göreve sahiptir. Kanunlar ihtilâfı kaidelerimizce yetkilendirilen yabancı hukuk ülkenin kamu düzenine "açıkça" aykırılık teşkil etmemesi şartıyla tatbik olunma imkânına sahiptir(MÖHUK 5. maddesi). Şu halde, kamu düzeni bizim için kanunlar ihtilâfı hukukuna ait tek taraflı bir "bağlanma kaidesi" değildir. Aksine kanunlar ihtilâfı kaidemizin gösterdiği yabancı hukuk nizamının tatbiki prensibinin bir istisnasıdır...Esasa uygulanan hukukun Türk Hukukunda farklı olması ya da Türk Hukukunun emredici kurallarına aykırı olması gibi nedenlerle yabancı kararın tenfizi reddedilemez. Burada esas alınması gereken kıstas, yabancı ilamın Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine bakmak olmalıdır” (10.02.2012 tarih ve 2010/1 E, 2012/1 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı). Yukarıda değinilen iç hukukumuz ve kamu düzeni kavramı ile ilgili açıklamalara göre, somut olay değerlendirildiğinde, "ortak velayet" düzenlenmesinin, Türk kamu düzenine "açıkça" aykırı olduğunu ya da Türk toplumunun temel yapısı ve temel çıkarlarını ihlal ettiğini söylemek mümkün değildir.O halde yabancı mahkeme ilamının tanınmasına ilişkin diğer koşulların da (5718 Sayılı MÖHUK 58. maddesi) oluştuğu ve tarafların ortak velayet konusunda çekişmelerinin bulunmadığı anlaşılmakla, mahkemece yabancı mahkeme kararının velayete ilişkin kısmının da tanınmasına karar verilecek yerde, isteğin Türk Kamu düzenine aykırı olduğu belirtilmek suretiyle, yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 2.HD, T.04.12.2017, E.2016/ 18674, K.2017/13800, aynı yönde Yarg. 2.HD, T.20.02.2017, E.2016/15771, K.2017/1737, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 20.09.2020).

açıkça aykırılık hali oluşturmadığını kabul ederek ortak velayet uygulamasına imkân sağlamıştır¹⁵³.

Çocuğun onu daha iyi ve topluma daha yararlı olacak şekilde yetiştirecek olan tarafa bırakılmasında çocuğun olduğu kadar toplumun da yararı vardır¹⁵⁴. Çocuğun velayetinin kime bırakılacağı konusunda hakime geniş takdir hakkı tanınmıştır. Hakim, çocuğun velayetinin anneye mi yoksa babaya mı verileceğini bizzat kendi kanaatine göre belirleme yetkisine sahip ise de bu yetki ağır bir manevi sorumluluğu da beraberinde getirmektedir¹⁵⁵.

Doktrindeki baskın görüş¹⁵⁶ ve Yargıtay'ın uygulamalarına göre, çocuğun velayetinin boşanan eşlerden hangisine bırakılacağının belirlenmesinde sadece çocuğun menfaati gözetilmelidir¹⁵⁷. Bu kapsamda, boşanan tarafların ekonomik durumları, boşanmada kusurlu olup olmadıkları veya yaşları çok da önemli olmayıp asıl önemli olan boşanan taraflardan hangisinde bırakıldığında çocuğun daha iyi yetiştirilip, bakılacağı ve daha iyi bir eğitim öğretim hayatı sağlanacağıdır¹⁵⁸.

¹⁵³ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 145; **Akıntürk/Ateş**, s. 313. Türk Medeni Kanunu'nun 182'nci ve 336'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasının birlikte velayete imkân tanıyıp tanımadığı hakkında ayrıntılı değerlendirme için bkz. **Öztan, Bilge/Öztan, Fırat**, Boşanmada Birlikte Velayet ve Birlikte Velayetin Uygulanmasına İlişkin Modeller, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, Nisan-Mayıs 2020, ss. 2569-2609, s. 2574.

¹⁵⁴ **Ceylan**, s. 154; **Öztan**, Aile, s. 779.

¹⁵⁵ **Akıntürk/Ateş**, s. 310.

¹⁵⁶ **Tekinay**, s. 273; **Velidedeoğlu**, s. 267; **Feyzioğlu**, s. 381; **Köprülü/Kaneti**, s. 198; **Hatemi/Serozan**, s. 248; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 121; **Öztan**, Aile, s. 781; **Akıntürk/Ateş**, s. 311.

¹⁵⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 145; **Öztan**, Aile, s. 778; **Akıntürk/Ateş**, s. 310. Aynı yönde, “..*Velayet kamu düzenine ilişkindir. Velayet düzenlemesinde asıl olan çocuğun menfaatidir ve bu düzenlemede ana ve baba ile çocuğun yararı çatıştığı takdirde, çocuğun yararına üstünlük tanınması gereklidir. Çocuğun menfaati gerektirdiğinde velayet sahibi değiştirilebileceği gibi durum ve koşullara göre velayet kaldırılarak çocuğa vasi de atanabilir...*” Yarg. 2.HD, T.03.03.2020, E.2020/339, K.2020/1775, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 21.09.2020). Konuya ilişkin olarak bkz. **Erlüle, Fulya**, İsviçre Medeni Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet, Ankara 2019; s. 81; **Tokuş, Aylin**, Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velayet, İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2020, s. 13.

¹⁵⁸ **Akıntürk/Ateş**, s. 310; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 146; **Öztan**, Aile, s. 783.

Medeni Kanun’da boşanan taraflardan hangisine velayetin verileceği konusunda belli ölçütler konulmamış, bu konu hakimın takdirine bırakılmıştır¹⁵⁹.

Çocukların velayetinin kime bırakılacağı konusunda tarafların anlaşmaya varmış olmaları hakimi bağlamayacağı için hakim bu anlaşmanın tam aksine karar verebilir¹⁶⁰. Hatta çocuğun menfaatinin gerektirmesi halinde hakimın çocuğun üçüncü bir kişinin vesayetine bırakması mümkündür, bu yolun kullanılabilmesi için velayetin kaldırılması sebeplerinden birinin söz konusu olması gerekir¹⁶¹.

Çocuk sayısının birden fazla olması halinde çocuklardan bazılarının velayetinin bir tarafa bazılarının ise diğer tarafa bırakılabilse de büyük bir zorunluluk olmadıktan sonra bu yolu tercih etmemek ve çocukları birbirinden ayırmamak daha isabetli olacaktır¹⁶².

Çocukların velayetinin bırakıldığı tarafın ölmesi halinde velayetin kendiliğinden sağ kalan tarafa geçip geçmeyeceği konusunda kanunda bir düzenleme bulunmuyorsa da bu durumda sağ kalan eşe velayetin kendiliğinden geçmeyeceği, hakimın sağ kalan eşe velayeti bırakabileceği gibi bunu uygun bulmazsa çocuğa bir vasi atayabileceği doktrin ve uygulamada kabul edilmiştir¹⁶³.

¹⁵⁹ Bu nedenle hakimler çocuğun velayetinin hangi tarafa bırakılacağı kararını verirken oldukça dikkatli davranmalı, bu kapsamda; çocukların cinsiyeti, yaşı, huyu, anne ve babanın karakterleri, yaşama biçimleri ile bulundukları sosyal konum ve çevreleri göz önüne alınarak tercih hakkı çocuğun menfaatlerini en iyi kollayacak şekilde kullanılmalıdır. Yine, bu kapsamda, çocukların anne babası hakkındaki duygularını da göz önünde bulundurmalı ve bunu tespit edebilmek için de çocukları bizzat dinleyebilmelidir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 311; **Öztan**, Aile, ss. 782-783.

¹⁶⁰ **Akıntürk/Ateş**, s. 311; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 145; **Öztan**, Aile, s. 786.

¹⁶¹ **Velidedeoğlu**, s. 268; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 146; **Akıntürk/Ateş**, s. 311. Yargıtay, “...Davacı ile küçük arasında nesep ilişkisi tanıma ile teessüs etmiştir. Bu durumda, mahkeme çocuğu ana veya babanın velayeti altında bırakılmasını faydalı görmezse bir vasi nasbedebilir (MK. 298). Ancak bu hal, ana veya babanın çocukla şahsi ilişkisini de engellemez. Medeni Kanun’un 148’inci maddesinin 3’üncü fıkrası hükümleri kıyas yolu ile uygulanarak, koruyucu aile ile çocuğun huzuru bozulmayacak şekilde davacının çocukla şahsi ilişkisinin kurulmaması usul ve kanuna aykırıdır” şeklindeki kararı ile çocuğun velayetinin anne ve babadan alınarak çocuğun üçüncü bir kişinin vesayeti altına alınmış olması anne ve babanın çocuk ile kişisel ilişki kurmasına engel olmayacağını belirtmiştir. İlgili karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.18.09.1992, E.1992/7547, K.1992/8176, www.sinerjimevzuat.com.tr, Erişim T. 21.09.2020).

¹⁶² **Tekinay**, s. 276; **Öztan**, Aile, s. 784; **Akıntürk/Ateş**, s. 311. Çocuğun boşanma kararından sonra doğması halinde velayetin tesisi için yeni bir davanın açılması gerekecektir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 312.

¹⁶³ **Tekinay**, s. 283; **Feyzioğlu**, s. 383; **Köprülü/Kaneti**, s. 201; **Akıntürk/Ateş**, s. 311; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 146.

Çocuğun velayeti ile ilgili verilen kararlar nihai olmayıp, durumların değişmesi üzerine hakim re'sen veya talep üzerine gerekli olan değişiklikleri yapar.

2. Çocuklar İle Kişisel İlişki

Hakimin çocuğun velayetini boşanan eşlerden birisine vermesi ile velayet sadece o eşe ait olur ve velayet kendisine verilmeyen tarafın çocuk üzerindeki velayet hakkı o andan itibaren son bulur. Fakat bu durum kendisine velayet verilmeyen tarafın bundan sonra çocuk ile kişisel ilişki kuramayacağı, onun ile görüşemeyeceği, onu sevip okşayamayacağı ve birlikte vakit geçiremeyeceği anlamına gelmez. Tam tersine boşanan anne ve babanın çocukları ile kişisel ilişki kurmaları onların en doğal haklarıdır¹⁶⁴.

Anayasa'nın¹⁶⁵ 41'inci maddesinin 2'nci fıkrasında, çocuğun anne ve babası ile kişisel ilişki kurma hakkı güvence altına alınmıştır.

Türk Medeni Kanunu'nun 182'nci maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkrasında, hakimin, velayet hakkı kendisine verilmeyen eş ile müşterek çocuğun ne şekilde kişisel ilişki kuracağına karar verirken göz önünde bulundurması gereken hususlar düzenlemiştir. Yine, Türk Medeni Kanunu'nun 323'nüncü maddesinde de velayeti kendisine bırakılmayan eşin müşterek çocuk ile kişisel ilişki kurma talebinde bulunabileceği belirtilerek bu hak pekiştirilmiştir. Boşanma davasında eş bunu talep etmese de Türk Medeni Kanunu'nun 182'nci maddesi gereğince, hakim tarafından bu karar re'sen verilecektir¹⁶⁶. Buna göre, hakimin kendisine çocuğun bırakılmadığı tarafın bu çocuk ile ne zaman ve ne şekilde kişisel ilişki kuracağını boşanma kararında açıkça belirtmesi gerekir¹⁶⁷. Çocuk ile velayet verilmeyen tarafın nasıl kişisel ilişki kuracağı belirlenirken

¹⁶⁴ Akıntürk/Ateş, s. 314; Öztan, Aile, s. 790.

¹⁶⁵ TC Anayasası 2709 Sayılı Kanun, Kabul T.18.10.1982, Yayınlandığı RG. 9.11.1982, S: 17863 (Mükerrer), Tertip: 5, C. 22, s. 3.

¹⁶⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 147.

¹⁶⁷ Akıntürk/Ateş, s. 314; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 147.

çocuğun yaşı ile eğitim durumu, çocuk ile kişisel ilişki kuracak olan tarafın oturduğu yer, mesleği veya görevinin mahiyeti ve yeri, görüşme ve buluşma süre ve yeri her iki tarafın özellikle de çocuğun şartlarına en uygun olacak şekilde seçilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır¹⁶⁸.

Türk Medeni Kanunu'nun 324'üncü maddesinde ise çocuk ile kişisel ilişki kurmanın sınırları çizilmiş, bu konuda anne ve babanın çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınması, birbirlerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelememesi gerektiği belirtilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında, anne ve babanın ilk fıkra hükmüne aykırı davranışları haklarını, yükümlülüklerinin gerektirdiği gibi kullanmamaları; çocuğun huzurunu tehlikeye sokmaları, çocuk ile ciddi olacak şekilde ilgilenmemeleri ya da diğer önemli nedenlerin varlığı halinde kişisel ilişki kurma hakkının reddedilebileceği ya da bu hakkın kendilerinden alınabileceği hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme sadece tanınmış olan kişisel hakkın geri alınması için değildir. Aynı zamanda bu durumlardan birinin söz konusu olması halinde en başından hakime bu talebi reddetme yetkisi de verilmektedir¹⁶⁹.

Doktrinde çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkının kişilik haklarından olduğu kabul edilmektedir¹⁷⁰. Bu nedenle, anne veya babanın bu haktan feragat etmesi sonucuna varacak anlaşmalar geçerli olmaz¹⁷¹.

¹⁶⁸ Akıntürk/Ateş, s. 314; Dural/Ögüz/Gümüş, s. 147. “...Kişisel ilişki kurulmasındaki amaç, analık ve babalık duygularının tatmini yanında çocuğun psikolojik ve sosyal gelişiminin sağlanmasıdır. Çocuğun, gözetim olmaksızın ana veya babasından biriyle kişisel ilişkisinin sürdürülmesi, onun yüksek yararına değilse, gözetim altında kişisel ilişki kurma imkânı öngörülebilir. Aksi halde gözetim altında kişisel ilişki, çocuklar ile velayet kendisinde olmayan anne arasındaki bağların güçlendirilmesi amacına aykırı düşer...”, Yarg. 2.HD, T.01.03.2018, E.2018/376, K.2018/2836, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 02.10.2020).

¹⁶⁹ Benzer davranışları çocuk kendisine bırakılan taraf gerçekleştirir ve bu durum da çocuğun menfaatlerini ağır bir şekilde olumsuz etkilerse çocuğun bu taraftan alınması söz konusu olabilir; bkz. Erdem, s. 181; Akıntürk/Ateş, ss. 314-315; Dural/Ögüz/Gümüş, s. 148.

¹⁷⁰ Tekinay, s. 278; Akıntürk/Ateş, s. 311.

¹⁷¹ Velidedeoğlu, s. 270.

Türk Medeni Kanunu'nun 325'nci 1'inci fıkrasında, olağanüstü hallerin varlığı söz konusu olduğu takdirde, çocuğun yararı göz önünde bulundurularak, hısımların ve üçüncü kişilerin mahkemeden talep ederek çocukla kişisel ilişki kurabileceği mümkün kılınmıştır¹⁷². Bu yönde karar verilebilmesi için talebin bulunması şarttır¹⁷³.

Türk Medeni Kanunu'nun 325'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre ise anne ve baba için öngörülmüş olan sınırlandırmalar kıyas yolu ile üçüncü kişiler için de uygulanacaktır.

3. Çocukların Bakımı (İştirak Nafakası)

Boşanma kendisine velayet verilmemiş olan anne ya da babanın çocuğun bakım masraflarına katlanma yükümlülüğünü sona erdirmez¹⁷⁴. Boşanma halinde çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi sorumluluğu tabii ki çocuk kendisine bırakılmış olan tarafa ait olacaksa da Türk Medeni Kanunu'nun 182'nci maddesinin 2'nci fıkrasının son cümlesinde, çocuk kendisine bırakılmayan tarafın, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılması gerektiği belirtilmiştir. Çocuk kendisine bırakılmamış olan tarafın çocuğun bakım ve yetiştirilmesi için ödeyeceği nafakaya iştirak nafakası denilmektedir¹⁷⁵. İştirak nafakasının amacı ise eşlerin mali güçleri nispetinde ortak çocuğun ihtiyaçlarını karşılamalarının sağlanmasıdır¹⁷⁶.

¹⁷² "...Mahkemece, davacı ile torunu arasında kararda gösterilen günlerde davalı annenin adresinde ve annenin huzurunda kişisel ilişki tesis edilmiştir. Büyükbaba ile torun arasındaki kişisel ilişkinin amacı, hısımlık bağlarını güçlü tutmak ve büyükbaba ve büyük ananın torun sevgisini tatmin, çocuğun da büyükbaba ve büyükanne sevgisi ve şefkatini hissetmesini, bu yolla çocuğun ahlaki ve manevi gelişimini sağlamaktır. Çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde bu hakkın amaca uygun tesisi gerekir. Davacı büyükbaba ile torunu arasındaki kişisel ilişkinin çocuğun annesinin adresinde ve onun gözetiminde tesisi, bundan beklenen amaca aykırıdır. O nedenle annenin adresinde ve onun da hazır bulunması suretiyle kişisel ilişki tesisi isabetsizdir..." Yarg. 2.HD, T.15.06.2010, E.2010/1005, K.2010/11852, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 02.10.2020).

¹⁷³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 148; Öztan, Aile, s. 794.

¹⁷⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 149.

¹⁷⁵ Akıntürk/Ateş, s. 316; Öztan, Aile, s. 795.

¹⁷⁶ Özüğür, Ali İhsan, Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı Nafaka Hukuku Kanunlar Milletlerarası Sözleşmeler Yönetmelikler, Güncellenmiş 6. Bası, Ankara 2015, s. 57.

İştirak nafakası anne ve babanın bakım yükümlülüğünün doğal sonucu olup, çocuğun korunmasına yönelik ve kamu düzenine ilişkin olduğundan talep edilmemiş olsa bile hakim nafakaya kendiliğinden hükmetmelidir¹⁷⁷.

İştirak nafakasının miktarını hakim takdir hakkını kullanarak belirler¹⁷⁸. İştirak nafakası miktarının çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri; diğer bir ifade ile tarafların ekonomik ve sosyal durumları gözetilerek belirlenmesi gerekmektedir¹⁷⁹.

İştirak nafakasının süresi Türk Medeni Kanunu'nun 328'nci maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkralarında düzenlenmiştir. Bu süre çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, eğitimi sona erinceye kadar ana ve baba çocuğa bakmakla yükümlüdürler. İştirak nafakasının başlama tarihi ise mahkemenin velayet hakkında verdiği kararın kesinleşme tarihidir¹⁸⁰.

Boşanma davasında çocuğun velayeti kendisine bırakılan tarafın nafaka istememiş olması, koşulların değişmesi, çocuğun üstün yararı ve ihtiyaçları gözetilerek daha sonra nafaka istemesine engel teşkil etmez. Bunun gibi anlaşmalı boşanmada davalının protokolle müşterek çocuğa tazminat ödemiş olması davalıyı iştirak nafakası ödemekten

¹⁷⁷ Feyzioğlu, s. 389; Köprülü/Kaneti, s. 200; Velidedeoğlu, s. 271; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 916; Özuğur, s. 124; Akıntürk/Ateş, s. 316; Öztan, Aile, s. 796; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 149. Aynı yönde Yarg. HGK, 14.11.2019, 2017/2613 E, 2019/1191K, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 03.10.2020).

¹⁷⁸ Akıntürk/Ateş, s. 316; Öztan, Aile, s. 795.

¹⁷⁹ Yarg. HGK, T.14.11.2019, E.2017/2613, K.2019/1191, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 03.10.2020). Yargıtay'ın geliri ve malvarlığı bulunmayan, boşanmayla yoksulluğa düşecek olan kadının baba yanında bulunan çocuk için çocuk ergin olana kadar çocuk kendisine bırakılan babaya nafaka ödemekle sorumlu tutulmasının doğru olmadığı yönünde kararı bulunmaktadır; bkz. Yarg. 2.HD, T.27.06.2016, E.2016/13209, K.2016/ 12248, T.19.02.2014, E.2013/20700, K.2014/3200, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 03.10.2020).

¹⁸⁰ Akıntürk/Ateş, s. 317; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 149; Öztan, Aile, s. 797. Nafaka talebi boşanma davasından daha sonra ayrı bir dava ile de talep edilebilir. Bu durumda, "...Somut olayda; hükmedilen iştirak nafakasının başlangıç tarihi karar tarihi olarak belirlenmiştir. 28/11/1956 tarih ve 15 E.-15 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararına göre, nafaka ve nafakanın artırılması davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili niteliğinde olup, davanın açıldığı tarihten itibaren hüküm ifade eder. Buna göre, nafakaya dava tarihten itibaren hükmetmek gerekirken; nafakanın karar tarihinden itibaren tahsiline yönelik hüküm kurulmuş olması usul ve yasaya uygun bulunmamıştır..." şeklindeki kararda belirtildiği üzere nafaka başlangıç tarihi dava açılma tarihidir; bkz. Yarg. 2.HD, T.17.10.2016, E.2016/8519, K.2016/11658, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 03.10.2020).

kurtaramayacaksa da bu durum iştirak nafakasının miktarının tayininde göz önüne alınabilecektir¹⁸¹.

Boşanmanın çocuklar ile ilgili sonuçlarından olan iştirak nafakası kararı da bu kapsamdaki diğer sonuçlar gibi yeni şartlara göre, sonradan, tamamen veya kısmen değişebilir, başka bir ifadeyle, kesin ve nihai bir hukuki durum oluşturmaz¹⁸².

İştirak nafakasının her ay peşin olarak ödenmelidir. İştirak nafakası kural olarak, Türk Lirası cinsinden ödenir, ancak taraflar arasında bu konuda bir anlaşma varsa yabancı para cinsinden de ödenmesine karar verilebilir¹⁸³.

B. Boşanmanın Eşler Bakımından Sonuçları

Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte, boşanmanın emredici nitelikteki eşler ile ilgili olan sonuçları meydana gelmektedir¹⁸⁴. Bu sonuçlar şunlardır;

¹⁸¹ Yarg. HGK, T.14.11.2019, E.2017/2613, K.2019/1191, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 03.10.2020).

¹⁸² Akıntürk/Ateş, s. 317; Ceylan, s. 189; Öztan, Aile, s. 798.

¹⁸³ “...Nafaka borcu, kanundan doğan bir borç niteliğindedir. Ödenmesi hükmü gerektirir. Taraflar bu borcun ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödenmesini kararlaştırmadıkça, bu borç memleket parasıyla ödenir. (6098 s. Türk Borçlar Kanunu’nun 99’ncü maddesi) Bu husus nazara alınmadan eş ve çocuklar için takdir edilen tedbir nafakaları ile velayeti davacı (anneye) bırakılan çocuk için takdir edilen iştirak nafakasının, yabancı para (Euro) cinsinden tayini usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” Yarg. 2.HD, T.25.11.2014, E.2014/7460, K.2014/23752, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 07.10.2020).

¹⁸⁴ Ceylan, s. 48.

1. Kişisel Sonuçlar

a. Evlilik Birliğinin Sona Ermesi

Türk Medeni Kanunu’nun 185’inci maddesine göre, boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte evlilik birliği sona erdiğinden, evlilik birliğinin eşlere tanıdığı hak ve yükümlülükler de ortadan kalkar. Boşanma kararının yukarıda¹⁸⁵ belirtmiş olduğumuz bozucu yenilik doğuran bir karar olma özelliğinden dolayı, karar kesinleştiğinde bu sonuç kendiliğinden ortaya çıkar ve herkese karşı ileri sürülebilir¹⁸⁶.

b. Yeniden Evlenme İmkânının Doğması

Boşanma kararı kesinleştiğinde ikinci evlenme engeli teşkil eden mevcut evlilik ortadan kalktığından boşanmış olan erkek ister kendi eşiyle yeniden ister de başka birisiyle hemen evlenebilir. Boşanan kadın ise boşandığı eşi ile hemen, başka bir erkekle ise Türk Medeni Kanunu’nun 132’nci maddesinde belirtilen iddet müddeti dolduktan sonra evlenebilir¹⁸⁷.

c. Kişisel Durumların Değişmesi veya Korunması

Boşanma eşlerin evlenmek sureti ile kazanmış oldukları kişisel durumları etkiler. Bu kapsamda, kişisel durumların bazıları değişirken bazılarında ise değişiklik olmaz. Eşler boşanma ile evlenmeden önceki kişisel durumlarına tam olarak dönmezler.

Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte taraflar “evli” olmaktan çıkarak, “boşanmış” durumuna girerler.

¹⁸⁵ Bkz. Bölüm 1, II.A.2.

¹⁸⁶ Akıntürk/Ateş, s. 289; Öztan, Aile, s. 806.

¹⁸⁷ Akıntürk/Ateş, ss. 288-289; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 140; Ceylan, s. 49.

Türk Medeni Kanunu'nun 173'üncü maddesinde, boşanma durumunda kadının kişisel durumunu koruyacağı, ancak evlenmeden önceki soyadını geri alacağı belirtilmiştir. Kadın dul kaldıktan sonra evlenmiş ve boşanmış ise bekarlık soyadını kullanmak için hakimden izin verilmesini talep edebilecektir.

Kadın, boşandıktan sonra eşinin soyadını kullanmakta yararı bulunduğunu ve bunun eşine zarar vermeyeceğini ispatlarsa, talebi üzerine hakim, eşinin soyadını boşandıktan sonra taşımasına izin verecektir. Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını mahkemeden talep edebilecektir.

Bu maddede “*evlenme ile kazandığı kişisel durum*” ile kastedilen, kadının evlenme ile kazandığı erginlik, kayın hısımlığı ve vatandaşlık gibi kişisel durumlardır¹⁸⁸. Vatandaşlık da dâhil olmak üzere, bu kişisel durumlar boşanan erkek yönünden de korunacaktır.

Türk Medeni Kanunu'nun 173'üncü maddesi ile benimsenen, evlenme ile kazanılan kişisel durumun korunacağı kuralına aynı maddede bir istisna getirilmiştir. “*Soyadı*” da kişisel durum kapsamında olmasına rağmen kadın boşanma ile kocasının soyadını kullanmayı bırakacak ve evlenmeden önce kullandığı soyadını kullanmaya başlayacaktır. Bunun yanı sıra aynı maddede kadının hangi durumlarda kocasının soyadını kullanmaya devam edebileceği de düzenlenmiştir. Buna göre kadının, kocasının soyadını kullanmasında bir menfaatinin bulunması¹⁸⁹ ve bu durumun kocaya zarar vermeyecek olması halinde kadının boşandığı kocasının soy ismini kullanmaya devam etmesine hakim istem üzerine karar verebilecektir. Bu maddede, kadına tanınan bu hakkın yanında kocaya ise şartların değişmesi halinde bu iznin kaldırılmasını talep etme hakkı tanınmıştır. Kadının kocasının soyadını taşımasında kendisinin iş hayatı ya da özel hayatı açısından menfaati bulunmalıdır. Velayet hakkı kendisine bırakılan çocuk

¹⁸⁸ Feyzioğlu, s. 376; Velidedeoğlu, s. 252; Tekinay, s. 292; Köprülü/Kaneti, s. 189; Saymen/Elbir, s. 270; Akıntürk/Ateş, s. 290, Dural/Ögüz/Gümüş, s. 141.

¹⁸⁹ Bu fıkradaki “*kadının menfaati*”nin geniş yorumlanması gerektiği, bu menfaatin salt kadın ile ilgili menfaat olarak değil çocukların menfaatini de kapsayacak şekilde ele alınması gerektiği ifade edilmiştir; bkz. Akıntürk/Ateş, s. 290; Öztan, Aile, s. 766.

ile kadının soy isminin farklı olması bir takım güçlüklerin ortaya çıkmasına yol açabilir¹⁹⁰.

743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi'nde evlenme sonucunda kadının kocasının soyadını alacağına ve boşanması halinde bunu bırakacağına ilişkin hüküm, 1997 yılında 4248 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında kadına kocasının soyadı ile birlikte kendi soyadını kullanma hakkı verilerek yeni şeklini almış, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 173'üncü maddesinde aynı şekilde hükme bağlanmıştır. Bu durum konunun sorun olarak devam etmesine neden olmuştur¹⁹¹. Kadın evlenerek eşinin soyadını aldığı takdirde resmi belgelerinde kızlık soyadını değiştirmek durumunda kalmakta, bu nedenle birçok zahmete katlanmaktadır. Boşanma ile de kadının eski soyadına dönmesi halinde aynı işlemler yeniden yapılmak durumundadır. Ayrıca bu durum kadın erkek eşitliğine aykırılık teşkil etmektedir. İsviçre Medeni Kanunu'nun evlenmenin hüküm ve sonuçlarının yer verildiği 160'ncı maddesinde 30.09.2011 tarihinde değişiklik yapılarak, eşlerin kendi adlarını koruyacaklarını, erkek veya kadının bekarlık soyadlarını ailenin soyadı olarak kullanabileceklerini, kendi adlarını korudukları takdirde doğan çocuklarına verecekleri soyadını kendilerinin kararlaştırabileceklerini, haklı sebeplerin varlığı halinde nüfus memurluğunun gerekli düzenlemeyi yapabileceğini hükme bağlamıştır. Alman Medeni Kanunu'nun 1355'inci paragrafında ve Avusturya Medeni Kanunu'nun 93'üncü paragrafında benzer düzenlemeler yer almaktadır. İsviçre Medeni Kanunu'nun 119'uncu maddesine göre boşanma halinde evlenmekle soyadını değiştiren eş bunu korur, isterse nüfus memurluğuna başvuru yaparak evlenmeden önceki soyadını kullanabilir¹⁹².

Türkiye'de Ayşe Ünal Tekeli isimli bir avukat, evlenmekle almış olduğu kocasının soyadının kaldırılması için mahkemeye başvurmuş, talebi reddedilmiş, Yargıtay ilgili dairesince yerel mahkemenin vermiş olduğu karar onanmış ve karar kesinleşmiştir. İç

¹⁹⁰ Öztan, Aile, s. 766; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 141; Akıntürk/Ateş, s. 290;

¹⁹¹ Kılıçoğlu, Aile, s. 173; Ceylan, s. 51; Akipek Öcal, Şebnem, Kişisel Durum Sicillerinde Kadının Evlenme ve Boşanma Hallerinde Durumu, II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu 8-9 Mart 2019, C. 1, Ankara 2019, ss. 373-387, s. 379.

¹⁹² Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru, Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu, Ankara Barosu Dergisi, S. 2014/4, Ankara 2014, ss. 579-592; s. 590.

hukuk yollarının tüketilmesi sonrasında 2004 yılında avukat Ayşe Ünal Tekeli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkemece yapılan inceleme sonucunda, başvurucunun talebi 16.11.2004 tarihinde kabul edilmiş, Türk Medeni Kanunu'nun 187'nci maddesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğu, 8'inci madde kapsamında belirtilen kimlik belirleme ve aile bağı aracı olarak insanın isminin özel ve aile hayatını etkilediği, 14'üncü madde kapsamında da kadının soyadına dair Türk Medeni Kanunu'ndaki bu hükmün ayrımcılık olarak nitelendirildiği ve Ayşe Ünal Tekeli'nin mağdur olduğu belirtilerek Türkiye mahkum edilmiştir¹⁹³.

2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğinde Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru hakkı tanınmıştır. Sevim Akat Eşki sadece bekarlık soyadını kullanmak için Fatih 2'nci Aile Mahkemesi'ne sonrasında Yargıtay yoluna başvurmuş ancak talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine Sevim Akat Eşki, Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuş ve talebi Ayşe Ünal Tekeli hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen karar dikkate alınarak kabul edilmiştir¹⁹⁴. Bu kararına rağmen, Anayasa Mahkemesi Türk Medeni Kanunu'nun 187'nci maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu belirtilerek iptali için yapılan başvuruyu reddetmiştir. Buradan anlaşıldığı üzere kadının soyadı sorunu çözümlenememiş, yasada yapılan değişiklik yetersiz kalmıştır. Bizim de katıldığımız görüşe göre, soyadı sorununun çözüme kavuşması için, Türk Medeni Kanunu'nun 187'nci maddesine, tarafların evlenmesi halinde kendi soyadlarını kullanabilecekleri ve boşanma halinde ilk soyadını kullanmayan eşin talep etmesi durumunda önceki soyadını kullanabileceği hükmü getirilmelidir¹⁹⁵.

¹⁹³ Bu karar Türk kadınının soyadı hakkında verdiği mücadelede bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 4.Daire, T.16.11.2004, Başvuru No: 29865/96 Ünal Tekeli-Türkiye, www.aihmiz.org.tr, (Erişim T.11.05.2021). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi aynı nitelikte aynı sebeple yapılan başvuruları da kabul etmiştir; kararlar için bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2.Daire, T.28.08.2013, Başvuru No: 7971/07 Leventoğlu Abdulkadiroğlu; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2.Daire, T.03.12.2013, Başvuru No: 26268/08 Tuncer Güneş; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2.Daire, T.10.12.2013, Başvuru No. 38249/09 Tanbay Tüten, <https://hudoc.echr.coe.int>, (Erişim T.11.05.2021).

¹⁹⁴ **Başığmez, Merve**, Kadınların Soyadı Mücadelesinde Zafer, Hukuk Gündemi Dergisi, S. 2014/1, Ankara 2014, ss. 31-33, s. 33. Karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T.19.12.2013, K.2013/2187, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, (Erişim T.11.05.2021).

¹⁹⁵ **Kılıçoğlu Yılmaz**, s. 590.

d. Kadın Hakkında Bekleme Süresi

Türk Medeni Kanunu'nun 132'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, boşanan kadın boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren üç yüz gün geçmeden yeniden evlenemez. Boşanan taraflardan sadece kadın için geçerli olan bu bekleme süresine “*iddet süresi*” veya “*yasal bekleme süresi*” denir¹⁹⁶. Ancak, Türk Medeni Kanunu'nun 132'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre, bu süre dolmadan kadın doğum yaparsa bekleme süresi biter, beklemek zorunda kalmaz.

Türk Medeni Kanunu'nun 132'nci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre de kadının önceki evliliğinden çocuğu olmadığı anlaşılırsa veya boşanan eşlerin yeniden birbirleri ile evlenmek istemeleri halinde mahkeme tarafından bu süre kaldırılır.

Kadın hakkında söz konusu olan bu bekleme süresi kesin evlenme engellerinden olmadığından bu yasağa rağmen taraflar bir şekilde evlenmiş ise evlilik geçerliliğini korur. Boşanan kadının yeniden evlenmesi için bekleme süresine tabi tutulmasının amacı, evlilik sona erdikten sonra doğan çocuğun nesebinin belirlenmesinde doğabilecek sorunların önüne geçmektir¹⁹⁷. Bu maddenin kadın erkek eşitliğine aykırı olduğu görüşü mevcuttur. Kadının evlenme hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 12'nci maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Kadının boşandıktan sonra yeniden evlenmesi durumunda ikinci koca lehine babalık karinesinin söz konusu olması kadın için belirlenen iddet müddetini anlamsız kılmıştır¹⁹⁸. İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan yasal düzenleme ile boşanan kadının yeniden evlenebilmesi için gerekli görülen bekleme süresi kaldırılmıştır.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, günümüz koşulları dikkate alındığında, boşanan kadının hamile olup olmadığı hususunun tespiti için üç yüz gün beklenmesi anlamsızdır. Çünkü yapılan kan testleri ile bir hafta sonunda kadının hamile olup olmadığı

¹⁹⁶ Akıntürk/Ateş, s. 291.

¹⁹⁷ Akıntürk/Ateş, s. 291; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 144; Hatemi/Serozan, s. 247; Öztan, Aile, s. 769; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 920.

¹⁹⁸ Öztan, Aile, s. 769; bu konuda bkz. Dural/Öğüz/Gümüş, s. 61. Aksi görüş için bkz. Hatemi, s. 59; Erdem, s. 61.

anlaşılabilmektedir. Dolayısı ile bunun için mahkemeye başvurmak hem kadın zaman ve emek kaybına hem de mahkemeler için iş yükünün gereksiz şekilde artmasına sebebiyet verecektir¹⁹⁹.

e. Zamanaşımının İşlemeye Başlaması

Türk Borçlar Kanunu'nun 153'üncü maddesinin b fıkrasının 3'ncü bendine göre, evlenme ile eşlerin birbirlerinden olan alacakları hakkındaki zamanaşımı süreleri evlilik boyunca durur. Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte de duran zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder²⁰⁰.

f. Mirasçılık Sıfatının Kaybedilmesi

Türk Medeni Kanunu'nun 181'inci maddesinin 1'inci fıkrası gereğince, boşanan eşler birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacaklardır²⁰¹. Boşanma nedeni ile kaybedilen mirasçılık hakkı, "eş sıfatından kaynaklanan" yasal mirasçılık hakkıdır. Bu kapsamda, boşanan taraflar arasında yasal mirasçı olmayı gerektirecek bir hısımlık varsa bu sebepten kaynaklanan yasal mirasçılık devam eder. Ancak, bu ihtimalde bile eşlerden biri diğerini veya her ikisi birbirini yasal mirasçılıktan çıkarmış veya mirastan yoksunluk sebepleri söz konusu olmuşsa yine boşanan eşler birbirlerine mirasçı olamazlar²⁰². Yasal mirasçılığın sona ermesi ile iradi mirasçılık da sona erecektir. Boşanma öncesinde yapılan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan haklardan, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça, yararlanamazlar. Bu fıkroda, ölüme bağlı tasarruflar ile kastedilen, boşanmadan önce eşler arasında yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflardır.

¹⁹⁹ **Gayretli Aydın, Seda**, Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi, TBB Dergisi, S.136, Y. 2018, ss. 263-292, s. 282.

²⁰⁰ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 144; **Akıntürk/Ateş**, s. 291; **Öztan**, Aile, s. 777.

²⁰¹ **Sarı, Suat**, Uygulamalı Miras Hukuku, İstanbul 2020, s. 44; **Antalya, Osman Gökhan**, Marmara Hukuk Yorumu Miras Hukuku C.III, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2019, s. 91.

²⁰² **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 142; **Öztan**, Aile, s. 777; **Akıntürk/Ateş**, s. 293; **Dural, Mustafa/Öz, Turgut**, Türk Özel Hukuku C.IV Miras Hukuku, İstanbul 2021, s. 45.

Buna göre, boşanma hükmünün kesinleşmesinden önce boşanan eşlerden biri diğerine ölüme bağlı tasarrufla bazı haklar sağlamış ise lehine tasarrufta bulunulan eş alacaklı sıfatı ile sahip olduğu bu hakkı kural olarak boşanma ile kaybeder²⁰³. Bu emredici nitelikte bir kuraldır²⁰⁴. Ancak, eşlerden birinin yaptığı ölüme bağlı tasarrufta bu tasarrufun boşanmadan sonra bile hüküm ifade edeceğine dair bir kayıt düşülmüş ise bu kayıt bu hakkın kaybedilmesine engel olur²⁰⁵.

Ölüme bağlı tasarruf türlerinden tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetname ile ve iki taraflı hukuki işlem olan miras sözleşmesi ile kazanılmış olan haklar boşanma kararı ile kaybedilir²⁰⁶.

Bunun yanında, eşlerden biri ölüme bağlı tasarruf ile diğer eş lehine bir kazandırmada bulunmuş, ancak boşanma davası devam ederken veya bu karar kesinleşmeden önce ölmüş ise evlilik birliğinin boşanma ile değil de ölüm ile son bulmuş olması nedeni ile bu ölüme bağlı tasarruf geçerliliğini korur. Yasal mirasçılık da devam edecektir. Ancak, bu durumda, Türk Medeni Kanunu'nun 181'inci maddesinin 2'nci fıkrası gereğince, ölen eşin mirasçıları boşanma davasına devam ederek diğer eşin boşanmada kusurunu ispatlarsa, yasal mirasçılık sona erer, ölüme bağlı tasarruftan aksi anlaşılmadığı sürece, lehine tasarrufta bulunulan eş bu hakkını kaybeder²⁰⁷.

Ölen eşin mirasçıları açılmış olan bir boşanma davasına devam edebilirler, ölen eş delillerini sunmuş ise mirasçıları yeni delil sunamazlar. Ancak, ölen eşin gösterdiği ve

²⁰³ **Sarı**, s. 44; **Antalya**, Miras, s. 91; **Dural/Öz**, s. 42; **Akıntürk/Ateş**, ss. 293-294; **Öztañ**, Aile, s. 771; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 142; **Erdem**, s. 169; **Girgin, Yasin**, Evlilik Birliğinin Sona Ermesi, Ankara 2013, s. 186.

²⁰⁴ **Feyzioğlu**, s. 426.

²⁰⁵ **Antalya**, Miras, s. 91; **Dural/Öz**, s. 42; **Sarı**, s. 44; **Akıntürk /Ateş**, s. 294; **Öztañ**, Aile, s. 772; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 142; **Erdem**, s. 169.

²⁰⁶ **İmre, Zahit/Erman, Hasan**, Miras Hukuku, 15. Basım, İstanbul 2021, s. 228; **Öztañ**, Aile, s. 772; **Öztañ, Bilge**, Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle), 11. Bası, Ankara 2020, s. 67.

²⁰⁷ **Antalya**, Miras, s. 92; **Sarı**, s. 45; **Dural/Öz**, ss. 43-44; **Akıntürk/Ateş**, s. 294; **Öztañ**, Miras, s. 67; **Dural/Öğüz/Gümüş**, ss. 142-143; **Erdem**, s. 171; **Girgin**, s. 186.

toplanmamış olan delillerin toplanmasını ve değerlendirilmesini mirasçılar isteyebilirler²⁰⁸.

Yargıtay’a göre, anlaşmalı boşanma davalarında mirasçılar sağ kalan eşin kusurunu kanıtlayamazlar²⁰⁹.

Yargıtay’ın, “*Türk Medeni Kanunu’nun 181’inci maddesinin 2’nci fıkrasında diğer eşin kusurunun ispatlanmasını yeterli kabul etmiş, ölen eşin kusurunun diğer eşe göre daha az, ya da daha çok olması yönünden bir ayrıma gitmemiştir*” şeklindeki maddeyi yorumlayan kararında, maddenin uygulanabilmesi için sağ kalan eşin kusurunun bulunması yeterli görülmüş, kusurunun derecesinin önemli olmadığı belirtilmiştir²¹⁰.

2. Boşanmanın Mali Sonuçları

Boşanma eşler arasında “mali” nitelikte bazı sonuçlar da doğurur. Boşanmanın mali sonuçları; maddi ve manevi tazminat talepleri ve yoksulluk nafakasıdır. Maddi tazminat Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında, manevi tazminat aynı maddenin 2’nci fıkrasında, yoksulluk nafakası ise Kanun’un 175’nci maddesinde düzenlenmiştir. Maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakasının ödenme

²⁰⁸ Yarg. HGK, T.03.10.2019, E.2019/32, K.2019/993, www.simerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 01.09.2020).

²⁰⁹ “...Anlaşmalı boşanma davasında, mirasçılar sağ kalan eşin herhangi bir kusurunu kanıtlayamayacaktır. Bu tür boşanma davalarında sağ kalan eşin kusurunu ölen eş bile tartışmaz ve dahi tartışmaya açmazken ölenin mirasçılarının bunu gerçekleştirmesi kabul edilemez (Dairemizin 18.09.2017 tarih 2016/8497 esas 2017/9546 karar sayılı ilamı). Bu durumda, mahkemece davacının ölümü ile evlilik birliği sona erdiğinden konusuz kalan boşanma davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi doğru ise de; yukarıda da açıklandığı üzere, anlaşmalı boşanma davasında (Türk Medeni Kanunu 166/3. maddesi) kusur belirlemesi yapılması mümkün olmadığından, davacı mirasçısının kusur belirlmesine yönelik talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kusur belirlemesi yapılması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir...”, Yarg. 2.HD, T.18.03.2019 E.2018/7133, K.2019/2956, www.simerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 01.09.2020). Anlaşmalı boşanma davaları çekişmesiz dava niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, murisin mirasçılarının davaya devam edememesi gerekmektedir; bkz. **Öztan**, Aile, s. 775.

²¹⁰ Yarg. 10.HD, T.13.10.2016, E.2015/21224, K.2016/12407, www.simerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 01.09.2020).

biçimine Kanun'un 176'ncı maddesinde, yetki ve zamanaşımına ilişkin hükümler ise sırasıyla 177'nci ve 178'nci maddelerinde düzenlenmiştir.

Çalışmamızın konusunu boşanmanın mali sonuçları oluşturmaktadır. Aşağıda sırasıyla maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası konuları açıklanacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMADA MADDİ ve MANEVİ TAZMİNAT TALEPLERİ

I. BOŞANMADA MADDİ TAZMİNAT TALEBİ

A. Genel Olarak

Tazminatın sözlük anlamı²¹¹, “*zarar karşılığı ödenen para, ödence*” ise de bu terim bir başka kişinin zararını gidermek için gerekli olan edim anlamında kullanılır²¹². Buradaki zarar kavramı hem maddi hem de manevi zararı ifade etmektedir. Zararın olduğu yerde ise tazminat gündeme gelir²¹³. Bir kişinin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen eksilmeyi, yerine aynı nitelikte bir değer koyarak veya değeri itibari ile ona denk ve eşit bir başka değer koyarak giderme konusundaki zarar verenin yükümlülüğü tazminat yükümlülüğüdür²¹⁴.

Maddi zarar, şahsın rızası dışında, vuku bulan bir olay sonucunda malvarlığında meydana gelen eksilme olarak tanımlanabilir. Maddi tazminat, zarar veren olay meydana gelmemiş olsaydı zarar görenin malvarlığının bulunacağı durumun yeniden kurulması için ihtiyaç duyulan edimdir. Başka bir deyişle, maddi zararın giderilmesi için bu zarardan sorumlu olan kişinin yerine getirmesi gereken edim, maddi

²¹¹ <https://sozluk.gov.tr> (Erişim T. 12.04.2020).

²¹² **Nomer, N. Haluk**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş 17. Bası, İstanbul 2020, s. 30.

²¹³ **Atmaca, Ülkü Hande**, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Protokolü, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 97. Sorumluluk hukukunun başlıca amacı ortaya çıkan zararın tazmin edilmesidir. Zarar ise tazminat borcunun en önemli unsurudur. Türk Borçlar Kanunu’nda zarar tanımı yapılamamış ise de zararın tanımı malvarlığı veya şahıs varlığında kişinin iradesi haricinde meydana gelen eksilme olarak yapılabilir; bkz. **Tandoğan, Haluk**, Türk Mes’uliyet Hukuku, İstanbul 2010, s. 63.

²¹⁴ **Eren**, Borçlar, s. 723.

tazminattır²¹⁵. Maddi tazminat, sözleşme dışı sorumluluk hallerinin en önemli yaptırımı olarak görülmektedir. Bu sayede zarar görenin maddi zararlarının ortadan kaldırılması ve ekonomik durumunun olabildiğince eski durumuna getirilmesi amaçlanır²¹⁶.

Boşanma kararı yenilik doğuran bir karar olduğundan, boşanma ile mevcut evlilik kesin surette sona erer. Ortak hayat hem fiilen hem de hukuken ortadan kalkmış olur²¹⁷. Bu kararın kesinleşmesi ile evlilik birliği ve bu birlikten doğan hak ve yükümlülükler kendiliğinden sona ereceği için boşanmanın gerçekleşmesi ile eşler arasındaki kişisel ve ekonomik bağ da son bulur. Maddi tazminat da boşanmanın taraflar ile ilgili mali sonuçlarındandır.

B. Maddi Tazminatın Hukuki Niteliği

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, var olan ya da beklenen herhangi bir yararı²¹⁸ boşanma nedeni ile zedelenen kusursuz ya da daha az kusurlu eşin kusurlu olan eşten uygun bir maddi tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir. Bu fıkra ile aile birliğinin gerektirdiği görevlerin ihmal veya ihlalden doğan özel bir haksız fiil şekli düzenlenmiştir²¹⁹.

²¹⁵ Oğuzman/Öz, s. 39; Reisoğlu, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, İstanbul 2014, s. 170; Nomer, s. 173.

²¹⁶ Tiftik, Mustafa, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı, Ankara 1994, s. 61.

²¹⁷ Akıntürk/Ateş, s. 276; Ceylan, s. 48.

²¹⁸ "...Türk Medeni Kanunu, "evlilikle ulaşılan maddi menfaatlerin" değil, mevcut veya beklenen menfaatlerin boşanma yüzünden zedelenmiş olmasını maddi tazminat sebebi kabul etmiştir (Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası). Evlilik birliğinde eşlerin birbirlerine yardımcı olma (Türk Medeni Kanunu 185'nci maddesinin 3'ncü fıkrası), birlikte yaşama ve oturacakları konutu birlikte seçme ve birliğin giderlerine emek ve malvarlıklarıyla katılma (Türk Medeni Kanunu 186'ncı maddesi) yükümlülükleri ve eşlerden birinin diğerinin sağlık sigortasından yararlanması, eşlerden her biri bakımından "mevcut yararları", boşanma olmasa idi gerçekleşmesi kuvvetle ihtimal dahilinde olan menfaatler ise "beklenen yararları" oluşturur...." Yarg. 2 HD, T.02.03.2015, E.2014/19051, K.2015/3192, www.hukukmedeniyeti.org, (Erişim T. 16.04.2020); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1110, K.2021/2529, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.15.05.2021).

²¹⁹ Öztan, Aile, s. 805.

Evlenmenin aile hukukuna özgü bir sözleşmedir. Bu nedenle boşanmadaki tazminatın niteliği ile sözleşmeden kaynaklanan tazminatın niteliği farklılık gösterir. Boşanma hukukundaki zarar, haksız fiilden doğan zararın özel bir şekli olarak görülmekte olup boşanmaya sebep olan fiillerden doğmaktadır. Bu zararın mevcut ve boşanmadan kaynaklanan bir zarar olması gerekir. Zarar, Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesi gereğince tazmin edilmektedir²²⁰. Nitekim, boşanma ile meydana gelen zarar sözleşmenin ifa edilmesi ile ilgili bir zarar değildir; aile kurumundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihmal ve ihlalinden kaynaklanan zarardır²²¹. Bununla birlikte²²², Borçlar Hukuku'na göre talep edilen maddi tazminat alacağı başkasına temlik edilebilip zarara uğrayan kişinin ölmesi halinde mirasçılarının geçmesi mümkün iken, boşanmadan doğan tazminat talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için başkasına temlik edilemez ve tazminat alacaklısının ölümünde ise mirasçılarının geçmez. Haksız fiilden doğan maddi zarar matematiksel olarak hesaplanabilirken, boşanmadan doğan maddi zararın böyle bir hesabı yapılamayacağı için kanunda *“uygun bir maddi tazminat”* ifadesine yer verilmiştir²²³. Boşanmadan kaynaklanan maddi ve manevi tazminat talepleri ile ilgili Türk Medeni Kanunu'ndaki düzenlemeler, haksız fiilden doğan maddi ve manevi tazminat talepleri ile ilgili Türk Borçlar Kanunu'ndaki düzenlemeye göre daha özel nitelikte olduğu için bu davalarda önce Türk Medeni Kanunu'ndaki hükümler,

²²⁰ **Serin Of, Emine**, Boşanmanın Mali Sonuçları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008, s. 32.

²²¹ **Öztan**, Aile, s. 804.

²²² “... *Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen, boşanmanın mali sonuçlarından olan maddi tazminat genel tazminat esaslarından ayrılmaktadır. Eş söyleyişle bu tazminat türünün kendine özgü/özel kuralları bulunmaktadır...*”, Yarg. HGK, T.22.11.2014, E.2013/1416, K.2014/956, <https://www.kararara.com>, (Erişim T. 16.04.2020).

²²³ **Kıcalıoğlu, Mustafa**, 4721 Sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu'na Göre Boşanma Halinde Maddi ve Manevi Tazminat, Ankara Barosu Dergisi, S.2002/2, Ankara 2002, s. 74. Yarg. HGK aşağıda ayrıntılı olarak yer verdiğimiz ve konuya ışık tutan bir kararında, yasada *“uygun bir tazminat”* şeklindeki ifadenin evlilik birliğinin ticari değil manevi bir beraberlik olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir; karar için bkz. Yarg. HGK, T.22.11.2014, E.2013/1416, K.2014/956, <https://www.kararara.com>, (Erişim T. 16.04.2020). Benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.11.04.2019, E.2017/2063, K.2019/448, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021); Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1138, K.2021/2543, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021). Hakimin takdir marjı sınırsız değil ise de maddi tazminatın tayininde hakimin geniş takdir yetkisinin bulunması, uygulamada benzer olaylar, benzer ekonomik durumlar, benzer kusurlar karşısında bile çok farklı maddi tazminat miktarlarına hükmedilmesine yol açabilmektedir.

bunların yeterli olmaması halinde ise Türk Borçlar Kanunu'ndaki hükümler uygulanmalıdır²²⁴.

C. Maddi Tazminatın Amacı ve Fonksiyonu

Boşanmadaki maddi tazminat talebinin amacı, kusursuz veya daha az kusurlu olan eşin boşanma nedeniyle ortaya çıkan zararını gidermektir²²⁵.

Boşanmanın gerçekleşmesi ile evlilik birliği içinde, bu birliğin selameti açısından kendi arzu ve çıkarlarından vazgeçerek, kariyer ve gelirinden mahrum kalan, buna karşın kendi kusuru olmadan boşanmak zorunda kalan eşin topluma entegrasyonu sorun olabilmektedir. İşte bu noktada maddi tazminat müessesesi, toplumun sosyo-ekonomik standardının korunması ve kusurlu olmayan ya da daha az kusurlu olan eşin topluma entegrasyonu için bir araç olmaktadır²²⁶.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında²²⁷, maddi tazminat hesaplanırken boşanma nedeni ile zarar gördüğü iddia edilen menfaatlerin varlığının kanıtlanmasının yanı sıra, kusursuz ya da daha az kusurlu olan eşin eğitim düzeyinin, yaşı nedeni ile evlenebilme ihtimalinin ve talep edilen şeyin başka bir yolla karşılanmasının mümkün olup olmadığının değerlendirilmesinin gerektiği belirtilmiştir.

²²⁴ **Bulut, Harun**, Aile Hukukunda Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Beta Yayınları, İstanbul 2007, s. 3.

²²⁵ **Öztan**, Aile, s. 806. Konu ile ilgili bkz. Yarg. 2.HD, T.01.02.2021, E.2020/6971, K.2021/841; Yarg. 2.HD, T.15.02.2021, E.2021/261 K.2021/1264; Yarg. 2.HD, T.01.03.2021, E.2021/514, K.2021/1756; Yarg. 2.HD, T.16.03.2021, E.2021/732, K.2021/2273, www.legalbank.net, (Erişim T. 16.05.2021).

²²⁶ **Biçer Yener, Ilgın**, Boşanmada Maddi Tazminat, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 13.

²²⁷ Yarg. HGK, T. 27.05.1992, E.1992/2-255, K.1992/325, www.legalbank.net, (Erişim T. 16.04.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.04.10.2018, E.2017/1285, K.2018/1420; Yarg. HGK, T.01.10.2019, E.2017/2038, K.2019/979; Yarg. 2.HD, T.01.02.2021, E.2020/6971, K.2021/841, www.legalbank.net, (Erişim T. 16.04.2020); **Ceylan**, s. 78.

D. Maddi Tazminatın Şartları

Maddi tazminatın maddi şartları; zarara uğranılması, tazminat talep edilen eşin kusurlu olması, tazminat talep eden eşin kusurunun olmaması ya da daha az kusurlu olması, nedensellik bağının bulunması ve hukuka aykırılık unsurunun bulunması, şekli şartları ise; boşanma kararı bulunması, talep olması, talebin süresinde olmasıdır. Aşağıda bu şartlar incelenmiştir.

1. Maddi Şartları

a. Maddi Zarar

Kusurlu olmayan veya daha az kusurlu olan eşin malvarlığının mevcut durumu ile boşanma gerçekleşmemiş olsaydı göstereceği durum arasında iradesi dışında meydana gelen fark “zarar”ın gerçekleşmiş olduğunu gösterir²²⁸.

Maddi zararın bir kimsenin rızası dışında malvarlığında meydana gelen azalma olduğunu yukarıda²²⁹ belirtmiştik. Bu kapsamda, zarara neden olan olay gerçekleşmemiş olsaydı malvarlığının bulunacağı durum ile olayın gerçekleşmesinden sonra malvarlığının bulunduğu durum arasındaki fark olan maddi zararın, malvarlığındaki aktifin azalmasından, mahrum kalınan kardan veya pasifin artmasından kaynaklanması mümkündür. Maddi zararın doğrudan-dolaylı-yansıma, mevcut-muhtemel-müstakbel zarar şeklinde ortaya çıkması mümkündür²³⁰. Bunlar borçlar hukuku açısından daha teknik kavramlardır ve boşanmada meydana gelen zararlardan değildir. Çalışmamızda boşanma halinde meydana gelen zararlar incelenecektir.

²²⁸ Ceylan, s. 78.

²²⁹ Bkz. Bölüm 2, I. A.

²³⁰ Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atillâ, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 2003, s. 581; Oğuzman/Öz, ss. 43-44; Eren, s. 550 vd.; Antalya, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 2017, s. 83.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, “*var olan ya da beklenen yararları zedelenen*” ibaresi kullanıldığından, zarar terimi incelenirken mevcut zarar ile beklenen zarar ayrımı yapılarak incelenmelidir.

Mevcut zarar, evlilik birliğinin devam etmiş olması halinde tazminat talep eden eşin içinde bulunacağı durumu ifade eder. Evlilik birliğinin boşanma nedeniyle sona ermiş olması yüzünden tazminat talep eden eş artık bu durum içinde bulunamayacaktır. Böylece maddi tazminat talebine dayanak olan menfaat zedelenmesi gerçekleşmiş olacaktır²³¹. Başka bir ifadeyle, tazminat talep eden eşin malvarlığında boşanma yüzünden meydana gelen azalmanın mevcut zarar olduğu söylenebilir.

Evlilik birliğinin eşlerden birine yüklediği yükümlülük diğer eş için hak ve menfaat demektir. Boşanmanın gerçekleşmesi ile bu hak ve menfaat sona ererken, sona eren bu menfaat ise kusursuz eşin boşanma nedeni ile uğradığı zarardır²³².

Evlilik hukukunun eşlere sağladığı yarar mevcut menfaatin belirlenmesinde kullanılacak ölçüttür²³³. Maddi tazminat talep eden eşin, boşanma yüzünden bu yararını kullanma imkânı kalmadığından, malvarlığında fiili bir azalma söz konusu olur²³⁴. Bu durum evlilik birliğinin ortadan kalkması ile bu birliğin sağlamış olduğu yararın da geleceğe dönük olarak ortadan kalkmış olacağı varsayımına dayanır²³⁵.

²³¹ **Günay, Buket**, Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat, Ankara 2019, s. 80.

²³² **Öztan**, Aile, s. 809; **Girgin**, s. 189.

²³³ **Gençcan, Ömer Uğur**, Boşanma Hukuku, 8. Bası, Ankara 2019, s. 1149.

²³⁴ **Ceylan**, s. 79; **Öztan**, Aile, s. 810.

²³⁵ **Gençcan**, Boşanma, s. 1149. “...Boşanmada maddi tazminat, boşanma nedeniyle zedelenen mevcut veya beklenen menfaatin karşılığıdır. Davacı eş boşanmakla en azından eşinin desteğini yitirdiğinden menfaati zedelenmiş kabul edilmelidir....”, Yarg. 2.HD, T.09.10.2012, E.2012/6059, K.2012/24073, <https://www.hukukmedeniyeti.org>, (Erişim T.16.04.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.11.12.2019, E.2019/4575, K.2019/12172; Yarg. 2.HD, T.23.10.2019, E.2019/6073, K.2019/10631; Yarg. 2.HD, T.16.03.2020, E.2020/1362, K.2020/2238; Yarg. 2.HD, T.03.11.2020, E.2020/3544 K.2020/5260; Yarg. 2.HD, T.01.03.2021, E.2021/563, K.2021/1768, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

Bu konuda, tazminata konu olan zararın boşanmanın doğrudan bir sonucu olması gerektiğine dikkat edilmelidir²³⁶. Evlilik birliği esnasında bu birlikten doğan yardım etme yükümlülüğü çerçevesinde eşlerin birbirlerine verdikleri değerler ile evlilik birliğinin günlük ihtiyaçları ve geçimi için yapılan giderler maddi tazminat kapsamında kaybedilen parasal değerlerden sayılmaz. Bunun yanında, boşanmadan kaynaklanan fazladan giderler (ortak konutun terk edilmesi nedeni ile yapılan giderler, yol giderleri, taşınma masrafları, tedavi giderleri, yeni tutulan evin eşyaları için yapılan giderler gibi) mevcut olan parasal çıkar olarak kabul edilmekteyken²³⁷ boşanma sürecinde eşlerin kendi kişisel bakımları için yapmış olduğu masraflar bu tür zararlardan sayılmaz²³⁸.

Beklenen zarar, beklenen menfaatlerin gerçekleşmemesinden doğan zararlardır²³⁹. Beklenen menfaatler ise daha doğmamış olan, ancak eğer evlilik devam etmiş olsaydı büyük ihtimalle doğacağı kabul edilebilen muhtemel çıkarlardır²⁴⁰. Beklenen çıkarlara, eşin boşanma nedeniyle diğer eşin ölmesi halinde miras hakkından yoksun kalması örnek olarak verilebilir²⁴¹. Beklenen menfaatin zarar görmesine ise eşinin sunmuş

²³⁶ Örneğin, davalı eşin davacı eşi yaralaması sonucu meydana gelen zarar Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesine göre değil, haksız fiil hükümlerine göre tazmin edilecektir; bkz. **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 146.

²³⁷ **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 923; **Öztan**, Aile, s. 811; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 128.

²³⁸ **Kaçar, Osman**, Boşanmada Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993, s. 19.

²³⁹ **Kılıçoğlu**, Aile, s. 128.

²⁴⁰ **Öztan**, Aile, s. 813; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 153; **Akıntürk/Ateş**, s. 297; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 128; **Girgin**, s. 190.

²⁴¹ **Köseoğlu, Bilal/Kocağa, Köksal**, Aile Hukuku ve Uygulaması, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2009, s. 285. "...Mahkeme kararının gerekçesinde, her ne kadar davalı kadının herhangi bir gelirinin bulunmadığı, maddi anlamda katkısı istenebilecek bir kişi olmadığı, bu durumda davacı erkeğin ispatlanan mevcut ve beklenen bir zararının bulunmadığı belirtilerek erkeğin maddi tazminat isteminin reddine karar verilmiş ise de, maddi tazminatin ön koşullarından olan mevcut ve beklenen menfaat kavramının sadece para ile değerlendirilebilir bir kavram olmadığı, kadın tarafından evlilik birliği içerisinde yemek, ütü, temizlik, çamaşır, bulaşık gibi ev işlerinin yapılması, çocukların bakım ve sorumluluğunun üstlenilmesi gibi durumların da evlilikteki mevcut ve beklenen menfaatler kapsamında sayılması gerektiği, kadının düzenli bir işi ve gelirinin bulunmayışının, davacı erkek yararına Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası kapsamında maddi tazminatin tâyininde değil ancak ve ancak maddi tazminatin miktarının belirlenmesinde dikkate alınabilecek bir ölçüt olduğu, hâl böyle olunca boşanmaya sebebiyet veren olaylarda maddi tazminat isteyen davacı erkeğin, davalı kadından daha ziyade ve eşit kusurlu olmadığı, boşanma sonucu erkeğin, en azından anılan yönlerden davalı kadının maddi desteğini yitireceği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile kusurları ve hakkaniyet ilkesi (Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 50'nci ve 51'inci maddeleri) dikkate alınarak davacı erkek yararına uygun miktarda maddi tazminata hükmedilecek yerde yazılı gerekçe ile talebinin reddine karar verilmesi usûl ve kanuna

olduğu maddi imkânlar ile yurt dışında eğitim almakta olan kadının boşanmanın gerçekleşmesi ile eğitim hayatını yarıda bırakmak zorunda kalması yüzünden iş fırsatlarını kaçırmaması örnek olarak gösterilebilir²⁴². Başka bir deyişle boşanma gerçekleşirken mevcut olmasa da tam olarak elde edilmemiş olsa bile kusursuz ya da daha az kusurlu eşin malvarlığında kesin olarak veya büyük bir olasılıkla meydana gelebilecek artışın boşanma nedeniyle engellenmiş olması beklenen zarardır²⁴³. Bu tür zararlar boşanma nedeni ile eşin malvarlığında fiilen azalma olarak gerçekleşmemekte, fakat malvarlığındaki artış engellenmektedir.

Beklenen menfaatlerin kaynağı evlenme akdidir. Evlilik sona erdiğinde yeteri kadar somutlaşmış olan bu menfaatin boşanma yüzünden yitirilmiş olması beklenen zarar olduğundan, evliliğin sona ermesinde kusursuz ya da daha az kusurlu olan eşin bu beklentisinin tazmin edilmesi gerekir²⁴⁴. Bu kapsamda, malvarlığına dair menfaatin gerçekleşmesinin kuvvetli bir ihtimal mi olduğu yoksa hukuken kabul edilemeyen sırf ümide bağlı bir beklenti mi olduğu her somut olayda hakim tarafından takdir edilecektir²⁴⁵.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, beklenen menfaatlerin neler olduğunun kanunda belirtilmediği, boşanma yüzünden zarar gördüğü ileri sürülen ve maddi tazminata esas olabilecek menfaatlerin toplumun genel yapısı, ülke ve hayat gerçekleri göz önüne alınarak ve evlilik birliğinin devam ettiği sürede normal koşullar altında bir

aykırı olup bozmayı gerektirmiştir", Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1110, K.2021/2529, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.24.02.2021, E.2020/2658, K.2021/1627, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

²⁴² **Atmaca Ülkü**, s. 98.

²⁴³ **Zararsız, Abdulmüttalüp**, Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019, s. 28.

²⁴⁴ **Köseoğlu/Kocağa**, s. 286.

²⁴⁵ **Kırmızı, Ali E.**, Boşanmanın Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 25.

eşin diğer eşten yapmasını bekleyebileceği ölçüde ciddi, makul ve sürekli olması gerektiği ifade edilmiştir²⁴⁶.

Bir eşin, evliliğin devamı süresince, diğer eş lehine sigorta sözleşmesi yapmış olması gibi durumlarda genellikle, eşin ölmesi halinde sağ kalan eşe belli miktarda ödeme yapılması ve geleceğe yönelik maddi yardım alması amaçlanır. Boşanma gerçekleştiğinde ise boşanmada kusursuz veya daha az kusurlu olan ve sigorta sözleşmesinin lehtarı olan eşin beklenen bir menfaati sona ermiş olacaktır. Bu gibi durumlarda, bu menfaatin beklenen menfaat olarak kabul edilmesi ve bu zararın maddi tazminata konu olabileceği belirtilmiştir²⁴⁷.

Özetle, evlilik birliği devam ederken kullanılabilen yararlar mevcut menfaatler, ileride gerçekleşme ihtimalleri bulunan yararlar ise beklenen menfaatlerdir. Boşanma ile mevcut menfaatin kullanılması sona ermiş, beklenen menfaatlere ise ulaşılammıştır²⁴⁸.

b. Tazminat Talep Edilen Eşin Kusurlu Olması

Doktrinde ve uygulamadaki genel kabule göre kusur; hukuka uygun olmayan, hukuk düzeni ve ahlak tarafından kınanan bir davranış ya da davranış eksikliği biçimidir²⁴⁹. Yargıtay bir kararında kusurun tanımı hakkında değerlendirme yapmıştır²⁵⁰.

²⁴⁶ Yarg. HGK, T.27.05.1992, E.1992/2-255, K.1992/325; benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.14.02.2018, E.2017/1576, K.2018/207, Yarg. HGK, T.04.10.2018, E.2017/1285, K.2018/1420; Yarg. HGK, T.11.04.2019, E.2017/2063, K.2019/448; Yarg. HGK, T.17.06.2020, E.2017/2295, K.2020/436; Yarg. 2.HD, T.07.12.2020, E.2020/3530, K.2020/6016, www.legalbank.net, (Erişim T. 16.04.2020); **Ceylan**, s. 78; **Akıntürk/Ateş**, s. 298; **Öztan**, Aile, s. 810.

²⁴⁷ **Günay**, s. 86; **Akıntürk/Ateş**, s. 298; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 153.

²⁴⁸ **Öztan**, Aile, s. 237; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 153; **Akıntürk/Ateş**, Aile, s. 297; **Günay**, ss. 80-85; **Fırtına, Esra**, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Ankara 2019, s. 61;

²⁴⁹ **Reisoğlu**, s. 171; **Oğuzman/Öz**, s. 55; **Nomer**, s. 178.

²⁵⁰ “...Kusurun kanunlarımızda tanımı yapılmamıştır. Uygulama ve öğretide kabul görmüş tanıma göre; kusur, hukuk düzenince kınanabilen davranıştır. Kınamanın nedeni, başka türlü davranma olanağı varken ve zorunlu iken, bu şekilde davranılmayarak, bu tarzdan sapılmış olmasıdır. Kısacası; kusur, genel tanımıyla, hukuk düzeni tarafından bir davranış tarzının kınanması olup; bu kınama, o davranışın belirli koşullar altında bireylerden beklenen ortalama hareket tarzından sapmış olmasından kaynaklanır...” , Yarg. HGK, T.19.06.2015, E.2014/77, K.2015/1712, www.kararara.com, (Erişim T. 18.04.2020); benzer

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, “*kusursuz ya da daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan*” şeklindeki düzenleme ile açıkça kusura dayanan tazminat sorumluluğu kabul edilmiştir. Diğer bir deyişle, kusurlu olmayan eşin tazminat sorumluluğu da olmayacaktır.

Davalı taraf aleyhine maddi tazminata hükmedilebilmesi için kendisinin kusurlu olması gerektiğinden, boşanmaya kendi kusuru ile sebep olmayan davalı taraf aleyhine tazminata hükmedilemeyecektir.

Tam ehliyetsiz olan birinin davranışlarının iradi olduğundan bahsedilemeyeceği için bu kişinin davranışlarının kusurlu olduğundan da bahsedilemez²⁵¹. Bu nedenle akıl hastalığı sebebine dayanarak açılan boşanma davasında davalı tarafa kusur yüklenemeyeceği için bu taraf aleyhine maddi tazminata da hükmedilemez²⁵².

Evlilik birliğinin temelden sarsılması nedeni ile açılan davada her iki tarafın da kusursuz olması söz konusu olabilir. Kusurun varlığından söz edilemeyen bu gibi durumlarda tazminat da söz konusu olmayacaktır.

Mutlak boşanma nedenlerinden olan hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış, zina ve terk kusur ilkesine dayandığı için bu sebeplerle açılan boşanma davalarında bu durumlar ispatlandığında, bu fiilleri işlediği iddia edilen taraf

kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.06.10.2020, E.2017/2599, K.2020/732; Yarg. HGK, T.14.01.2020, E.2017/1322, K.2020/11, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

²⁵¹ “...Akıl hastası olan davalı-davacı kadının davranışları iradi olmadığına göre, kusurdan söz edilemez. Boşanmaya sebep olan olaylarda davacı-davalı erkek, akıl hastası olan eşini evden atarak babasının evine gitmeye zorlaması nedeniyle tam kusurludur. Bu davranışları kadının kişilik haklarına saldırı teşkil edecek niteliktedir. Öyleyse davalı-davacı kadın yararına Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci maddesi koşulları oluşmuş olup, tarafların ekonomik ve sosyal durumları, fiilin ağırlığı ve hakkaniyet kuralları gözetilerek uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken...” Yarg. 2.HD, T.22.02.2016, E.2015/12872, K.2016/3104, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T. 17.04.2020); benzer karar için bkz Yarg. 2.HD, T.03.03.2021, E.2021/325, K.2021/189 www.lexpera.com.tr, (Erişim T.15.05.2021).

²⁵² Akıntürk/Ateş, s. 297, Öztan, Aile, s. 808; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 153; Girgin, s. 189; Tekinay, s. 259, Gençcan, Boşanma, s. 1026.

bakımından kusurun varlığı da kabul edilecektir²⁵³. Nispi boşanma nedenlerinden olan suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme nedenine dayanan boşanma davalarında, ortak hayatın devamı davacı eş için çekilmez hale gelmiş ise davalı eş kusurlu kabul edilecektir²⁵⁴.

Kişinin iradesi ile sarhoş olması örneğinde olduğu gibi kişi kendi kusuru ile ayırt etme gücünü kaybetmiş ve böyle bir durumda iken boşanmaya sebep olan davranışlarını gerçekleştirmiş ise bu kişi kusurlu olarak kabul edilir ve boşanmaya hükmedilir. Yine, bu kişi, bu durumla bağlantılı olarak da Türk Borçlar Kanunu'nun 59'uncu maddesi doğrultusunda maddi tazminatla sorumlu tutulabilir²⁵⁵. Bununla birlikte, ayırt etme gücünün geçici olarak kaybında kusuru olmayan bir kişinin davranışlarında kusurlu sayılması mümkün değildir. Böyle bir durumda kusura dayalı olan boşanma sebepleri gerçekleşmiş olmaz. Olsa olsa evlilik birliğinin sarsılması sebebine dayalı olarak boşanma davası açılabilir. Ancak, ayırt etme gücünün geçici olarak kaybedilmesi halinin etkisindeyken zarar verici davranışı gerçekleştirmiş olan kişinin tazminat yükümlülüğü söz konusu olamaz. Çünkü bu durumda, Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinde aranan kusur şartı gerçekleşmemiştir²⁵⁶.

Her bir olayda tarafların kusur durumu değerlendirilirken evlilik birliğinin eşlere yüklediği sadakat, dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüklerinin ihlal edilip edilmediği göz önünde bulundurulur²⁵⁷.

²⁵³ **Ceylan**, s. 85; **Kıcalıoğlu**, s. 44; **Öztan**, Aile, s. 808; **Dikmen, Cemil**, Boşanmada Maddi Zarar ve Tazmini, Yargıtay Dergisi, C. 8, S. 1-2, Y. 1982, ss. 363-388, s. 136; **Zafer, Ergün**, Boşanma Davaları, 4. Baskı, Ankara 2009, s. 1417.

²⁵⁴ **Ceylan**, s. 85; **Dikmen**, s. 136; **Kıcalıoğlu**, s. 44; **Ergün**, s. 1417.

²⁵⁵ **Günay**, s. 73; **Nomer**, s. 180; **Oğuzman/Öz**, s. 61; **Reisoğlu**, s. 174.

²⁵⁶ **Günay**, s. 73.

²⁵⁷ **Dikmen**, s. 135; **Öztan**, Aile, ss. 807-808; **Güneşlioğlu, Filiz**, Boşanma ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 48; **Karaaslan, Erol**, Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat, Manisa Barosu Dergisi, S. 72, Y. 2000, s. 23.

Tazminat talep edilen eşin kusurunun zararın doğmasında etkili olması gerekir. Aile birliğinden doğan görevlerin önemli oranda ihlal edilmesi de kusur kavramına dâhil edilmelidir. Davalı eşin kusuru tespit edilirken evlilikten önceki veya sonraki olaylar değil, evliliğin devamında meydana gelen olaylar esas alınmalıdır²⁵⁸.

Eylemli ayrılık nedeni ile açılan boşanma davasında kusur araştırması yapılmıyorsa da Yargıtay, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin son fıkrasına göre, eylemli ayrılık sebebi ile boşanma kararı almak için bir sebep yokken boşanma davası açıp yine bir sebep yokken üç yıl ayrı yaşayan eşin bu davranışlarını kusur olarak kabul etmiştir²⁵⁹.

Anlaşmalı boşanmada taraflar, boşanmanın mali sonuçları hakkında ve bu kapsamda maddi tazminat konusunda da anlaşmaya varmak zorunda oldukları için bu tür davalarda zarar ve kusur araştırması yapılmaz. Bu noktada protokol kapsamında tam kusurlu olan eşin tazminat alması da söz konusu olabilir²⁶⁰.

c. Tazminat Talep Eden Eşin Kusursuz ya da Daha Az Kusurlu Olması

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinde tazminat talep eden eşin kusuru ile ilgili mutlak bir ölçü getirilmemiş, davacının kusursuz olması ya da davalıya göre daha az kusurlu olması yeterli görülmüştür²⁶¹.

²⁵⁸ Öztan, Aile, s. 808.

²⁵⁹ “...İlk davayı açarak fiili ayrılığa zemin hazırlayan davalı kadın bu sebeple kusurlu olduğu gibi davanın reddi nedeniyle, erkeğe bir kusur yüklenemeyecektir. Toplanan delillerden, fiili ayrılık döneminde davacı erkeğe kusur olarak yüklenebilecek bir olayın varlığı da ispatlanamadığına göre, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasına dayanak teşkil eden ve retle sonuçlanan ilk davayı açan, böylelikle fiili ayrılığa sebep olan davalı kadının, boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurlu olduğunun kabulü gerekmektedir...”, Yarg. 2.HD, T.05.04.2018, E.2018/1744, K.2018/4645, www.hukukmedeniyeti.org , (Erişim T. 18.04.2020).

²⁶⁰ Atmaca Ülkü, s. 99.

²⁶¹ Akıntürk/Ateş, s. 296; Erdem, s. 188; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 152; Öztan, Aile, s. 807; Kılıçoğlu, Aile, s. 129.

Davacı eşin “kusursuz olma”sından ne anlaşılması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler varsa da doktrinde “kusursuz olma” ibaresinden mutlak manada kusursuzluğun anlaşılamayacağı görüşü baskındır. Bu görüşe göre, kanundaki bu düzenleme ile amaçlanan mutlak manada kusursuzluk değil, boşanmayı gerektirmeyecek ağırlıkta hafif kusurdur²⁶². Boşanma davalarında taraflardan birinin tamamen kusursuz olmasının ender görülen bir durum olması nedeni ile kusursuz olma ile kastedilen şeyin, mutlak kusursuzluk olmadığı ifade edilmiştir. Zira boşanma davalarında, büyük ihtimalle, iki tarafın da kusurlu olma durumu söz konusu olmaktadır. Eğer tazminat talep eden eşin mutlak kusursuz olması aransaydı, bu koşul boşanma davalarında maddi tazminat isteminin sınırlarını oldukça daraltacağı için bu durum maddi tazminat verilmesini istisnai bir durum haline getirirdi. Maddi tazminat verilmesinin böyle imkansızlaştırılması ise maddi tazminatın pratik değerini ortadan kaldırırdı²⁶³.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da verdiği bir kararda, boşanmaya sebep olan olayda maddi tazminat isteyen eşin diğer eşten daha az kusurlu olmasının yeterli olacağına karar vermiştir²⁶⁴.

Dava açıldıktan sonra gerçekleşmiş olan olaylar, kusurun değerlendirilmesinde dikkate alınmayacaktır. Bu kapsamda, örneğin, duruşma sırasında yaşanan saldırı niteliğindeki davranışlar kusur olarak dikkate alınmaz²⁶⁵.

²⁶² Köprülü/Kaneti, s. 193; Öztan, Aile, s. 807; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 152; Akıntürk/Ateş, s. 296.

²⁶³ Akıntürk/Ateş, s. 296.

²⁶⁴ “...Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 1’inci fıkrası, mevcut veya beklenen bir menfaati boşanma yüzünden haleldar olan kusursuz yada daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebileceğini, 186’ncı maddesi, evi birlikte seçeceklerini, birliğin giderlerine güçleri oranlarında emek ve malvarlıkları ile katılacaklarını öngörmüştür. Toplanan delillerden boşanmaya sebep olan olaylarda maddi tazminat isteyen eşin diğerinden daha ziyade kusurlu olmadığı anlaşılmaktadır. Boşanma sonucu bu eş, en azından diğerinden maddi desteğini yitirmiştir. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile kusurları ve hakkaniyet ilkesi (Medeni Kanun’un 4’üncü maddesi, Borçlar Kanunu’nun 42’nci ve 44’üncü maddeleri) dikkate alınarak kadın yararına uygun miktarda maddi tazminat verilmelidir. Bu yönün dikkate alınmaması doğru görülmemiştir...”, Yarg. HGK, T.11.07.2007, E.2007/2-545, K.2007/552, <https://www.kararara.com>, (Erişim T. 20.04.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.11.03.2021, E.2021/1079, K.2021/2174; Yarg. 2.HD, T.01.03.2021, E.2021/563, K.2021/1768; Yarg. 2.HD, T.02.02.2021, E.2020/7006, K.2021/915; Yarg. 2.HD, T.02.02.2021, E.2020/6498, K.2021/934, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

²⁶⁵ “...Her davanın açıldığı tarihteki hukuki duruma göre değerlendirileceği nazara alındığında, davanın açılmasından sonra meydana gelen fiiller boşanma davasında taraflara kusur olarak yüklenmez”, Yarg.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasındaki düzenlemeye göre, kusursuz olan taraf gibi daha az kusurlu olan taraf da maddi tazminat talep edebilecektir. “*Daha az kusurlu olma*”nın anlamı “*kusurlu olmama*”dan farklıdır. Başka bir ifadeyle, “*daha az kusurlu olma*” durumunda, tazminat talep eden tarafın boşanmaya sebep olan olayda kusuru vardır. Ancak, tazminat talep eden eşin kusuru, tazminat talep edilen tarafın kusuruna göre daha hafiftir²⁶⁶.

Kusurun azlığı tazminat hukukunun genel prensiplerine göre değerlendirilir. Bu kapsamda, tek başına boşanmaya sebep olmayan seviyede kalmış davranışların oluşturduğu kusur az kusur olarak kabul edilebilir. Başka bir deyişle, az kusurlu olan eşin davranışı olmasaydı bile diğer eşin kusurlu davranışlarının boşanma kararı verilebilmesi için yeterli seviyede olması gerekir. Ancak, maddi tazminat talep eden eşin az kusurlu olması halinde “kusur oranı” dikkate alınarak maddi tazminat miktarı belirlenir²⁶⁷.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, taraflardan birinin kusursuz veya daha az kusurlu olması hali düzenlenmiş, ancak boşanmaya sebep olan olayda tarafların eşit kusurlu olmaları halinde tazminat talep edilip edilmeyeceği konusunda bir düzenleme yapılmamıştır. Uygulama ve doktrinde tarafların eşit kusurlu olmaları halinde birbirlerinden maddi tazminat talep edemeyecekleri kabul edilmiştir²⁶⁸.

2.HD, T.29.04.2015, E.2014/23415, K.2015/8779; benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.14.06.2017, E.2016/1281, K.2017/7477, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.23.04.2021); **Zararsız**, s. 41.

²⁶⁶ **Ceylan**, s. 84; **Öztan**, Aile, s. 807; **Akıntürk/Ateş**, s. 297; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 152; **Günay**, ss. 63-64; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 129.

²⁶⁷ **Serin Of, Emine**, Boşanmada Maddi Tazminat, Adalet Dergisi, S. 33, Y. 2009, ss. 65-79, s. 70. Evlilik birliğinin temelden sarsılması nedenine dayanarak açılan boşanma davalarında hangi tarafın daha fazla kusurlu olduğunun belirlenmesinde somut kurallar bulunmamaktadır. Taraflardan hangisinin eyleminin daha kusurlu olduğu ise; tarafların sosyal-kültürel durumları, değer yargıları ve çevreleri dikkate alarak somut olayın özelliklerine göre hakim tarafından takdir edilecektir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 296 vd.

²⁶⁸ **Ruhi**, Boşanma, s. 85; **Erdem**, s. 189; **Gençcan**, Tazminat, s. 1025. “... Ben evlilik birliğinin temelden sarsılmasına neden olan olaylarda, taraflar eşit kusurludur. Boşanma sebebiyle maddi ve manevi tazminata hükmedilebilmesi için, tazminat talep eden tarafların kusursuz veya diğer tarafa göre daha az kusurlu olması gerekmektedir. Eşit kusurlu eş yararına tazminata hükmedilemez. Davacı-davalı kadının maddi tazminat (Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası) ve manevi tazminat (Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası) isteğinin reddi gerekirken, yazılı şekilde kadın lehine maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiştir...”, Yarg. 2.HD, T.15.10.2018, E.2016/25805, K.2018/10975, <https://www.hukukmedeniyeti.org>, (Erişim T. 20.04.2020); benzer kararlar

Yabancı mahkeme tarafından boşanma kararı verilirken kusur belirlenmesi de yapılmış ve bu karar hakkında tanıma veya tenfiz kararı verilmiş ise maddi tazminat talep edildiğinde de bu boşanma kararında belirlenen kusur durumu dikkate alınır²⁶⁹. Ancak, yabancı mahkeme tarafından verilen boşanma kararında kusur belirlenmesi yapılmamış ise taraflara kusur yüklemesi yapılamayacağından tazminat kararı da verilemez²⁷⁰.

Daha önce de belirttiğimiz gibi boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Ayırt etme gücü bulunan kısıtlılar ve tam ehliyetsizlerin dava açıp açamayacaklarına ilişkin daha önce yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir²⁷¹.

d. Nedensellik Bağının Bulunması

Genel olarak, illiyet diğer bir deyişle, nedensellik bağı; gerçekleşen zarar ile sorumluluğu doğuran olay veya davranış arasındaki sebep sonuç ilişkisidir²⁷². Bir olay, başka bir olayın doğmasına neden olmuş ise onun sebebi olarak sayılacak ve her iki olay arasında nedensellik bağının bulunduğu kabul edilecektir. İsviçre-Türk doktrin ve

için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.06.2016, E.2016/11677, K.2016/12188, <http://kazanci.com.tr>, (Erişim T. 23.04.2021); Yarg. 2.HD, T.18.03.2020, E.2020/371, K.2020/2302; Yarg. 2.HD, T.15.03.2021, E.2020/6511, K.2021/2241, www.legalbank.net, (Erişim T. 23.04.2021); Yarg. 2.HD, T.28.01.2021, E.2020/6172 K.2021/785; Yarg. 2.HD, T.22.12.2020, E.2020/5375, K.2020/6770, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

²⁶⁹ Gençcan, Boşanma, s. 1221.

²⁷⁰ "...Dava kadının maddi ve manevi tazminat isteği, boşanmadan sonra açılan boşanmaya bağlı maddi ve manevi tazminat (Türk Medeni Kanunu 174/1-2 maddesi) talebine ilişkindir. Tarafların ... Asliye Hukuk Mahkemesinin 30.07.2008'de kesinleşen yabancı mahkeme kararıyla boşandıkları, bu kararın tanındığı ve tanıma kararının 30.07.2010 tarihinde kesinleştiği anlaşılmaktadır. Tanıma işlemi, bir yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi sonucunu doğurur (5718 sayılı MÖHUK 58'nci maddesi). Boşanmaya ilişkin yabancı mahkeme ilamında taraflara ilişkin bir kusur belirlenmesi yapılmamıştır. Bu durumda davalı eşe kusur yüklenemez. Boşanma sonucu maddi ve manevi tazminata hükmedilebilmesi için tazminat yükümlüsünün kusurunun varlığı gerekir. Hal böyleyken davalı erkeğin ağır kusurlu olduğunun kabulü ve bu yanılıgı kusur belirlenmesine bağlı olarak davacı kadın lehine maddi ve manevi tazminata (Türk Medeni Kanunu 174/1-2 maddesi) hükmedilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir...", Yarg. 2.HD, T.04.05.2017, E.2016/7696, K.2017/5390, <https://www.hukukmedeniyeti.org>, (Erişim T. 20.04.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.10.12.2019, E.2019/3586, K.2019/12043; Yarg. 2.HD, T.09.05.2019, E.2019/627, K.2019/5741; Yarg. 2.HD, T.09.12.2020, E.2020/4903, K.2020/6220, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021) .

²⁷¹ Bu konuda bkz. Bölüm 1, II. B.

²⁷² Eren, Fikret, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, AÜHF Yayınları, No. 361, Ankara 1975, s. 2; Oğuzman/Öz, s. 45; Nomer, s. 175; Reisoğlu, s. 175.

uygulamalarında genel kabul gören teori “uygun illiyet” teorisidir. Buna göre, “bir zarar, belli bir fiilin uygun ve normal bir sonucu” olarak karşılanabiliyorsa, bu iki fiil arasında hukuki bir illiyet gerçekleşmiş olacaktır²⁷³. Buna göre, bir kişinin neden olmadığı zarardan sorumlu olmaması gerekir. Bu nedenle zarar ile fiil arasında mantıki illiyet bağı bulunmuyorsa failden bu zararın tazmin edilmesi istenemez²⁷⁴.

Bu kapsamda, boşanma sonucunda maddi tazminat talep edilebilmesi için ortaya çıkan zarar ile boşanma arasında illiyet bağının bulunması gerekir. İlliyet bağı Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında “*boşanma yüzünden zedelenen menfaat*” ibaresi ile ifade edilmiştir. Bu durumda, davacının mevcut ve beklenen menfaatlerinde meydana gelen zarar boşanmadan kaynaklanmış olmalı, boşanma ile sebep sonuç bağı olmayan menfaat kayıpları maddi tazminat kapsamında yer almamalıdır²⁷⁵.

Tazminat talep edilen tarafın eylemleri ile tazminat talep eden eşin uğramış olduğu zarar arasında doğrudan bir bağlantı bulunmalıdır. Tazminat talep eden eşin boşanma ve uğranılan zarara davalı tarafın davranışlarının sebep olduğunu kanıtlaması ile bu illiyet bağı kurulmuş olacaktır²⁷⁶.

Bu kapsamda, yalnızca evlilik devam ederken meydana gelmiş olan ve boşanmaya neden olan olaylar illiyet bağının kurulmasında dikkate alınacak, evlenmeden önce veya sonra meydana gelmiş olan olaylar illiyet bağının kurulmasında esas alınmayacaktır²⁷⁷.

²⁷³ Tekinay /Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 567; Oğuzman/Öz, s. 45; Nomer, s. 175; Reisoğlu, s. 175.

²⁷⁴ Oğuzman/Öz, s. 45; Nomer, s. 175; Reisoğlu, s. 175.

²⁷⁵ Kılıçoğlu, Aile, s. 128; Öztan, Aile, s. 809; Akıntürk/Ateş, s. 297; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 153; Ceylan, s. 78; Günay, s. 80.

²⁷⁶ Kıcalıoğlu, Aile, s. 78; Öztan, Aile, s. 809; Akıntürk/Ateş, s. 297; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 152; Günay, s. 69; Erdem, ss. 189-190; Ceylan, s. 86.

²⁷⁷ Kırmızı, s. 36.

Maddi tazminata hükmedilebilmesi için boşanma davasının kabul edilmiş olması gerekir. Ayrıca, ayrılık kararı verildiğinde evlilik birliği devam ettiği için tazminat verilmesi mümkün değildir²⁷⁸.

e. Hukuka Aykırılık Unsurunun Bulunması

Tazminat sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için öncelikle, zararın hukuka aykırı bir fiille, başka bir ifadeyle, haksız bir şekilde meydana getirilmiş olması gerekir. Hukuka aykırılık sorumluluğun objektif şartlarından²⁷⁹. Bu konuda, genel olarak, bir kişinin bireyleri zarardan korumak için hukuk düzeni tarafından konulan ve herkese hitap eden emir ve yasakları ihlal etmesi halinde hukuka aykırı davranmış olduğu söylenebilir. Hukuka aykırılık bağı ise ihlal edilen hukuk kuralının koruyucu amacı ile ihlal edilmiş olan menfaat arasında bulunması gereken ilişkidir²⁸⁰.

Boşanma nedeni ile maddi tazminata hükmedilebilmesi için boşanma yüzünden maddi tazminat talep eden tarafın mevcut ve beklenen menfaatlerinin hukuka aykırı bir fiille zarara uğramış olması gerekir. Diğer bir deyişle, sadece hukuka aykırı bir eylem nedeniyle zarar meydana gelmiş ise maddi tazminat talep edilebilecektir. Başka bir deyişle, tazminat talep edilen tarafın eylemleri hukuka uygun olduğunda maddi tazminat ödeme yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır²⁸¹.

²⁷⁸ **Ceylan**, s. 77; **Öztan**, Aile, s. 809.

²⁷⁹ Ancak, kanunlarda bir fiilin nasıl ve hangi özellikleri taşıdığına hukuka aykırı olacağı açıklanmamış, bu konuya doktrinde ışık tutulmuştur. Zina, hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış; hukuka aykırı eylem olarak nitelendirilebilir; bu hususta bkz. **Schwarz, Andreas B.**, Aile Hukuku, C. 1, İstanbul 1942, s. 173; **Saymen/Elbir**, s. 275; **Gençcan**, Boşanma, s. 1038.

²⁸⁰ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, ss. 475-476.

²⁸¹ **Kırmızı**, s. 37. Hukuka aykırı fiillere eşin hayatına kast(eşi intihara teşvik etme, eşi öldürmeye çalışma), eşi pek kötü muamele veya onur kırıcı davranışta bulunma(eşi eziyet etme, onun onurunu zedeleyen küçük düşürücü davranışlar sergileme), zina gibi eylemler hukuka aykırı eylemler olarak nitelendirilebilir; bkz. **Ceylan**, s. 82. Bu konuya ilişkin kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.10.06.2020, E.2020/1615, K.2020/2879; Yarg. 2.HD, T.17.06.2020, E.2020/2233, K.2020/3121; Yarg. 2.HD, T.03.02.2020, E.2019/7274, K.2020/622; Yarg. 2.HD, T.18.03.2020, E.2020/1456, K.2020/2316; Yarg. 2.HD, T.26.09.2019, E.2019/5105, K.2019/9277, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

Boşanan tarafların maddi tazminat talep edebilmesi için saymış olduğumuz bu maddi şartların tamamının gerçekleşmiş olması gerekir.

2. Şekli Şartları

a. Boşanma Kararı Bulunması

Eşlerden birinin ölümü, eşlerden biri hakkında gaiplik kararı verilmesi, eşlerden birinin cinsiyet değiştirmesi ya da boşanma kararı verilmesi ile geçerli bir evlilik sona erer. Ancak, geçerli bir evliliği sona erdiren bu sebeplerden sadece boşanma halinde maddi tazminat söz konusu olabilecektir. Boşanma dışındaki sona erme sebeplerinde, Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesine göre tazminat istemi söz konusu olmayacaktır²⁸². Yine, ayrılık kararı verildiğinde, evlilik birliği sona ermiş olmadığı için maddi tazminat söz konusu olmayacaktır. Ayrılık halinde fiili beraberlik kesintiye uğrayıp evlilik sona ermediği için eşler arasındaki hak ve mükellefiyetler devam eder. Bakım yükümlülüğü nedeni ile tedbir nafakası re'sen de uygulanabilir. Bunun yanında, varsa ölüme bağlı tasarruflar da geçerliliğini koruyacaktır. Diğer bir ifadeyle, evlilik hukuken devam ettiği için maddi tazminat hakkı doğmaz. Yine, eşlerin bakım ve mali yükümlülükleri devam ettiğinden bu konudaki sorunlar evlilik hükümlerine göre çözülür²⁸³.

Boşanma davası reddedildiğinde, evlilik birliği sona ermemiş olduğundan, bu durumda da maddi tazminata hükmedilemeyecektir²⁸⁴.

²⁸² **Zararsız**, s. 46.

²⁸³ **Öztan**, Aile, s. 809; **Kırmızı**, s. 41.

²⁸⁴ **Ceylan**, s. 77. Ancak, bu durumda, tazminat talep eden eşin genel görevli mahkemelerde genel hükümlere göre tazminat davası açması mümkündür; bkz. **Oğuzman/Öz**, s. 13; **Reisoğlu**, s. 165; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 131. Evlilik devam ederken bir eşin diğer eşi darp etmesi veya ona hakaret etmesi nedeniyle meydana gelen zararın giderilmesi için genel hükümlere göre tazminat dava açılması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

b. Talep Olması

Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesine göre, boşanma davası açıldığında, hakim sadece dava boyunca gerekli olan geçici önlemleri re'sen alabilecektir. Bu geçici tedbirlerin dışındaki konularda karar verilebilmesi için talep bulunması gerekir. Boşanma nedeni ile maddi tazminat kararı verilebilmesi için de ilgilinin talebinin bulunması gerekir. Maddi tazminat talebi boşanmanın isteğe bağlı sonuçlarından biridir. Talep olmadan hakim tarafından re'sen karar verilemez. İsteme ilişkin talepname de dava dilekçesidir²⁸⁵.

Hakim tarafların talep sonuçları ile de bağlı olduğundan talep sonucundan daha azına karar verebilmesi mümkün ise de talep edilen sonuçtan başkasına veya daha fazlasına karar veremez²⁸⁶.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi hakim talep sonucu ile bağlı olup talepten fazlasına hükmedemeyeceği için dava dilekçesinde talep edilen tazminat miktarının açık ve net olarak belirtilmesi gerekir.

Kural olarak, maddi tazminat davalarında, dava açıldığı zaman zarar miktarı tam olarak tespit edilemediğinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydı ile dava açılması mümkün ise de boşanma davalarından kaynaklanan maddi tazminat davalarında fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması söz konusu olmadığından istenen şeyin net olarak belirtilmesi gerekir²⁸⁷.

²⁸⁵ **Kuru, Baki**, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2. Bası, Ankara 2018, s. 163. Maddi tazminat boşanma davasında veya karşı dava dilekçesi ile talep edilebilir. Ayrıca, maddi tazminat istemi boşanmanın ferî konusu olduğu için dava süresince duruşmada sözlü olarak da iletilebilir. Ancak, talepten tazminatın niteliği ve miktarı açıkça anlaşılabilmelidir; bkz. **Köseoğlu/Kocağa**, s. 296.

²⁸⁶ **Zararsız**, s. 47.

²⁸⁷ **Serin Of**, Maddi, s. 67. Ancak, Yarg. 2. HD bir kararında, "Davacı kadının dava dilekçesinde 1.500.00 YTL. maddi tazminat isteğinde bulunmuş, daha sonra verdiği 10.11.2005 günlü dilekçede bu tazminatı 5.000.00 YTL.'ye çıkarmıştır. Dava dilekçesinde fazlaya dair haklarda saklı tutulmamıştır. Dava dilekçesinde talep aşılarak maddi tazminat konusunda yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir, gerekçesiyle bozulmuş ise de; davacı kadının maddi tazminat konusunda dava dilekçesinde fazlaya dair hakkını saklı tuttuğu bu hususun ilk inceleme sırasında gözden kaçırıldığı anlaşıldığından davacı kadının maddi tazminata yönelik karar düzeltme isteminin kabulüne; dairemizin 19.10.2006 gün 2006/13094 Esas-14388 Karar sayılı ilamının 2'nci bentteki bozma kısmının

Boşanma davasından kaynaklanan maddi tazminat istemi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan ancak hak sahibi olan ve kusursuz ya da daha az kusurlu eş tarafından ileri sürülebilir²⁸⁸. Bu durumun sonucu olarak da sadece ilgili kişi ya da bu kişinin vekâletname ile açıkça yetkilendirilmiş vekili maddi tazminat talebinden feragat edebilir²⁸⁹.

Tazminat talebinde bulunmak isteyen eş bu talebini, boşanma davası açarken, boşanma davasını açtıktan sonra veya boşanma davası sonuçlandıktan sonra ayrı bir dava ile ileri sürebilir.

c. Talebin Süresinde Olması

aa. Boşanma Davasının Sonuçlanmasından Önceki Süre

Boşanma davası ile birlikte tazminat talebinde bulunulmuş ise süreye ilişkin herhangi bir sorun oluşmayacaktır. Ancak, boşanma davası açarken bu talep ileri sürülmemiş, sonradan bu talepte bulunulmuşsa Usul Hukuku hükümleri çerçevesinde gerçekleşecektir.

Boşanma davasının sonuçlanmasından önceki maddi tazminat taleplerinin ne zaman ileri sürülebileceği konusu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki²⁹⁰ iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı²⁹¹ kapsamında değerlendirilmelidir. İddia ve savunmanın

kaldırılmasına karar vermek gerekmiştir” (T.28.02.2007, E.2007/1039, K.2007/2974) diyerek fazlaya ilişkin hakların saklı tutularak dava açılabilceğine de hükmetmiştir; karar için bkz. **Zararsız**, s. 48.

²⁸⁸ **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 929; **Öztan**, Aile, s. 807; **Köprülü/Kaneti**, s. 193; **Akıntürk/Ateş**, s. 296; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 152; **Erdem**, s. 188; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 129.

²⁸⁹ **Zararsız**, s. 49.

²⁹⁰ 6100 Sayılı Kanun, RG. 04.01.2011 T, 27836 S.

²⁹¹ HMK madde 141: “(1)Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.

genişletilmesi yasağı ikinci cevap dilekçesinin verilmesiyle başlayacağından, maddi tazminat talep eden taraf dava, cevap, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesine kadar bu talebini ileri sürebilir²⁹².

Yine, bu kapsamda, ön inceleme aşamasında karşı taraf mazeretsiz olarak duruşmaya katılmazsa maddi tazminat talebinin ileri sürmesi mümkündür. Eğer karşı taraf ön inceleme duruşmasına katılmış ise ancak karşı tarafın muvafakati ile tazminat talebi ileri sürülebilir. Tahkikat aşamasında ise sadece ıslah ya da karşı tarafın açık muvafakati ile maddi tazminat talebi söz konusu olabilecektir²⁹³.

bb. Boşanma Davası Sona Erdikten Sonra

Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesinde, boşanma sebebiyle evliliğin bitmesinden kaynaklanan dava haklarının boşanmaya ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden itibaren bir yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle, bu 1 yıllık süre dolduktan sonra açılan maddi tazminat davalarında, davalı

(2) İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır”.

HMK madde 177: “(1)Islah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir”.

²⁹² Günay, s. 132; Gençcan, **Boşanma**, s. 1060.

²⁹³ Günay, s. 132. “...Davacı tarafından Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına dayalı olarak 21.10.2014 tarihinde açılan boşanma davasına ilişkin dava dilekçesi, davalıya 27.10.2014 tarihinde tebliğ edilmiş, davalı cevap vermemiştir. Fakat 10.03.2015 tarihli ön inceleme niteliğindeki ilk duruşmada davalı vekili öncelikle davanın reddini, mahkeme aksi kanaatte olur ise 400 TL tedbir ve yoksulluk nafakası ile 20.000 TL manevi ve 20.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuş, buna karşılık davacı vekili süresinde davaya cevap vermeyen davalının delil bildirmesine ve savunmasını genişletmesine muvafakati olmadığını beyan etmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 141. maddesinde tarafların, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilecekleri yahut değiştirebilecekleri, ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen tarafın onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebileceği yahut değiştirebileceği, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra, iddia veya savunmanın genişletilemeyeceği gibi değiştirilemeyeceği de hükme bağlanmıştır. O halde, yukarıdaki yasa hükmü nazara alınarak davalı kadının süresinde talep edilmeyen ve davacı tarafça da açıkça muvafakat edilmeyen maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakası talepleri ile ilgili karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken kesin hüküm oluşturunca şekilde ret kararı verilmesi doğru olmamıştır...”, Yarg. 2.HD, T.22.02.2017, E.2017/71, K.2017/1870, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.03.05.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.26.12.2019, E.2019/6126, K.2019/12836; Yarg. 2.HD, T.10.03.2020, E.2020/967, K.2020/2035; Yarg. 2.HD, T.10.03.2021, E.2021/553, K.2021/2113 www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

olan tarafın bu durumu defi olarak ileri sürmesi gerekmektedir. Bu husus hakim tarafından re'sen dikkate alınamaz²⁹⁴. Maddenin gerekçesinde²⁹⁵; maddi, manevi tazminat ve ilk kez istenen yoksulluk nafakası taleplerinin boşanmadan doğan dava halklarından olduğu ifade edilmiştir. Buna göre, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra maddi tazminat talep edilebileceği ve bu talebin bir yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu ortadadır²⁹⁶. Boşanma sebebiyle, evliliğin sona ermesinden doğan maddi tazminat talep etme hakkının bir yıllık zamanaşımı süresine tabi kılınması ile evliliğin boşanma nedeni ile son bulmuş olmasına rağmen eşlerin boşanmadan yıllar geçtikten sonra bile maddi tazminat talepleri ile karşı karşıya kalmalarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Buna göre, bütün alacak istemlerinde olduğu gibi boşanmadan kaynaklanan maddi tazminat isteminin de bir zamanaşımı süresinin olması gereklidir²⁹⁷. Bu süre evlilik birliğinin boşanma nedeni ile sona ermesine dair kararın kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır.

²⁹⁴ **Erdem**, s. 197. “... Dosya kapsamından, davacı ile davalının 28/04/2012 tarihinde kesinleşen karar ile yabancı mahkeme kararı ile boşandıkları, ... 5. Aile Mahkemesi'nin 17/12/2013 tarih 2013/513-2013/1576 Sayılı kararı ile de tarafların boşanmalarına ilişkin yabancı mahkeme kararının tanınmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Somut olayda boşanma kararı yabancı mahkemece verilmiş olup, bu kararın tanınmasına veya tenfizine karar verilmedikçe, boşanmaya bağlı dava haklarının kullanılması olanağı bulunmadığına göre, zamanaşımı süresinin, hakkın kullanılabilir duruma geldiği tarihten, başka bir ifade ile tenfiz veya tanımaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren başlaması gerekir. Somut olayda yabancı mahkeme ilamının tanınmasına ilişkin karar 09.06.2014 tarihinde kesinleşmiş, temyize konu dava ise, 13.03.2015 tarihinde açılmıştır. Buna göre dava süresindedir”, Yargıtay 2. HD, T.06.03.2019, E.2019/757, K.2019/2198, <http://kazanci.com.tr>, (Erişim T. 21.04.2021).

²⁹⁵ Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesinin gerekçesi için bkz. www.ilhanhelvacidersleri.com, (Erişim T. 02.05.2020)

²⁹⁶ “...Boşanma kararı bozucu yenilik doğuran bir karar niteliğinde olup, boşanmanın kesinleşmesiyle evlilik birliği sona erer. Ne var ki, boşanmanın eşler bakımından kişisel ve mali olmak üzere, birtakım sonuçlarının bulunduğu kuşkusuzdur. Maddi ve manevi tazminat talepleri (Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları) de boşanmanın eşlerle ilgili mali sonuçlarındandır....Hemen belirtilmelidir ki, bu talepler boşanma davası ile birlikte istenebileceği gibi boşanma davasının kesinleşmesinden sonra da istenebilir. Ancak, ikinci durumda boşanmanın feri niteliğindeki bu talepler ayrı bir dava ile harç yatırmak suretiyle istenebilir hâle gelir.

Şöyle ki, Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesine göre, "Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar". Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, kanun koyucu bu hükmün boşanan tarafların uzun süre karşı karşıya gelmelerini ve dolayısıyla tatsız olayların yaşanmasını önlemek istemiştir...”, Yarg. HGK, T.02.05.2019, E.2017/2-3067, K.2019/512, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T. 03.05.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, 04.11.2020, E.2017/2291, K.2020/845; Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1110, K.2021/2529, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

²⁹⁷ Bkz Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesinin gerekçesi.

Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesine dayanılarak açılan maddi tazminat davalarında artık yeni olaylara dayanılması, kusur durumunun yeniden tespiti ve dağılımı mümkün olmayıp, bu talebin değerlendirilmesinde esas alınacak kusur boşanma davasında tespit edilen ve boşanma nedeni olarak kabul edilen kusurdur. Diğer bir ifadeyle, maddi tazminat talebinde, daha önce kesinleşmiş olan boşanma davasındaki kusur dağılımı ve derecesine bakılarak tazminat talebi karara bağlanacaktır²⁹⁸.

Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, eşlerin birlikte başvurmaları veya eşlerden birinin yapmış olduğu başvuruyu diğer eşin kabul etmesi halinde evlilik birliğinin temelden sarsılmış olduğu kabul edilmiş ve tarafların mali sonuçlar üzerinde varmış olduğu anlaşmayı hakimın uygun bulması halinde boşanma kararı vereceği düzenlenmiştir. Evlilik Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, anlaşmalı boşanma ile sona erdiğinde, tarafların boşanmanın mali sonuçları üzerinde anlaşmış olduklarını gösteren protokolü hakimın onaylaması ve maddi konulara ilişkin sorunların dava esnasında çözümlenmiş olması nedeni ile anlaşmalı boşanma davalarından sonra boşanmaya dayalı maddi tazminat davası açılmayacaktır²⁹⁹.

²⁹⁸ Yarg. HGK, T.02.05.2019, E.2017/2-3067, K.2019/512, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T. 03.05.2020); benzer karar için bkz. Yarg. HGK, T.05.11.2019, E.2017/1006, K.2019/1132, www.legalbank.net, (Erişim T.04.05.2021).

²⁹⁹ "...Somut olayda da davacının maddi ve manevi tazminat taleplerinin Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesi uyarınca talep edildiği, kesinleşen boşanma kararında ise kusura ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı gibi tarafların mahkeme huzurunda boşanma ve boşanmanın mali sonuçları hakkında uzlaştıkları, bu husustaki imzalı beyanlarının tutanağa geçirildiği, böylelikle mahkemece Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına dayalı olarak boşanma kararı verildiği anlaşılmaktadır. Böyle bir durumda tarafların boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin aralarındaki ihtilafı nihai olarak çözdükleri ve ilişkilerini tasfiye ettikleri kabul edilir. Bu itibarla anlaşmalı boşanmadan sonra artık boşanma sebebiyle (Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları) maddi ve manevi tazminat istenemez...", Yarg. HGK, T.02.05.2019, E.2017/2-3067, K.2019/512, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T. 03.05.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2. HD, T.23.03.2021, E.2021/1110, K.2021/2529;

E. Maddi Tazminatın Kapsamı

1. Tazminat Kapsamının Belirlenmesinde Kullanılacak Kriterler

Tazminat genel olarak zararın giderilmesi veya karşılanması için zarara uğramış olan kişiye verilmesi gereken şey ya da bir miktar paradır. Buna göre, zarar aynen veya nakden tazmin edilebilir. Aynen tazmin ile malvarlığında zararın doğmasından önceki durumun zararın doğmasından sonra yeniden tesisi amaçlanır. Nakden tazminde ise malvarlığında meydana gelen eksilmenin belli bir miktar para ödenmesi suretiyle giderilmesi amacı güdülür³⁰⁰.

Uygulamada boşanmadan doğan maddi tazminat davalarında genellikle nakden tazmin yolu söz konusu olmakta ise de aynen tazmin konusunda da herhangi bir engel yoktur³⁰¹.

Mevcut ve beklenen menfaatlerin zarar görmesinin boşanma nedeni ile talep edilecek maddi tazminatın konusunu oluşturduğunu daha önce belirtmiştik³⁰². Bu nedenle, mevcut ya da beklenen menfaatlerin zedelenmesi sonucunda doğan zararın tespiti için hakimın ilk olarak boşanma nedeniyle maddi tazminat talep eden tarafın mevcut ve beklenen menfaatlerinin nelerden oluştuğunu ve bunlara yönelik zararı belirlemesi önem arz eder³⁰³.

Evlilik ilişkisinin dinamikleri, taraflar arasındaki ilişki, evlilik nedeniyle tarafların katlanmak zorunda olduğu yükümlülükler, evlilik ilişkisinin sağladığı faydalar ve haklardır. Eşler arasındaki ikili ilişkiler farklılık gösterdiğinden tazminat talep eden

³⁰⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 581; Nomer, s. 262; Oğuzman/Öz, s. 69; Reisoğlu, s. 215.

³⁰¹ Öztan, Aile, s. 821; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 159; Akıntürk/Ateş, s. 298.

³⁰² Bkz. Bölüm 2, I.D.1.A.a.

³⁰³ Kıcıahoğlu, s. 47; Öztan, Aile, ss. 819-820.

tarafın mevcut ve beklenen menfaatlerinin nelerden ibaret olduğu somut olayın özelliklerine ve hayatın olağan akışına göre her evlilik ilişkisinde farklılık gösterir³⁰⁴.

Türk Borçlar Kanunu'nun 51'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre, borçlar hukuku sistemimizde, meydana gelen tazminatın kapsam ve ödenme biçiminin belirlenmesi hakime bırakılmıştır. Ancak, hakimin sınırsız bir takdir hakkı söz konusu değildir; hakim bunu belirlerken hakkaniyet ilkesi gereğince olayın özellikleri ve kusur durumunu göz önünde bulundurmalıdır³⁰⁵. Hakim gerekli görürse, bu konuda bilirkişi incelemesi yaptırabilir.

Taraflar, Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasından yararlanarak, tazminat miktarını kendileri de belirleyebilirler³⁰⁶.

Boşanma nedeni ile talep edilen maddi tazminat, kusursuz ya da daha az kusurlu olan eşin boşanma ile karşı karşıya kalması sonucunda katlanmak zorunda olduğu maddi zorlukların ve kayıpların karşılığıdır. Boşanma yüzünden evlilik birliği sonlandığı için artık faydalanma imkânı kalmayan ve ileride elde etme olanağı yok olan yararlar maddi tazminatın miktarını belirleyecektir. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında uygun bir tazminattan bahsedildiği için tazminat miktarı belirlenirken tazminat hukukunda benimsenen tarafların sosyal ve ekonomik durumları, ekonomik şartlar, paranın satın alma gücü gibi hususlar ve Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesinde yer verilen hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurulacaktır³⁰⁷.

Maddi tazminat miktarı hesaplanırken, tazminat miktarına dâhil edilecek kalemler gibi bu kapsama girmeyen menfaatlerin tespiti de önemlidir. Nitekim, boşanma davalarında, eşlerin birbirinden olan tüm alacaklarını maddi tazminat adı altında talep ettiği

³⁰⁴ Günay, s. 90.

³⁰⁵ Schwarz, Andreas B., Borçlar Hukuku Dersleri, C. 1, İstanbul Üniversitesi Yayınlar, İstanbul Kardeşler Yayınevi, (Çeviren: Bülent Davran), İstanbul 1948, s. 135; Oğuzman/Öz, s. 86; Öztan, Aile, ss. 819-820; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 153; Erdem, s. 192; Zararsız, s. 34.

³⁰⁶ Günay, s. 91.

³⁰⁷ Serin Of, Maddi, s. 73; Günay, s. 93; Nomer, s. 269; Reisoğlu, s. 219; Oğuzman/Öz, ss. 127-129.

görülmektedir. Bu nedenle, maddi tazminat kapsamına girmeyen menfaatlerin tespiti maddi tazminat miktarının tespitinde belirleyici olacaktır. Ortak konut için eşyaların alınması sırasında maddi destekte bulunma, araç alımındaki destek, evlilik birliğinin devamı için emek vermek, evlenmek amacıyla taraflarca yapılan masraflar, evlenme sırasında yapılan masraflar ve evlilik nedeniyle taraflara verilen hediyeler maddi tazminat kapsamına girmeyen menfaatlere örnek gösterilebilir³⁰⁸.

Tazminatın miktarının zararın miktarını aşmaması gerektiğinden, öncelikle mevcut ve beklenen zarar miktarı hesaplanmalı, tazminat kapsamının belirlenmesinde ise durumun gerekleri ve tarafların kusur durumu dikkate alınmalıdır³⁰⁹. Sonuçta belirlenen rakam zarar miktarını aşmamalıdır. Zira, aksi durum tazminatın zenginleşme aracı olması sonucuna yol açar ki, bu durum hukuken kabul edilemez³¹⁰.

Doktrin ve uygulamada beklenen ve mevcut menfaatlerin tespit edilip tazminat miktarının belirlenmesinde tazminat talep eden eşin zedelenmiş menfaatlerinin varlığı, tarafların kusur durumu, tarafların eğitim düzeyi, yaşları, evliliğin ne kadar sürdüğü, ekonomik ve şahsi durumlar, aile üyelerinin barınma, beslenme, eğitim gibi yaşam standartları, ortak malların nasıl idare edildiği, tazminat talep eden eşin eşine güvenerek eğitiminden veya işinden ayrılmış olması, eşlerin sosyal güvenliklerinin bulunup bulunmadığı, eşlerin yaşadıkları çevreleri ve yaşam koşulları, eşlerin meslekleri ve çalışma koşulları, iş bulma olanağı, fiziksel ve bedensel sağlık durumları, talep edilen

³⁰⁸ **Kırmızı**, s. 27. “...Davacının evliliği gerçekleştirmek amacı ile salon kiralaması, davetiye bastırıp dağıtılması, düğünde yemek ve pasta ikram etmesi örf ve adetin gereğidir. Amaç gerçekleşmiş ve taraflar 26.05.2002’de evlenmişlerdir. Boşanma yüzünden uğranılan maddi bir zarar yoktur. Alman mobilyalar davacının iradesi ile satılmış, satış bedelinden payına düşeni de almıştır. Artık haksız fiil yahut haksız zenginleşmeden söz edilemez. Bu isteklerle ilgili davacının reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır”, Yarg. 2.HD, T.05.07.2004, E.2004/7501, K.2004/8917, www.legalbank.net, (Erişim T. 23.04.2021); “...Davacının maddi tazminat isteği; evlilik nedeniyle sürdürmekte olduğu yüksek öğrenimini davalıya güvenerek bırakmış olması ve davalının yaşadığı ülkeye ve çevresine uyum sağlayabilmek için Almanca kursuna gitmiş olması sebebiyle uğradığı maddi kayba dayanmaktadır. Bu istek, Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 1. fıkrasında yer alan “boşanma yüzünden mevcut veya beklenen menfaat” kapsamına girmez”, Yarg 2.HD, T.05.12.2006, E.2006/10343, K.2006/16967, khyk.kazancihukuk.com, (Erişim T. 22.04.2021); benzer karar için bkz. 2.HD, T.14.06.2011, E.2011/10212, K.2011/10499, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

³⁰⁹ **Gençcan**, Boşanma, s. 1150.

³¹⁰ **Kırmızı**, s. 33.

tazminat miktarının başka bir şekilde karşılanıp karşılanamayacağı, tarafların ortalama yaşam süresinden hareketle PMF tablosuna göre kalan ömürleri, yeniden evlenme ihtimalleri, mal rejiminin tasfiyesinden kaynaklanan hakları, sigorta poliçeleri, kişisel yetenek ve birikimleri, yatırım güç ve imkânları, vergi kayıtları, iş sözleşmesinin kapsam ve süresi, sosyal haklar ve boşanmaya sebep olan diğer özellikler nazara alınır³¹¹.

Boşanma nedeni ile talep edilen maddi tazminat miktarının talep eden tarafça ıslah hakkının kullanılması suretiyle arttırılması mümkündür³¹².

2. Ödeme Şekli

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinde, maddi tazminatın toptan ya da durumun gerektirmesi halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilebileceği yer almaktadır. Bu noktada hakim, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ve olayın özelliklerine göre, maddi tazminatın toptan veya irat biçiminde ödenmesine karar verebilecektir. Bu

³¹¹ Ceylan, s. 87; Akıntürk/Ateş, s. 298; Öztan, Aile, s. 818. “...Yasa koyucu her ne kadar belirli koşulların gerçekleşmesi halinde mevcut ve muntazar menfaati haleldar olan eşin uğradığı zarar nedeni ile kabahatli eşten maddi tazminat talep etme hakkı bulunduğunu hükme bağlamış ise de, özellikle muntazar menfaatlerin neler olduğunu göstermemiştir. Maddi tazminata esas alınabilecek ve boşanma yüzünden haleldar olduğu ileri sürülen menfaatler, toplumun genel yapısı, ülke ve yaşam gerçekleri göz önüne alınmak suretiyle ve herhalde evlilik birliğinin sürdüğü dönemde normal koşullar altında bir eşin diğer eşten yapmasını bekleyebileceği ölçüde makul, ciddi ve sürekli olmalıdır. Yine maddi tazminat miktarı belirlenirken, haleldar olduğu ifade edilen menfaatlerin varlığının kanıtlanması yanında, kabahatsiz eşin eğitim düzeyi, yaşı itibarıyla evlenme şansının kaybetme oranı ve ileri sürülen isteğin başka bir yolla karşılanmasının mümkün olup olmadığının değerlendirilmesinin gerekeceği de kuşkusuzdur”, Yarg. HGK, T.27.05.1992, E.1992/2-255, K.1992/352, khyk.kazancihukuk.com, (Erişim T. 23.04.2021); “...Tarafların tesbit edilen ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur derecesine paranın alım gücü, kişilik haklarına yapılan saldırı ile ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat dikkate alındığında davacı yararına takdir edilen maddi ve manevi tazminat azdır. Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesindeki hakkaniyet ilkesi ile Borçlar Kanunu'nun 42'nci ve 44'üncü maddesi hükmü dikkate alınarak daha uygun miktarda maddi (Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası) ve manevi (Türk Medeni Kanunu 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası) tazminat taktiri gerekir. Bu yönler gözetilmeden hüküm tesisi doğru bulunmamıştır”, Yarg. 2.HD, T.11.03.2004, E.2004/1993, K.2004/3134, khyk.kazancihukuk.com, (Erişim T. 23.04.2021).

³¹² Gençcan, Boşanma, s. 1068.

konuda da haksız fiil nedeni ile zararın giderilmesi konusunda olduğu gibi hakime takdir hakkı tanınmıştır³¹³.

a. Toptan Ödeme

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinde maddi tazminatın toptan ya da irat biçiminde ödenebileceği düzenlenmiş, ancak ödemenin aynen tazmin şeklinde mi yoksa nakden tazmin şeklinde mi yapılacağı konusu düzenlenmediğinden³¹⁴ tazminatın ödenme şekli konusunda Türk Borçlar Kanunu'nun hükümleri uygulanacaktır.

Toptan ödemenin aynen veya nakden tazmin suretiyle yapılması mümkündür. Aynen tazminde zarar veren fiil nedeniyle ihlal edilmiş olan hak veya hukuki değere denk olan hukuki durumun fiilen yeniden kurulması söz konusu olup, bu yolla zarara uğramış olanın malvarlığı zarara neden olan olaydan önceki duruma getirilir³¹⁵. Nakden tazminde ise ihlal edilmiş olan hak veya değer yerine uygun bir miktar paranın zarar görene ödenmesi yoluyla zarar görenin malvarlığının zarar veren olaydan önceki hale getirilmesi amaçlanır³¹⁶.

³¹³ Kıcaloğlu, s. 81; Öztan, Aile, s. 822; Akıntürk/Ateş, s. 298; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 159; Girgin, s. 190; Kılıçoğlu, Aile, s. 136.

³¹⁴ Öztan, Aile, s. 820.

³¹⁵ Aynen tazmin yoluyla malvarlığının yeniden eski hale getirilmesi durumu haksız olarak alınmış olan şeyin semereleri ile iade edilmesi, aynı cinsten başka bir şeyin verilmesi, masraflar zarar verene ait olmak üzere, zarara maruz kalan şeyin tamir edilmesi gibi şekillerde sağlanabilir; bkz. Oğuzman/Öz, s. 115. "...davacı boşanma sonucu kaybedeceği maddi menfaati, ayın olarak istemektedir. Bu ise Türk Kanunu Medenisinin 143'üncü maddesinin 1'inci fıkrası kapsamında bir istektir. Ancak özel ve kabul edilebilir bir neden bulunması halinde maddi tazminatın ayın olarak istenmesi mümkündür. Davacı davaya konu taşınmazdaki davalıya ait yarı payın maddi tazminat olarak kendisine verilmesini haklı ve kabul edilebilir sebebi gösterememiştir. Bu durumda davacıya ne miktar maddi tazminat istediği açıklattırılıp delillerin buna göre değerlendirilmesi ve sonucu uyarınca karar verilmesi gerekir", Yarg. 2.HD, T.9.06.2004, E.2004/6230, K.2004/7534, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T. 23.04.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1456, K.2021/2521; Yarg. 2.HD, T.20.01.2021, E.2020/6145, K.2021/419; Yarg. 2.HD, T.16.03.2021, E.2021/869, K.2021/2280; Yarg. 2.HD, T.22.12.2020, E.2020/5516, K.2020/6781, www.legalbank.net, (Erişim T. 23.04.2021).

³¹⁶ Uçakhan, Sema Güleç, Maddi Tazminat Esasları ve Hesaplanması, 8. Baskı, Ankara 2017, s. 555. "... Hüküm açık infazda tereddüde yer vermeyecek şekilde kurulmalıdır. Mahkemece maddi ve manevi tazminata toptan hükmedilmiştir. Bu yön gözetilmeden Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin son fıkrasına uygun istek olmadan ve maddi tazminata irat şeklinde hükmolunmadan, infazda tereddüde yer verecek şekilde, tazminatların bölünerek takdiri doğru bulunmamıştır", Yarg. 2.HD, T.21.03.2005, E.2005/1090, K.2005/4361, www.legalbank.net, (Erişim T. 23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg.

Tarafların talep etmesi halinde hakim maddi zararın aynen tazmin yoluyla yerine getirilmesine de karar verebilir. Tazminat borçlusu olan tarafın nakit para temin etmede güçlük çeken, ancak para yerine taşınır veya taşınmaz malvarlığı değerleri ile tazminat alacaklısının tatminini sağlayabilecek durumda olması halinde maddi tazminatın aynen tazminine karar verilmesi uygun bir yol olabilir³¹⁷.

Aynen tazmin veya nakden tazminin birbirine karşı bir önceliği söz konusu olmayıp tazmin türlerinden hangisinin somut olayda uygulanacağını, başka bir ifadeyle, giderim biçimini, somut olayın şartlarını değerlendirerek hakim takdir edecektir³¹⁸.

Taraflardan biri talep ederse hakim maddi tazminatın nakit olarak ödenmesine karar verebilir, diğer bir deyişle, nakden tazmin söz konusu olabilir. Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre, hakim tarafların yarar ve zararlarını gözeterek nakdi olarak ödenecek maddi tazminatın toptan ödemesi ya da irat biçiminde ödemesi yollarından birini seçerek hüküm kurabilir³¹⁹.

Maddi tazminatın toptan ödenmesine karar verilmiş ise taksitlerin bölünerek ödenmesi yönünde hüküm kurulamaz. Başka bir deyişle, toptan ödenmesine karar verilmiş olan maddi tazminat bölünemez³²⁰. Bununla birlikte, toptan ödenmesine karar verilen maddi tazminatın taksitlere bölünmek suretiyle ödenmemesi ile maddi tazminatın irat biçimde ödenmesi bir birinden farklıdır. Bu kapsamda, toptan ödenmesine karar verilen maddi tazminat tek bir seferde ödenirken, tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmiş ise belirli aralıklarla ödeme söz konusu olur³²¹.

2.HD, T.11.02.2021, E.2021/67, K.2021/1191; Yarg. 2.HD, T.20.01.2021, E.2020/5818, K.2021/424 , www.legalbank.net, (Erişim T. 23.04.2021).

³¹⁷ **Öztan**, Aile, s. 821; **Velidedeoğlu**, s. 259; **Ceylan**, s. 89.

³¹⁸ **Topuz, Murat**, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 345; **Reisoğlu**, s. 215; **Nomer**, s. 262; **Oğuzman/Öz**, s. 115.

³¹⁹ **Velidedeoğlu**, s. 263; **Öztan**, Aile, s. 820; **Akıntürk/Ateş**, s. 298; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 159; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 136.

³²⁰ **Gençcan**, Boşanma, s. 1074; **Öztan**, Aile, s. 822.

³²¹ **Günay**, s. 136; **Reisoğlu**, s. 215; **Nomer**, s. 262; **Oğuzman/Öz**, s. 116.

Türk Medeni Kanunu'nun 184'üncü maddesinin 5'inci fıkrasının, boşanma ve ayrılığın ferî sonuçlarına ilişkin anlaşmaların geçerli olabilmesi için hakimın onaylamasının gerektiği yönündeki hükmü nedeni ile tarafların maddi tazminatın toptan ödenmesine yönelik olarak yaptıkları anlaşmanın geçerli olabilmesi için bu anlaşmanın hakim tarafından onaylanması gereklidir³²².

b. İrat Şeklinde Ödeme

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinde boşanma halinde maddi tazminatın irat biçiminde ödenebileceği düzenlenmiştir. Tarafların yarar ve zararları değerlendirilerek maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir³²³. Bunun yanında, tarafların da maddi tazminatın irat biçiminde ödenebileceği konusunda anlaşabilmeleri mümkündür. Yine, Türk Medeni Kanunu'nun 184'üncü maddesinin 5'inci fıkrası nedeni ile bu anlaşmanın geçerli olabilmesi için hakim tarafından onaylanması gerekir³²⁴.

Türk Borçlar Kanunu'nun 51'inci maddesinin 2'nci fıkrasında, tazminatın irat şeklinde hükmedilmesi halinde borçlunun güvence göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Bu emredici hüküm gereğince, maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verildiğinde borçludan güvence alınması gerekse de boşanma nedeni ile hükmedilen maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verildiğinde güvence gösterilmesi zorunluluğu yoktur³²⁵.

³²² **Gençcan**, Boşanma, s. 1075; **Tutumlu, Mehmet**, Boşanma Yargılaması Hukuku, C. 2, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 1059.

³²³ “Boşanmanın eki niteliğinde hükmedilecek tazminatların ödenme biçimi Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinde açıklanmıştır. Bu maddeye göre maddi tazminatın toptan veya irat biçiminde, manevi tazminatın ise sadece toptan olarak ödenmesine karar verilebilir. (Türk Medeni Kanunu 176'ncı maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları) Mahkemece yasada belirtilen ödeme biçimi dışına çıkılarak hükmedilen maddi ve manevi tazminatın dört taksit şeklinde ödenmesine karar verilmesi doğru değildir”, Yarg. 2. HD, T.27.04.2004, E.2004/4597, K.2004/5394; Yarg. 2. HD, T.29.06.2020, E.2020/1980, K.2020/3397, www.legalbank.net, (Erişim T. 23.04.2021).

³²⁴ **Öztan**, Aile, s. 821; **Akıntürk/Ateş**, s. 307; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 159.

³²⁵ **Öztan**, Aile, ss. 824-825; **Günay**, s. 137. Ancak, doktrinde Türk Medeni Kanunu'nda boşanma halinde hükmedilen maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesi halinde teminat gösterme zorunluluğuna dair bir düzenleme bulunmasa bile Türk Borçlar Kanunu'nun 51'inci maddesinin 2'nci fıkrasının genel

Boşanma halinde hükmedilen maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi halinde tazminatın kesilmesi Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, bazı durumların gerçekleşmesi halinde irat şeklinde ödenen maddi tazminat kendiliğinden kesilirken, bazı durumlarda ise tazminatın kesilmesi için mahkeme tarafından bu yönde bir karar verilmesi gerekir. Bu fıkra da sayılan durumlar sınırlı olarak belirtilmiştir. Taraflardan birinin ölümü veya maddi tazminat alacaklısının yeniden evlenmesi tazminatın kendiliğinden kesilme sebepleri olarak belirtilmiştir. Maddi tazminat alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması, evlenmeden fiilen evli gibi yaşaması veya haysiyetsiz hayat sürmesi ise mahkeme kararı ile kesilme sebepleridir. Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasının lafzından “yoksulluğun ortadan kalkması” sebebinin hem nafakanın hem irat şeklindeki maddi tazminatın kesilmesi sebebi olarak kabul edildiği düşünülse bile bizim de katıldığımız sistematik yoruma göre, bu sebebin sadece nafaka için kabul edildiği görülecektir. Zira, boşanma nedeni ile söz konusu olan ve irat şeklinde ödenen maddi tazminatta yoksulluğun önlenmesi gibi bir amaç güdülmez³²⁶. Maddi tazminat kurumunun amacı kişinin boşanma sonucunda uğradığı ve uğrayacağı zararın karşılanmasıdır. Yoksulluk nafakasının amacı ise, evlilik sonrası katkı olduğu belirtilmiştir. Buradan, tazminatın yoksulluğun karşılığı olmadığı açıkça görülmektedir. Kanaatimizce, yoksulluğun ortadan kalkması, irat şeklinde ödenen tazminatın kesilmesi sebebi olmamalıdır.

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası emredici bir hüküm değildir. Taraflar bu fıkra da belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde bile tazminatın ödenmesi yönünde anlaşılabirler³²⁷. Ayrıca, tazminatın kesilmesi için mahkeme tarafından bu yönde bir karar verilmesi gereken bir sebep gerçekleşmiş olmasına

uygulama alanı bulan bir hüküm olması nedeni ve irat biçiminde tazminat alacaklısını koruma amacı ile boşanma halinde hükmedilen maddi tazminata da güvence gösterilmesi gerektiğini ileri süren görüş de vardır; bkz. **Köseoğlu/Kocağa**, s. 329 vd.

³²⁶ Görüş için; bkz. **Günay**, s. 142.

³²⁷ **Öztan**, Aile, s. 823. Aksi görüş için bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 307; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 162.

rağmen mahkemeden bu yönde bir karar alınmamış ise bu konuda taraflarca getirilme ilkesi geçerli olduğundan tazminat kesilmez³²⁸.

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında, taraflardan birinin ölümü veya tazminat alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda, irat biçimindeki maddi tazminatın mahkeme kararı gerekmeden kendiliğinden kesileceği belirtilmiştir. Ancak, boşanma halinde hükmedilen maddi tazminatın nafaka ile birlikte bu hüküm kapsamına alınması, tazminat alacaklısının yeniden evlenmesi nedeniyle irat biçiminde ödenmesi kararlaştırılan maddi tazminatın kendiliğinden kesilmesinin isabetli bir düzenleme olmadığı noktasında eleştirilmiştir. Çünkü tazminat alacaklısının yeniden evlenmesi bu kişinin boşanma nedeniyle uğradığı bütün zararlarını karşılar nitelikte değildir. Bu görüşe göre, yeniden evlenme durumunda, iradın tamamen kesilmesi yerine durumun özelliklerine göre, irat miktarının azaltılması veya iradın tamamen kesilmesi konusunda hakime yetki verilmesi daha isabetli olacaktır³²⁹. Nitekim, maddi tazminatın toptan ödenmesine hükmedilmesi halinde bu fıkra düzenlenen durumlar gerçekleşse bile herhangi bir iade söz konusu olmazken, maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi halinde bu nedenlerle kesilmesinin boşanmada tazminat taleplerinin amacı ve hukuki niteliği ile bağdaşmayacağı ifade edilmektedir³³⁰. Diğer bir görüşe göre, önceki yasanın 145'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında, tarafların anlaşması halinde aksi yönde düzenleme yapılabileceği, hakim bu anlaşmayı onaylaması durumunda irat halinde ödenen tazminatın kesilmeyeceği belirtilmiş iken, yeni yasa ile böyle bir düzenleme yapılamayacağı, hükmün emredici nitelikte olduğu belirtilmiştir³³¹. Bu görüşe katılmayan üçüncü görüşe göre, madde emredici nitelik taşımamakta, anlaşma protokolünde öngörüldüğü takdirde tazminat alacaklısı evlense de irat olarak ödenen maddi tazminat kesilmeyecektir. Türk Medeni Kanunu'nun 23'üncü maddesinin 2'nci fıkrası saklı kalmak şartıyla irat hiçbir şekilde değiştirilemeyecektir³³².

³²⁸ **Günay**, s. 139; **Öztan**, Aile, s. 823; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 138.

³²⁹ **Tekinay**, s. 268; **Günay**, s. 141.

³³⁰ **Günay**, s. 140; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 161; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 137; **Öztan**, Aile, s. 822.

³³¹ **Akıntürk/Ateş**, s. 307.

³³² **Öztan**, Aile, s. 823.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, irat şeklinde ödenen maddi tazminatın alacaklının yeniden evlenmesi durumunda kesilmesine ilişkin bu düzenleme, tazminat alacaklısının zararının giderilmesine engel olmakta, tazminat borçlusunun kusurunu ise dolaylı biçimde ortadan kaldırmaktadır. Bu sonuç, tazminat hukukunun ruhuna aykırıdır. Bu düzenleme yasa koyucunun irat şeklindeki maddi tazminatı yoksulluk nafakası ile aynı amaçla ele almasından kaynaklanmaktadır³³³.

Tazminat alacaklısının evlenmeden fiilen evliymiş gibi yaşaması durumunda, iradın kesilmesi için mahkeme kararı gerekmektedir. Ancak, bu konu değerlendirilirken, aynı evde yaşıyor olmak, bir kriter olarak göz önüne alınabilecekse de tek başına yeterli değildir. Çünkü evlilik birliği eşlere bazı haklar sağlamak ve yükümlülükler yüklemektedir. Buna göre, bu kesilme sebebinin temelini, evlilik birliği içinde yaşıyor gibi bu haklardan faydalanıp yükümlülüklerin yerine getirilmesine rağmen sırf irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminatın kesilmesine neden olmamak için evlilik birliğinin kurulmaması oluşturur³³⁴.

İrat biçiminde ödenen maddi tazminatın kesilme sebebi olarak kabul edilen haysiyetsiz hayat sürme kavramı ile boşanma nedeni olarak kabul edilen haysiyetsiz hayat sürme kavramı birbirine benzemekte, benzer hukuki menfaatleri korumaktadır. Haysiyetsiz hayat sürme durumunun söz konusu olup olmadığı somut olayın özelliklerine göre hakim tarafından değerlendirilecektir.

Haysiyetsiz hayat sürme veya fiilen evli yaşama sebeplerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirecek olan hakim, somut olayda bu olguların gerçekleştiğine karar verdikten sonra, kural olarak, irat biçiminde karar verilen maddi tazminatın devamına karar veremez. Ancak, tazminatın devam etmesi yönünde taraflar bir anlaşma yapmışsa irat devam eder³³⁵.

³³³ **Fırtına**, s. 73; **Başpınar, Murat**, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Özellikle Maddi ve Manevi Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, ss. 84-85.

³³⁴ **Günay**, s. 141.

³³⁵ **Günay**, s. 145; **Öztan**, Aile, s. 823. Aksi görüş için bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 307; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 162.

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 4'üncü ve 5'inci fıkralarına göre, boşanma nedeni ile hükmedilen irat biçimindeki maddi tazminatın miktarının değişmesi mümkündür. Buna göre, tarafların mali durumlarının değişmesi halinde ya da hakkaniyetin gerektirmesi durumunda, iradın artırılması ya da azaltılmasına karar verilebilir. Yine, bu düzenleme ile irat şeklindeki tazminatın artırılması için her yıl dava açılması külfetinin de önüne geçilmiş olmaktadır.

Madde metninden açıkça anlaşıldığı üzere, sadece boşanma nedeni ile irat şeklinde ödenmesine karar verilen maddi tazminat miktarının değişmesi mümkün iken, boşanma nedeni ile toptan ödenmesine karar verilen maddi tazminatın değişmesi mümkün değildir³³⁶.

c. Faiz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 16'ncı maddesine göre hakim, tarafların talebi ile bağlı olduğu için taraflar talep ederse maddi tazminatta faize hükmeder³³⁷.

Maddi tazminat boşanma ile birlikte talep edildiğinde boşanmanın ferî sonuçları arasında yer aldığı için boşanma hükmünün kesinleşmesi ile hüküm ifade eder. Maddi tazminat alacağı kararın kesinleşmesi ile muaccel olur. Bu nedenle boşanmaya ilişkin kararının kesinleştiği tarihten itibaren işleyecek şekilde faize karar verilir³³⁸. Faiz oranı boşanma kararının kesinleştiği tarihteki yasal faiz oranıdır³³⁹.

³³⁶ Ceylan, s. 92; Akıntürk/Ateş, s. 308; Öztan, Aile, s. 822; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 160.

³³⁷ Ceylan, s. 90; Gençcan, Boşanma, s. 1078; Öztan, Aile, s. 824; Akıntürk/Ateş, s. 298. “...İlk derece mahkemesince kadın yararına hükmolunan tazminatlara boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmiş, hüküm hakkında taraflarca istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine, bölge adliye mahkemesi hukuk dairesince davacı kadının talebi olmadığı gerekçesiyle lehine hükmolunan tazminatlara faiz işletilmesi yönündeki hüküm kaldırılarak, maddi ve manevi tazminatlara faiz uygulanmamasına karar verilmiştir. Davacı kadının 25.05.2015 tarihli dava dilekçesinde tazminat taleplerini de kapsayacak şekilde faiz talebi bulunmaktadır. Bu nedenle davacı kadının tazminatlara yönelik faiz talebi hakkındaki ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılarak, maddi manevi tazminatlara faiz uygulanmamasına karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir”, Yargı. 2.HD, T.22.12.2020, E.2020/5363, K.2020/6759; benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.09.02.2021, E.2020/6899, K.2021/1083; Yarg. 2.HD, T.20.01.2021, E.2020/5818, K.2021/424; Yarg. 2.HD, T.16.03.2021, E.2021/869, K.2021/2280, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

³³⁸ Öztan, Aile, s. 824; Akıntürk/Ateş, s. 298; Gençcan, Boşanma, s. 1078; Girgin, s. 190.

Maddi tazminata ilişkin dava, boşanmaya dair kararın kesinleşmesinden sonraki bir yıl içinde açılabilir. Böyle bir durumun varlığı halinde faize tazminat talebine yönelik davanın açıldığı tarihinden itibaren karar verilir³⁴⁰. Dava tarihindeki yasal faiz oranı uygulanacaktır. Dava devam ederken tazminat miktarının ıslah ile artırılması durumunda faiz ıslah tarihinden başlayacaktır³⁴¹.

³³⁹ Akıntürk/Ateş, s. 298; Ceylan, s. 90; Öztan, Aile, s. 824.

³⁴⁰ Gençcan, Boşanma, s. 1078. “...Tarafların boşanmalarına ilişkin karar 16.01.2007 tarihinde kesinleşmiş, bu dava, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra 08.03.2007 tarihinde açılmıştır. Bu halde, davacı lehine Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 2’nci fıkrasına göre, takdir edilen manevi tazminata bu davanın açıldığı 08.03.2007 tarihinden geçerli olacak şekilde yasal faiz takdir edilmesi gerekirken, manevi tazminat için kararın kesinleşmesinden itibaren yasal faiz yürütülmesine karar verilmesi doğru değildir...”, Yarg. 2.HD, T.25.11.2010, E.2010/19946, K.2010/19587, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.20.08.2020) Tazminat talebi buna dair dava devam ederken ıslah ile arttırılmış ise faiz ıslah tarihinden itibaren işletilmelidir. “...Davacı kadının çeyiz eşya ve ziynetlere yönelik talepleri bakımından dava dilekçesinde istenen kısım için dava tarihinden, ıslahla arttırılan kısım için ise ıslah tarihi olan 27.05.2015 tarihinden itibaren faize hükmedilmesi gerekirken, bu husus nazara alınmadan kabul edilen miktarların tamamına dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...”, Yarg. 2.HD, T.14.12.2016, E.2016/24876, K.2016/15996, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.20.08.2020).

³⁴¹ Günay, s. 148. “...dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılardan tahsiline karar verilmiştir. Davacı kadının çeyiz eşya ve ziynetlere yönelik talepleri bakımından dava dilekçesinde istenen kısım için dava tarihinden, ıslahla arttırılan kısım için ise ıslah tarihi olan 27.05.2015 tarihinden itibaren faize hükmedilmesi gerekirken, bu husus nazara alınmadan kabul edilen miktarların tamamına dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 2.HD, T.14.12.2016, E.2016/24876, K.2016/15996, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); Benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.06.03.2017, E.2015/22822, K.2017/2363; Yarg. 2.HD, T.24.10.2016, E.2015/20672, K.2016/14020, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); Yarg. 2.HD, T.10.06.2020, E.2020/922, K.2020/2830; Yarg. 2.HD, T.22.12.2020, E.2020/5516, K.2020/6781, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

II. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNAT TALEBİ

A. Genel Olarak Manevi Zarar ve Manevi Tazminat

Manevi zarar, bir kişinin hukuka aykırı bir eylem nedeni ile çektiği ruhsal sıkıntı ve bedeni acılar ve üzüntülerin tamamı olup³⁴² malvarlığında bir azalmayı ifade etmez, diğer bir deyişle, gerçek anlamda zarar değildir. Bir kişinin kişilik değerlerinin, diğer bir deyişle, malvarlığı dışındaki hukuksal değerlerinin ihlal edilmesi ile söz konusu olan eksilme olarak tarif edilebilir³⁴³. Manevi zarara uğrayan kişinin bu zararının giderilmesi ise manevi tazminattır³⁴⁴. Bir acı veya ıstırapın ise maddi zarar gibi para ile ölçülmesi mümkün olmadığından manevi zararın herhangi bir miktar para ile giderilebilmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte, haksız bir fiilden kaynaklanan ruhi veya bedeni sıkıntılar için tazminatın ödenmesi ise; bu sıkıntıların hafifleyip, teselli olma imkânının bulunmasına yardım edebilir³⁴⁵. Manevi tazminat manevi zararın giderilmesi amacını

³⁴² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 655; Oğuzman/Öz, s. 40; Reisoğlu, s. 228; Nomer, s. 173.

³⁴³ Karahasan, Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku Manevi Tazminat, 6. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2001, s. 56.

³⁴⁴ Maddi ve manevi zararlar ve bu zararların giderilmesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Öncü, Azim/Aslan, Bayram, Haksız Fiilden Doğan Manevi Zarar, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s. 20.

³⁴⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 655; Nomer, s. 280; Oğuzman/Öz, s. 260; Reisoğlu, s. 228. Anayasa Mahkemesi de bu durumu, “...Paranın manevî zararları karşılamak üzere kullanılabilmesi, hiçbir zaman manevî kaybı geri getirip yerine koyduğu yahut manevî varlığın bir bölümünün onunla mübadele edildiği anlamını taşımaz. Paranın bu alanda gördüğü iş, kişilik hakları ve yararları zedelenen kimsenin duyduğu ağır manevî acıyı bir dereceye kadar yumuşatıp yatıştırmaktan; bozulan manevî dengeyi onarıp düzeltmekten; bir teselli, bir avunma, bir ruhî tatmin aracı olmaktan ibarettir. Manevî varlıkların hiçbir saldırıdan zarar görmeyeceğine inanan veya manevî kayıpları için herhangi bir tatmin yolunu gerekli görmeyen kimi insanlar bulunabilir. Ama bunların sayısı pek azdır. Büyük çoğunluk genel olarak uğradığı haksız saldırıların hesabını sorar ve zararlarının karşılanması yollarını arar. Bunu başaranca da bir tatmin edilmişlik duygusuna, hafifliğe, ferahlığa kavuşur. Esasen manevî tazminat alacağı, kişiye sınırsız bağlı bir haktır, ilgilisi dilerse dâvasını açar; dilerse açmayabilir. Yasalar, kişileri manevî tazminat dâvaları için zorlamakta değildir; yalnızca haklarını aramak isteyenlere bu yolu açık tutmaktadır...” olarak ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi, T.11.02.1969, E.1968/33, K.1969/12, R.G:2.7.1969/13238, <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr>, (Erişim T.07.06.2020). Yargıtay HGK bir kararında bu hususu, “...Diğer yandan manevî zarar ise insan ruhunda kişinin iradesi dışında meydana gelen acı, ıstırap ve elem olarak ifade edilmektedir. Manevî tazminat ise bozulan manevî dengenin yerine gelmesi için kanunun öngördüğü bir telafi şeklidir. 22.06.1966 tarih, 1966/7 E. ve 7. K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da belirtildiği üzere, manevî tazminat bir yönüyle de insanlardaki kırgınlık ve kızgınlığı, hatta intikam duygusunu tatmin etme aracıdır. Amacı, olaydan duyulan acı, ıstırap,

taşıyan bir telafi yöntemidir. Manevi tazminattaki paranın işlevi, kişilik haklarının zedelenmesi nedeniyle kişinin duyduğu manevi acının bir nebze de olsa hafifletilmesi, yatıştırılması, amacı ise; kişinin bozulan manevi dengesinin yeniden sağlanmasıdır³⁴⁶.

Manevi tazminatın hukuki niteliğini ve işlevini açıklayan görüşler ileri sürülmektedir. Bunlar; tatmin görüşü, cezalandırma ve önleme görüşü, telafi görüşü ve karma görüşüdür.

Tatmin görüşü, manevi tazminatın zarar görenin uğradığı manevi zararını, acısını ve üzüntülerini dindirebilecek veya en azından hafifletip azaltacak bir tatmin işlevi gördüğünün ifade edildiği görüştür. Buna göre, manevi tazminat kapsamında verilecek paranın, zarar görenin acılarını yenmesi, onlara hakim olması, bozulan ruhi dengesini tekrar kurması imkânlarını verebileceği düşünülür. Zira, manevi tazminat kapsamında verilecek parayla zarar görenin ihlal edilen değerlerinin yerine, mümkün olabildiğince yeni değerler koyma ve bu surette şahıs varlığındaki azalmayı dengeleyebilme imkânı olacaktır³⁴⁷.

Cezalandırma görüşünü savunanlar, manevi tazminatın zarar vereni cezalandırma aracı olduğunu ifade etmektedirler. Buna göre, manevi tazminat kapsamında para ödendiğinde, manevi olarak zarar görmüş olanın intikam duygusu tatmin edilmekte, zarara neden olanın malvarlığındaki bu azalma ise zarar görenin psikolojik olarak memnun olmasını sağlamaktadır³⁴⁸. Bu noktada, manevi zarar belirlenirken, uğranılan zararın ağırlığının ve şiddetinin değil de zarara neden olanın kusurunun ve kusurunun derecesinin esas alınması gerektiği ileri sürülmüştür³⁴⁹.

elem ve kızgınlığı kısmen olsun dindirmek, olayı unutturarak tekrar normal hayata dönüşü sağlamaktır” şeklinde açıklamıştır; Yarg. HGK, T.19.12.2019, E.2017/1903, K.2019/1397, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.07.06.2020).

³⁴⁶ Karahasan, s. 419; Ceylan, s. 93; Günay, s. 98; Reisoğlu, s. 228; Nomer, s. 280; Oğuzman/Öz, s. 260.

³⁴⁷ Antalya, Borçlar, s. 151.

³⁴⁸ Eren, Borçlar, s. 810.

³⁴⁹ Antalya, Borçlar, s. 150. Ne var ki, kusursuz sorumluluk durumunda da manevi tazminatın kabul edilmiş olması, manevi tazminatın cezalandırma amacının bulunduğu görüşünün eleştirildiği bir noktadır. Çünkü kusursuz sorumluluk halinde kusur olmasa bile zarar verenin manevi zarardan sorumlu tutulması

Önleme amacını savunan görüşe göre ise manevi tazminatın öncelikli amacı giderici değil, kişilik değerlerine yönelik olarak yapılacak saldırıları caydırmadır³⁵⁰. Bazı görüşler önleme amacının telafi amacının yanında ikincil bir amaç olduğunu ifade etmişlerdir³⁵¹.

Telafi fonksiyonuna göre, manevi tazminat maddi zarardan bağımsız bir şekilde uygun bir miktardaki paranın ödenmesi ile zarar görenin maruz kaldığı psikolojik ve ruhsal acının telafi edilmesini amaçlar. Bu görüş, manevi tazminat ödemesini, yaşanan manevi zararın kural olarak nakden, bazı özel durumlarda ise aynen giderilmesi, kişi varlığındaki objektif eksilmenin parasal olarak ifade edilip yerine konulması, başka bir ifadeyle, giderim olduğunu kabul etmektedir³⁵². Bu görüşe göre, zarar görene ödenmesi gereken manevi zarar miktarının zarar görenin subjektif duygularından bağımsız bir şekilde objektif olarak belirlenmesi gerekir³⁵³.

Karma amaç görüşüne göre, manevi tazminatın amacı zarar görenin azalmış olan yaşama sevincini ve mutluluğunu olabildiğince yeniden sağlamaktır. Doktrindeki baskın görüşe göre, manevi tazminatın amacı zararın giderilmesi değil, elden geldiği kadarıyla zarar görenin elem ve üzüntüsünün denkleştirilerek tatmin edilmesidir ve manevi tatmin düşüncesine dayanmaktadır. Tam bir denkleştirme mümkün değilse de zarar veren fiil gerçekleşmemiş olsaydı mağdurun içinde bulunacağı durum, fiil ile meydana gelen

söz konusu olmaktadır. Eğer manevi tazminatın cezalandırma niteliği olsaydı zarar verenin kusurlu olmasının aranması gerekirdi; bu görüş için bkz. **Eren**, Borçlar, s. 810 (dipnot).

³⁵⁰ **Serozan, Rona**, Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım, Prof. Dr. Haluk Tandoğan ‘un Hatırasına Armağan, Ankara 1990, ss. 67-101, s. 88.

³⁵¹ **Antalya, Osman Gökhan**, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi, Cevdet Yavuz’a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayısı, C. 22, S. 3, Y. 2016, ss. 221-252, s. 236, www.dergipak.org.tr, (Erişim T.10.06.2020). Yargıtay’ın da manevi zararın faili daha özenli ve dikkatli hareket etmeye ittiğinden yola çıkarak manevi zararın önleme amacının vurgulandığı kararları vardır; “...derin ıstırapı hiçbir değer telafi etmesi olanaklı değildir. Burada amaçlanan sadece bir nebze olsun rahatlama duygusu vermek; öte yandan da zarar veren yanı da dikkat ve özen göstermek konusunda etkileyecek bir yaptırımla , caydırıcı olabilmektir...”, Yarg. HGK, T.23.06.2004, E.2004/13-291, K.2004/370, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.11.06.2020).

³⁵² **Saymen, Ferit H**, Manevi Zararı ve Tazmini Sureti, İstanbul 1940, s. 14.

³⁵³ **Antalya**, Manevi, s. 234.

elem ve ıstırabın manevi tazminat aracılığıyla kaldırılması yoluyla dengelenmeye çalışılmaktadır³⁵⁴.

Manevi tazminat ile bir taraftan tazminatı nakden ödeyerek oluşan zarar telafi edilmeye çalışılırken, diğer yandan da parasal ödeme ile zarar görenin bozulmuş olan ruhsal dengesi tatmin edilir³⁵⁵. Meydana gelen zararın tatmin ve telafisinden fazla, kişilik haklarına herkesin saygılı davranması sağlanır. Kişilik haklarına ağır saldırı ve zararın söz konusu olduğu veya zarar verenin ağır kusurunun bulunduğu durumlarda, olayın özelliğine göre, manevi tazminatın cezalandırma amacı devreye girebilmektedir³⁵⁶.

B. Manevi Tazminatın Şartları

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında boşanma halinde manevi tazminat talep edilebileceği, boşanmaya neden olan vakıalar sebebiyle kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olan diğer taraftan uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir denilmek suretiyle düzenlenmiştir. Aşağıda manevi tazminatın şartları maddi şartlar ve şekil şartları olmak üzere iki gruba ayrılarak incelenmiştir.

1. Manevi Tazminatın Maddi Şartları

a. Davacının Kişilik Hakkının Zedelenmesi

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında açıkça belirtildiği üzere, boşanma nedeni ile manevi tazminat talep edilebilmesi için boşanmaya neden olan olaylar yüzünden kişilik haklarının saldırıya uğramış olması, zedelenmesi gerekir. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında bu zedelenmenin ağır

³⁵⁴ Kılıçoğlu, Ahmet M., Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, Y. 1984, ss. 15-22, s. 21.

³⁵⁵ Antalya, Manevi, s. 237 vd.

³⁵⁶ Antalya, Manevi, s. 238.

olması şartı aranmamış ise de zedelenmenin manevi tazminatı haklı gösterecek derecede olması gerekir³⁵⁷.

Kişilik, haklara sahip olmaktan daha geniş bir kavram olarak kişinin onur, saygınlık, maddi bedensel değerler, manevi varlık, mesleki veya ticari itibarı gibi farklı unsurları içinde barındırır. Buna göre, genel bir tanımla kişilik hakkının kişiliği oluşturan değerlerin tamamı üzerindeki hak olduğu söylenebilir³⁵⁸.

Kişilik hakları mutlak nitelikteki haklardandır, herkes zarar vermeme yükümlülüğü altındadır. Kişilik haklarına zarar verildiği takdirde hukuka aykırılık söz konusu olur³⁵⁹. Mutlak haklar herkese karşı ileri sürebildiği için herkes tarafından da ihlal edilmesi mümkündür. Mutlak haklar ihlal edildiğinde hak sahibi tazminat talep edebilir³⁶⁰. Kişilik hakkını oluşturan değerler fiziksel kişilik, manevi kişilik veya sosyal kişiliğe dair olabilir³⁶¹.

Boşanma nedeniyle manevi tazminat talebine konu olan kişilik hakkına yönelik saldırılar farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Daima değişen ve farklılık gösteren hayat

³⁵⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 155; **Akıntürk/Ateş**, s. 300; **Öztan**, Aile, s. 827; **Ceylan**, s. 96; **Erdem**, s. 194; **Girgin**, s. 196.

³⁵⁸ **Öztan**, Temel Kavramlar, s. 287. “...boşanmaya sebep olan olayların kişilik haklarına saldırı teşkil etmesi halinde manevi tazminata hükmedilir Kocanın eşini, başka bir kadınla aldatması, ağır hakaret hallerinde, kişilik haklarına saldırının varlığı kabul edilmektedir”, Yarg. HGK, T.14.04.2010, E.2010/2-203, K.2010/220, www.legalbank.net, (Erişim T.24.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.05.05.2004, E.2004/14152, K.2004/15444; Yarg. 2.HD, T.17.03.2014, E.2013/22736, K.2014/5997; Yarg. 2.HD, T.18.10.2012, E.2012/5556 K.2012/25155, www.legalbank.net, (Erişim T.24.04.2021); Yarg. 2.HD, T.15.03.2021, E. 2020/6624, K.2021/2249; Yarg. 2.HD, T.11.03.2021, E.2021/1079, K.2021/2174; Yarg. 2.HD, T.09.03.2021, E.2020/6356, K.2021/2048; Yarg. 2.HD, T.02.03.2021, E.2021/1199, K.2021/1819, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.17.05.2021)

³⁵⁹ **Antalya**, Borçlar, s. 50 vd.; **Nomer**, s. 91; **Reisoğlu**, s. 228.

³⁶⁰ **Kıcalıoğlu**, s. 49.

³⁶¹ Fiziksel kişiliğin yaşam, beden bütünlüğü, ruh bütünlüğü gibi değerlerden, manevi kişiliğin kişinin içinde bulunduğu toplumda etrafındaki kişiler ile kurduğu ilişki, evlilik birliği ve aile bütünlüğü gibi değerlerden, sosyal kişilik değerlerinin şeref, haysiyet kişinin resmi veya ismi üzerindeki hakkı gibi değerlerden oluştuğu ifade edilmektedir; bkz. **Ergün**, s. 1416.

ilişkilerinde manevi tazminata sebep olabilecek durumların tüketici biçimde kalem kalem sayılması söz konusu olamaz³⁶².

Davacının kişilik haklarının hangi durumlarda zedelenmiş olduğu, boşanmaya neden olan olayların mahiyeti ve davacının duyduğu elem ve üzüntünün derecesi dikkate alınarak belirlenir³⁶³.

aa. Fiziksel Kişiliğe Saldırı

Fiziksel kişiliğe yönelik bir saldırının gerçekleştirilmesi durumu boşanma halinde manevi tazminat talebine konu olabilir. Saldırı fiziksel kişiliğe yönelik olarak gerçekleştirilmiş olsa bile bu saldırının kişinin iç dünyasında da bazı zararlara yol açması da mümkündür. Fiziksel kişilik kapsamında kişinin hayatı, beden bütünlüğü, cinsel özgürlüğü, hareket serbestliği gibi hususlar vardır³⁶⁴. Fiziksel saldırının gerçekleşmesi sonucu kişinin acı, ıstırap, üzüntü duyması; başka bir ifadeyle, meydana gelen sonuç yönünden manevi bir zararın doğmuş olması nedeniyle boşanma durumunda, manevi tazminata karar verebilir. Fiziksel kişiliğe yönelik olarak gerçekleştirilen saldırıların çok farklı şekillerde ortaya çıkması mümkündür. Fiziksel kişiliğe bir saldırı gerçekleştirilmiş olması nedeni ile manevi tazminata hükmedilirken, somut olayın özellikleri dikkate alınacaktır³⁶⁵.

³⁶² **Antalya**, Borçlar, s. 169.

³⁶³ **Akıntürk/Ateş**, s. 300; **Ceylan**, s. 96.

³⁶⁴ **Antalya**, Borçlar, s. 161. “...Davacının, mahkemece sabit kabul edilen kusurları yanında, eşine fiziki şiddet uygulayarak evden kovduğu, evin kilidini değiştirdiği ve daha sonra da evi yakınlarına satıp, yeni sahiplerinin davalıya ait eşyaları kapı önüne çıkarıp, eşyaların talan edilmesine sebep olduğu da gerçekleşmiştir. Bu husus, davacı tarafından daha önce açılıp reddedilen 2007/200 esas sayılı boşanma davasında toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu olaylar, davalının kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup, manevi tazminatla sorumluluğu gerektirir”, Yarg. 2.HD, T.08.05.2015, E.2014/23177, K.2015/9593, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.09.06.2020, E.2020/1543, K.2020/2776, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

³⁶⁵ **Gençcan**, Tazminat, s. 1122; **Öztan**, Aile, s. 831; **Ceylan**, s. 96. Taraflardan birinin diğerini olağan dışı cinsel ilişkiye zorlaması, cinsel olarak istismar etmesi, tıbben gereklilik olamamasına rağmen eşi kürtaja zorlaması gibi durumlar, fiziksel kişiliğe saldırı kapsamında manevi tazminata hükmedilmesini gerektirecek durumlara örnek olarak verilmiştir; bkz. **Gençcan**, Tazminat, s. 1122.

bb. Manevi Kişiliğe Saldırı

Eşlerden birinin manevi kişiliğine, diğer bir deyişle, ruhsal bütünlüğüne yönelik bir saldırı gerçekleştirilmiş ise manevi tazminata hükmedilir. Manevi kişilik kapsamında kabul edilen hususlar kişinin yakınları ile kurduğu ilişki, anıları, ruhsal dengesinin korunması gibi hususlardır³⁶⁶.

cc. Sosyal Kişiliğe Saldırı

Taraflardan birinin diğerinin sosyal bütünlüğüne, sosyal kişiliğine saldırı gerçekleştirmiş olması da manevi tazminata konu olabilecektir³⁶⁷. Sosyal kişilik kapsamında kişinin onuru, saygınlığı, ismi, resmi, özel hayata saygı, kişinin ekonomik gelişim özgürlüğü gibi hususlar vardır³⁶⁸.

³⁶⁶ **Antalya**, Borçlar, s. 161. Eşlerden birinin sadakatsiz davranışları, taraflardan birinin artık diğerine kendisini istemediğini söylemesi, ortak çocuklarının başkasından olduğunu iddia etmesi gibi durumlar, manevi kişiliğe saldırı olarak kabul edilebilir. Yine, taraflardan birinin diğerine hakaret etmesi, tehdit etmesi, onu korkutması ya da aşağılaması da manevi zararlara neden olabilir; bkz. **Gençcan**, Tazminat, ss. 1132-1136. “...*Toplanan delillerden davalı kocanın davacı eşine "seni boşamayacağım, karı olarak da yanıma almayacağım" dediği, davalının babasının da dünürünü arayarak davacıya ve ailesine küfrettiği anlaşılmıştır. Bu şekilde davalının, davacının kişilik haklarına saldırıda bulunduğu, Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası koşullarının davacı lehine olduğu anlaşılmakla, davacı kadın lehine manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır*”, Yarg. 2.HD, T.15.10.2012, E.2012/7683, K.2012/24663, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.28.06.2012, E.2011/22718, K.2012/18001; Yargıtay 2.HD, T.05.12.2012, E.2012/9547, K.2012/29346; Yarg. 2.HD, T.16.03.2021, E.2021/732, K.2021/2273, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

³⁶⁷ **Gençcan**, Tazminat, s. 1140.

³⁶⁸ **Antalya**, Borçlar, s. 161. Taraflardan birinin diğerine beddua etmesi, diğerini suçsuz yere sadakatsizlikle suçlaması, diğeri hakkında dedikodu çıkarması gibi durumlar, manevi tazminata konu olabilir; bkz. **Gençcan**, Tazminat, s. 1140. “...*Toplanan delillerden; davalı-davacı kocanın birlik görevlerini yerine getirmede, karısını iffetsizlikle suçladığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası, boşanmaya sebebiyet vermiş olan olaylar yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olandan manevi tazminat isteyebileceğini öngörmüştür. Toplanan delillerden evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda tazminat isteyen davacı-davalı kadının ağır ya da eşit kusurlu olmadığı, bu olayların kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları (Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesi Türk Borçlar Kanunu'nun 50'nci, 51'inci, 52'nci, 58'inci maddeleri) dikkate alınarak davalı-davacı kadın yararına uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekir. Bu yönün dikkate alınmaması doğru görülmemiştir*”, Yarg. 2.HD, T.23.10.2012, E.2012/6170, K.2012/25786, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.17.12.2014, E.2014/15210, K.2014/25928; Yarg. HGK, T.11.02.2021,

dd. Hukuka Aykırılık Oluşturmayan Haller

Hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması, davranışı hukuka uygun hale getireceği için bu durumun varlığı halinde tazminat talep edilemez. Zira, Türk Medeni Kanunu'nun 24'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına ve Türk Borçlar Kanunu'nun 63'üncü maddesine göre, kişilik hakkı saldırıya uğramış olan kişinin bu saldırıya rıza göstermiş olması, üstün nitelikli özel veya kamusal yarar bulunması, kanunun verdiği yetkiye dayanılmış, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendisinin koruması veya zorunluluk hallerinde olması bu saldırıyı hukuka uygun hale getirebilir³⁶⁹. Aksi takdirde fiil hukuka aykırı olarak kabul edilecek ve somut olayın özelliklerine göre tazminata hükmedilmesi gündeme gelecektir³⁷⁰. Kişilik hakkına saldırı niteliği taşıyan bir fiil mevcutsa bu durumda hukuka aykırılık söz konusu olacağı için³⁷¹ hukuka uygunluk sebebinin var olduğunu iddia eden taraf bunu ispatlamak zorundadır³⁷².

Bunların yanında, sadece boşanma kararı verilmiş olması³⁷³, taraflardan birinin yalnızca evlilik birliğinden kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmemiş olması, dava

E.2017/2644, K.2021/68; Yarg. HGK, T.17.06.2020, E.2017/2207, K.2020/435; Yarg. HGK, T.23.09.2020, E.2017/2297, K.2020/672, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

³⁶⁹ “...Davacının yasal dava açma hakkını kullanması sırasında ve olayları açıklama sınırları çerçevesinde; davalının bir başkası ile birlikte olduğu yönünde köyde dedikodu çıktığından söz etmesi iddia ve savunma çerçevesinde olup, davalının kişilik haklarına saldırı olarak kabul edilemez (Anayasa'nın 36'ncı maddesi). Davalının kişilik haklarına saldırı niteliğinde başkaca bir olayın varlığı da kanıtlanmamıştır. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası koşulları oluşmamıştır. O halde, manevi tazminat isteğinin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü usul ve yasaya aykırıdır”, Yarg. 2.HD, T.15.03.2012, E.2011/8271, K.2012/5991, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.24.09.2008, E.2008/571, K.2008/561; Yarg. 2.HD, T.27.02.2014, E.2013/21551, K.2014/4167; Yarg. 2.HD, T.03.04.2014, E.2014/5900, K.2014/7850; Yarg. 2.HD, T.24.02.2020, E.2020/167, K.2020/1501, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.23.04.2021).

³⁷⁰ **Oğuzman/Öz**, s. 122; **Reisoğlu**, s. 165; **Gençcan**, Boşanma, s. 1038.

³⁷¹ **Reisoğlu**, s. 165 vd.

³⁷² **Eren**, Borçlar, s. 815. Kişilik hakkı saldırıya uğramış olan kişinin rızasının geçerli bir rıza olup olmadığı tazminat miktarının hesaplanmasında önem arz eder. Eğer bu rıza geçersiz, diğer bir ifadeyle, hukuka veya ahlaka aykırı bir rıza ise tazminatta indirim söz konusu olabileceken, geçerli bir rıza ise tazminat sorumluluğunu ortadan kaldırır; bkz. **Eren**, Borçlar, s. 787.

³⁷³ **Öztan**, Aile, s. 828.

esnasında savunma için söylenen sözler gibi hususlar, manevi tazminata karar verilmesi için yeterli değildir. Diğer bir deyişle, salt bu hususların varlığı kişilik haklarına saldırının söz konusu olduğunun kabulü için yeterli değildir³⁷⁴.

b. Tazminat Talep Eden Tarafın Kusursuz veya Daha Az Kusurlu Olması

Manevi tazminat talep edebilmek için davalı tarafın kusurlu olması şart ise de davalının kusurunun ağır olması gibi bir şart aranmamıştır. Buna göre, önemli olan husus davalının kusurunun ağır olup olmaması değil, davalı olan tarafın karşı tarafın kişilik haklarına saldırıda bulunurken kusurlu olmasıdır³⁷⁵.

Yürürlükten kalkan 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 143'üncü maddesine göre, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakları ağır bir şekilde zarara uğrayan eşin, kusursuz olması halinde manevi tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile boşanma nedeni ile manevi tazminat talep eden tarafın kusursuz olması şartı kaldırılmıştır. Buna göre, tazminat talep eden tarafın farklı kusur durumlarına göre, manevi tazminat talep edebilmesi durumu ayrı ayrı incelenmiştir.

aa. Kusursuz Tarafın Manevi Tazminat Talebi

Mülga 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda eşin tazminat talep edebilmesi kendisinin kusursuz olması gerektiği şartına bağlanmışken, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinde tazminat talep edilen davalı eşin kusurlu olması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumda kusursuz ya da karşı tarafa göre daha az kusurlu olan taraf boşanma nedeni ile manevi tazminat talep edebilir.

³⁷⁴ Gençcan, Boşanma, s. 1148; Günay, s. 103; Girgin, ss. 196-197; Ceylan, s. 97.

³⁷⁵ Akıntürk/Ateş, s. 299; Erdem, s. 194; Öztan, Aile, s. 827; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 154; Girgin, s. 196; Günay, s. 106.

Daha önce de belirttiğimiz gibi boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Ayırt etme gücü bulunan kısıtlılar, boşanma davasını kendileri açabilirler bu nedenle manevi tazminat talebinde bulunabilirler³⁷⁶. Bu nedenle, yasal temsilcileri tarafından temsil edilmezler³⁷⁷.

Tam ehliyetsizlerin dava açıp açamayacaklarına ilişkin daha önce yaptığımız açıklamalar manevi tazminat talebinde bulunulabilmesi için de geçerlidir³⁷⁸.

bb. Daha Az Kusurlu Tarafın Manevi Tazminat Talebi

Kusursuz eş manevi tazminat talep edebileceği gibi manevi tazminat talep edilen tarafa göre daha az kusurlu olan eş de boşanma nedeni ile manevi tazminat talep edebilir³⁷⁹. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin gerekçesinde, sadece kusursuz olma durumundan bahsedilmiş ise de gerekçenin devamından kusurlu olma durumunun da göz ardı edilmediği anlaşılmaktadır. Nitekim, tazminat talep eden konumundaki kişinin boşanmaya sebep olan olaylardaki kusur derecesinde boşanma halinde maddi tazminat taleplerinin düzenlendiği Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası ile manevi tazminat taleplerinin düzenlendiği Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası hükümleri arasında farklılık aramak da gerekli değildir³⁸⁰. Bu nedenle, boşanma nedeni ile talep edilen maddi tazminatta olduğu gibi manevi tazminat taleplerinde de mutlak manada kusursuzluk gerekmez. Gerçekten de maddi ve manevi tazminat talepleri arasında, talep edenin kusur derecesi yönünden farklılık, dolayısı ile

³⁷⁶ Akıntürk/Ateş, s. 278; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 126, Feyzioğlu, s. 351; Erdem, s. 152; Öztan, Aile, s. 723.

³⁷⁷ Akıntürk/Ateş, s. 278; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 130; Erdem, s. 152; Öztan, Aile, s. 723.

³⁷⁸ Bu konuda bkz. Bölüm 1, II.B.

³⁷⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 154; Öztan, Aile, s. 826; Akıntürk/Ateş, s. 300; Erdem, s. 195; Feyzioğlu, ss. 406-407; Günay, s. 100.

³⁸⁰ Tutumlu, s. 1273.

de tazminat taleplerinin şartları arasında farklılık oluşturmak ne madde hükümleri ile ne de kanun koyucunun bu hükümleri düzenlediği sıradaki amacı ile bağdaşır³⁸¹.

Boşanma nedeni ile manevi tazminat talep eden tarafın da kusurunun bulunduğu durumlarda, Türk Borçlar Kanunu'nun 52'nci maddesinin 1'inci fıkrası devreye girmektedir. Manevi tazminat talep eden tarafın kusur durumuna göre, tazminat miktarında indirim yapılabileceği gibi manevi tazminata hükmedilmemesi de söz konusu olabilir³⁸². Bu durum Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesi gerekçesinde de ifade edilmiştir.

cc. Eşit Kusurlu Tarafın Manevi Tazminat Talebi

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre, boşanma nedeni ile manevi tazminat talep edilen tarafın kusurlu, tazminat talep eden tarafın ise kusursuz ya da daha az kusurlu olması gerektiğini belirtmiştik. Tarafların kusurlarının eşit olması halinde Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasının f bendi nedeni ile manevi tazminat talep edilmesi söz konusu olamayacaktır³⁸³.

³⁸¹ **Günay**, s. 101. “...Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası, boşanmaya sebebiyet vermiş olan olaylar yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olandan manevi tazminat isteyebileceğini öngörmüştür. Toplanan delillerden evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda tazminat isteyen davalının ağır yada eşit kusurlu olmadığı, bu olayların kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları (Türk Medeni Kanunu 4'ncü maddesi, Borçlar Kanunu'nun 42'nci, 43'üncü, 44'üncü ve 49'uncu maddeleri) dikkate alınarak davalı yararına uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekir. Bu yönün dikkate alınmaması doğru görülmemiştir...”, Yarg. 2.HD, T.07.05.2007, E.2006/18842, K.2007/7421, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.18.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1110, K.2021/2529; Yarg. 2.HD, T.11.03.2021, E.2021/1079, K.2021/2174, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

³⁸² **Eren**, Borçlar, s. 781; **Günay**, ss. 102-103; **Öztan**, Aile, s. 830; **Dural/Öğüz/Gümüş**, ss. 154-155; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 131.

³⁸³ **Öztan**, Aile, s. 830; **Yıldırım**, Aile, s. 89; **Erdem**, s. 196; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 155; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 131; **Günay**, ss. 102-103.

dd. Manevi Tazminat Talep Edilen Tarafın Kusurlu Olması

Boşanmaya neden olan olaylar yüzünden kişilik hakları saldırıya uğramış olan tarafın manevi tazminat isteyebilmesi için diğer tarafın kusurunun bulunması gerekir. Bu kusurun ağır kusur olması gerekmez, herhangi bir derecede kusurunun bulunması yeterlidir³⁸⁴. Ancak, taraflar arasında henüz kesinleşmiş bir boşanma kararı yoksa manevi tazminat talep eden taraf diğer tarafın kusurlu olduğunu ispat etmelidir³⁸⁵. Kusursuz olan taraftan boşanma nedeni ile tazminat talep edilmesi mümkün olmadığından akıl hastası olup bu hastalık nedeniyle ayırt etme gücünü kaybeden hakkında kesinleşmiş kısıtlama kararı olan taraftan manevi tazminat talep edilemez³⁸⁶. Ayırt etme gücünden yoksun olanın haksız fiillerden sorumluluğu konusunda ana kural, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin haksız eylemlerinden sorumlu olmayacağıdır. Ayırt etme gücü bulunmayan akıl hastası kusurlu kabul edilemeyecektir. Bu nedenle kendisinden manevi tazminat istenmesi söz konusu olamaz. Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybetmiş olanın manevi tazminat sorumluluğu vardır. Ancak, ayırt etme gücünü kendi kusuru olmadan geçici olarak kaybedenin, bunu ispatladığı takdirde, manevi tazminat sorumluluğu olmayacaktır. Ayırt etme gücünden yoksun olan akıl hastaları tam ehliyetsiz olarak kabul edilirler³⁸⁷.

Taraftaki akıl hastalığı vasi tayinini gerektirecek nitelikte değilse diğer bir deyişle, kişi sınırlı ehliyetsiz ise boşanma nedeni ile tazminat talebi söz konusu olabilir³⁸⁸.

³⁸⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 154; Günay, s. 103; Akıntürk/Ateş, s. 299; Öztan, Aile, s. 827; Feyzioğlu, s. 407.

³⁸⁵ Köprülü/Kaneti, s. 194; Ceylan, s. 99; Günay, s. 103; Öztan, Aile, s. 830.

³⁸⁶ Velidedeoğlu, s. 259; Ceylan, s. 99; Yıldırım, Aile, s. 89; Feyzioğlu, s. 407; Köprülü/Kaneti, s. 193; Günay, s. 103.

³⁸⁷ Gençcan, Boşanma, s. 1106.

³⁸⁸ Gençcan, Boşanma, s. 1108. Yargıtay, “... Hastanesi Başhekimliği'nin 23.07.2013 tarihli sağlık kurulu raporuna göre, davacı-davalı kocada iki uçlu bozukluk denilen ruhsal hastalığın olduğu, bu hastalığın remisyonda olduğu, şahsa bu haliyle vasi tayini gerekmediği bildirilmiştir. Mahkemece davacı-davalı kocanın ruhsal rahatsızlığının olduğu, bu hususta tedaviye yanaşmadığı ve bu rahatsızlığın etkisiyle eşine fiziksel şiddet uyguladığı, boşanmaya neden olan olaylarda ağır kusurlu olduğu kabul edilmiş, ancak kocanın bu eylemlerini rahatsızlığının etkisiyle gerçekleştirdiği belirtilip davalı-davacı kadının maddi ve manevi tazminat talepleri reddedilmiştir. Davacı-davalı kocanın vasi tayinini gerektirecek bir akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olmadığına göre, mahkemece davacı-davalı kocaya kusur olarak atfedilen davranışların iradi olmadığından söz edilemez. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına

Manevi tazminat taleplerinde tazminat talep edilen tarafın kusur durumunun tespit edilmesi gerekmektedir. Davalının kusur oranının tespit edilmesi konusunda da Türk Borçlar Kanunu'nun 59'uncu maddesine maddi tazminatta tazminat talep edilen tarafın kusuru ile ilgili yaptığımız açıklamalar geçerlidir³⁸⁹.

Boşanma kararı Türk mahkemeleri tarafından ya da yabancı bir mahkeme tarafından verilmiş olsa bile boşanma kararının gerekçesinde yer alan ve taraf kusurlarına dair olan hususlar boşanma kararı kesinleştikten sonra talep edilen manevi tazminatlarda belirleyici olacaktır³⁹⁰. Tabi ki, boşanma kararının yabancı mahkemelerce verilmiş olması durumunda, bu karardaki taraf kusurlarına dair tespitlerin sonuç doğurması için bu kararın tanınması ya da tenfizi gereklidir³⁹¹.

neden olan olaylarda ruhsal hastalığı konusunda tedaviye yanaşmayan ve eşine fiziksel şiddet uygulayan davacı-davalı koca, ailesinin eşine fiziksel şiddet uygulamasına sessiz kalan davalı-davacı eşe nazaran ağır kusurlu olup, somut olayda Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkra koşulları oluşmuştur..." şeklindeki kararı ile vasi tayini gerekmeyecek derecede akıl hastalığı bulunan kişinin tazminat sorumluluğu olacağını ifade etmiştir; karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.20.03.2014, E.2014/4305, K.2014/6331, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

³⁸⁹ Bkz. Bölüm 2, I.D.1. b.

³⁹⁰ **Günay**, s. 105; **Akıntürk/Ateş**, s. 301; **Gençcan**, Tazminat, ss. 1109-1110. Aynı yönde, "...Taraflar arasındaki evliliğin Almanya Nütringen Sulh Hukuk (Aile) Mahkemesinin 6.3.2007 tarihinde kesinleşen ... sayılı kararı ile feshine karar verildiği ve bu kararın Körfez Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesinin 23.5.2008 tarihinde kesinleşen ...esas ... karar sayılı kararı ile tanındığı sabittir. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre, manevi tazminata hükmedilebilmesi için tazminat isteyen kişinin kişilik haklarının saldırıya uğraması ve boşanmaya neden olan olaylarda diğer eşe göre kusursuz veya daha az kusurlu bulunması gerekmektedir. Yine, Türk Medeni Kanunu'nun 175'nci maddesi gereğince, kusuru daha fazla olan eş lehine yoksulluk nafakasına da hükmedilemez. Tanınmasına karar verilip kesinleşen, tarafların evliliğinin feshine dair yabancı mahkeme kararında; kocanın kadın tarafından art niyetli olarak aldatıldığı ve kadının hastalığını gizlediği gerekçeleriyle davacı kadının tamamen kusurlu kabul edilmiş olduğu görülmektedir. Tanıma işlemi, bir yabancı mahkeme ilamının "kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi" sonucunu doğurur (5718 sayılı MÖHUK 58'inci maddesi). Evliliğin feshine ilişkin yabancı mahkeme ilamı Türk Mahkemesince de tanındığına göre, yabancı mahkeme ilamındaki bu kusur tespiti, artık Türk Mahkemesi bakımından kesin delil ve kesin hüküm gücünü kazandığından; kusurun tamamen davalıda olduğu dışında bir sonuca ulaşılamaz", Yarg. 2.HD, T.13.12.2012, E.2011/19194, K.2012/30178, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.18.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.09.05.2019, E.2019/627, K.2019/5741, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.11.05.2021); Yarg. 2.HD, T.10.12.2019, E.2019/3586, K.2019/12043; Yarg. 2.HD, T.09.12.2020, E.2020/4903, K.2020/6220, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

³⁹¹ **Günay**, s. 105.

c. Nedensellik Bağıının Bulunması

İlliyet bağıının genel olarak olaylar ardındaki neden sonuç ilişkisi olduğunu belirtmiştik. Mantık icabı bir kimse neden olmadığı zarardan sorumlu olmamalıdır. Bu nedenle doğmuş olan zarar ile fiil arasında mantıki illiyet bağı bulunmuyorsa o zararın tazmin edilmesi talep edilemez³⁹². Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında boşanma sonunda manevi tazminat talep edilebilmesi için meydana gelen zararlar boşanma arasında illiyet bağıının bulunması gerektiği, “*Boşanmaya neden olan olaylar sonucunda kişilik hakkı saldırıya uğrayan*” cümlesi ile ifade edilmiştir³⁹³.

Buna göre, boşanma halinde manevi tazminat talep edilebilmesinin bir diğer şartı nedensellik bağıının bulunmasıdır. Başka bir ifadeyle, manevi tazminat talep eden tarafın kişilik hakkına yapılan saldırının boşanmaya neden olan olaylar sebebiyle gerçekleşmiş olması gerekir³⁹⁴.

Boşanma kararı kesinleştikten sonraki bir yıl içinde, boşanma nedeni ile manevi tazminat talebi ileri sürülecekse bu talebin boşanmaya neden olan olaylara dayandırılması mümkündür³⁹⁵. Taraflardan biri boşanma kararının kesinleşmesinden sonra ve boşanmaya sebep olan kusurlu davranışlar yüzünden değil de tamamen başka bir nedenle tazminat talebinde bulunmuş olabilir. Boşanmaya neden olan olay ile meydana gelmiş olan zarar arasında illiyet bağı yok ise tazminat talebinin reddi gerekir³⁹⁶. Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 2’nci fıkrasının açık hükmüne göre, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra gerçekleşen olaylar sebebi ile

³⁹² Oğuzman/Öz, s. 45; Kılıçoğlu, Aile, s. 132; Ceylan, s. 100; Saymen/Elbir, s. 278; Öztan, Aile, s. 830.

³⁹³ Kılıçoğlu, Aile, s. 128; Güneşlioğlu, ss. 51-52.

³⁹⁴ Eren, Borçlar, s. 817; Antalya, Borçlar, s. 205; Tandoğan, Aile, s. 71; Kılıçoğlu, Aile, s. 132; Oğuzman/Öz, s. 270; Reisoğlu, s. 175; Ceylan, s. 100; Gençcan, Boşanma, s. 1115; Güneşlioğlu, s. 60; Karahasan, s. 311; Akıntürk/Ateş, s. 300; Öztan, Aile, s. 828.

³⁹⁵ Günay, s. 119; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 155.

³⁹⁶ Arbek, Ömer, Boşanmanın Mali Sonuçları, AÜHF Dergisi, C. 54, S. 1, Y. 2004, ss. 115-163, s. 136, www.dergiler.ankara.edu.tr, (Erişim T.02.08.2020).

kişilik hakları saldırıya uğramış olan tarafın manevi tazminat talebi genel hükümlere tabi olacaktır³⁹⁷.

Tazminat talep edilen tarafın fiili ile doğmuş olan zarar arasında doğrudan bir bağlantı bulunması gerektiğinden, tazminat talep eden taraf diğer tarafın davranışlarının boşanmanın gerçekleşmesine ve kişilik haklarının zedelenmesine neden olduğunu kanıtladığında bu illiyet bağı kurulmuş olacaktır³⁹⁸.

Boşanma davası reddedildiğinde tazminat davası da kabul edilmez. Ayrılık kararı verildiğinde evlilik devam ettiği için Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesi kapsamında tazminat talebinin kabulü mümkün değildir³⁹⁹.

d. Hukuka Aykırılık Unsurunun Bulunması

Tazminat sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için zararın hukuka aykırı bir fiil ile başka bir ifade ile haksız bir şekilde meydana getirilmiş olmalıdır. Hukuka aykırılık unsuru sorumluluğun objektif şartı ise de bir fiilin hangi durumlarda hukuka aykırı olacağı kanunda açıklanmamış, bu konu içtihat ve doktrindeki görüşlerle şekillenmiştir. Ancak, genel olarak bir kişinin hukuk düzeninin bireyleri zarardan korumak için koyduğu ve herkese hitap eden emir veya yasakları ihlal ettiğinde hukuka aykırı hareket

³⁹⁷ **Gençcan**, Boşanma, s. 1115. Aynı yönde, "... *tarafların Türk Medeni Kanunu'nun 165'nci maddesi uyarınca boşandıkları, hükmün 13.09.2005 tarihinde kesinleştiği anlaşılmaktadır. Davacı, davalı ile boşandıktan sonra bir müddet birlikte yaşamaya devam ettiklerini, bu beraberlikleri sırasında 1.4.2006 tarihinde davalının şiddetine maruz kaldığını belirterek, manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Davaya konu edilen olayın, tarafların boşanmalarından sonra meydana geldiği ileri sürüldüğüne göre, tazminat istemi Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası kapsamında değerlendirilemez...*", Yarg. 2.HD, T.15.06.2009, E.2008/5717, K.2009/1156, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.19.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.14.12.2020, E.2020/3063, K.2020/6408; Yarg. 2.HD, T.11.03.2021, E.2021/662, K.2021/2178; Yarg. 2.HD, T.23.02.2021, E.2021/488, K.2021/1608; Yarg. 2.HD, T.03.02.2020, E.2020/274, K.2020/632, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

³⁹⁸ **Kıcalıoğlu**, s. 78; **Öztan**, Aile, s. 830; **Günay**, s. 103.

³⁹⁹ **Ceylan**, s. 77; **Öztan**, Aile, s. 805; **Gençcan**, Boşanma, s. 1074; **Güneşlioğlu**, s. 45; **Karaaslan**, s. 25.

etmiş olacağı söylenebilir. Hukuka aykırılık bağı ise ihlal edilen hukuk kuralının koruyucu amacı ile ihlal edilen menfaat arasında bulunması gereken ilişkidir⁴⁰⁰.

Boşanma nedeni ile manevi tazminatın söz konusu olabilmesi için tazminat talep eden tarafın kişilik halklarının hukuka aykırı bir fiille saldırıya uğramış olması gerekir. Diğer bir deyişle, hukuka aykırı bir fiil sonucu doğmuş olan zararın tazmini talep edilebilir. Hukuka uygun bir davranış sonucu meydana gelmiş olan zararın tazmin edilmesi istenemez⁴⁰¹.

Tek bir eylem nedeniyle manevi tazminat talep edilebileceği gibi evlilik süresince meydana gelmiş olan ve yığılarak boşanmaya neden olan eylemler bütünü de tazminat talebine konu olabilir⁴⁰².

Sırf boşanma olayının kendisi başlı başına manevi tazminat sorumluluğu gerektirmez⁴⁰³. Çünkü evlilik birliğinin temelden sarsılmasına sebep olan bazı olaylar ve gelişmeler yaşanmış olmasına rağmen bu olayların kişilik hakları ihlaline yol açmamış olması mümkündür. Bu nedenle her olay tüm yönleri ile ele alıp değerlendirilmelidir.

⁴⁰⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, ss. 475-476; Reisoğlu, s. 241; Nomer, s. 175; Oğuzman/Öz, s. 273.

⁴⁰¹ Öztan, Aile, s. 828; Gençcan, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanunu Yorumu, C. I, Ankara 2015, s. 967, Aynı yönde, “...Öte yandan, emredici hukuk kurallarına, ahlaka, örf ve adetlere ilişkin kuralların ihlali o eylemi hukuka aykırı hale getirir. Bu kurallardan birinin ihlali de eşin bir başkasıyla yaşıyor olması, ilişki kurması hali gibi sadakat yükümüne aykırı hareketi veya güven sarsıcı hareketi ile meydana gelir ve manevi kişiliği, ruhsal bütünlüğü saldırıya uğrayana manevi tazminat talebinde bulunma hakkını verir. Öte yandan bu eylemler 4721 sayılı Kanun’un 185’nci maddesinde yerini bulan ve evlilik birliğinin süresince devam etmesi gereken, eşlerin yasal olarak birbirlerine karşı hak ve yükümlülüklerinden olan sadakat yükümüne de açıkça aykırılık oluşturması nedeniyle kişilik haklarına saldırı teşkil etmektedir...” , Yarg. HGK, T.03.04.2011, E.2010/2-751, K.2011/96, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.19.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.11.03.2021, E.2021/1079, K.2021/2174; Yarg. 2.HD, T.18.02.2021, E.2021/200, K.2021/1487; Yarg. 2.HD, T.28.01.2021, E.2020/6161, K.2021/793, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

⁴⁰² Zararsız, s. 71; Öztan, Aile, s. 828.

⁴⁰³ Öztan, Aile, s. 828.

2. Manevi Tazminatın Şekil Şartları

a. Boşanma Kararının Bulunması

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinde, evliliği sona erdiren sebeplerden sadece boşanma hali için manevi tazminata hükmedileceği düzenlenmiştir. Bu tazminat talebinin dinlenebilmesinin ön koşulu boşanmaya karar verilmiş olmasıdır. Yine, ayrılık kararı verildiğinde evlilik sona ermez sadece fiili birliktelik kesintiye uğrar, ancak eşler arasındaki hak ve yükümlülükler devam edeceği için ayrılık halinde manevi tazminat sorumluluğu doğmaz⁴⁰⁴. Ayrıca, boşanma davasının reddedilmesi halinde de manevi tazminat sorumluluğu doğmayacaktır⁴⁰⁵. Boşanma davasının reddedilmesi ile evlilik birliğinin varlığı devam ettiği için Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesine göre, tazminat yükümlülüğü söz konusu olmayacaksa da kişilik hakkının saldırıya uğradığını iddia eden eş genel hükümlere göre tazminat talep edebilir.

b. Talebin Bulunması

Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesine göre, boşanma davası açıldığında hakim davanın devamı esnasında eşlerin barınması, geçimi, mallarının yönetimi ve çocukların korunması ile ilgili geçici önlemleri hakim re'sen alabilir. Bu hususların dışında kalan konularda hakim, ancak talep olması halinde karar verebilir. Boşanma nedeniyle tazminata karar verilebilmesi için bu konuda talebin varlığı aranmaktadır.

Manevi tazminat istemi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için manevi tazminat istemi kişilik hakları saldırıya uğramış olan kişi tarafından ileri sürülebilir⁴⁰⁶. Yine, bu nedenledir ki, sadece kişilik hakları saldırıya uğramış olan kişi manevi tazminat talebinden feragat edebilir.

⁴⁰⁴ Öztan, Aile, s. 805; Ceylan, s. 77; Gençcan, Boşanma, s. 1074; Güneşlioğlu, s. 45; Karaaslan, s. 25.

⁴⁰⁵ Gençcan, Medeni, s. 967.

⁴⁰⁶ Ceylan, s. 102; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 929.

Boşanmanın mali sonuçlarından olan manevi tazminat boşanmanın ferî sonuçlarındandır. Boşanmanın ferî sonucu olan manevi tazminata hükmedilebilmesi için bu yönde bir talebin bulunması gerekir. Tazminat talebinin mahkemeye yazılı veya tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü yapılması mümkündür⁴⁰⁷. Tazminat talep etme hakkı olan kişinin bunun talep etmemesi veya talep etmediğini açıkça bildirmesi halinde tazminata hükmedilemez⁴⁰⁸.

Boşanma nedeni ile manevi tazminat talebi boşanma davası ile birlikte istenebileceği gibi boşanma davasından ayrı bir dava ile de istenebilir. Bunun gibi boşanma davasının davalısı, açacağı bir karşı dava ile de tazminat talebinde bulunabilir⁴⁰⁹. Karşı dava ile tazminat talebinde bulunulduğunda, eğer boşanma davası feragat nedeni ile konusuz kalırsa, bu tazminat talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilir⁴¹⁰.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesi kapsamında manevi tazminat talep etme hakkı, evlilik birliğinin boşanmaya yol açan olaylar nedeni ile kişilik hakkı saldırıya uğramış olan tarafa aittir. Taraf yakınlarının bu madde kapsamında tazminat talep etme hakları yoktur⁴¹¹.

Tazminat talebinde bulunan taraf maddi tazminat mı yoksa manevi tazminat mı talep ettiğini açıkça bildirmelidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26'ncı maddesinde

⁴⁰⁷ **Öztan**, Aile, ss. 801-826; **Öztan**, Temel Kavramlar, s. 500; **Ceylan**, s. 88; **Akıntürk/Ateş**, s. 301; **Kıcalıoğlu**, ss.51,77; **Gençcan**, Boşanma, s. 1059; **Tutumlu**, s.1239 vd.; **Karaaslan**, ss.24, 28; **Güneşlioğlu**, s. 61.

⁴⁰⁸ **Günay**, s. 123; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 152; **Öztan**, Aile, s. 806.

⁴⁰⁹ **Gençcan**, Boşanma, s. 1173.

⁴¹⁰ **Gençcan**, Boşanma, s. 1073. Aynı yönde, “*Davalı-davacı kadının 08.08.2011 tarihli karşı dava dilekçesindeki, Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesi kapsamındaki maddi ve manevi tazminat talepleri ile yine, Türk Medeni Kanunu'nun 175'nci ve 182'nci maddeleri kapsamındaki yoksulluk ve iştirak nafakası istemleri boşanmanın ferî niteliğinde olduğundan, koca tarafından açılan boşanma davasının feragat nedeniyle reddine karar verilmesi nedeniyle bu istemleri içeren kadının karşı davasının konusu kalmamıştır. O halde, davalı-davacı kadının karşı davası yönünden karar verilmesine yer olmadığına dair karar vermek gerekirken, yazılı şekilde ret hükmü kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir*”, Yarg. 2. HD, T.11.11.2014, E.2014/10904, K.2014/22344, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.18.08.2020).

⁴¹¹ **Günay**, s. 124.

düzenlenmiş olan taleple bağıllık ilkesi nedeni ile bu bildirim hakimî bağlayacaktır⁴¹². Bununla birlikte, taraflardan biri sadece tazminat talebinde bulunmuş, ancak konusunu bildirmemiş ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 31’inci maddesinde düzenlenen hakimî davayı aydınlatma görevi nedeni ile hakimî talebin konusunu açıklattırması gerekir. Talep edilen tazminat türündeki belirsizliğin giderilmesi gerekir⁴¹³.

İddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı nedeniyle, kural olarak, talep edilen tazminat miktarı değiştirilemeyeceği için boşanma halinde talep edilen manevî tazminatın miktarı talep eden tarafından açıkça ve hiçbir tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmesi gerekir. Hakimî talep ile bağılı olması nedeni ile talepten daha fazla manevî tazminata hükmedilmesi mümkün değildir⁴¹⁴.

Davacının manevî tazminat ile ilgili olarak Türk Borçlar Kanunu’nun 58’nci maddesinin 2’nci fıkrasında yer alan diğer giderim biçimlerinden birini talep etmesi mümkün değildir; Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin açık hükmüne göre, manevî tazminat olarak sadece bir miktar para ödenmesine hükmedilebilir⁴¹⁵.

Boşanma nedeni ile talep edilen manevî tazminat miktarının, ıslah hakkının kullanılması sureti ile arttırılması mümkün değildir⁴¹⁶.

⁴¹² **Gençcan**, Boşanma, s. 1066; **Ergün**, s. 1418.

⁴¹³ **Gençcan**, Boşanma, s. 1164 vd. Aynı yönde, “...Davacı kadın dava dilekçesi içeriğinde evlilikten beklenen menfaatlerinin zarar göreceğinden bahisle maddî ve manevî tazminata karar verilmesini talep etmiş, sonuç kısmında ise 100.000 TL manevî tazminat verilmesini istemiştir. Davacı kadının dilekçesindeki çelişkili bu durum HMK 31’nci maddesindeki hakimî aydınlatma ödevi çerçevesinde taraftan sorulması üzerine, ön inceleme duruşmasında davacı tarafça açıklamada bulunularak, talebin 50.000 TL maddî ve 50.000 TL manevî tazminat olduğunun belirtildiği görülmüştür. O halde davacı kadının süresinde Türk Medeni Kanunu 174’üncü maddesinin 1’inci fıkrası kapsamında maddî tazminat talebinin olduğunun kabulü gerekir...”, Yarg. 2.HD, T.20.09.2018, E.2018/3861, K.2018/9687, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.18.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.01.06.2020, E.2020/327, K.2020/2378, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

⁴¹⁴ **Gençcan**, Boşanma, s. 1066 vd.; **Günay**, s. 125; **Gençcan**, Tazminat, ss. 1164-1167.

⁴¹⁵ **Akıntürk/Ateş**, s. 301; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 155; **Yıldırım**, Aile, s. 89. **Öztaş**, Aile, s. 831. Ancak, Türk Borçlar Kanunu’nun 58’nci maddesinin 2’nci fıkrasında yer verilen diğer giderim biçimlerine de hükmedilebileceğine dair görüş de vardır; bkz. **Tekinay**, s. 262.

⁴¹⁶ **Gençcan**, Tazminat, ss. 1164-1167. “... Davacı kadın, 03.10.2012 tarihli dava dilekçesinde, davalıdan 10.000 TL. manevî tazminat istemekle, talebini bu miktarla sınırlamıştır. Manevî zararın, manevî tazminat adı altında bir miktar paraya hükmedilmesi ile giderilmesi amaçlanmaktadır. (Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 2’nci fıkrası) Manevî tazminat isteği, niteliği itibarıyla tektir

Anlaşmalı boşanma durumunda, bu boşanma kararının kesinleşmesinden sonra, manevi tazminat talep edilemez. Zira, anlaşmalı boşanmanın düzenlendiği Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, evliliğin anlaşma ile son bulması için tarafların boşanmanın mali sonuçlarına dair yaptıkları protokolü hakimın uygun bulması gerekmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında "boşanmanın mali sonuçları" ile kastedilenin maddi ve manevi tazminat talepleri ile yoksulluk nafakası talepleri olduğunu, bu taleplerin herhangi bir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açık olması gerektiğini yukarıda belirtmiştik.

Anlaşmalı boşanmada tarafların boşanmanın mali sonuçları üzerinde uzlaşmaları ve bu uzlaşının nihai nitelikte olması ve mali sonuçlar içinde manevi tazminat talebinin de bulunması nedeni ile anlaşmalı boşanmaya dair mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra manevi tazminat talep edilebilmesi söz konusu olamaz⁴¹⁷.

*ve bölünemez; bölümler halinde istenemez. Başlangıçta talep edilen manevi tazminat miktarı, ıslahla da olsa artırılmaz. Bu bakımdan davacının 31.10.2012 tarihli dilekçe ile manevi tazminat miktarını artırmış olması geçerli kabul edilemez. Bu duruma göre hakim, başlangıçtaki taleple bağlıdır. Talepten fazlaya hükmedilmez (HMK. 26'ncı maddesi). Bu yön gözetilmeden talepten fazla manevi tazminata hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir", Yarg. 2.HD, T.22.10.2014, E.2014/2190, K.2014/20400, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.20.08.2020); Ancak ıslah yolu ile talep edilen manevi tazminat miktarının arttırılması mümkün değil iken, manevi tazminat talep edebilecekken süreyi kaçıran tarafın ıslah ile talep etmediği manevi tazminatı talep edebilmesi mümkündür; bkz. **Günay**, s. 126. Manevi tazminatın indirilemeyeceği hususunda bkz. **Öztaş**, Aile, s. 832.*

⁴¹⁷ **Gençcan**, Boşanma, s. 1069. "Asliye Hukuk Mahkemesinin 2002/659 esas ve 2002/696 karar sayılı ilamı ile Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince, anlaşmalı olarak boşanmalarına karar verildiği, bu kararın 10.1.2003 tarihinde kesinleştiği anlaşılmaktadır. Boşanma kararı, tarafların anlaşmalarına dayandığına göre, davacının boşanmadan sonra, boşanma sebebiyle maddi ve manevi tazminat (Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları) talep etmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir durumda, tarafların boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin aralarındaki ihtilafı nihai olarak çözdükleri ve ilişkilerini tasfiye ettikleri kabul edilir. Bu itibarla anlaşmalı boşanmadan sonra artık boşanma sebebiyle (Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkraları) maddi ve manevi tazminat istenemez. Bu husus nazara alınmadan yazılı şekilde davanın kabulü ile maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiştir...", Yarg. 2.HD, T.17.11.2014, E.2014/15646, K.2014/22788, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.20.08.2020); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.29.04.2015, E.2015/2075, K.2015/8767, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021); bkz. **Erdem**, s. 135.

c. Süre Koşuluna Uyulmuş Olması

Boşanma nedeni ile yöneltilen manevi tazminat talebinin, süresinde ileri sürülmüş olması gereklidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi manevi tazminat davası boşanma davası ile birlikte, boşanma davası sürerken ya da boşanma davasından sonra ayrı olarak talep edilebilir. Manevi tazminat talebinin hangi süre içinde yöneltilmesi gerektiğinin tespitinde bu farklı ihtimallere göre değerlendirme yapmak gereklidir.

aa. Boşanma Davası Sonuçlanmadan Önceki Süre

Manevi tazminat talebi boşanma davası açılırken ileri sürüldüğü takdirde süre açısından herhangi bir sorun ortaya çıkmayacaktır. Manevi tazminatın boşanmanın isteğe bağlı sonuçlarından olması nesneli ile tazminat isteyen tarafın bunun için talepte bulunması gerektiğini belirtmiştik. Boşanma davasının sonuçlanmasından önceki süreçteki tazminat talebi, ancak istenebileceği süreye kadar talep edebilir⁴¹⁸. Buna göre dava, cevap, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri aşamasında taraflar serbestçe tazminat talebinde bulunabilirler. Nitekim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 141'inci maddesine göre, iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı ikinci cevap dilekçesinin verilmesi ile başlamaktadır⁴¹⁹.

Bu durumda, dilekçeler aşamasından sonra, ön inceleme aşamasında, karşı tarafın mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemiş olması halinde tazminat talebinin ileri sürülmesi mümkündür. Ön inceleme aşamasına karşı taraf gelmiş ise ancak onun açık muvafakati ile tazminat talebinde bulunulabilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra ise ancak usulüne uygun ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati ile tazminat talebi sunulabilir⁴²⁰. Islah mahkemede beyan ile veya mahkemeye verilecek bir dilekçe ile

⁴¹⁸ Akıntürk/Ateş, s. 301; Gençcan, Boşanma, s. 1060.

⁴¹⁹ Gençcan, Boşanma, s. 1060.

⁴²⁰ “...Davacı tarafından Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına dayalı olarak 21.10.2014 tarihinde açılan boşanma davasına ilişkin dava dilekçesi, davalıya 27.10.2014 tarihinde tebliğ edilmiş, davalı cevap vermemiştir. Fakat, 10.03.2015 tarihli ön inceleme niteliğindeki ilk duruşmada davalı vekili öncelikle davanın reddini, mahkeme aksi kanaatte olur ise; 400 TL tedbir ve yoksulluk nafakası ile 20.000 TL manevi ve 20.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuş, buna karşılık davacı vekili süresinde davaya cevap vermeyen davalının delil bildirmesine ve savunmasını

olarak yapılabilir. Davanın usulüne uygun ıslah edilmesi iddianın genişletilmesi yasağının istisnasını oluşturur. Ancak, manevi tazminatın bölünmezliği ilkesi gereğince, başlangıçta yapılan tazminat talebinin ıslahla da olsa artırılması mümkün değildir⁴²¹.

bb. Boşanma Davasının Sonuçlanmasından Sonraki Süre

Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesinde, boşanmadan kaynaklı dava haklarının boşanma kararının kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağını düzenlenmiş olduğunu maddi tazminat talebi hakkındaki sürenin açıklanmasında belirtmiştik. Bu kapsamda, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra, manevi tazminat talep edilebileceği ve bu talebin bir yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu ortadadır. Bu süre, evlilik birliğinin boşanma nedeni ile son bulmasına dair kararın kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır.

Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra, Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesine dayanılarak açılan manevi tazminat davalarında, artık yeni olaylara

genişletmesine muvafakatı olmadığını beyan etmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 141. maddesinde tarafların, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakatı ile iddia veya savunmalarını genişletebilecekleri yahut değiştirebilecekleri, ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen tarafın onun muvafakatı aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebileceği yahut değiştirebileceği, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunmanın genişletilemeyeceği gibi değiştirilemeyeceği de hükme bağlanmıştır. O halde, yukarıdaki yasa hükmü nazara alınarak davalı kadının süresinde talep edilmeyen ve davacı tarafça da açıkça muvafakat edilmeyen maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakası talepleri ile ilgili karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken kesin hüküm oluşturacak şekilde ret kararı verilmesi doğru olmamıştır...”, Yarg. 2.HD, T.22.07.2017, E.2017/71, K.2017/1870, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.20.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.22.02.2021, E.2021/252, K.2021/1572, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.11.05.2021); Yarg. 2.HD, T.09.12.2019, E.2019/4791 K.2019/12004; Yarg. 2.HD, T.10.03.2020, E.2020/967, K.2020/2035, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

⁴²¹ **Gençcan**, Boşanma, s. 1198. “...Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe, ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakatı ile iddia ve savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra ise diğer tarafın açık muvafakatı ve ıslah dışında iddia ve savunma genişletilemez yahut değiştirilemez (HMK m. 141/1). Görüldüğü üzere davanın usulünce ıslah edilmesi iddianın genişletilmesi yasağı kapsamının istisnasını oluşturur. Açıklanan bu sebeple davacının manevi tazminat talebi ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 2.HD, T.7.03.2016, E.2015/14123, K.2016/4391, https://khyk.kazancihukuk.com, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.10.03.2021, E.2021/553, K.2021/2113; Yarg. 2.HD, T.22.02.2021, E.2021/252, K.2021/1572, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.15.05.2021).

dayanılması, kusur durumunun yeniden tespiti ve dağılımı mümkün olmayıp, bu talebin değerlendirilmesinde esas alınacak kusur boşanma davasında tespit edilen ve boşanma nedeni olarak kabul edilen kusurdur. Başka bir deyişle, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra ileri sürülen manevi tazminat talebinde, daha önce kesinleşmiş olan boşanma davasındaki kusur dağılımı ve derecesine bakılarak tazminat talebi karara bağlanacaktır⁴²².

C. Manevi Tazminatın Kapsamı

1. Miktarının Belirlenmesi

Boşanma nedeni ile talep edilen manevi tazminatın miktarı, tazminatı talep eden tarafın kişilik haklarının boşanma nedeni ile nasıl ve ne derecede zarar görmüş olduğunun hakim tarafından saptanması ile tespit edilir. Diğer bir deyişle, manevi tazminat miktarı, boşanmaya sebep olan olayın ağırlığı göz önüne alınarak belirlenir⁴²³.

Manevi zararın, bir kişinin hukuka aykırı bir eylem nedeni ile çektiği ruhsal sıkıntı ve bedeni acılar ve üzüntülerin tamamı olup⁴²⁴ malvarlığında bir azalmayı ifade etmemesi ve gerçek anlamda bir zarar olmaması nedeni ile manevi zararın miktarını tespit etmek maddi zararın miktarını tespit etmeye göre daha zordur.

Çekilen acı veya ıstırabın maddi zarar gibi para ile ölçülmesi mümkün olmadığı için manevi zararın herhangi bir miktar para ile giderilebilmesi söz konusu olamasa da haksız bir fiilden kaynaklanan ruhi veya bedeni sıkıntılar için tazminatın ödenmesi ise bu sıkıntıların hafifleyip, teselli olma imkânının bulunmasına yardım edebileceğini

⁴²² HGK, T.02.05.2019, E.2017/2-3067, K.2019/512, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.20.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.24.06.2020, E.2020/643, K.2020/3339; Yarg. 2.HD, T.14.01.2020, E.2019/8319, K.2020/123, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

⁴²³ Akıntürk/Ateş, ss. 300-301; Öztan, Aile, ss. 830-831; Köprülü/Kaneti, s. 194; Erdem, s. 196; Saymen/Elbir, s. 278; Feyzioğlu, s. 406.

⁴²⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 655; Oğuzman/Öz, s. 40; Reisoğlu, s. 240; Nomer, s. 173.

manevi tazminatın fonksiyonunu açıklayan görüşleri anlatırken ifade etmiştik⁴²⁵. Buna göre, hakim Türk Medeni Kanunu'nun kendisine verdiği takdir yetkisini kullanırken, olayın ve meydana gelen zararın ağırlığı, olayın meydana geliş şekli, tarafların kusur oranları, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile yaşları, evliliğin süresi gibi hususları araştırarak sonucuna göre karar vermelidir⁴²⁶.

Boşanma nedeni ile talep edilen manevi tazminatın amacı, boşanmaya sebep olan olaylar nedeni ile kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın ruhsal dengesindeki bozulmanın telafi edilip manevi değerlerindeki eksilmenin karşılanması olduğu için kişilik haklarına saldırı niteliğinde olan eylem ile hükmedilecek tazminat miktarı arasında makul bir oran, ölçülülük bulunmalıdır⁴²⁷. Manevi tazminatın zenginleşmeye yol açmaması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

⁴²⁵ Bkz. Bölüm 2, II. A.

⁴²⁶ **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 936; **Öztan**, Aile, s. 831; **Feyzioğlu**, s. 406; **Akıntürk/Ateş**, s. 301; **Günay**, s. 109; **Erdem**, s. 196; **Köprülü/Kaneti**, s. 194. Aynı yönde, "...in özel hâlleri göz önünde tutarak, manevi zarar adı ile hak sahibine verilmesine karar vereceği tutar adalete uygun olmalıdır. manevi tazminatın miktarını tayin ederken saldırı teşkil eden eylem ve olayın özelliği yanında tarafların kusur oranını, sıfatını, işgal ettikleri makamı ve diğer sosyal ve ekonomik durumlarını da dikkate almalıdır. Miktarın belirlenmesinde her olaya göre, değişebilecek özel hâl ve şartların bulunacağı da gözetilerek takdir hakkını etkileyecek nedenleri karar yerinde objektif olarak göstermelidir. Çünkü kanunun takdir hakkı verdiği hususlarda in hukuka ve hakkaniyete göre hüküm vereceği Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesinde belirtilmiştir. Hükmedilecek bu para, zarara uğrayanda manevi huzuru doğurmayı gerçekleştirecek tazminata benzer bir fonksiyonu olan özgün bir nitelik taşır. Manevi tazminat bir ceza olmadığı gibi malvarlığı hukukuna ilişkin bir zararın karşılanmasını da amaç edinmemiştir. O hâlde bu tazminatın sınırı onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut durumda elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır...", Yarg. HGK, T.13.06.2018, E.2017/1369, K.2018/1194; benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.06.02.2020, E.2019/7303, K.2020/887; Yarg. 2.HD, T.18.12.1996, E.1996/11110, K.1996/1346, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.20.08.2020); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.03.2021, E.2021/1110, K.2021/2529, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

⁴²⁷ "...Boşanmada manevi tazminatın amacı, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeyi karşılamaktır. Onun için, kişilik haklarını ihlal eden fiille, tazminat miktarı arasında makul bir oranın bulunması gerekir. Bir tarafın zenginleşmesine yol açacak sonuçlar doğurur miktarda manevi tazminat takdiri, müesseseyi amacından saptırır. Hakim, tazminat miktarını saptarken, bir yandan kişilik hakları zedelenen tarafın, ekonomik ve sosyal durumunu ve boşanmada kusuru bulunup bulunmadığını ve varsa kusur derecesini, fiilin ağırlığını; öbür yandan da kişilik haklarına saldırıda bulunanın kusur derecesini, ekonomik ve sosyal durumunu göz önünde bulundurmak zorundadır. Açıklanan ilkeler gözetildiğinde davacı-davalı kadın yararına takdir edilen manevi tazminat miktarı, ölçülülük ilkesine uygun olmayıp..." Yarg. 2.HD, T.07.11.2018, E.2018/1764, K.2018/12624, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.20.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.22.03.2021, E.2021/1119, K.2021/2486; Yarg. 2.HD, T. 08.03.2021, E.2021/809, K.2021/1996; Yarg. 2.HD, T.08.03.2021, E.2021/782, K.2021/2006, www.legalbank.net, (15.05.2021).

2. Ödenme Şekli

Boşanma nedeni ile talep edilen manevi tazminat, maddi tazminat ve yoksulluk nafakasından farklı olarak, sadece toptan ödenebilir. İrat biçiminde ödenemez. Bu nedenledir ki, boşanmanın diğer mali sonuçlarından farklı olarak, Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlenen tazminatın kesilme sebepleri manevi tazminat yönünden uygulanmaz⁴²⁸.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası hükmünde manevi tazminatın “*uygun bir miktar para*” olarak ödeneceği açıkça belirtilmiştir. Bu nedenle, manevi tazminat aynen değil, nakden yerine getirilir.

Manevi tazminatın ülke parası ile ödenmesi kural ise de anlaşmalı boşanmada tarafların manevi tazminatın yabancı ülke parası üzerinden ödeneceğine dair anlaşma yapmaları, bu anlaşmayı hakimün uygun bularak onaması halinde de manevi tazminatın yabancı para olarak ödenmesi mümkündür⁴²⁹.

3. Faiz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26'ncı maddesine göre, hakim tarafların talebi ile bağlıdır. Manevi tazminat talebinde bulunan taraf faiz talep ederse hakim bu konuda olumlu ya da olumsuz bir karar vermelidir⁴³⁰.

⁴²⁸ Öztan, Aile, s. 832; Akıntürk/Ateş, s. 307; Gençcan, Boşanma, s. 1178.

⁴²⁹ Zararsız, ss. 86-87; Gençcan, Tazminat, s. 1179.

⁴³⁰ Öztan, Aile, s. 832; Ceylan, s. 103; Gençcan, Boşanma, s. 1078; Günay, s. 147; Girgin, s. 197. “...Tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur derecesine paranın alım gücü, kişilik haklarına yapılan saldırı ile ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat dikkate alındığında kadın yararına takdir edilen maddi ve manevi tazminat azdır. Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesindeki hakkaniyet ilkesi ile Borçlar Kanunu'nun 42'nci ve 44'üncü maddesi hükmü dikkate alınarak daha uygun miktarda maddi (Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrası) ve manevi (Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrası) tazminat taktiri gerekir. Bu yönler gözetilmeden hüküm tesisi doğru bulunmamıştır. Kabule göre de; davacının maddi ve manevi tazminat ile ilgili faiz talebi olduğu halde, bu talep hakkında olumlu-olumsuz bir hüküm kurulmaması da doğru değildir”, Yarg. 2.HD, T.8.03.2005, E.2005/1233, K.2005/3523, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.11.03.2021, E.2021/479, K.2021/2175; Yarg. 2.HD, T.08.02.2021, E.2020/6331, K.2021/1017; Yarg. 2.HD, T.19.10.2020, E.2020/772, K.2020/4817, Yarg. 2.HD, T.09.02.2021, E.2020/6899, K.2021/1083;

Manevi tazminat boşanma ile birlikte talep edildiğinde boşanmanın ferî sonuçları arasında yer aldığı için manevi tazminat ödenmesine dair karar boşanma hükmünün kesinleşmesi ile hüküm ifade eder. Bu nedenle boşanma davasının kesinleştiği tarihten itibaren işleyecek şekilde faize karar verilir⁴³¹. Ancak, manevi tazminat talebi boşanma davasının kesinleşmesinden sonraki bir yıl içinde açılmış ise faiz, tazminat talebine yönelik dava tarihinden itibaren başlatılmalıdır⁴³².

Boşanma davası ile birlikte manevi tazminat talep edilmesi halinde boşanma ve tazminata hükmedilmediğinde faiz talep edilmişse karar tarihindeki yasal faiz oranı uygulanır. Manevi tazminat davası boşanma davası kesinleştikten sonraki bir yıl içerisinde açılmışsa dava tarihindeki yasal faiz oranı esas alınarak hüküm kurulur.

Her iki durumda da faizin başlangıç tarihi, mahkeme kararında belirtilmelidir⁴³³.

Yargıtay 2.HD, T.22.12.2020, E.2020/5363, K.2020/6759; Yarg. 2.HD, T.04.11.2020, E.2020/4839, K.2020/5373, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

⁴³¹ **Öztan**, Aile, s. 832; **Akıntürk/Ateş**, s. 298; **Ceylan**, s. 103; **Günay**, s. 147; **Girgin**, s. 197. “...Boşanma kararıyla birlikte hüküm altına alınan boşanmanın ferî niteliğindeki maddi ve manevi tazminat, ancak boşanma hükmünün kesinleşmesiyle muaccel hale gelir. Muaccel hale gelmeden de tazminatlara faiz yürütülemez. Bu husus nazara alınmadan hüküm altına alınan maddi ve manevi tazminata “Dava tarihinden itibaren” yasal faiz yürütülmesine karar verilmesi doğru bulunmamıştır”, Yarg. 2.HD, T.27.02.2017, E.2015/22906, K.2017/1972, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.04.11.2020, E.2020/4956, K.2020/5363; Yarg. 2.HD, T.26.01.2021, E.2020/5939, K.2021/588; Yarg. 2.HD, T.19.10.2020, E.2020/772, K.2020/4817, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

⁴³² “...Tarafların boşanmalarına ilişkin karar 16.01.2007 tarihinde kesinleşmiş, bu dava, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra 08.03.2007 tarihinde açılmıştır. Bu halde, davacı lehine Türk Medeni Kanunu’nun 174’üncü maddesinin 2. fıkrasına göre takdir edilen manevi tazminata, bu davanın açıldığı 08.03.2007 tarihinden geçerli olacak şekilde yasal faiz takdir edilmesi gerekirken, manevi tazminat için kararın kesinleşmesinden itibaren yasal faiz yürütülmesine karar verilmesi doğru değildir...” Yarg. 2.HD, T.25.11.2010, E.2010/19946, K.2010/19587, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, (Erişim T.20.08.2020).

⁴³³ **Gençcan**, Boşanma, s. 1182.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOŞANMADA YOKSULLUK NAFAKASI

I. YOKSULLUK NAFAKASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

İş ve çalışma hayatındaki erkek egemenliği de toplumsal hayattaki gerçekliğini sürdürdüğü için boşanmanın olumsuz ekonomik sonuçları özellikle kadınlar üzerinde görülmektedir. Ekonomik özgürlüğünü kazanmış kadınlar üzerinde boşanmanın mali yükü çok sorun olarak görünmese de ülkemizdeki kadınların büyük bir kesimi boşanma nedeni ile mali zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Boşanma nedeni ile tarafların içine düşeceği mali zorlukların etkilerini azaltmak ve bireyin boşanma sonrasında sosyal hayata yeniden başlayabilmesi için yoksulluk nafakası⁴³⁴ düzenlemesi hukuki bir çözüm olarak düzenlenmiştir⁴³⁵.

Nafaka sözlükte, “Geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik” ve “Birinin geçindirmekle yükümlü olduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık” anlamlarına gelmekteyken, yoksulluk ise “yoksul olma durumu, yoksuzluk, sefillik, sefalet, fakirlik” anlamlarına gelmektedir⁴³⁶.

Türk Medeni Kanunu’nun 175’inci maddesinde, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek tarafın daha ağır kusuru olmamak kaydıyla, geçimini sağlamak için karşı taraftan ekonomik gücü oranında süresiz olarak nafaka talep edebileceği yer almaktadır.

⁴³⁴ Yoksulluk nafakasının esasen eşlerden birinin diğerine boşanmadan sonra sağladığı ekonomik katkı olması nedeni ile “yoksulluk nafakası” terimi yerine “evlilik sonrası katkı” kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı da ifade edilmektedir; bkz. **Şahin, Mustafa**, Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXI, S: 3, Y. 2017, ss. 75-107, s. 78, www.dergipark.gov.tr, (Erişim T.16.02.2021)

⁴³⁵ **Tuncay, Burak**, Yoksulluk Nafakası, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Y. 2019, ss. 191-224, s. 191, www.jurix.com.tr, (Erişim T.15.02.2021).

⁴³⁶ www.sozluk.gov.tr, (Erişim T.20.01.2021).

Madde metnine göre, nafaka ödeyecek olan tarafın kusuru aranmamaktadır. Ancak, bu maddede yoksulluğun tanımı yapılmamıştır⁴³⁷.

Zaten yoksulluk kavramının göreceli olma özelliğinden dolayı, bu kavramın evrensel boyutta geçerli olacak bir tanımı da yoktur. Yoksulluk tanımlanırken başvuru alan kısıtlar; kültürel özelliklere, coğrafi yapıya, kişilere ve kişisel önceliklere göre farklılık göstermekte olup, gelir baz alınarak yapılan yoksulluk tanımı da mutlak ve göreceli yoksulluk olarak kavramsallaştırılmaktadır. Buna göre, mutlak yoksulluk, insanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan temel besin maddelerini tüketememesi olarak kabul edilirken, toplumda kabul edilebilir tüketim düzeyinin altında kalma ise göreceli yoksulluk olarak kabul edilmektedir⁴³⁸.

Bunun yanında, Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesi kapsamındaki yoksulluk, evlilikten önceki- evlilikten sonraki durum çerçevesinde değerlendirilmesi gereken daha özel bir alanı işaret etmektedir. Bu madde kapsamında yoksulluk; kişinin kendi malvarlığı, bu malvarlığının geliri veya çalışıyor olmasına rağmen elde ettiği geliri ile geçimini sağlayamayacak durumda olması durumudur⁴³⁹.

Yoksulluk nafakası; ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmakta olup evlilik birliği esnasında eşler arasında var olması gereken dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, bu evlilik birliği sona erdikten sonra bile kısmen devam etmesi niteliğindedir⁴⁴⁰.

⁴³⁷ Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde "yoksulluk" kavramına yer verilmiş ise de yoksulluktan ne anlaşılması gerektiğinin belirtilmemesi doktrinde kural içi boşluk olarak değerlendirilmiştir; bkz. **Öztan**, Aile, s. 834.

⁴³⁸ **Şener, Ülker**, Kadın Yoksulluğu, Tepav Değerlendirme Notu, Tepav Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Eylül 2009, ss. 1-11, s. 1, www.tevap.org.tr, (Erişim T.15.02.2021) .

⁴³⁹ **Öztan**, Aile, s. 843; **Uzun, Mine**, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, 1. Baskı, İstanbul 2013, s. 34; **Köprülü/Kaneti**, s. 195

⁴⁴⁰ **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 850; **Velidedeoğlu**, s. 261; **Feyzioğlu**, s. 396; **Akıntürk/Ateş**, s. 302; **Ruhi, Ahmet Cemal**, Nafaka Hukuku, Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara 2010, ss. 41-42; **Yıldırım, Abdulkerim**, Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, Y. 2016, ss. 59-88, s. 62; **Öztan**, Aile, ss. 832-833.

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesi, boşanmadan sonra yoksulluğa düşebilecek olan tarafın korunmasını amaçladığı için yoksulluk nafakası karşı tarafa yükletilen bir tazminat veya verilen bir ceza niteliğinde değildir. Zira, eğer yoksulluk nafakasının böyle bir niteliği olsaydı, sadece boşanmada kusurlu olan eşten talep edilebilmesi gerekirdi. Ancak, bu maddede açıkça belirtildiği üzere, kusursuz eş dahi yoksulluk nafakası ödemek yükümlülüğü altındadır⁴⁴¹.

Yoksulluk nafakasının amacı, boşanma nedeni ile kendi geçimini sağlayamayacak durumda olan tarafın bu imkânı elde edene kadar zorunlu ihtiyaçlarının diğer eş tarafından sağlanmasıdır⁴⁴². Yoksulluk nafakası ile boşanma halinde yoksulluğa düşecek tarafın evlilik birliği esnasında sahip olduğu hayat standardını ya da refahı sağlanması amaçlanmasa da evlenmeden doğan güvenin korunması amaçlanır⁴⁴³.

Yoksulluk nafakası ödenmesi boşanmanın en önemli sonuçlarından olduğu için bu konunun hem iyi bir şekilde düzenlenmesi hem de nafakanın elde edilmesinin kolaylaştırılması gerekir. Ancak, ekonomik kayıt düzeninin iyi olmaması ve yoksulluk sınırının asgari ücret olarak belirlenmesi yoksulluk nafakasının ülkemizdeki uygulamasında zorluklara yol açmaktadır⁴⁴⁴.

Yoksulluk nafakası alacağı hukuki niteliği itibarı ile sözleşmeden doğan borçlardan, haksız fiilden doğan borçlardan ve kusursuz sorumluluktan doğan borçlardan farklıdır bunlardan hiç birine benzemez⁴⁴⁵.

⁴⁴¹ Akıntürk/Ateş, s. 302; Öztan, Aile, s. 833; Ceylan, s. 105; Erdem, s. 200.

⁴⁴² Öztan, Aile, s. 833; Yıldırım, Nafaka, s. 62; Gençcan, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanunu Yorumu, Ankara 2015, s. 984; Arkan Serim, Azra, "Yoksulluk Nafakası", İÜHF Mecmuası, C. 65, S. 1, Y. 2007, ss. 285-302, s. 285; Kocabaş, Gediz, Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. C: 19, S: 1, Y. 2013, ss. 357-391, s. 357, www.dergipark.org.tr, (Erişim T.15.02.2021)

⁴⁴³ Gençcan, Yorum, s. 984.

⁴⁴⁴ Oktay Özdemir, Saibe, Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı, MHB, C. 35, S. 1, Y. 2015, ss. 29-46, s. 42.

⁴⁴⁵ Bozdağ, Gonca Gülfem, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Ankara 2015, s. 23.

Yoksulluk nafakasının hukuki niteliğinin tespiti Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesi hükmünden yola çıkılarak yapılmalıdır. Bu maddeye göre, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka yükümlüsünün kusuru aranmadığı gibi eş kusursuz olsa bile nafaka yükümlüsü olabilmektedir⁴⁴⁶.

Yoksulluk nafakasının sadece boşanmada değil, Türk Medeni Kanunu'nun 158'nci maddesinin 2'nci fıkrası hükmündeki atıf nedeni ile evlilik bağının sona erdiği evlenmenin iptali durumunda da gündeme geleceği göz önüne alındığında, yoksulluk nafakasının tazminattan ziyade ahlaki ve sosyal yanı ağır basan katkı yönünün bulunduğu görülmektedir⁴⁴⁷. Bu itibarla, yoksulluk nafakası, bir bakım nafakası olarak aile hukukundan kaynaklanan kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır⁴⁴⁸.

II. YOKSULLUK NAFKASININ ŞARTLARI

Boşanmış olan taraflardan biri lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için aşağıdaki şartların bir arada gerçekleşmiş olması gerekir.

⁴⁴⁶ **Kılıçoğlu**, Aile, s. 135, **Ruhi**, Nafaka, s. 44; **Yıldırım**, Nafaka, s. 67; **Arkan Serim**, s. 291; **Şahin**, s.85; **Ceylan**, s. 110; **Erdem**, s. 200; **Feyzioğlu**, s.398; **Akıntürk/Ateş**, s. 302; **Schwarz**, Aile, s. 175; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Öztan**, Aile, s. 839; **Köprülü/Kaneti**, s. 195; **Yıldırım**, Aile, s. 90; **Saymen/Elbir**, s. 281.

⁴⁴⁷ **Tuncay**, s. 194. Aynı yönde, “...davalının ev kadını olup, evlenmenin iptali halinde boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiğinden Türk Medeni Kanunu'nun 158,175'inci maddesi koşulları oluşmuştur. Kadın için uygun yoksulluk nafakası takdiri gerekirken, talebin yoksulluk nafakası yönünden reddi bozmayı gerektirmiştir....”, Yarg. 2.HD, T.22.03.2004, E.2004/2665, K.2004/3562, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.16.02.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.14.03.2019, E.2018/6536, K.2019/2818; Yarg. 2.HD, T.15.02.2021, E.2021/379, K.2021/1281, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

⁴⁴⁸ **Ceylan**, s. 105; **Öztan**, Aile, s. 836; **Akıntürk/Ateş**, s. 303; **Feyzioğlu**, s. 399; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Saymen/Elbir**, s. 280; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 134; **Erdem**, s. 201; **Yıldırım**, Aile, s. 90; **Köprülü/Kaneti**, s. 195.

A. Boşanma Kararı Verilmiş Olmalı

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinin ilk cümlesinden anlaşılacağı üzere, boşanma nedeni ile yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için evliliğin boşanma ile sona erdirilmiş olması gerekir. Butlan yaptırımına tabi olan evliliklerde de kıyas yoluyla boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacağı için bu durumlarda da yoksulluk nafakasına hükmedilebileceği söz konusudur⁴⁴⁹.

B. Taraflardan Birinin Talepte Bulunması

Türk Medeni Kanun'unun 185'inci maddesindeki “nafaka isteyebilir” ifadesi nafaka talep edilip edilmemesinin tarafların inisiyatifinde olduğunu göstermektedir.

Talep ile bağlılık ilkesi gereğince, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bu konuda mahkemeden talepte bulunulmuş olması gerekir. Başka bir ifadeyle, yoksulluk nafakasına, sadece boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafın istemi üzerine karar verilebilir⁴⁵⁰. Taraflar bu taleplerinden yargılama aşamasında karar kesinleşinceye kadar her zaman vazgeçebilirler. Bu aşamada yapılan feragat kesin sonuç doğurur, bundan sonra yoksulluk nafakası talebinde bulunulamaz. Ancak, boşanma davası

⁴⁴⁹ **Gençcan**, Yorum, s. 845. “...Yoksulluk nafakası (TMK.md.175) boşanma kararının kesinleşmesi halinde ödenmesi gereken bir nafakadır. Davacı kadın lehine takdir edilen yoksulluk nafakasının boşanma kararının kesinleşme tarihinden itibaren başlatılması gerekirken, dava tarihinden başlatılması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. Ne var ki bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden hükmün bu bölümünün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiştir”, Yarg. 2.HD, T.22.04.2014, E.2013/24559, K.2014/9756, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.22.03.2021, E.2021/179, K.2021/1749, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

⁴⁵⁰ **Akıntürk/Ateş**, s. 303; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Öztan**, Aile, s. 836; **Arkan Serim**, s. 288; **Ruhi**, Nafaka, s. 46; **Şahin**, s. 89; **Yıldırım**, Nafaka, s. 65. “...Davacı kadının yoksulluk nafakası (Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesi) talebi bulunmadığı gibi talep ettiği tedbir nafakasının boşanmadan sonra devam etmesi yönünde veya yoksulluk nafakası talebi anlamına gelebilecek başka bir beyanı da mevcut değildir. Durum böyleyken; talep olmadan davacı yararına yoksulluk nafakası takdiri usul ve yasaya aykırı olmuş; bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 2.HD, T.12.11.2012, E.2012/9105, K.2012/26786, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); aynı yönde benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.14.11.2013, E.2013/12120, K.2013/26485; Yarg. 2.HD, T.17.03.2021, E.2021/860, K.2021/2330; Yarg. 2.HD, T.22.03.2021, E.2021/1117, K.2021/2484, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); Yarg. 2.HD, T.1.04.2015, E.2014/21403, K.2015/6284, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021).

açılmadan önce yoksulluk nafakası talebinden vazgeçildiğine dair yapılan sözleşmeler geçerli değildir. Zira, doğmamış bir haktan vazgeçilmesi söz konusu olamaz⁴⁵¹.

Yoksulluk nafakası talebinin boşanma davası ile birlikte ileri sürülmesi şart değildir⁴⁵². Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesinde, evliliğin boşanma nedeni ile sona ermesinden doğan dava haklarının boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde kullanılabileceği belirtildiği için boşanma davasından ayrı açılan yoksulluk nafakasının boşanma kararın kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde açılmış olması gerekir.

Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılan yoksulluk nafakası davasında, yoksulluk nafakası koşullarının oluşup oluşmadığı boşanma kararının kesinleştiği zamanki şartlara göre değerlendirilir. Eğer bu değerlendirmede yoksulluk nafakası şartlarının oluştuğu tespit edilirse, boşanma kararının kesinleştiği tarihten değil, yoksulluk nafakası davasının açıldığı tarihten itibaren geçerli olmak üzere nafaka talebi kabul edilir⁴⁵³.

Yoksulluk nafakası boşanma davasında istenmiş ise boşanma hükmünün ferî niteliğinde olur, ancak ayrı istenmiş ise usulüne göre açılan başka bir davada karar verilir⁴⁵⁴. Yoksulluk nafakası isteme hakkı hem erkeğe hem de kadına tanınmıştır⁴⁵⁵.

⁴⁵¹ **Somkan Fırat**, Aylin, Yoksulluk Nafakası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 6; **Özyazgan, Özge**, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019, s. 4; **Odabaşı, Büşra**, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 2, Mart-Nisan 2020, ss. 44-83, s. 45.

⁴⁵² **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Öztan**, Aile, ss. 836-837; **Akıntürk/Ateş**, s. 306; **Ceylan**, s. 115; **Erdem**, ss. 211-212; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 135.

⁴⁵³ **Ruhi**, Nafaka, s. 49; karşı görüş için bkz. **Arkan Serim**, s. 294. “...Yoksulluk nafakasının, boşanmadan sonra talep edilemeyeceğine ilişkin yasada bir hüküm bulunmamaktadır. Ne var ki, davalının iddiasına göre; davacı (kadın) boşanma gerçekleştikten sonra, başka bir erkekle dini nikahla evlenmiş, bir süre sonra ayrılmıştır. Mahkemece incelenen Aşkale A. Hukuk Mahkemesinin 1999/82-154 sayılı nafakanın kaldırılmasına ilişkin dava dosyasında dinlenen tanıklar da bu hususu doğrulamaktadır. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep edilen tarihte nafaka alacaklısının öngörülen şartları taşıması gerekir. Mahkemece, davacı (kadının) yoksulluk nafakasını isteme şartlarını taşıyıp taşımadığı araştırılıp tartışılmadan hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 3.HD, T.14.06.2004, E.2004/6577, K.2004/6463, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

⁴⁵⁴ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Akıntürk/Ateş**, s. 306; **Öztan**, Aile, s. 836.

Yargıtay bir kararında anlaşmalı boşanmada yoksulluk nafakası talep etmediğini beyan eden tarafın artık bunu talep edemeyeceğine hükmetmiştir⁴⁵⁶.

C. İstemde Bulunan Tarafın Kusurunun Daha Ağır Olmaması

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde yoksulluk nafakası isteyen tarafın boşanmaya neden olan olaylarda daha ağır kusurunun bulunmaması gerektiği ve yoksulluk nafakası talep edilen tarafın boşanmaya sebep olan olaylarda kusurlu olmasının gerekmediği açıkça belirtilmiştir.

Nafaka yükümlüsünün kusurunun olmasının şart olmaması durumu maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakası arasındaki farklardan biridir. Bu nedenle akıl hastalığı sebebine dayanan boşanma davalarında ayırt etme gücü bulunmayan akıl hastası(tam ehliyetsiz) olan davalı tarafın kusurundan söz edilemese bile şartları varsa diğer tarafa yoksulluk nafakası ödemesine karar verebilir⁴⁵⁷.

Bunun yanında, yoksulluk nafakası tarafların kusurundan tamamen bağımsız olarak ele alınmamış boşanmaya neden olan olaylarda daha ağır kusuru olan tarafın nafaka talep edemeyeceği de belirtilerek, daha ağır kusurlu davranışları ile boşanmaya neden olan tarafın neredeyse ödüllendirilmesinin önüne geçilmek istenmiştir⁴⁵⁸.

⁴⁵⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 156; Akıntürk/Ateş, s. 302; Öztan, Aile, s. 836; Yıldırım, Aile, s. 90.

⁴⁵⁶ "...Hukuk Genel Kurulu'nun çoğunluğunca, tarafların boşanma sırasında nihai olarak anlaştıklarını bildirdikleri ve nafaka isteğinden feragat edildiği, davacının bu beyanında açıkça yoksulluk nafakasından söz edilmemiş ise de kendisini bağlayacağı, anlaşmalı boşanmanın kesinleşmesi ile istene- bilecek tek nafakanın çocuklar için iştirak nafakası olduğu, somut olayda, davacının boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünden bahisle nafaka isteyemeyeceği, yerel mahkeme kararının usul ve yasaya uygun olduğu benimsenmiş...", Yarg. HGK, T.06.03.2013, E. 2012/3-836, K.2013/306, www.legalbank.net, (Erişim T.16.02.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.12.02.2014, E.2013/26070, K.2014/2423, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

⁴⁵⁷ Akıntürk/Ateş, s. 303; Öztan, Aile, s. 839; Yıldırım, Aile, s. 90; Saymen/Elbir, s. 281; Feyzioğlu, s. 398; Kılıçoğlu, s. 135; Ceylan, s. 110; Schwarz, Aile, s. 175.

⁴⁵⁸ Kulaklı, Emrah, Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, Y. 2018, ss. 237-268, s. 246, www.dergipak.com.tr, (Erişim T.28.08.2020). "...Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere boşanmaya neden olan olaylarda davalı kadının tamamen kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Tam kusurlu eş yararına yoksulluk nafakası verilemeyeceği (TMK md. 175) nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm

D. İstemde Bulunan Tarafın Boşanma Nedeni İle Yoksulluğa Düşme Tehlikesi İle Karşı Karşıya Kalması

Türk Medeni Kanunu'nda yoksulluğun tanımı yapılmamıştır. Ancak, yoksulluk ile kastedilen, evliliğin taraflarından birinin çalışma yeteneği veya imkânından yoksun olması, kendi malvarlığı ile geçimini veya ihtiyaçlarını karşılayamayacak bir durumda bulunmasıdır⁴⁵⁹. Diğer bir deyişle, kendi mali kaynakları ve çalışma gücü ile kendi geçimini sağlama imkânından yoksun bulunan tarafın yoksulluğa düşeceği varsayılır⁴⁶⁰.

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde, diğer tarafın yoksulluğa düşme durumu ile ilgili bir derecelendirme yapılmamıştır⁴⁶¹. Ancak, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için taraflardan birinin yoksulluğunun boşanma sonucunda meydana gelmiş ve gerçek bir yoksulluk olması gerekir⁴⁶². Gerçek yoksulluk ile kastedilen hal, eşin boşanmadan önceki yaşam şekline göre, daha düşük bir ekonomik durum içinde hayatını devam ettirmesi değil de; günlük, olağan ve zorunlu harcamalarını karşılayamayacak durumda olmasıdır⁴⁶³.

Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında, *“yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların”* yoksul kabul edilmesinin

tesisi doğru olmamıştır”, Yarg. 2.HD, T.15.11.2012, E.2012/7689, K.2012/27277, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.11.09.2014, E.2014/6436, K.2014/17081; Yarg. 2.HD, T.22.03.2021, E.2021/1473, K.2021/2437; Yarg. 2.HD, T.09.03.2021, E.2020/6356, K.2021/2048; Yarg. 2.HD, T.02.03.2021, E.2020/5864, K.2021/1809, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

⁴⁵⁹ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 938; Tekinay, s. 262; Feyzioğlu, s. 397; Öztan, Aile, ss. 838-839.

⁴⁶⁰ Akıntürk/Ateş, s. 303; Öztan, Aile, s. 843.

⁴⁶¹ Akıntürk/Ateş, ss. 303-304; Öztan, Aile, s. 838; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157; Ceylan, s. 108; Perkdaş, Hatice, “Boşanmada Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü, Ankara 2008, s. 20.

⁴⁶² Ceylan, s. 108. Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde, *“boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf”* ifadesi ile boşanma ile yoksulluğa düşme arasında illiyet bağının bulunması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir; bkz. Ceylan, s. 108. Yoksulluğa düşme durumu boşanma dışındaki bir nedenle gerçekleşecek olursa nafaka istemi kabul edilemez; bkz. Arkan Serim, s. 290.

⁴⁶³ Feyzioğlu, s. 397; Velidedeoğlu, s. 261; Gençcan, Tazminat, s. 1220; Öztan, Aile, s. 838.

gerektiği belirtildiği⁴⁶⁴ gibi asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunmasının, yoksulluk nafakası bağlanmasına engel olmayacağı da belirtilmiştir⁴⁶⁵.

Bu konuda, yoksulluğun boşanmadan sonra ve boşanma nedeni ile meydana gelecek olması önemli bir husustur. Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesindeki, *"boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf"* ifadesinden kanun koyucunun yoksulluğa düşme durumu ile boşanma kararı arasında bir nedensellik bağı öngördüğü anlaşılmaktadır⁴⁶⁶. Bu kapsamda, tarafların evlenmeden önce belli bir malvarlığına sahip olup olmamaları önemli olmadığı gibi yoksulluğa düşecek olmanın boşanma anında gerçekleşecek olması şart değildir. Başka bir ifadeyle, taraflardan birinin boşanmadan kısa bir süre sonra yoksulluğa düşme ihtimali varsa nafakaya hükmedilir⁴⁶⁷.

Buna göre, yoksulluk nafakasına karar verilirken, öncelikle, nafaka talep eden tarafın yoksulluğa düşüp düşmeyeceği, daha sonra ise boşanma ile yoksulluğa düşme hali arasında nedensellik bağının bulunup bulunmadığı değerlendirilir⁴⁶⁸.

⁴⁶⁴ Yarg. HGK, T.07.10.1998, E.1998/2-656, K.1998/688, www.turkhukuk sitesi.com, (Erişim T.20.02.2021); Yarg. HGK, T.16.05.2007, E.2007/2-275, K.2007/275; Yarg. HGK, T.11.03.2009, E.2009/2-73, K.2009/118; Yarg. 2.HD, T.03.03.2021, E.2021/325, K.2021/1897; Yarg. 2.HD, T.01.02.2021, E.2020/6152, K.2021/890; www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

⁴⁶⁵ Yarg. HGK, T.26.12.2001, E.2001/2-1158, K.2001/1185; Yarg. HGK, T.01.08.2002, E. 2002/2-397, K.2002/339; Yarg. HGK, T.11.03.2009, E.2009/2-73, K.2009/118; Yarg. HGK, T.14.11.2019, E.2017/1009, K.2019/1179; Yarg. 2.HD, T.14.09.2020, E.2020/2297, K.2020/3662; www.legalbank.net, (Erişim T.20.02.2021).

⁴⁶⁶ Arkan Serim, s. 290; Saymen/Elbir, s. 280; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157; Öztan, Aile, s. 842; Akıntürk/Ateş, s. 303; Kılıçoğlu, s. 134; Erdem, s. 201.

⁴⁶⁷ Öztan, Aile, s. 842; Ruhi, Nafaka, s. 42; Arkan Serim, s. 290; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 156; Akıntürk/Ateş, s. 306; Kılıçoğlu, s. 135; Yıldırım, Aile, s. 90; Girgin, s. 205; Feyzioğlu, s. 399.

⁴⁶⁸ Tuncay, s. 197; Ceylan, s. 108; Akıntürk/Ateş, s. 303; Gençcan, s. 1260; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157.

1. Yoksulluk Nafakasının Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ile Arasındaki İlişki

Boşanma davasının açıldığı tarihten itibaren⁴⁶⁹ yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi gündeme gelmekte, tarafların birbirlerinden katılma alacağı doğmaktadır. Boşanma halinde evlilik birliği içinde edinilen mallardan kendisine düşen payı alan taraf bunun sonucunda yoksulluğa düşmekten kurtuluyor ise yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir. Bu durumda yoksulluk nafakasının ana şartı olan “yoksulluk” gerçekleşmemiş olacaktır⁴⁷⁰. Taraflar anlaşamamaları durumunda mal rejiminin tasfiyesine ilişkin çözümü dava yoluna gitmekte bulmaktadırlar. Yasal mal rejiminin boşanma davasının açılmasıyla sona ereceği Türk Medeni Kanunu’nun 225’inci maddesinin 2’nci fıkrasında belirtilmiş ise de mal rejiminin tasfiyesi için boşanma davasının kabul edilmesi ve kararın kesinleşmesi gerekmektedir. Boşanma davası sonuçlanmadan tasfiye davası açılmış ise boşanma davasının sonuçlanması beklenecektir⁴⁷¹. Yoksulluk nafakasına ilişkin talebin boşanma davasında ileri sürülebilmesi ve karara bağlanabilmesi, mal rejiminin tasfiyesine dair davanın ise boşanma davasının kabulüne ilişkin hükmün kesinleşmesinden sonra açılabilmesi ve uzun süreç alması sebebiyle mal rejiminin tasfiyesi sonuçlanmadan önce yoksulluk nafakasına hükmedilebildiği görülmektedir⁴⁷².

Tasfiye davasının açılmasında kanunda zamanaşımı süresine ilişkin özel bir düzenleme yapılmamıştır. Boşanmanın mali sonuçlarına dair dava açılması zamanaşımı süresinin(Türk Medeni Kanunu’nun 178’inci maddesi) tasfiye davasının açılmasına ilişkin zamanaşımı için de uygulanıp uygulanamayacağı hakkında tartışmalar vardır. Bir görüşe göre bu madde tasfiye davasının açılmasında uygulanamaz. Bunun nedeni tasfiye davasının boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin olmamasıdır. Mal rejiminin

⁴⁶⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 213; Tutumlu, s. 1179; Öztan, Aile, s. 843; Erdem, s. 283; Akıntürk/Ateş, s. 162.

⁴⁷⁰ Arkan Serim, s. 300; Öztan, Aile, s. 843.

⁴⁷¹ Kılıçoğlu, Aile, s. 288.

⁴⁷² Burcuoğlu, Haluk, Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası İle İlgili Gözlemler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, Y. 2018, ss. 1-12, s. 10, <https://dergipark.org.tr>, (Erişim T.11.05.2021).

boşanma nedeniyle sona ermesi halindeki zamanaşımı süresini Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesindeki "boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları" ifadesine dayandırmak kanun koyucunun amacı ile bağdaşmaz. Kanun koyucu mal rejimleri için ayrı ve özel bir zamanaşımı süresi düşünseydi bunu ayrıca düzenler, mal rejiminin diğer sona erme halleri(ölüm, gaiplik gibi) için de uygular. Bu görüşe göre katılma alacağının özelliğine göre süreler belirlenir. Bu durumda zamanaşımı süresi (Türk Medeni Kanunu'nda buna özel bir düzenleme olmadığına göre) hakkın bir alacak hakkı olması nedeniyle Türk Medeni Kanunu'nun 5'inci maddesi yollamasıyla Türk Borçlar Kanunu'nun 146'ıncı maddesinde belirtildiği üzere on yıldır⁴⁷³.

İkinci görüşe göre tasfiye davası bir zamanaşımı süresine ya da hak düşürücü süreye tabi olmamalıdır. Davanın zamansal sınırını dürüstlük kuralı belirler. Tasfiye sonrasında doğan katılma alacağı, Yargıtay uygulamalarına göre Türk Borçlar Kanunu'nun 146'ıncı maddesi gereğince muaccel olduğu tarihten itibaren on yıl içerisinde zamanaşımına uğrar. Yargıtay, zamanaşımı süresinin mal rejiminin sona erdiği tarihte işlemeye başladığını belirtirken, bu görüşe göre katılma alacağının muaccel olması ile zamanaşımı süresi başlamalıdır. Katılma alacağı, mal rejiminin tasfiyesinin tamamlandığı anda muaccel hale gelir. Muacceliyet tarihi tasfiye kararının kesinleştiği tarihtir⁴⁷⁴.

⁴⁷³ Erdem, ss. 288; Öztan, Aile, ss. 511-512.

⁴⁷⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 227. "...Mahkemece, yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmişse de, dosya kapsamı itibariyle bu gerekçeye katılma olanağı yoktur. Şöyle ki her ne kadar 05.12.2016 tarihli bozma ilamında ilk boşanma dava ve kesinleşme tarihine değinilmeden ikinci boşanma dava tarihinin kesinleşme tarihinden itibaren 10 yıllık zamanaşımı dolmadığı belirtilmekle yetinilmiş ise de, mal rejiminin tasfiyesinde eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümler uygulanması gerektiğine (TMK mad.179) göre, tasfiyeye konu taşınmazın tarafların ilk evlilik döneminde edinildiği de dikkate alındığında, taşınmazın ilk evlilik döneminde edinilen malın tasfiyesine yönelik olduğunun kabulü gerekir. Diğer yandan, evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için zamanaşımı işlemeye başlamayacağı, başlamışsa da duracağına yönelik TBK'nin 153/1. Fıkrasının 3. Bendinde yer alan düzenlenme gereğince de ilk boşanma davasının kesinleşme tarihi olan 31.10.2000 tarihinde işlemeye başlayan zamanaşımı ikinci evlilik tarihi olan 15.12.2000 tarihinde durmuş olup, ikinci boşanma davasının kesinleşme tarihi olan 10.06.2003 tarihinde kaldığı yerden itibaren yeniden işlemeye başladığına göre, 10 yıllık zamanaşımı süresi temyize konu davanın açıldığı 18.12.2012 tarihine kadar henüz dolmamıştır. O halde, mahkemece iddia ve savunma kapsamında deliller toplanarak sonucuna göre talep hakkında bir karar verilmesi gerekirken, hatalı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır", Yarg. 8.HD, T.24.09.2020, E.2020/317, K.2020/5382, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.11.05.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 8.HD, T.14.01.2020, E.2016/20961, K.2020/111; Yarg. 8.HD, T.22.10.2019, E.2018/10459, K.2019/9422, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.11.05.2021).

Diğer bir görüşe göre boşanmanın mali sonuçları hakkında düzenlenen boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıllık zamanaşımı olduğuna ilişkin Türk Medeni Kanunu'nun 178'nci maddesi mal rejimi tasfiyesi alacaklarında da kıyasen uygulanmalıdır. Boşanma nedeniyle ortaya çıkan taleplerin on yıl gibi uzun bir süre istenebilir olması doğru bulunmamıştır. Boşanma davasıyla beraber katılma ve katkı payı alacağı talep edilmişse hükmün kesinleşmesine kadar zamanaşımı süresinin dolması söz konusu olmayacağından herhangi bir problem yaşanmayacaktır. Boşanma davası ile birlikte katkı ve katılma payı alacağı konusunda talepte bulunulmaması halinde boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ileri sürülebilecektir. Bu bir yıllık süre boşanmaya ilişkin kararın kesinleşmesi tarihi itibarıyla başlayacağı için kısa olmayacaktır⁴⁷⁵.

Başka bir görüş ise tasfiye davası zamanaşımı süresinin tasfiye alacağının öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve her durumda mal rejiminin sona erdiği tarihten itibaren on yıl olması gerektiğine yöneliktir⁴⁷⁶.

Uygulamada tasfiye davasının ne zaman açılacağına dair ortak bir tutum sergilenmemiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2010 yılında vermiş olduğu kararında tasfiye davasının açılmasına ilişkin zamanaşımı on yıl olarak belirtilmiş olmasına⁴⁷⁷ rağmen Yargıtay 8'inci Hukuk Dairesi tasfiye davasının bir yıllık zamanaşımı süresi içerisinde açılması gerektiğini Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesinin kıyasen uygulanmasını belirten kararlar vermiştir⁴⁷⁸. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2013 yılında vermiş olduğu kararda zamanaşımının on yıl olacağı bir kez

⁴⁷⁵ **Hatemi**, s. 111; **Günay**, s. 150.

⁴⁷⁶ **Kılıçoğlu**, Aile, s. 366.

⁴⁷⁷ Karar için bkz. Yarg. HGK, T.05.05.2010, E.2010/231, K.2010/255, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.11.05.2021).

⁴⁷⁸ Bu hususa ilişkin kararlar için bkz. Yarg. 8.HD, T. 28.12.2012, E.2012/5098, K.2012/13332; Yarg. 8.HD, T.27.12.2012, E.2012/3628, K.2012/13158; Yarg. 8.HD, T.26.06.2012,E.2012/5049, K.2012/6308, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.11.05.2021).

daha vurgulanmıştır⁴⁷⁹. Bu tarihten itibaren zamanaşımı süresi Yargıtay dairelerince on yıl olarak uygulanmıştır⁴⁸⁰.

Türk Medeni Kanunu'nda mal rejiminin tabi olacağı zamanaşımı süresinin belirtilmemiş olması nedeniyle genel hukuk kuralından hareketle Türk Borçlar Kanunu 146'ncı maddesinin uygulanması bizce doğrudur. Ancak, boşanma davasına ilişkin hükmün kesinleşme sürecinin uzun olması, buna ek olarak tasfiye davasının on yıllık zamanaşımına tabi tutulması tarafların birbirleriyle sürekli karşı karşıya gelmesine sebebiyet verecektir. Bu durum yoksulluk nafakası ve boşanmadan kaynaklı maddi ve manevi tazminat davalarının Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesindeki düzenleme ile boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde açılabilceğinin belirtilmiş olmasındaki kanun koyucunun amacına uygun düşmemektedir. Kanaatimizce bu konuya ilişkin yeni bir düzenleme yapılması uygun olacaktır.

Mal rejiminin sona ermesi tarihi boşanma davasının açıldığı tarih olmakla birlikte boşanma davası sonuçlanıp karar kesinleşinceye kadar evlilik birliği devam ettiği için eşlerin birbirlerinden olan alacakları hakkında zamanaşımı işlemeyeceğinden süre boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır⁴⁸¹.

Edinilmiş mallara katılma rejimi boşanmanın mali konularından olmakla birlikte ayrı bir çalışma konusu olacak kadar geniş ve kapsamlı olması nedeniyle çalışma konumuzun dışındadır. Dolayısı ile konuya bu şekilde değinilmekle yetinilmiştir.

⁴⁷⁹ Karar için bkz. Yarg. HGK, T.17.04.2013, E.2013/8-375, K.2013/520, <http://kazanci.com.tr>, (Erişim T.11.05.2021).

⁴⁸⁰ **Erdem**, s. 289; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 247, **Öztan**, Aile, s. 512; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 369.

⁴⁸¹ **Öztan**, Aile, s. 512; **Erdem**, s. 290;

III. YOKSULLUK NAFKASININ MİKTARININ BELİRLENMESİ ESASLARI

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde yoksulluğa düşecek tarafın karşı tarafın mali gücü oranında nafaka isteyebileceği düzenlenmiştir. Nafaka miktarının belirlenmesinde de bu düzenlemeden hareket edilir⁴⁸².

Hakim, yoksulluk nafakasını takdir ederken, nafaka miktarı ile bunu ödeyecek olan nafaka yükümlüsünün mali gücü arasında oran bulunması gerektiğini göz önünde tutmalıdır⁴⁸³. Başka bir deyişle, yoksulluk nafakasının üst sınırını bunu ödeyecek olan tarafın mali gücü oluşturur. Başka bir deyişle, nafaka ödeyecek tarafın mali gücü, bunu talep edenin yoksulluk içinde olmaması için gereken miktardan az ise ödeme gücüne uygun bir miktara karar verilir⁴⁸⁴.

Bunun yanında, nafaka yükümlüsü olan tarafın maddi durumunun çok iyi olması yoksulluk nafakasını talep eden tarafın yoksulluğunu giderecek miktardan daha fazlasına hükmedilmesine neden olamaz. Nitekim, yoksulluk nafakasının amacı, bunu talep edeni yoksulluktan kurtarmak olup onun refah içinde yaşanmasını ve evlilik esnasındaki hayat seviyesini sağlamak değildir⁴⁸⁵.

⁴⁸² Öztan, Aile, s. 841; Ruhi, Nafaka, s. 45; Yıldırım, Nafaka, s. 69; Saymen/Elbir, s. 281; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157; Akıntürk/Ateş, s. 304; Ceylan, s. 111; Schwarz, Aile, s. 175.

⁴⁸³ Akıntürk/Ateş, s. 304; Öztan, Aile, s. 840; Feyzioğlu, s. 398; Saymen/Elbir, s. 283; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157.

⁴⁸⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157; Öztan, Aile, s. 840; Ceylan, s. 111; Erdem, s. 204. "...Davalı kocanın da ekonomik olarak hali refahta olduğu söylenemez ise de, davalı kocanın ekonomik durumunun zayıf olması nafaka miktarının değerlendirilmesinde dikkate alınacak bir olgudur. Kaldı ki, davalı kocanın gelecekte ekonomik durumunda iyileşme olması halinde eldeki davada, davacı kadın yararına az bir miktar da olsa nafakaya hükmedilmediği takdirde, ileride yeniden nafaka davası açması hukuken mümkün olmayacaktır. Bu durumun davacı kadının mağduriyetine yol açacağı çok açıktır. Ayrıca davalı kocanın kusurlu olduğu, diğer bir deyişle nafaka isteminde bulunan davacı kadının kusurunun daha ağır olmadığı hususu yerel mahkeme ile Özel Dairenin de kabulündedir. Böylece önümüzdeki olayda Türk Medeni Kanunu'nun 175'nci maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasının takdiri için gerekli "boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olma" ve "kusuru daha ağır olmama" koşullarının davacı kadın yararına gerçekleştiği belirgindir", Yarg. HGK, T.10.11.2010, E.2010/2-614, K.2010/597; benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.16.04.2018, E.2016/16626, K.2018/5113; Yarg. 2.HD, T.17.12.2020, E.2020/5118, K.2020/6629; www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); Yarg. 2.HD, T.16.04.2018, E.2020/6351, K.2021/2043, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.15.05.2021).

⁴⁸⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157; Akıntürk/Ateş, s. 304; Öztan, Aile, s. 841.

Nafaka talep edilen tarafın ödeme gücü belirlenirken, nafaka yükümlüsünün ve onun bakmakla yükümlü olduğu diğer kişilerin de ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁸⁶.

Taraflar yoksulluk nafaka miktarını kendi aralarında belirleyebilirler. Eğer böyle bir anlaşma olmazsa nafaka miktarını hakim belirler. Hakim bu miktarı tespit ederken, takdir hakkını boşanmaya neden olan olayların ağırlığına, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakadan beklenen amaca göre ve hakkaniyete uygun şekilde kullanır⁴⁸⁷.

Yoksulluk nafakası talep eden taraf lehine, öncelikle, maddi veya manevi tazminata hükmedilmiş ise nafaka miktarı tespit edilirken, talep edenin bu tazminatlara rağmen yoksulluğa düşme durumunun söz konusu olup olmadığı değerlendirilmelidir⁴⁸⁸.

Tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının tam olarak tespit edilebilmesi her zaman mümkün olmayabilir. Ülkemizde kayıt dışı ekonominin çok yaygın olması nedeni ile tarafların kayıtlı gelirleri üzerinden değerlendirme yapıldığında, çoğu zaman, nafaka yükümlüsü olan eşin ekonomik şartlarının zayıf olduğu sonucuna varılabilmektedir. Diğer bir deyişle, nafaka talep edilen eşin ekonomik durumunun görünenden daha iyi olmasına rağmen bu durumun nafaka talep eden eş tarafından ispat edilememesi, kusursuz veya daha az kusurlu, ekonomik durumu da zayıf olan ve nafaka isteyen eşin hak ettiğinden daha az nafaka alabilmesine yol açabilmektedir⁴⁸⁹.

⁴⁸⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 157; Ceylan, s. 113.

⁴⁸⁷ Ceylan, s. 111; Öztan, Aile, s. 842.

⁴⁸⁸ Tekinay, s. 265; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 939; Akıntürk/Ateş, s. 304; Öztan, Aile, s. 844.

⁴⁸⁹ Kırmızı, s. 28.

IV. YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

A. Genel Olarak

Kanun koyucu, Türk Medeni Kanunu’nun 175’inci maddesinde, yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceğini hükme bağlamıştır. 743 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda yoksulluk nafakası bir yıllık süre ile sınırlı iken nafaka talep eden eşin mağduriyet yaşayabileceği eleştirileri ile sürenin kaldırılması gerektiği öne sürülmüş, 3444 sayılı Kanun ile bu düzenlemeye dair değişiklik yapılarak süre sınırı kaldırılmıştır. Diğer bir deyişle, kural olarak, yoksulluk nafakası taraflardan birinin ölümüne kadar devam eder. Ancak, Türk Medeni Kanunu’nun 176’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasında, belirli şartların gerçekleşmesi ile nafakanın daha önce sona erebileceği de düzenlenmiştir⁴⁹⁰. Yasada yapılan değişiklik sonrasında yoksulluk nafakasının “süresiz istenebileceği” hususunun belirtilmesi nedeniyle bu kez, aleyhine nafakaya hükmedilen eşin mağduriyetine yol açabileceği, hakkaniyete, sosyal devlet ilkesine aykırı olduğu gerekçeleriyle tartışmalara yol açmıştır.

Nafaka talep eden taraf, eğer belirli bir süre için nafaka ödenmesini talep etmiş ise hakim süresiz veya bu süreden daha uzun bir nafakaya karar veremez⁴⁹¹.

Anlaşmalı boşanmada yoksulluk nafakası için belirli bir süre belirlenmemiş ise süresiz olarak yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir⁴⁹².

Yoksulluk nafakası boşanma davası ile birlikte istenmiş ise boşanma kararında yoksulluk nafakasına da hükmedilecektir. Bu durumda, yoksulluk nafakasının başlangıç

⁴⁹⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 158; Öztan, Aile, s. 845; Yıldırım, Aile, s. 92; Akıntürk/Ateş, s. 307; Ceylan, s. 119; Erdem, s. 209; Kılıçoğlu, Aile, s. 136.

⁴⁹¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 158; Öztan, Aile, s. 845; Ceylan, s. 116.

⁴⁹² Ceylan, s. 116.

tarihi, boşanma kararının kesinleştiği tarihtir⁴⁹³. Eğer boşanma davası reddedilir ise bu davanın ferî niteliğinde olan nafaka talebi de reddedilmiş olur.

Yoksulluk nafakası boşanma kararının kesinleşmesinden sonra talep edilir ise yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi yoksulluk nafakası davasının başlangıç tarihi olur⁴⁹⁴. Ancak, boşanma kararının kesinleşmesinden sonraki bir yıl içinde yoksulluk nafakasının talep edilmesi gerekir, aksi durumda zamanaşımına uğramış olur⁴⁹⁵.

Yine, Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasına göre de tarafların mali durumlarının değişmesi ya da hakkaniyetin gerektirmesi halinde yoksulluk nafakasının artırılmasına veya azaltılmasına karara verilebilir.

B. Yoksulluk Nafakasının Süresi İle İlgili Güncel Tartışmalar

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde yoksulluk nafakasının süresiz istenebileceğine ilişkin hükmün emredici olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bu tartışmalar bu başlık altında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

İsviçre Medeni Kanunu'nda 1 Ocak 2000 tarihinde yapılan değişikle, emeklilik güvencesi de dikkate alınarak geçimini sağlayamayacak durumda olan eş diğer eşten hakkaniyete uygun katkının yapılmasını isteyebilecektir. Hakimin bu katkının yapılıp yapılmayacağını, miktarı ve süresini belirlerken dikkate alması gereken kriterler yasanın 125'inci maddesinin 2'nci fıkrasında, evlilikleri süresince eşlerin yükümlülükleri paylaşımı, evlilik süresi, evlilik süresindeki yaşam standardı, eşlerin yaşı ve sağlık durumu, eşlerin gelirleri ve malvarlıkları, müşterek çocukların bakımının kapsamı ve süresi, eşlerin mesleki eğitim ve kariyer beklentileri ile çalışma hayatına yeniden uyum sağlamalarının muhtemel maliyeti, federal yaşlılık beklentisi, hayatta kalanın sigorta

⁴⁹³ Akıntürk/Ateş, s. 305; Öztan, Aile, s. 845; Ceylan, s. 114; Girgin, s. 205; Köprülü/Kaneti, s. 196.

⁴⁹⁴ Ceylan, s. 114; Öztan, Aile, s. 836; Akıntürk/Ateş, s. 305; Kılıçoğlu, Aile, s. 174.

⁴⁹⁵ Akıntürk/Ateş, s. 306; Öztan, Aile, s. 856; Yıldırım, Aile, s. 92; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 162; Ceylan, s. 115; Erdem, s. 211; Girgin, s. 205; Kılıçoğlu, Aile, s. 141.

hakları ve emeklilik primi gelirleri olarak belirtilmiştir⁴⁹⁶. İsviçre Medeni Kanunu’nda yapılan değişiklikle kusur ilkesinden tamamen vazgeçilmiş, “Clean Break”(kişisel sorumluluk) ilkesi nafakanın miktar ve süresinin belirlenmesinde ana iki ilkedен biri olmuştur. Bu ilke, dayanışma ilkesinden önce göz önüne alınmıştır. Bu ilkenin hakim olduğu hükümlerle boşanma sebebiyle yaşanan muhtemel ekonomik olumsuzlukların eşler arasında paylaşılması ve aralarındaki ekonomik taleplerin en aza indirgenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle eşler kendi kişisel sorumluluklarını üstlenecek, mali taleplerle mümkün olduğunca karşı karşıya gelmeyecek ve kısa zamanda kendilerine ait yaşam düzenlerini kurabileceklerdir⁴⁹⁷. İsviçre Federal Mahkemesi aldığı kararlarda “Clean Break” ilkesine dayanırken evlilikleri beş yıldan az, beş yıl ile on yıl arası ve on yıl üzerinde olmak üzere ayrıma tabi tutmuş, nafaka süresini ve miktarını buna göre belirlemiştir. Beş yılın altındaki evlilikler kısa, beş ile on yıl arasındaki evlilikler orta, on yılın üzerindeki evlilikler ise kural olarak hayat biçimlendirici evlilik statüsündedir. Bu süreler nazara alınarak nafakanın süresinin de belirlenmesi gerektiğine işaret etmiştir⁴⁹⁸.

Ülkemizde mülga 743 sayılı Medeni Kanunu’nda 04.05.1988 tarihli 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile yoksulluk nafakası için belirlenmiş olan ve çok eleştirilen bir yıllık süre şartı kaldırılmış, nafakanın süresiz olarak istenebileceği şeklinde düzenleme yapılmıştır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 175’nci maddesinde bu hüküm, süre sınırı getirilmesinin hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceği gerekçesiyle korunmuş, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen eşin kusuru daha ağır olmamak kaydıyla geçimini sağlamak için diğer eşin mali gücü çerçevesinde süresiz

⁴⁹⁶ **Başak Makaracı Aşlı/Çevik Öktem, Seda**, Yoksulluk Nafakası Süreye İlişkin Çözüm, Güncel Hukuk, S. 125, Y. 2019, ss. 20-21, s. 21; **Demirbaş, Ali**, Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, Y. 2018, ss. 219-235, s. 221; **Kahraman, Zafer**, Yoksulluk Nafakası Hakkındaki Güncel Meselelerin Kadın Hakları Bakımından Değerlendirilmesi, II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu 8-9 Mart 2019, C. 1, Ankara 2019, ss. 115-124, s. 124; **Kulaklı**, s. 255.

⁴⁹⁷ **Demir, Remzi**, Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri Ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar, TBB Dergisi, S. 147, Y. 2020, ss. 221-249, s. 240; **Medar, Arzu Ahsen**, Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla Süresiz Yoksulluk Nafakasına İlişkin Çözüm Önerileri, II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu 8-9 Mart 2019, C. 1, Ankara 2019, ss. 124-134, s. 128; **Öcal, Mesut**, Yoksulluk Nafakasının Süresi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, ss. 86-87; **Öztan**, Aile, s. 803; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 159.

⁴⁹⁸ **Medar**, ss. 129-130; **Tuncay**, s. 209; **Konca**, s. 93; **Şahin**, s. 92.

olarak nafaka isteyebileceği belirtilmiştir⁴⁹⁹. Yargıtay, anlaşmalı boşanma halinde ya da tarafların yoksulluk nafakasının belli bir süreyle ödenmesini talep etmeleri durumunda süreli nafakaya hükmetmektedir. Yoksulluk nafakası talep eden eşin süre belirtmediği hallerde yasadaki “süresiz isteyebilir” ibaresinin emredici olduğu gerekçesiyle hakimın süreli nafakaya hükmedemeyeceğine karar vermiştir. Bu görüş, nafaka konusunda mağduriyetlere sebep olduğuna ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle kısa süren evlilik sonrasında ömür boyu nafaka ödemek zorunda kaldığını ileri süren nafaka yükümlüleri olmuştur. Bunun yanı sıra yoksulluk nafakasına süre sınırı getirileceği, nafaka talep eden eşin kusurlu olması halinde yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğine dair kanun değişikliği yapılması gerektiği de ileri sürülmüştür. Tartışma konusu olan maddede belirtilen “süresiz” ifadesidir.

Yoksulluk nafakasının süresinin mutlaka sınırlandırılması gerektiği görüşünü savunanlara göre, insanların bir kez yaptıkları davranışlardan dolayı ömür boyu sorumlu tutulmaları insafı bir yaklaşım olmadığı gibi hakkaniyete de aykırıdır⁵⁰⁰. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak ödenmesi nafaka borçlusunun sırtında ağır bir yük oluşturmaktadır. Taraflardan birini yoksulluktan korumak için getirilen düzenleme diğer tarafın geleceğini her türlü endişeden uzak bir şekilde planlamasına engel olmaktadır⁵⁰¹. Ayrıca nafaka talep edilen eşin sosyal güvenlik kurumu olarak ya da devletin yerine geçen bir konumda görülmemesi ve nafaka süresinin kısaltılması gerektiği ifade edilmektedir⁵⁰². Kısa süren evliliğin boşanma ile sonuçlanması sonrasında nafaka borçlusu eşin ikinci bir evlilik yapıp bu evlilikten çocukları da olmasına rağmen eski eşe halen nafaka ödemek zorunda kalması kişilik haklarına da aykırıdır. Bu durumda boşanmış olan eşler nafakanın süresiz olması sebebiyle ilişkileri sürecektir ve ömür boyu karşı karşıya geleceklerdir. Türk Medeni Kanunu’nun 178’inci maddesinde, evlilik bağı sona ermiş tarafların uzun yıllar sonra tazminat ve nafaka talepleri ile karşı karşıya kalmasının önüne geçmek için boşanmadan kaynaklanan dava açma hakkı bir yıllık

⁴⁹⁹ Başak Makaracı/Çevik Öktem, s. 21; Demirbaş, s. 230; Yağcı s. 327.

⁵⁰⁰ Arbek, ss. 145-146; Yıldırım, Nafaka, s. 83; Ruhi, Nafaka, s. 46; Gençcan, Nafaka, s. 1282.

⁵⁰¹ Yıldırım, Nafaka, s. 83; Yağcı, s. 332; Çitak, Burçin, Yoksulluk Nafakası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 1, Y. 2016, ss. 241-257, s. 253.

⁵⁰² Ruhi, Nafaka, s. 46; Gençcan, Nafaka, s. 1282; Somkan Fırat, s. 80.

süreye tabi tutulmuş iken, süresiz olarak nafaka yükümlüsü olmalarının bir çelişki oluşturduğu da ifade edilmiştir⁵⁰³. Bununla birlikte nafakayı ödeyemeyen borçlunun tazyik hapsi ile karşı karşıya kaldığı, nafaka alacaklısının çalışma imkanı olmasına rağmen çalışmadığı ya da sigortasız çalıştığı, evlenme olmadan fiilen evliymiş gibi yaşayıp bu durumları gizlediği, evlilik kurumunun sosyal güvence gibi kabul edilmesi nedeniyle değerini yitirdiği ve insanların evliliğe mesafeli yaklaşmasına yol açtığı vurgulanmıştır⁵⁰⁴.

Yoksulluk nafakasının amacı boşanma nedeni ile yoksulluğa düşecek olan tarafı yoksulluktan korumak olup, bu korumanın belirli bir süre ile sınırlandırılması gerektiği, taraflardan birini ömür boyunca nafaka ödemeye mecbur bırakmanın hakkaniyete uygun olmadığı, yoksulluğa düşmenin bütün yükünün nafaka yükümlüsüne yüklenemeyeceği göz önüne alınarak, taraflardan birinin yoksulluğa düşecek olması sorununun sosyal hukuk devleti olmanın bir gereği olarak devletin üreteceği sosyal politikalar ile çözülmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁰⁵.

Yoksulluk nafakasının süresiz olarak düzenlenmesinin adaletli olmadığı, bu sürenin hakimın takdirine bağlı olarak ve evli kalan süre dikkate alınarak belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁰⁶. Bu konuda genel düşünce, nafaka süresinin bir ile beş yıl arasında sınırlandırılması, bu aralıktaki sürenin hakim tarafından bazı kıstaslara göre belirlenmesidir. Bu kıstaslar evlilik süresi, çocuk sayısı, tarafların çalışıp çalışmadığı gibi hususlar olabilir. İsviçre Medeni Kanunu'nun 125'inci maddesinin 2'nci fıkrasında belirtilen ölçütlerden bazıları Türk Hukuku'nda da yoksulluk nafakasının belirlenmesinde hakimın göz önüne alması gereken ölçütlerdir. Yargıtay bu ölçütlerin

⁵⁰³ **Gelmez, Ezgi**, Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler, Terazi Hukuk dergisi, C. 14, S. 159, Y. 2019, ss. 2143-2155, s. 9-10, www.jurix.com.tr, (Erişim T.16.02.2021).

⁵⁰⁴ **Medar**, s. 131; **Konca, Nesibe K.**, Süresiz Nafaka Tartışmaları, Kriter Dergisi, S. 43, Y. 2020, ss. 92-93, s. 92;

⁵⁰⁵ **Yağcı**, s.337; **Yıldırım**, Nafaka, s. 82; **Demir**, s. 241.

⁵⁰⁶ **Ruhi**, Nafaka, s. 46; **Demirbaş**, s. 233.

sadece nafakanın miktarının belirlenmesinde nazara alınabileceğini nafakanın süresine dair hakime takdir yetkisi vermeyeceğini belirtmiştir⁵⁰⁷.

Bu görüşü savunanlar tarafından, yoksulluk nafakasının süresiz olarak düzenlenmesinin, nafaka yükümlüsünü ömür boyu sürecek mali bir sorumluluğun altına sokacağı, nafakaya hükmedilmesi, nafakanın iptali ve ekonomik durumların değerlendirilmesi ölçütlerinin belirsiz olduğu, süresiz olarak hükmedilen nafakanın yeniden evlenme ve sorunlu evliliklere katlanmada olumsuz sonuçlar doğurduğu, nafakaya süresiz olarak hükmedilmesinin hakkaniyete aykırı olduğu, bu durumların sosyal hukuk devleti, kadın-erkek eşitliği ve ailenin korunması ilkelerine aykırı olduğu gerekçeleri ile⁵⁰⁸ Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinin tümünden veya "süresiz olarak" ibaresinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne iki defa başvuru yapılmıştır. Mahkemece, "...yoksulluk nafakasında amaç, evliliğin boşanmayla sona ermesinden sonra eşlerin birbirleriyle mali anlamda dayanışma içinde olmalarını sağlamaktır. Temel dayanağı insan onurudur⁵⁰⁹. Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesi ile birlikte ele alınması gerekir. Şartları oluştuğunda süresiz hükmedilen nafakanın indirilmesi ve tamamen kaldırılması da mümkündür" gerekçeleri ile hükmün sosyal hukuk devleti ilkesine uygun olduğu ve Anayasa'ya aykırı olmadığı belirtilerek başvuru reddedilmiştir⁵¹⁰.

Bu tartışmaların devam etmesi üzerine Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonunca 14 Mayıs 2016 tarihinde hazırlanan raporda, çok kısa süren hatta fiili

⁵⁰⁷ **Kulaklı**, s. 255; **Gençcan**, Boşanma, s. 1281; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 158.

⁵⁰⁸ Başvuru gerekçesi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr>, (Erişim T.30.08.2020).

⁵⁰⁹ **Başak Makaracı/Çevik Öktem**, s. 20; **Demir**, s. 243.

⁵¹⁰ Karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T.25.06.2009, E.2005/56, K.2009/94; Anayasa Mahkemesi, T.17.05.2012, E.2011/136, K.2012/72, RG.26.06.2012, S.2833, <https://www.resmigazete.gov.tr>, (Erişim T.30.08.2020).

birliktelik gerçekleşmemiş ve eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda eşlerden birinin diğerine süresiz olarak nafaka ödemesinin nafaka borçlusu için orantısız bir ceza haline dönüştüğü, diğer yandan bunun kadının güçlenmesinin önünde engel teşkil ettiği dile getirilerek nafaka süresinin sınırlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Nafaka alacaklısının herhangi bir meslek sahibi olmaması durumunda meslek edindirilmesi, istihdam faaliyetlerine kazandırılması için teşvik edilmesi, nafakanın süresi bittiğinde hala kendi geçimini sağlayacak durumda değil ise devlet bünyesinde oluşturulacak bir fondan nafakanın tahsil edilmesi ya da nafaka yükümlüsü asgari ücretli ise nafakanın yine devlet fonundan karşılanmasına ilişkin öneriler sunulmuştur⁵¹¹. Adalet Bakanlığı tarafından 2018 yılında yoksulluk nafakasının sınırlandırılması için çalışma başlatılmış, süresinin bir ile beş yıl arasında belirlenmesi planlanmış⁵¹², 2020 yılında yoksulluk nafakasının iki ile altı yıl arasında sınırlandırılmasına ilişkin de bir öneri getirilmiştir⁵¹³

Doktrinde yoksulluk nafakasının süresiz olarak belirlenmesinin doğru olduğu yönünde görüşler de vardır. Buna göre, Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında yoksulluk nafakasının sona erme sebeplerinin geniş bir şekilde düzenlenmesi ve bu maddenin nafaka borçlusunu koruyacak içerikte olması nedeni ile yoksulluk nafakasının belirli bir süre ile sınırlandırılmamasının yerinde olduğu ifade edilmiştir⁵¹⁴. Yoksulluk nafakasının amacı göz önüne alındığında bunun belirli bir süre ile sınırlandırılmasının bu amaca ters düşeceği de belirtilmiştir⁵¹⁵. Bu konuda, belirli şartların yerine getirilmiş olması halinde nafakanın süresiz olarak verilmesinin bir sakınca doğurmayacağı görüşü de ileri sürülmüştür. Buna göre, evliliğin ne kadar devam ettiği dikkate alındıktan ve çalışma gücüne sahip ve dürüstlük kuralına göre, çalışmasının beklendiği kişilerin keyfi olarak çalışmaması halinde nafaka

⁵¹¹ Medar, s. 131; Konca, s. 92; Çetin, Elif, Yoksulluk Nafakası Tartışmaları Üzerine, Hukuk Gündemi Dergisi, S. 1, Y. 2019, ss.59-63, s. 63. Rapor için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr>, (Erişim T.12.05.2021).

⁵¹² Armutçu, Oya, 2018, Nafakaya 5 Yıl Sınırı, *Hürriyet Gazetesi*, 17 Nisan, www.hurriyet.com.tr, (Erişim T. 11.05.2021).

⁵¹³ *Birgün Gazetesi*, 22 Ekim 2020, Adalet Bakanlığı nafaka süresinin altı yıla kısıtlanmasını önerdi, www.birgun.net, (Erişim T. 11.05.2021).

⁵¹⁴ Dural/Öğüz/Gümü, s. 152; Demir, s. 244.

⁵¹⁵ Uzun, s. 100; Demir, s. 240; Kahraman, Zafer, Boşanmada Yoksulluk Nafakasının Miktarı Ve Süresi, Prof. Dr. Necla Giritlioğlu'na Armağan, İstanbul 2020, ss. 345-378, s. 367.

isteyemeyecekleri kuralının getirilmesi şartı ile nafakanın süresiz olarak istenmesi hükmünün yerinde olduğu ifade edilmiştir⁵¹⁶.

Bu konudaki bir diğer görüş de Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesine rağmen somut olayın özellikleri dikkate alınarak, yoksulluk nafakasının belirli bir süre ödenmesine karar verilebileceği yönündedir⁵¹⁷. Bu noktada, yoksulluğa düşecek eşin, bu durumdan kısa bir süre sonra çıkacağı anlaşılmaktaysa, yoksulluk nafakasına belirli bir süre için hükmedilebileceği de ifade edilmiştir⁵¹⁸.

Yoksulluk nafakasının “süresiz” olarak öngörülmesi, ömür boyu ödenmesini gerektirmez. Bu durum, bazı hallerde kısa süre evli kalanın yıllarca nafaka ödemesi gibi adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Yasadaki bu hüküm emredici mahiyette olmayıp hakime takdir yetkisi verilmelidir. Hakim, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşen eşin kabiliyetlerini, çalışabilme olanaklarını nazara alarak yoksulluk halinin devam edebileceği süre için yoksulluk nafakasına karar verebilmelidir. Nafakanın süresiz olduğu, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda ise süreli olarak tayininin olası olduğu kabul edilmelidir. Eşin mali ve sosyal durumundaki değişiklikler, eşin yeniden evlenmesi gibi nedenler gerekçe gösterilerek nafakanın kaldırılması talep edilebilir⁵¹⁹

Türk Medeni Kanunu 176'ncı maddesinde hakim tarafından tarafların mali ve sosyal durumlarının değişmesi ya da hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda nafakanın artırılması veya azaltılmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Aynı nedenlerle Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince ve yardım nafakasına ilişkin aynı Kanun'un 365'nci maddesinin 3'üncü fıkrası kıyasen uygulanarak nafaka ödeme yükümlülüğü mahkemece kaldırılabilir. Nafaka yükümlüsü, nafakanın

⁵¹⁶ **Erdem**, s. 203 vd; **Kahraman**, Nafaka, s. 354.

⁵¹⁷ **Yağcı, Kürşad**, Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 76(1), Y. 2018, ss. 323-358, s. 340.

⁵¹⁸ **Oğuz, Cemal**, Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, , C. IV, S. 1-2, Haziran-Aralık 2000, s. 33.

⁵¹⁹ **Tekinay**, s. 264; **Öcal**, s. 127; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 176; **Öztan**, Aile, ss. 848-850; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 160.

kaldırılmasını sağlamak için bu koşulların var olup olmadığını sürekli olarak soruşturacak ve nafaka alacaklısının özel hayatına müdahale durumu ortaya çıkabilecek, nafaka alacaklısı da bu devamlılığı kötüye kullanabilecektir. Yoksulluk nafakasının kaldırılması veya sona ermesi hallerinin söz konusu olmaması durumunda da mahkeme tarafından süresiz olarak nafakaya hükmedilmesinin taraflarda meydana getirdiği mağduriyetlerin göz ardı edildiği değerlendirilmektedir⁵²⁰.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, yasada değişiklik yapılarak yoksulluk nafakasına kesin bir süre getirilmesi somut olay adaletini sağlayamayacak ve ülkemizin var olan sosyo-ekonomik yapısı itibariyle mağdur kadınların artmasına neden olacaktır⁵²¹. 2020 istatistiklerine göre ülkemizde çalışabilir durumda olan kadınların %28.7'si istihdam edilebilmektedir⁵²². Evlenip çalışma hayatını terk eden yıllarca evli kalıp tek meşgalesi evi, çocukları ve eşi olan kadının, boşanma sonrasında ülkemizdeki işsizliğin boyutu, kadının yaşı ve çalışma hayatından uzaklaşmış olması nazara alındığında yoksulluk nafakasının süresinin sınırlandırılması hakkaniyete aykırı olacaktır⁵²³. Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesindeki hüküm emredici nitelikte değildir. Nafaka talep etme hakkı olanın, bunu süresiz olarak isteyebilecek olması, hakimin de mutlaka nafakaya süresiz olarak hükmetmesi gerektiği şeklinde yorumlanamaz. Eğer süresiz olarak nafaka ödenmesinin şartları oluşmuşsa hakim bu şekilde karar verebilir. Ancak somut olayın özelliklerine göre, Yargıtay tarafından da pek çoğu nafakanın miktarının hesabında kıstas olarak kabul edilen İsviçre Medeni Kanunu'nun 125'inci maddesinin 2'nci fıkrasındaki kriterlerden de yararlanılarak hakkaniyetin gerektirdiği şekilde hakim, gerekçesini de kararında göstererek süreli nafakaya hükmedebilmelidir⁵²⁴.

⁵²⁰ Yağcı, s. 334; Erdem, s. 204; Çitak, s. 253.

⁵²¹ Başak Makaracı/Çevik Öktem, s. 21; Kahraman, Nafaka, s. 369; Kahraman, Sempozyum, s. 122; Demir, s. 243.

⁵²² Bkz. www.evrensel.net, (Erişim T.11.05.2021).

⁵²³ Çetin, s. 61; Kahraman, Sempozyum, s. 122.

⁵²⁴ Yağcı, s. 337, Başak Makaracı/Çevik Öktem, s. 21; Öztan, Aile, s. 855.

V. YOKSULLUK NAFKASININ ÖDENME BİÇİMİ

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre, yoksulluk nafakasının sermaye ya da irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir. Ödenme biçimini kural olarak, hakim kararlaştıracak ise de tarafların hakim onaylayacağı bir anlaşma ile bu konuyu belirlemeleri de mümkündür⁵²⁵.

Anlaşmalı boşanmada taraflar yoksulluk nafakasının miktarını ve hangi para birimi olarak ödeneceğini serbestçe belirleyebilirler. Eğer bu konuda bir anlaşma yoksa, yoksulluk nafakasına Türk Lirası olarak hükmedilebilir⁵²⁶.

A. Sermaye Şeklinde Ödeme

Mahkeme yoksulluk nafakasının sermaye şeklinde ödenmesine karar verebilir. Bu durumda, yoksulluk nafakasının tamamı bir seferde toptan ödenir ve tek seferlik ödemenin gerçekleşmesiyle yoksulluk nafakasını ödeme borcu sona erer⁵²⁷. Bu ödeme şeklinde, yoksulluk nafakasının tamamı bir defada ödendiğinden, bu ödeme “*sermaye şeklinde ödeme*” olarak adlandırılmaktadır⁵²⁸.

⁵²⁵ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 159; **Akıntürk/Ateş**, s. 307; **Öztan**, Aile, s. 848; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 157. Nafakanın bir bölümünün sermaye, kalan kısmın da irat şeklinde ödenmesi de mümkündür; bkz. **Öztan**, Aile, s. 847.

⁵²⁶ **Ceylan**, s. 117. “... *Borçlar Kanunu gereğince taraflar arasında nafakanın yabancı parayla ödeneceğine ilişkin anlaşma bulunmaması ve Türk Medeni Kanunu'nun 166'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince anlaşmalı boşanma koşullarının da gerçekleşmediği anlaşıldığından kadın yararına yabancı para ile hükmedilen nafakanın Türk parası cinsinden verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir*”, Yarg. 2.HD, T.19.04.2004, E.2004/4146, K.2004/4939, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.20.03.2008, E.2007/6250, K.2008/3816; Yarg. 2.HD, T.03.10.2012, E.2012/18540, K.2012/23348; Yarg. 2.HD, T.07.06.2016, E.2015/24571, K.2016/11195 www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

⁵²⁷ **Uzun**, s. 97; **Ceylan**, s. 117; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 159; **Öztan**, Aile, s. 846; **Akıntürk/Ateş**, s. 307.

⁵²⁸ **Perktaş, Hatice**, Boşanmada Yoksulluk Nafakası, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008. s. 36.

Sermaye şeklinde ödemede yoksulluk nafakası borcu son bulacağı için daha sonra tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelen değişiklikler sermaye şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının miktarını etkilemeyecektir⁵²⁹.

Yoksulluk nafakasının sermaye şeklinde ödenmesinin avantajları olduğu gibi dezavantajları da vardır. Sermaye şeklinde ödemede toplu miktarda nafaka temin edilmesi yoksulluk nafakası borçlusu için zorluk yaratsa da irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasındaki düzenli ve sürekli ödeme yapmak ve teminat verme zorunluluğundan nafaka borçlusunu kurtardığı için nafaka borçlusuna kolaylık da sağlamaktadır⁵³⁰.

Yoksulluk nafakasının sermaye şeklinde ödenmesi nafaka alacaklısı açısından da bazı riskler taşımaktadır. Çünkü nafaka alacaklısının aldığı toplu ödemenin kendisine uzun vadede yarar sağlayarak, geçimini sağlayacak şekilde verimli kullanılması ve değerlendirilmesi önemli olup, alınan toplu paranın enflasyon karşısında değer kaybetmeden hızlı ve etkin biçimde korunması yoksulluk nafakası alacaklısının imkânlarına, bilgisine ve tecrübesine bağlı olmaktadır⁵³¹.

Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine hükmedildiğinde nafakanın düzenli olarak ödeneceği konusunda tereddüt veya tehlike olduğunda, nafakanın sermaye şeklinde ödenmesine mahkeme tarafından karar verilebilir⁵³².

Yoksulluk nafakasının sermaye şeklinde ödenmesine karar verildiğinde, yoksulluk nafakası nafaka borçlusunun tek seferde yapacağı ödeme ile son bulacağı ve ödeme şekli süreklilik arz etmeyeceği için nafaka alacaklısının mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra ölmesi halinde tereke aktif ve pasif olarak kül halinde mirasçılara geçeceği için sermaye şeklindeki yoksulluk nafakası alacağının

⁵²⁹ **Uzun**, s. 97; **Öztan**, Aile, s. 848; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 160; **Akıntürk/Ateş**, s. 307; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 140; **Erdem**, s. 205.

⁵³⁰ **Perktaş**, s. 36; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 136; **Öztan**, Aile, s. 848.

⁵³¹ **Perktaş**, s. 37.

⁵³² **Öztan**, Aile, s. 847.

ödenmesini talep etme hakkı da nafaka alacaklısının mirasçılarına geçecektir⁵³³. Bununla birlikte, nafaka alacaklısının sermaye şeklinde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının ödenmesinden sonra ölmesi halinde ödenen sermaye şeklindeki yoksulluk nafakasının iadesi söz konusu olmaz⁵³⁴.

Nafaka borçlusunun yoksulluk nafakasının sermaye şeklinde ödenmesi hakkındaki mahkeme kararının kesinleşmesi ve nafaka alacağının muaccel hale gelmesinden sonra ölmesi halinde sermaye şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası borcu sona ermez, bu yoksulluk nafakasının nafaka borçlusunun mirasçıları tarafından ödenmesi gerekir⁵³⁵.

B. İrat Şeklinde Ödeme

Mahkeme yoksulluk nafakasının nafaka yükümlüsü tarafından belirli zaman aralıklarında veya belirli tarihlerde, belirli bir miktar paranın nafaka alacaklısına, dönemsel şekilde ödenmesine, başka bir ifadeyle, irat şeklinde ödenmesine karar verebilir⁵³⁶. İrat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakanın ödenme dönemleri nafaka yükümlüsünün çalışma koşulları ve kazancına ve yine, somut olayın özelliklerine göre mahkeme tarafından takdir edilir⁵³⁷.

İrat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakanın miktarı da tarafların sosyal ve ekonomik durumları göz önüne alınarak hakim tarafından belirlenir⁵³⁸.

⁵³³ Öztan, Aile, s. 846; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 309; Ceylan, s. 119; Feyzioğlu, s. 401.

⁵³⁴ Fırtına, s. 113.

⁵³⁵ Öztan, Aile, s. 846; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 309; Feyzioğlu, s. 402; Schwarz, Aile, s. 175; Erdem, s. 209.

⁵³⁶ Gençcan, Nafaka, s. 1231; Öztan, Aile, s. 846; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 159; Akıntürk/Ateş, s. 307; Feyzioğlu, s. 400; Erdem, s. 205; Ceylan, s. 117; Yıldırım, Aile, s. 91; Köprülü/Kaneti, s. 196 .

⁵³⁷ Fırtına, s. 114; Öztan, Aile, s. 846; Ceylan, s. 117; Akıntürk/Ateş, s. 307.

⁵³⁸ Özüğür, s. 504; Öztan, Aile, s. 846; Akıntürk/Ateş, s. 307.

Nafaka alacaklısının evlenmesi halinde irat şeklinde ödenen nafakanın sona erecek olması, irat şeklinde ödenen nafakanın alacaklısının evlenmekten kaçınmasına yol açabilmektedir. Aile kurulmasının toplumsal açıdan önemi göz önüne alındığında, bu durum irat şeklinde ödenen nafakanın istenmeyen bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir⁵³⁹.

Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar verildiğinde borçlu Türk Medeni Kanunu'nun 51'inci maddesinin 2'nci fıkrasına göre, teminat göstermek durumundadır⁵⁴⁰. İrat şeklinde ödenecek nafakanın düzenli olarak ödenmesini sağlamak için nafaka yükümlüsünün gayrimenkul rehni, banka teminat mektubu gibi bir teminat göstermesine mahkeme tarafından karar verilebilir⁵⁴¹.

Yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesine karar verildiğinde mahkemenin ayrıca nafakanın ne kadar süre için ödeneceğine de karar vermesi gerekir. Nafaka alacaklısı tarafın çalışma imkânı, kabiliyeti, yaşı gibi durumlar dikkate alınarak ve yine, o tarafın talebi de aşılmamak kaydıyla, mahkeme tarafından nafakanın süresiz veya belirli bir süre için ödenmesine karar verilir. Yoksulluk nafakası belirli bir süre için talep edilmiş ve mahkemede bu talep yönünde bir karar vermiş ve bu kararda kesinleşmiş ise artık yeni bir süre için yoksulluk nafakası talep edilemez⁵⁴².

C. Kural Olarak Ülke Parası İle Ödeme

Türk Borçlar Kanunu'nun 99'uncu maddesine göre, konusu para olan borç ülke parası ile ödenir. Bu maddede geçen ülke parası "Türk Lirası"dır. Ancak, taraflar açıkça

⁵³⁹ Perktas, s. 38; Öztan, Aile, s. 848.

⁵⁴⁰ Öztan, Aile, s. 846; Saymen/Elbir, s. 285; Ceylan, s. 117. Her ne kadar Türk Borçlar Kanunu'nun 51'inci maddesinin 2'nci fıkrasında "tazminat" ifadesi kullanılmış ise de nafakanın irat şeklinde ödenmesine karar verildiğinde de bu fıkra hükmünün uygulanacağı kabul edilebilir; bkz. Fırtına, s. 115.

⁵⁴¹ Perktas, s. 38; Öztan, Aile, s. 846.

⁵⁴² Ruhi, Nafaka, ss. 46-54; Ceylan, s. 116; Öztan, Aile, s. 845.

anlaşmış ise o yoksulluk nafakasının halen tedavülde olan yabancı ülke parası ile ödenmesine mahkeme tarafından karar verilebilir⁵⁴³.

VI. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ

A. Genel Olarak

Yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğünün sona ermesi bu nafakanın toptan ödemesine mi yoksa irat biçiminde ödenmesine mi karar verildiğine göre değişir. Buna göre, yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verildiğinde, tarafların ekonomik durumunda daha sonra meydana gelen değişiklikler sonucu etkilemez. Nafakanın ödenmesi ile de bu yükümlülük sona erer.

Yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmiş ve ölüm anına kadar bu ödenmemiş ise mirasçılar toptan ödemenin kendilerine yapılmasını isteyebilirler.

B. İrat Şeklinde Ödenen Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi

İrat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının hangi hallerde sona ereceği Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; gelir biçiminde karşı tarafa ödenmesine karar verilen nafaka veya maddi tazminat, alacaklının yeniden evlenmesi veya alacaklı ya da borçlunun ölümü ile kendiliğinden son bulacağı; alacaklının başkasıyla nikahsız evlilik hayatı yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması veya haysiyetsiz yaşam sürmesi durumunda maddi tazminat ya da yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla kaldırılacağı düzenlenmiştir. Fıkra, irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının sona erme halleri;

⁵⁴³ **Ruhi**, Nafaka, s. 54; **Ceylan**, s. 117.

kendiliğinden sona erme ve mahkeme kararı ile sonlandırılması olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir.

1. Kendiliğinden Sona Erme Halleri

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının sona erme halleri nafaka alacaklısı veya borçlusunun ölmesi ve yoksulluk nafakası alan eşin yeniden evlenmesidir.

a. Nafaka Alacaklısının Ölmesi Nedeni İle Sona Erme

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, nafaka alacaklısının ölmesi ile irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakası yükümlülüğü sona erer. Çünkü nafaka alacağı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan⁵⁴⁴ olduğu için nafaka alacağının mirasçılara geçmesi söz konusu değildir⁵⁴⁵.

Bununla birlikte; nafaka alacaklısı vefatından önce muaccel hale gelmiş olmasına rağmen tahsil edemediği irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası alacağı hakkında dava veya icra takibi yoluna başvurmuşsa, nafaka alacaklısının mirasçıları bu dava veya icra takibini mirasçı sıfatıyla takip ve bu alacakları talep etme hakkına sahip olurlar⁵⁴⁶. Zira, birikmiş olan nafaka iratları bir kişiye bağlı olma niteliğini kaybederek malvarlığı hakkı niteliğine dönüşmüş olurlar⁵⁴⁷.

⁵⁴⁴ Öztan, Aile, s. 852; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161.

⁵⁴⁵ Öztan, Aile, s. 852; Uzun, s. 111 vd.; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 309; Feyzioğlu, s. 401; Ceylan, s. 119; Yıldırım, Aile, s. 92; Köprülü/Kaneti, s. 196; Schwarz, Aile, s. 175; Kılıçoğlu, Aile, s. 137; Saymen/Elbir, s. 284.

⁵⁴⁶ Özuğur, s. 505; Uzun, s. 113 vd.; Akıntürk/Ateş, s. 309; Öztan, Aile, s. 853; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Feyzioğlu, s. 401.

⁵⁴⁷ Ruhi, Nafaka, s. 108; Öztan, Aile, s. 853; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 309; Feyzioğlu, s. 401; Ceylan, s. 119.

b. Nafaka Borçlusunun Ölmesi Nedeni İle Sona Erme

Türk Medeni Kanunu’nun 176’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasına göre, nafaka borçlusunun ölmesi halinde irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakası yükümlülüğü kendiliğinden sona erer.

Ancak, nafaka borçlusunun ölümünden önce muaccel hale gelmiş olan irat şeklindeki yoksulluk nafakası alacaklısı, yoksulluk nafakasının muaccel olan kısmının ödenmesini nafaka borçlusunun mirasçılarından talep edebilir⁵⁴⁸.

Türk Medeni Kanunu’nun 176’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasında, nafaka borçlusunun ölümü ile irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının sona edeceği düzenlenmiş ise de doktrinde bu konuda farklı bir görüş de ileri sürülmüştür.

Bu görüşe göre, nafaka borçlusunun ölümü halinde irat şeklinde ödenen nafaka borcunun sona ermemesi ve nafakanın nafaka borçlusunun mirasçıları tarafından ödenmeye devam etmesi gerekir. Çünkü yoksulluk nafakasının nafaka alacaklısının yoksulluğa düşmesinin önlenmesi gibi toplumsal bir yanının da olması nedeni ile irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası ile sermaye şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası arasında fark olmaması gerekir. Bu görüşte, sermaye şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası borcunun nafaka borçlusunun mirasçılara geçtiği gibi irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafaka borcunun da nafaka borçlusunun mirasçılara geçmesi gerektiği ifade edilmiştir⁵⁴⁹.

Ancak, Türk Medeni Kanunu’nun 176’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasında, “*tarafından birinin ölümü*” ifadesi kullanıldığı için irat şeklindeki nafakada nafaka borçlusunun ölümü halinde nafaka yükümlülüğü de son bulmaktadır⁵⁵⁰.

⁵⁴⁸ Öztan, Aile, s. 852; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 309; Feyzioğlu, s. 401; Ceylan, s. 119.

⁵⁴⁹ Öztan, Aile, s. 853; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, ss. 308-309; Feyzioğlu, s. 402.

⁵⁵⁰ Kılıçoğlu, Aile, s. 137; Özuğur, s. 505; Öztan, Aile, s. 852; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 309; Ceylan, s. 119.

c. Yoksulluk Nafakası Alan Eşin Yeniden Evlenmesi Nedeni İle Sona Erme

Yoksulluk nafakası ile boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme ihtimali olan eşin bu durumunu gidermek, onun geçimini sağlamasına ve yaşamını idame ettirmesi için gereken ihtiyaçlarını karşılamasına yetecek kadar ödeme yapılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, irat şeklinde yoksulluk nafakası alan eş yeniden evlendiğinde kendisine bakma sorumluluğu evlendiği bu kişiye geçeceği için kendisine irat şeklinde yoksulluk nafakası ödenmesinin amacı da ortadan kalkmış olacaktır⁵⁵¹. Bu nedenle o irat şeklinde yoksulluk nafakası ödemesi yapılan eş yeniden evlendiğinde irat şeklindeki yoksulluk nafakası kendiliğinden sona ermiş olur⁵⁵².

Ödenmeyen irat şeklindeki nafaka alacağının tahsilinin sağlanması için açılmış olan herhangi bir icra takibi varsa nafaka alacaklısının yeniden evlendiği tarihe kadar olan nafaka alacağı için takip üzerinden ödeme yapılabilir. Ancak, nafaka alacaklısının yeniden evlenmiş olmasına rağmen bu bilinmediği için yapılmış olan bir ödeme varsa evlenme tarihinden sonra yapılmış olan ödemeler, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri alınabilir. Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ile birlikte o tarihten sonra, nafaka borcum kendiliğinden sona ereceği için bu durum icra dairesine bildirilerek icra takibinin durdurulması sağlanabilir⁵⁵³.

Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi nedeniyle kendiliğinden sona ermiş olan yoksulluk nafakası alacağı, bu yeni evliliğin son bulması halinde tekrar hukuki olarak geçerlilik kazanmaz⁵⁵⁴.

⁵⁵¹ Kılıçoğlu, Aile, s. 137; Öztan, Aile, s. 853.

⁵⁵² Özüğür, s. 505; Öztan, Aile, s. 853; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 307; Ceylan, s. 119; Yıldırım, Aile, s. 92; Schwarz, Aile, s. 175; Kılıçoğlu, Aile, s. 137; Saymen/Elbir, s. 284.

⁵⁵³ Kılıçoğlu, Aile, s. 137; Özüğür, s. 505.

⁵⁵⁴ Kılıçoğlu, Aile, s. 137.

2. Mahkeme Kararı İle Sona Erme

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasındaki durumların gerçekleşmesi ve nafaka borçlusunun mahkemeye başvurması halinde irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının mahkeme kararı ile kaldırılması sağlanabilir.

a. Yoksulluğun Ortadan Kalkması

Yoksulluk nafakası alacaklısı olan eşin boşanma nedeniyle düştüğü yoksulluk hali ortadan kalktığında mahkeme kararı ile yoksulluk nafakası kaldırılır⁵⁵⁵.

Mahkeme kararı ile yoksulluk nafakasının kaldırılabilmesi için yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü olan borçlunun yoksulluk nafakasının kaldırılması talebiyle dava açması, bu davada nafaka alacaklısı olan tarafta yoksulluk nafakasına hükmedildiği tarihten sonra gelir artışı meydana geldiğinin ispatlaması gerekir⁵⁵⁶. Yoksulluk nafakası alan eşin mal rejimi tasfiyesinden sonra mal varlığında yoksulluğu ortadan kaldıracak şekilde artış meydana gelmesi durumunda nafaka borçlusu yoksulluk nafakasının kesilmesi için dava açabilecektir⁵⁵⁷. Bunun yanında, nafaka alacaklısının mali durumunda bir düzelme söz konusu olursa bunu bildirme yükümlülüğü söz konusu değildir⁵⁵⁸.

⁵⁵⁵ Kılıçoğlu, Aile, s. 138; Öztan, Aile, s. 854; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 161; Akıntürk/Ateş, s. 307; Feyzioğlu, s. 400; Ceylan, s. 120; Erdem, ss. 207-208; Schwarz, Aile, s. 176; Saymen/Elbir, s. 284. “...Toplanan delillerden; davalı kadının başka biriyle karı koca hayatı yaşadığı, düzenli ve sabit bir gelirinin olduğu başka bir ifade ile yoksulluk durumunun ortadan kalktığı hususu kanıtlanamadığı gibi, davalı kadın ile müşterek çocuk arasında kurulan kişisel ilişkinin müşterek çocuğun fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimine olumsuz etki yaratacağı hususları da ispatlanamamıştır. Gerçekleşen bu durum karşısında her iki talep yönünden de açılan davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın kabulü isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir”, Yarg. 2.HD, T.18.11.2013, E.2013/8298, K.2013/26793, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.12.02.2014, E.2013/13144, K.2014/2562, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021); Yarg. 2.HD, T.09.02.2017, E.2016/11248, K.2017/1107; Yarg. 2.HD, T.14.09.2017, E.2017/13547, K.2017/12064, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.15.05.2021).

⁵⁵⁶ Öztan, Aile, s. 850; Ceylan, s. 120; Gençcan, Tazminat, s. 1286.

⁵⁵⁷ Bu konu hakkında bkz. Bölüm 3, II.D.1.

⁵⁵⁸ Öztan, Aile, s. 850; Ceylan, s. 120; Gençcan, Tazminat, s. 1286.

Nafaka alacaklısının geliri asgari ücret seviyesine arttığında sırf bu nedenle mahkeme yoksulluk nafakasının kaldırılması kararı vermek zorunda değildir, ancak, nafaka alacaklısının gelir düzeyinin arttığı iddiası ile nafaka miktarının indirilmesi talep edilebilir⁵⁵⁹.

Nafaka alacaklısının geliri bir işte çalışmaya başlaması ile artabileceği gibi anne veya babasının hayatını kaybetmesi yüzünden kendisine sosyal güvenlik kurumu tarafından gelir bağlanması, kendisine bağış yapılması veya miras kalması gibi sebeplerle de artmış olabilir⁵⁶⁰.

Nafaka alacaklısının yoksulluk halinin sona ermesi yüzünden, mahkeme kararı ile irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verildikten sonra, bu kişi yeniden yoksulluğa düşecek olursa kendisine yeniden yoksulluk nafakası verilmez⁵⁶¹.

b. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi

Haysiyetsiz hayat sürme toplumdaki ahlaki anlayış ve değer yargılarına göre değişen bir özellik gösterdiği için bu konuda, tam bir tanım yapmak çok kolay değilse de Yargıtay haysiyetsiz hayatın varlığından söz edilebilmesi için “*yaşanılan toplumun değer yargılarına ters düşen namus, şeref ve haysiyet gibi kavramlarla bağdaşmayan bir*

⁵⁵⁹ Öztan, Aile, s. 850. “...Davalı karşı davacı S’nin ekonomik durumu hakkında zabitanın, dosyaya gönderdiği 25.06.2006 tarihli yazısında; ilgilinin çalışmadığı, gelirin olmadığı bildirilmiştir. Davacı karşılık davalı C, 08.03.2007 havale tarihli dilekçesiyle; davalının çalışmaya başladığını ileri sürerek nafaka miktarının indirilmesini istemiş, S.S.K. dökümanları sunmuşsa da; davalı karşılık davacı vekili bunu kabul etmemiştir. Mahkemece davalının çalıştığı iddia edilen işyerinden davalının halen çalışıp çalışmadığı, çalışıyorsa tarafların gelir durumları da karşılaştırılmasından sonra ayrılık süresi boyunca nafaka hakkında olumlu – olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma sonucu davalı S hakkında nafaka yönünden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır”, Yarg. 2.HD, T.10.10.2008, E.2008/12661, K.2008/12971, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. HGK, T.14.11.2019, E.2017/1009, K.2019/1179; Yarg. HGK, T.05.11.2019, E.2017/1025, K.2019/1135, www.legalbank.net, (Erişim T.15.05.2021).

⁵⁶⁰ Öztan, Aile, s. 850; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 160; Akıntürk/Ateş, s. 307; Kılıçoğlu, Aile, ss. 138-139; Erdem, ss. 207-208.

⁵⁶¹ Öztan, Aile, s. 850.

hayat biçimini benimsememek ve devamlılık arz edecek şekilde yaşamış olmak” gerektiğini ifade etmiştir⁵⁶².

Yoksulluk nafakası borçlusu mahkemede açtığı davada nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürdüğünü ispat ederse, mahkeme irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının kaldırılması kararı verir.

c. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Fiilen Evliymiş Gibi Yaşaması

Nafaka alacaklısı, resmi nikâh olmadan başka bir kişiyle karı-koca hayatı gibi bir hayat sürdürüyorsa, nafaka borçlusu mahkemeye başvurarak irat şeklinde ödenen nafakanın kaldırılmasını talep edebilir.

Resmi nikâh akdi olmadan, fiilen evliymiş gibi yaşamak, haysiyetsiz bir hayat sürmek anlamına gelmediği için kanun koyucu nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşaması durumu ile haysiyetsiz hayat sürme durumunu ayrı ayrı nafakanın kaldırılması nedeni olarak düzenlemiştir⁵⁶³.

Yoksulluk nafakası alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşadığı durumlarda yoksulluk nafakasının mahkeme kararıyla kaldırılmasının benimsenmiş olmasından iki farklı yaklaşım etkili olmuş olabilir. Bunlardan biri, nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi birlikte yaşadığı kişinin de çalışarak gelir elde edebileceği, elde ettiği gelir ile birlikte yaşadığı nafaka alacaklısına mali katkıda bulunabileceği; böylece nafaka alacaklısının mali destek gördüğü için yoksulluk halinin sona edeceğidir. Bir diğer husus ise boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan nafaka alacaklısının yoksulluktan kurtulması için nafaka borçlusunun ödeme yaptığı, bu ödemenin nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi birlikte yaşadığı kişi ile paylaşılması ihtimalinin nafaka borçlusunu manevi açıdan

⁵⁶² Yarg. 2.HD, T.05.10.1992, E.1992/8579, K.1992/9036, www.turkhukuk sitesi.com, (Erişim T.20.01.2020); benzer karar için bkz. Yarg. 2.HD, T.11.05.2011, E.2011/7688, K.2011/8070; Yarg. 2.HD, T.04.07.2019, E.2019/2282, K.2019/8150; Yarg. 2.HD, T.29.06.2020, E.2020/1980, K.2020/3397, www.legalbank.net, (Erişim T.23.04.2021).

⁵⁶³ Uzun, s. 78; Fırtına, s. 125.

rahatsız edebilecek olmasıdır. Zira yoksulluk nafakası ile boşanma sonrasında yoksul kalan eşin korunması amaçlanmış olup, bu korumanın dolaylı olarak nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi birlikte yaşadığı kişiyi de kapsamaması amaçlanmış değildir⁵⁶⁴.

Ayrıca, nafaka alacaklısı resmi nikâh ile evlendiğinde yoksulluk nafakası kendiliğinden kalkacağından, bu durumu bertaraf etmek için nafaka alacaklısının evlilik olmadan fiilen evliymiş gibi yaşama yolunu seçmesi söz konusu olabilir. İşte, nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşaması halinde yoksulluk nafakasının mahkeme kararı ile kaldırılması şeklindeki düzenleme ile bu tarz uygulamaların önüne geçilmesi de amaçlanmıştır. Ancak, bu husus daha önce yoksulluk nafakasının süresiz istenebileceğine dair hüküm nedeniyle oluşan güncel tartışmalarda belirttiğimiz⁵⁶⁵ gibi nafaka borçlusunun bu yükümlülüğünden kurtulmak için nafaka alacaklısı eşin özel yaşamını sürekli takip etmesine, nafaka alacaklısının ise bu baskı altında yoksulluk nafakasını kaybetmemek için özel yaşamını sınırlandırmak zorunda kalmasına neden olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

C. Yoksulluk Nafakasının Belirli Bir Süre Ödeneceği Konusunda Tarafların Anlaşması

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın süresiz olarak nafaka isteyebileceği düzenlenmişse de taraflar yoksulluk halinin belirli bir süre sonra bitebileceği düşüncesi ile yoksulluk nafakasının belirli bir süre ödenmesini kararlaştırabilirler⁵⁶⁶.

Mahkeme tarafların anlaştığı şekilde yoksulluk nafakasının belirli bir süre için ödeneceği hususunu karara yazdığında bu sürenin tamamlanması ile birlikte yoksulluk

⁵⁶⁴ Fırtına, s. 125.

⁵⁶⁵ Bkz. Bölüm 3, IV. B.

⁵⁶⁶ Öztan, Aile, s. 855; Fırtına, s. 126; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 159; Akıntürk/Ateş, s. 307; Ceylan, s. 119.

nafakası ödeme borcu da sona erer. Aynı şekilde taraflar bazı şartların gerçekleşmesi ile yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesinin sona ereceği konusunda anlaşmış ve bu anlaşma da mahkemece karara yazılmış ise bu şartlar gerçekleştiğinde yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi sona erer⁵⁶⁷.

Taraflar yoksulluk nafakasının süresiz olarak belirlenmesi konusunda anlaşmışlarsa hakim, bunun aksine hüküm kuramaz, bu konuda süreli nafakaya hükmedemez. Taraflar nafakanın süresini belirlememiş ise hakim, bu durumu nafakanın süresiz olarak talep edildiğini kabul etmeli ve yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmetmelidir⁵⁶⁸.

VII. YOKSULLUK NAFKASININ ARTIRILMASI VEYA AZALTILMASI

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, tarafların mali durumları değiştiğinde veya hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda mahkemece iradın artırılmasına veya azaltılmasına karar verilebilecektir.

Yoksulluk nafakasının değişen durumlar nedeni ile artırılmasının veya azaltılmasının talep edilebilmesi için tarafların ekonomik durumlardaki değişimin büyük çaplı olması, bu değişimin süreklilik arz etmesi ve böyle bir değişim olabileceğinin boşanma davası esnasında öngörüleemeyecek türden olması gerekmektedir⁵⁶⁹.

⁵⁶⁷ **Öztan**, Aile, s. 855. “...Tarafların boşanmalarına dair kararda hükmedilen yoksulluk nafakası bir yıl ile sınırlı olarak verilmiş ve bu hüküm kesinleşmiştir. Bir yıllık süre dolmuş olmasına göre artık yoksulluk nafakasının artırılması talep edilemez. Açılan davanın reddine karar verilmesi gerekirken kabulü doğru görülmemiştir”, Yarg. 2.HD, T.7.03.1996, E.1996/949, K.1996/2258, <https://khyk.kazancihukuk.com>, (Erişim T.23.04.2021); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.24.02.2020, E.2020/73, K.2020/1492; Yarg. 2.HD, T.25.01.2021, E.2021/64, K.2021/536, www.legalbank.net, (Erişim T.16.05.2021).

⁵⁶⁸ **Gençcan**, Boşanma, ss. 1280-1281; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 158; **Tutumlu**, s. 1312.

⁵⁶⁹ **Köprülü/Kaneti**, s. 197; **Öztan**, Aile, s. 849; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 160; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 139; **Erdem**, ss. 207-208; **Ceylan**, s. 121.

Yargıtay’a göre, “..sözü edilen yasal düzenlemelere göre iradın arttırılması veya azaltılması için ya tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin bunu zorunlu kılması gerekmektedir. Bu doğrultuda yerleşen dairemiz uygulamasına göre; nafaka alacaklısı davacının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumunda, nafakanın takdir edildiği tarihe göre olağanüstü bir değişiklik olmadığı takdirde; yoksulluk nafakası TÜİK’in yayınladığı ÜFE oranında artırılmalı ve böylece taraflar arasında önceki nafaka takdirinde sağlanan denge korunmalıdır...”⁵⁷⁰.

Yargıtay bir kararında, tarafların yoksulluk nafakası ve daha sonraki artış oranı üzerinde anlaşmaya varmış olmaları halinde tarafların bu anlaşmasının onları bağlayıcı nitelikte olduğunu ve enflasyon oranı hangi seviyede olursa olsun anlaşmada belirlenen oran üzerinden artırım isteminde bulunamayacaklarını belirtmiş⁵⁷¹ ise de daha güncel kararlarında ve yerleşik uygulamasında anlaşmalı boşanma durumunda da anlaşılan nafaka bedelinin enflasyon oranına göre artırılması gerektiğini ifade etmiştir⁵⁷².

Türk Medeni Kanunu’nun 176’ncı maddesinde, yoksulluk nafakası miktarının azaltılması için nafaka borçlusunun mali durumundaki azalmanın önemli derecede olması gerektiği belirtilmemiş ise de bu azalmanın önemli ölçüde olması gerekir⁵⁷³.

Yoksulluk nafakasının indirilmesi talep edildiğinde nafaka yükümlüsünün karar tarihindeki ekonomik durumu ile talep tarihindeki ekonomik durumu arasında bir oran kurularak indirim yapılmalıdır. Ancak, nafaka yükümlüsünün kendi kusuru ile ekonomik durumunda bir kötüleşme olmuş ise nafaka oranı indirilmez⁵⁷⁴.

⁵⁷⁰ Yarg. 3.HD, T.14.01.2015, E.2014/11704, K.2015/683, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.31.08.2020); benzer kararlar için bkz. Yarg. 2.HD, T.23.12.2019, E.2019/7881, K.2019/12629; Yarg. 2.HD, T.21.09.2020, E.2020/3002, K.2020/3940; Yarg. 2.HD, T.02.03.2021, E.2021/606, K.2021/1793; <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (Erişim T.13.05.2021).

⁵⁷¹ Karar için bkz. Özüğür, s. 463.

⁵⁷² Yarg. HGK, T.18.11.2015, E.2014/416, K.2015/2631; Yarg. 3.HD, T.14.01.2015, E.2014/11704, K.2015/683, www.legalbank.net, (Erişim T.31.08.2020).

⁵⁷³ Özüğür, s. 204; Öztan, Aile, s. 849; Ceylan, s. 122.

⁵⁷⁴ Öztan, Aile, s. 849; Ceylan, s. 123.

VIII. ZAMANAŞIMI

Yoksulluk nafakası Aile Hukuku ilişkisinden doğduğu için zamanaşımına uğramaz⁵⁷⁵. Ancak, Türk Medeni Kanunu'nun 178'inci maddesine göre, evliliğin boşanma ile sona ermesinden halindeki yoksulluk nafakası talebi boşanma kararının kesinleşmesinden sonraki bir yıl içinde ileri sürülebilecektir.

Boşanma sebebiyle, evliliğin sona ermesinden doğan yoksulluk nafakası talep etme hakkının bir yıllık zamanaşımı süresine tabi kılınması ile evliliğin boşanma nedeni ile son bulmuş olmasına rağmen eşlerin boşanmadan yıllar geçtikten sonra bile nafaka talepleri ile karşı karşıya kalmalarının ve bundan doğacak tatsızlıkların önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

VIII. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Yoksulluk nafakası talepleri, yoksulluk nafakası miktarının artırılması veya azaltılması veya kaldırılması taleplerine ilişkin davalarda aile mahkemeleri, aile mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde ise aile mahkemesi sıfatı ile asliye hukuk mahkemeleri görevlidir⁵⁷⁶.

Yoksulluk nafakası talebi boşanma davası esnasında talep edilmiş ise yetkili mahkeme boşanma davasına bakan aile mahkemedir. Boşanma davalarında yetkili mahkeme ise Türk Medeni Kanun'un 168'inci maddesine göre belirlenir⁵⁷⁷.

⁵⁷⁵ Öztan, Aile, s. 855.

⁵⁷⁶ Bkz. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 2 ve 4'üncü maddeleri.

⁵⁷⁷ Bkz. Bölüm 1, II. C.

Türk Medeni Kanunu'nun 177'inci maddesine göre, boşanma davasından sonra açılacak nafaka davalarında yetkili mahkeme, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesidir. Bu şekildeki düzenleme ile ekonomik açıdan sıkıntılı durumda olan nafaka alacaklısı korunmak istenmiştir⁵⁷⁸.

X. YOKSULLUK NAFKASININ DİĞER NAFKA TÜRLERİ VE MADDİ TAZMİNAT İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Türk Medeni Kanunu'nun birçok yerinde nafaka⁵⁷⁹ kurumu ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Genel olarak Türk Medeni Hukuku'nda nafaka; bakım nafakası ve yardım nafakası olmak üzere iki gruba, bakım nafakası ise; tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olmak üzere üç gruba ayrılır⁵⁸⁰.

Kendi başına geçimini temin edemeyecek durumda olan kişilere yardım edilmesi, Aile Hukuku'nda belirli hısımlar ve eşler için hukuksal bir ödev olarak düzenlenmişken, böyle bir yakınlığı bulunmayan kişiler için ise ahlaki ya da insani bir sorumluluktur⁵⁸¹.

Nafaka yükümlülüğü ile ilgili hukuki sorumluluk sadece belirli derecede yakınlık ilişkisi olanlar için kabul edilmiştir⁵⁸².

Bakım nafakası; eşlerin boşanma veya ayrılık davası açmadan, ister birlikte yaşamaya devam ederlerken, isterse de ayrı yaşarlarken, eşlerden birinin ailenin geçimine katkı

⁵⁷⁸ **Tuncay**, s. 119; **Akıntürk/Ateş**, s. 307; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 141.

⁵⁷⁹ Nafaka, “zaruret içinde bulunan kimseye nakdi ve istisnai hallerde ayni olmak üzere yapılan yardım” olarak tanımlanır; bkz. **Türk Hukuk Lügatı**, 3.Baskı, Ankara 1991, s. 265.

⁵⁸⁰ **Köseoğlu/Kocağa**, s. 186; **Akıntürk/Ateş**, s. 444.

⁵⁸¹ **Kılıçoğlu**, Aile, s. 132; **Öztan**, Aile, s. 1201; **Dural/Öğüz/Gümüş**, ss. 375-376.

⁵⁸² **Kılıçoğlu**, Aile, s. 132; **Akıntürk/Ateş**, s. 444; **Öztan**, Aile, s. 1201; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 375.

yapması için yaptığı ödemedir⁵⁸³. Eşlerden birinin talebi halinde birinin diğerine yapacağı katkıya ve bu katkının miktarına karar vermek, ev ve eşyalardan yararlanılmasına ilişkin önlemleri almak hakimnin yetkisindedir. Bu durum, Türk Medeni Kanunu'nun 196'ncı maddesi ve 197'nci maddesinin 2'nci⁵⁸⁴ fıkrasında düzenlenmiştir.

Normal şartlarda, söz konusu bakım yükümlülüğü, bu yükümlülük altında olan baba, anne ve eşler tarafından kendiliğinden yerine getirilir ise de yükümlülüklerin yerine getirilememesi durumunda nafaka yükümlüsüne karşı tedbir, iştirak veya yoksulluk nafakası talepleri ile dava açılabilir⁵⁸⁵.

A. Yoksulluk Nafakasının Yardım Nafakası İle Karşılaştırılması

Geçimini kendi imkânları ile sağlayamayan ve yoksulluğa düşmüş olan, başkalarının yardımına muhtaç halde olan kişilere yardım etmek hem din hem de ahlak kurallarının

⁵⁸³ Kılıçoğlu, s. 133; Akıntürk/Ateş, s. 444; Öztan, Aile, s. 1202. Yargıtay, "...Mahkemece; davalının aşırı borçlanması ayrı yaşama nedeni olmadığından bahisle davanın reddine karar verilmiştir. Dosya kapsamından, dinlenen tanık ifadelerinden ve kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre sair temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak; fiilen davacı anne yanında bulunan müşterek küçük çocuklar için başkaca bir koşul aranmadan, davalı babanın katkıda bulunması zorunludur. Bu durumda, mahkemece çocukların yaşı, okul durumları, zorunlu ihtiyaçları ve sosyal durumları dikkate alınarak davalı babanın ekonomik gücü oranında nafakanın takdirine karar verilmesi gerekirken, küçük çocukların menfaatine aykırı olacak şekilde davanın tümüyle reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir..." şeklindeki kararında ayrı yaşama nedeninin bulunmaması nedeni ile eşin nafaka talebinin reddine karar verilse bile çocuklara nafaka ödemesinin gerektiğine hükmetmiştir; Yarg. 3HD, T.19.07.2005, E.2005/7991, K.2005/8160, www.sinerjimevzuat.com.tr, (Erişim T.02.01.2021); benzer karar için bkz. Yarg. HGK, T.05.11.2019, E.2017/959, K.2019/1131, www.legalbank.net, (Erişim T.12.05.2021).

⁵⁸⁴ "...Toplanan delillerden davalının, bir süre ayrı yaşayalım diyerek davacıyı evden uzaklaştırdığı, daha sonra ortak konuta kendi anne ve babasını getirerek onlarla birlikte yaşamaya başladığı anlaşılmaktadır. Davalı, davaya verdiği cevap dilekçesinde, evliliğin devamında hiçbir fayda kalmadığını, boşanma davası açmak üzere olduğunu bildirmiştir. Gerçekleşen bu olgular karşısında birlikte yaşamaya ara verilmesi davacıdan değil, davalıdan kaynaklanmaktadır. Bu yönüyle davacı ayrı yaşamakta haklıdır. Şu halde, Türk Medeni Kanunu'nun 197'nci maddesinin 2'nci fıkrası gereğince; konut ve ev eşyasından eşlerin hangi oranda yararlanacağı ve davalının, davacı eşe yapacağı parasal katkının belirlenmesi gerekirken, istek dışında yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir...", Yarg. 2HD, T.22.11.2005, E.2005/13308, K.2005/16082, www.sinerjimevzuay.com.tr, (Erişim T.02.01.2021); Yarg. HGK, T.30.05.2019, E.2017/2287, K.2019/627, www.legalbank.net, (Erişim T.12.05.2021).

⁵⁸⁵ Fırtına, s. 102; Öztan, Aile, s. 1212.

emri ise de bu kuralların yaptırımı manevidir. Diğer bir deyişle, yoksulluğa düşmüş bir kişiye yardım etmeyenler ya günah işlemiş ya da iyi ahlaklı olmanın gereğini yerine getirmemiş olur ve toplumca kınanırlar, ancak onları devlet eli ile yoksul kişilere yardım etmeye zorlamak mümkün olmamaktadır⁵⁸⁶.

Aile bireylerinden biri yoksulluğa düştüğünde ailenin diğer bireylerinin ona yardım etmeleri din ve ahlak kurallarının gereğidir. Ancak, bu gereklilik hukuk kuralı haline getirilmedikçe aile bireylerini yakınlarına yardım etmeye zorlama söz konusu olamaz. Yoksulluğa düşen yakına yardım edilmemesi “aile dayanışması fikrine” aykırı olduğu gibi toplumdaki hak duygusunu da zedeleyecektir. Kanun koyucu bu düşüncelerden yola çıkarak kişileri yoksulluğa düşmüş olan akrabalarına yardım etmeye zorlayacak düzenlemeler yapmıştır⁵⁸⁷.

Nafaka daha ziyade eşler ve çocuklar için söz konusu olsa da geniş anlamda aile kurumu içinde belirli dereceye kadar olan akrabalar arasında da nafaka yükümlülüğüne yer verilmiştir. Yardım nafakası da Türk Medeni Kanunu’nun 364’üncü maddesinde hükme bağlanmış olup alt ve üstsoy hısımlar ile kardeşler arasında kabul edilmiş olan nafaka türüdür. Aynı şekilde evlatlık ile evlat edinen arasında da nafaka yükümlülüğü vardır⁵⁸⁸. Yargıtay da on sekiz yaşını doldurmuş çocukların tedbir nafakası isteyemeyeceğine, ancak şartlarının oluşması halinde yardım nafakası isteyebileceğine karar vermiştir⁵⁸⁹.

⁵⁸⁶ Akıntürk/Ateş, s. 444.

⁵⁸⁷ Akıntürk/Ateş, s. 444; Öztan, Aile, s. 1201; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 376; Kılıçoğlu, Aile, s. 531.

⁵⁸⁸ Kılıçoğlu, Aile, s.133; Akıntürk/Ateş, s. 444; Öztan, Aile, s. 1204; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 377; Kılıçoğlu, Aile, s. 532.

⁵⁸⁹ “...Davacılar, davalı babaları ile dava dışı annelerinin... ilamı ile boşandıklarını ve bu karar gereğince davalı babanın 100'er TL iştirak nafakası ödemekte olduğunu, ancak kendilerinin 18 yaşının doldurmuş ve halen eğitimlerine devam ediyor olmaları sebebi ile bu nafakanın yetersiz kaldığını belirterek, 100'er TL iştirak nafakanın aylık 500'er TL'ye yükseltilmesine karar verilmesini istemiştir.

Davalı, talep edilen nafakanın fahiş olduğunu belirterek, davanın reddini istemiştir. Mahkemece, davanın kısmen kabulü ile "dava tarihinden itibaren davacıların her birine 300,00 er TL nafaka bağlanmasına", karar verilmiş, hüküm davalı tarafından temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, aşağıdaki bendin dışında kalan sair temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak; önceki iştirak nafakası çocuğun ergin olması ile yasa gereği (Türk Medeni Kanunu’nun 328’inci maddesinin 2’nci fıkrası) kendiliğinden son bulur. Ergin olan çocuğun eğitiminin sürmesi halinde ise Türk Medeni Kanunu’nun 328’inci maddesinin 2’nci fıkrası ve 364’ncü maddeleri kapsamında anne-babanın bakım

Yardım nafakası soy bağından kaynaklanırken⁵⁹⁰ yoksulluk nafakası ise evliliğin boşanma nedeni ile sona ermesinden kaynaklanır.

Türk Medeni Kanunu'nun 364'üncü maddesinde, altsoy ve üstsoy için talep edilen yardım nafakasında nafaka talep edilen kişinin refah içinde olması aranmamış iken, kardeşler arasında yardım nafakası kararı verilebilmesi için kendisinden nafaka talep edilen kardeşin refah içinde⁵⁹¹ olması şartı aranmıştır. Yoksulluk nafakası taleplerinde ise kendisinden nafaka talep edilen eşin refah içinde olması aranmaz⁵⁹².

Yardım nafakası üstsoy, altsoy ve kardeşler arasında karşılıklı nitelikteyken⁵⁹³, yoksulluk nafakası karşılıklı olmayıp tek taraflıdır⁵⁹⁴. Yoksulluk nafakası boşanma

yükümlülüğü yardım nafakası olarak devam eder. Somut olayda da; davacılar, dava tarihi itibarıyla ergin olup, eğitimlerinin devam ettiğini ileri sürerek 100'er TL nafakanın 500'er TL'ye çıkarılmasını istediğine göre davanın, iştirak nafakasının artırılması değil, yardım nafakası talebine dair olduğu açıktır. Buna göre, mahkemece, davaya konu talebin niteliğinin yardım nafakası olarak değerlendirilmesi ve işin esasının buna göre çözümlenmesi yerinde ise de hüküm kısmında takdir edilen nafakanın yardım nafakası olduğunun belirtilmemiş olması doğru değildir...", Yarg. 3.HD, T.08.02.2017, E.2016/11384, K.2017/944, www.kazancı.com.tr, (Erişim T.03.01.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 3.HD, T.18.05.2017, E.2016/19827, K.2017/7587; Yarg. HGK, T.14.11.2019, E.2018/904, K.2019/1181; Yarg. HGK, T.05.11.2019, E.2017/959, K.2019/1131; Yarg. HGK, T.05.11.2019, E.2017/2118, K.2019/1138; Yarg. HGK, T.07.11.2019, E.2017/1012, K.2019/1145, www.legalbank.net, (Erişim T.11.05.2021).

⁵⁹⁰ **Ruhi**, Nafaka, s. 117; **Öztan**, Aile, s. 1202; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 376; **Akıntürk/Ateş**, s. 445; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 532.

⁵⁹¹ **Öztan**, Aile, s. 1207; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 381; **Akıntürk/Ateş**, s. 450; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 532. Çevresi ve sosyal durumuna göre, geliri lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli olan ve ihtiyaçlarının dışındaki her şeyi elde edebilecek zenginlik ve bolluk içinde olan kimsenin refah içinde olduğu kabul edilebilir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 304. "...Kardeşin kardeşten nafaka isteyebilmesi için refah şartının gerçekleşmesi zorunludur (Medeni Kanun'un 316'ncı maddesi). Refah, bir kimsenin lüks ihtiyaçları dahil arzu ettiği her şeyi parasını düşünmeden alabilme "miktarına sahip olması halidir. Ayda 20.000 lira geliri olan işyeri ve ev kirası vermeyen davalının, refahta olduğu söylenemez. Öyle ise davanın reddi gerekirken değerlendirmede yanlışla düşülerek nafakaya hükmedilmesi usul ve kanuna aykırıdır", Yarg. 2.HD, T.26.05.1981, E.1981/4080, K.1981/4114, https://khyk.kazancihukuk.com, (Erişim T.23.04.2021); benzer karar için bkz. Yarg. 17.HD, T.26.06.2019, E. 2016/18654, K.2019/7871; Yarg. 17.HD, T.04.11.2019, E.2017/3885, K.2019/10085; Yarg. 17.HD, T.17.01.2019, E.2018/5534, K.2019/341, https://karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim T.11.05.2021).

⁵⁹² **Akıntürk/Ateş**, s. 304; **Öztan**, Aile, s. 840; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 157; **Ceylan**, s. 111; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 134; **Erdem**, s. 204; **Girgin**, s. 205.

⁵⁹³ **Ruhi**, Nafaka, s. 86; **Öztan**, Aile, s. 1204; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 376; **Akıntürk/Ateş**, s. 445; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 532.

⁵⁹⁴ **Öztan**, Aile, s. 1202; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Akıntürk/Ateş**, s. 303; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 134; **Erdem**, s. 201.

yüzünden yoksulluğa düşecek olan ve boşanmaya neden olan olaylarda daha az kusurlu olan eşe diğer eş tarafından ödenmesi gereken bakım nafakası türüdür⁵⁹⁵.

Hem yoksulluk nafakasına hem de yardım nafakasına ancak talep olması halinde mahkemece karar verilebilir⁵⁹⁶.

Her iki nafaka türünde de nafaka alacaklısı olan kişinin herhangi bir mazereti olmadan çalışmadan imtina ediyor olmaması gerekir⁵⁹⁷. Ancak, yardım nafakası alacaklısının zarurete düşme konusunda kusurunun olup olmadığına bakılmaz⁵⁹⁸.

Yardım nafakasının miktarı nafaka alacaklısı olan tarafın geçinmesi için gerekli olan zorunlu miktar aşılmayacak şekilde belirlenirken⁵⁹⁹, yoksulluk nafakasının miktarı zorunlu ihtiyaçlarla birlikte yoksulluğa düşmeyi önleyecek şekilde belirlenir⁶⁰⁰.

Yardım nafakasının ödenme biçimi hakkında Medeni Kanun'da bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle nafaka yükümlüsünün parasal ya da ayni ödeme yapması ya da alacaklıyı yanına alarak bakması mümkündür⁶⁰¹. Yoksulluk nafakasının da hem irat hem de sermaye şeklinde ödenmesi mümkündür.

Yoksulluk nafakasının ödenmesine en erken boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlamak üzere karar verilebilirken, yardım nafakasının ödenmesine en erken

⁵⁹⁵ Fırtına, s. 104; Öztan, Aile, s. 833; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 156; Akıntürk/Ateş, s. 302; Ceylan, s. 110; Kılıçoğlu, Aile, s. 135.

⁵⁹⁶ Fırtına, s. 104.

⁵⁹⁷ Fırtına, s. 104.

⁵⁹⁸ Perktas, s. 13; Öztan, Aile, s. 1211; Akıntürk/Ateş, s. 449; Fırtına, s. 104.

⁵⁹⁹ Öztan, Aile, s. 1218; Akıntürk/Ateş, s. 451; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 384; Kılıçoğlu, Aile, s. 533.

⁶⁰⁰ Fırtına, s. 104; Öztan, Aile, s. 833.

⁶⁰¹ Akıntürk/Ateş, s. 451. Türk Medeni Kanunu'nun 365'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında, "*Hakim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre, ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir*" hükmü bulunuyorsa da bu fıkradan yardım nafakasının sadece irat şeklinde ödeneceği sonucuna varamayız. Bunun yanında, uygulamada yardım nafakasının genellikle bir miktar para verilmesi şeklinde hükmedildiği görülmektedir; bkz. Öztan, Aile, s. 1218; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 385; Kılıçoğlu, Aile, s. 533.

talep tarihinden başlamak üzere hükmedilebilir. Bunun yanında, her iki nafaka türünde de nafaka miktarının azaltılması, arttırılması veya kaldırılmasının talep edilmesi mümkündür⁶⁰².

B. Yoksulluk Nafakasının Tedbir Nafakası İle Karşılaştırılması

Tedbir Nafakası; Türk Medeni Kanunu'nun 169'uncu maddesinde düzenlenen ve çalışmamızın birinci bölümünde ele aldığımız⁶⁰³ boşanma davasının açılmasından boşanma kararının kesinleşmesine kadar söz konusu olan ve geçici önlemler başlığı altında, eşlerin ve çocukların geçiminin temini için ödenmesi öngörülmüş olan nafakadır. Nafaka, geçinmek için yardıma ihtiyacı olan eş için ödendiğinde tedbir niteliğinde "bakım", çocuklar için ödendiğinde ise tedbir niteliğinde "iştirak" nafakası olur⁶⁰⁴.

Yoksulluk nafakasına boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren hükmedilebilirken⁶⁰⁵, tedbir nafakasına ayrılık veya boşanma davası süresince hükmedilir⁶⁰⁶.

Yoksulluk nafakası ve tedbir nafakası kusuru unsuru yönünden farklılık arz eder. Başka bir ifadeyle, tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka alacaklısı olan tarafın kusurunun derecesi önemi değilken⁶⁰⁷, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için

⁶⁰² **Öztan**, Aile, ss. 836, 1219; **Dural/Öğüz/Gümüş**, ss. 160, 387; **Akıntürk/Ateş**, ss. 303, 452.

⁶⁰³ Bkz. Bölüm 1, II. D. 2.

⁶⁰⁴ **Kılıçoğlu**, Aile, s. 132; **Öztan**, Aile, ss. 747, 759; **Dural/Öğüz/Gümüş**, ss. 135-136; **Akıntürk/Ateş**, ss. 285-286; **Erdem**, ss. 154, 158.

⁶⁰⁵ **Köseoğlu/Kocağa**, s. 204; **Öztan**, Aile, s. 837; **Akıntürk/Ateş**, s. 305; **Ceylan**, s. 114; **Köprülü/Kaneti**, s. 196; **Girgin**, s. 205.

⁶⁰⁶ **Akıntürk/Ateş**, s. 285; **Öztan**, Aile, s. 747; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 135; **Ceylan**, s. 36; **Kılıçoğlu**, Aile, ss. 119-120; **Erdem**, s. 157.

⁶⁰⁷ Türk Medeni Kanunu 169'ncı maddesinde taraf kusurları ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır.

nafaka alacaklısı olan tarafın nafaka talep edilen tarafa göre daha az kusurlu olması gerekir⁶⁰⁸.

Tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka alacaklısı olan tarafın yoksulluğa düşmesi şartı aranmazken, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için ise nafaka talep eden tarafın boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olması gerekir⁶⁰⁹. Bundandır ki; yoksulluk nafakası miktarı olarak, nafaka alacaklısı olan tarafın yoksulluğa düşmeyecek kadar geçimini sağlayabilmesi kriter olarak alınırken, tedbir nafakasının miktarı belirlenirken nafaka alacaklısı olan tarafın ve çocuğun evlilik birliği devam ederken sürdürdükleri hayat standartlarını devam ettirebilmeleri kriter olarak alınır⁶¹⁰.

Mahkemenin yoksulluk nafakasına hükmedebilmesi için nafaka alacaklısı olan tarafın talebinin bulunması gerekiyorken, ayrılık veya boşanma davası esnasında mahkemenin tedbir nafakası kararı verebilmesi için talep şartı aranmaz mahkeme bu tedbirleri re'sen alır⁶¹¹.

Tedbir nafakası boşanma davasının açıldığı tarihten geçerli olmak üzere, mahkemeye re'sen verilir ve boşanma kararının kesinleşmesi ile nafaka son bulur. Yoksulluk nafakası ise eğer diğer şartlar oluşmuşsa boşanma kararının kesinleşmesinden sonra verilir.

Yoksulluk nafakası sadece boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş lehine verilebilirken, tedbir nafakası boşanma veya ayrılık davası esnasında eşlerin ve çocukların bakımı, korunması ve barınması için verilebilir.

⁶⁰⁸ Bkz. Türk Medeni Kanunu madde 175.

⁶⁰⁹ **Perktaş**, s. 14; **Öztan**, Aile, s. 838; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 156; **Akıntürk/Ateş**, s. 303; **Şahin**, s. 89.

⁶¹⁰ **Gençcan**, **Ömer Uğur**, Aile Hukuku, Ankara 2011, s. 842; **Öztan**, Aile, s. 752.

⁶¹¹ **Gençcan**, Aile, s. 105; **Öztan**, Aile, s. 747; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s. 134; **Akıntürk/Ateş**, s. 283; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 119; **Erdem**, s. 153; **Girgin**, s. 147.

C. Yoksulluk Nafakasının İştirak Nafakası İle Karşılaştırılması

Reşit olmayan çocuğa bakma yükümlülüğü anne ve baba olmanın doğal bir sonucu olduğu için evlilik birliği devam ederken de boşanma veya ayrılık kararı verildiğinde de bu yükümlülük anne ve babaya aittir.

Bununla birlikte, boşanma ve ayrılık kararı verildiğinde reşit olmayan çocuğun velayeti eşlerden birine verileceği için velayet kendisinde bırakılan eş çocuğa bakmakla yükümlü olur, fakat diğer eşten çocuğun bakımı için iştirak nafakası talep edebilir⁶¹². İştirak nafakasının ödenmesi ile boşanma veya ayrılık kararı nedeniyle velayet hakkı kendisine verilmeyen eş de çocuğun bakımına katılmış olur⁶¹³.

İştirak nafakası; yine çalışmamızın birinci bölümünde yer verdiğimiz⁶¹⁴, Türk Medeni Kanunu'nun 182'nci maddesinin 2'nci fıkrasının f bendinde yer verilen velayetin anne veya babadan birine bırakılması halinde velayet kendisine verilmeyen eşin çocuğun geçimine katkıda bulunmak için ödemek durumunda olduğu nafakadır. Bu nafaka geçici bir tedbir olarak düzenlenmiş olmayıp esas karar ile birlikte verilir ve kural olarak çocuğun ergin olmasına kadar ödenir. Nafaka yükümlüsü de çocuğun velayeti kendisine verilmeyen eştir.

Yoksulluk nafakası eşlerden birinin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmemesi için diğer eşin verdiği nafaka olup, ancak yoksulluğa düşme ihtimali olan eşin talep etmesi üzerine mahkeme tarafından karar verilebilir⁶¹⁵. Ancak, Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre, iştirak nafakası ödenmesine herhangi bir talep olmasa bile mahkemece re'sen karar verilebilir⁶¹⁶.

⁶¹² Kılıçoğlu, Aile, s. 133; Öztan, Aile, s. 759; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 136.

⁶¹³ Fırtına, s. 106; Öztan, Aile, s. 759; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 136; Akıntürk/Ateş, s. 286; Erdem, s. 158.

⁶¹⁴ Bkz. Bölüm 1, II. D. 3.

⁶¹⁵ Akıntürk/Ateş, s. 303; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 156; Feyzioğlu, s. 399; Tutumlu, s. 1288; Kılıçoğlu, Aile, s. 134; Öztan, Aile, s. 836; Ceylan, s. 107; Erdem, s. 201.

⁶¹⁶ Akıntürk/Ateş, s. 316.

İştirak nafakası süre ile sınırlıdır, çünkü çocuğun reşit olmasına kadar ödenir. Ancak, irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasında, mahkeme bu nafakanın belirli bir süre ile ödeneceğine dair bir sınırlama getirmemiş ise yoksulluk nafakası süresiz olarak verilir⁶¹⁷.

Türk Medeni Kanunu'nun 175'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre, yoksulluk nafakası talep eden eşin diğer işten daha az kusurlu olması gerekir. Ancak, iştirak nafakası çocuğun velayeti kendisine bırakılmayan eşin çocuğun bakımı için ödediği bir nafaka olup eşlerin kusur durumlarından etkilenmez.

D. Yoksulluk Nafakasının Maddi Tazminat İle Karşılaştırılması

Türk Medeni Kanunu'nun 174'ncü maddesinde, boşanma yüzünden mevcut veya beklenen menfaatleri zarar gören eşin, diğer eşten tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir. Bu maddeye istinaden tazminat talep eden eşin boşanmaya sebep olan olaylarda diğer işten ya daha az kusurlu olması ya da hiç kusurunun olmaması gerekir⁶¹⁸. Ancak, yoksulluk nafakasında boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan eşe ekonomik yardımda bulunulması suretiyle sosyal bir amaç güdüldüğü için⁶¹⁹ yoksulluk nafakası talep eden eşin kusurunun diğer eşin kusurundan daha ağır olmaması yeterli kabul edilmiştir.

Her iki tarafın kusurlarının birbirine eşit olması veya her iki tarafın kusursuz olması halinde maddi tazminata hükmedilemezken, diğer şartları oluşmuşsa yoksulluk nafakasına hükmedilebilir⁶²⁰.

⁶¹⁷ Akıntürk/Ateş, s. 303; Öztan, Aile, s. 845; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 158; Ceylan, s. 116.

⁶¹⁸ Bkz. Bölüm 2, II. B. 3. a. ac.

⁶¹⁹ Öztan, Aile, s. 832; Akıntürk/Ateş, s. 302; Feyzioğlu, s. 397; Ceylan, s. 104.

⁶²⁰ Akıntürk/Ateş, s. 303; Öztan, Aile, s. 838; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 156; Ceylan, s. 110; Erdem, s. 200.

Kendisinden maddi tazminat talep edilen tarafın boşanmaya neden olan olaylarda kusurlu olması aranırken, yoksulluk nafakası talebinde nafaka yükümlüsünün kusurlu olması aranmamaktadır⁶²¹.

Boşanma nedeniyle taraflardan biri lehine maddi tazminata hükmedilmiş olması, aynı taraf lehine ayrıca yoksulluk nafakasında hükmedilmesine engel değildir. Fakat lehine maddi tazminata hükmedilmiş olan taraf, ayrıca yoksulluk nafakası da talep etmiş ise hükmedilen maddi tazminatın miktarı göz önüne alınarak, bu tazminata rağmen yoksulluğa düşölüp düşölemeyeceğı araştırılarak hüküm kurulmalıdır⁶²².

Yoksulluk nafakasının amacı, boşanmaya sebep olan olaylarda daha az kusurlu olan tarafın boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesinin önlenmesi olduğı için yoksulluk nafakasının miktarı mevcut ve beklenen menfaatlerin karşılığını da barındıran maddi tazminattan daha yüksek miktarda olamaz. Yine, maddi tazminat miktarının tespitinde, eşlerin evlilik birliğı içindeki hayat standartları göz önüne alınırken, yoksulluk nafakasında ise eşin boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması esas alındığından yoksulluk nafakası miktarı maddi tazminat miktarından fazla olamaz⁶²³.

⁶²¹ Bu nedenle, tam ehliyetsiz olan davalı taraf kusurlu olarak kabul edilemeyeceğı için kendisinden maddi tazminat istemiyorsa da diğér şartları oluşmuşsa tam ehliyetsiz olan davalı tarafın yoksulluk nafakası ödemesine karar verilebilir; bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 303; **Öztañ**, Aile, s. 839; **Feyzioğlu**, s. 398; **Ceylan**, s. 110; **Yıldırım**, Aile, s. 90; **Schwarz**, Aile, s. 175; **Kılıçoğlu**, Aile, s. 135; **Saymen/Elbir**, s. 281.

⁶²² **Kaçar**, s. 224; **Öztañ**, Aile, s. 844.

⁶²³ **Fırtına**, s. 108.

SONUÇ

Toplumun temeli olarak kabul edilen ailenin devamının sağlanmasında hem aile bireylerinin hem de toplumun büyük yararları vardır. Düzenli bir aile yaşantısı ve sağlıklı ve huzurlu aile ortamı hem evlilik birliğinin tarafları hem de çocuklar açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte, eğer sağlıklı ve mutlu aile ortamı sağlanamıyorsa boşanma kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkar.

Evliliğin bir insanın hayatında dönüm noktası olarak kabul edilebilecek en önemli değişimlerden biri olması gibi boşanma kararı da evlilikte olduğu gibi kritik değişimleri beraberinde getirir. Evlenme ile birlikte kişinin karakteri, ailevi yapısı, iktisadi durumu gibi hususlar kişinin yaşamında değişecek, boşanma ile de bu durumlar kendiliğinden önceki haline dönüşmeyecektir. Özellikle çocuğun doğması ile eşler arasında dönüşü çok zor ve belki imkansız yeni bir bağ oluşmuş olacaktır.

Tarafların kusuru olsun veya olmasın pek çok faktör nedeni ile eşler artık evlilik birliğinin devamının imkansız olduğu düşüncesi ile boşanmak isteyebilirler. Ancak, eşlerin evlilik ile değişen yaşamları, boşanmanın gerçekleşmesi ile yeni değişikliklere ve çoğu zaman da oldukça sancılı geçen süreçlere maruz kalacaktır.

Duygusal yönü oldukça ağır olan evlilik birliğinin bozulması sürecinin de duygusal yönden pek çok çalkantının yaşandığı bir süreç olması ve boşanmanın zaten içinde uyuşmazlığı barındırıyor olması nedeni ile tarafların birbirlerinin hak ve menfaatlerini ihlal etme ihtimallerinin yoğunluğu ve aile kurumunun kamusal yönünün ağır basması nedeni ile boşanan eşlerin hak ve menfaatleri yasal düzenlemelerle koruma altına alınmıştır.

Boşanma konusunda birbirine ters eğilim ve düşünceler söz konusu olup bu konuda ileri sürülen ve çeşitli hukuk sistemlerinde benimsenen görüşler; boşanmaya yer vermeyen görüş, boşanmanın serbest olması görüşü ve boşanmanın bir sebebe dayanarak hakim

hükmü ile gerçekleşmesi görüşleridir. Hukuk sistemimizde boşanmanın bir sebebe dayanarak hakim hükmü ile gerçekleşmesi görüşü benimsenmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nun 161'inci ile 166'ncı maddeleri arasında boşanma nedenleri düzenlenmiş, zina, hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış, suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı özel boşanma nedenleri olarak, evlilik birliğinin temelden sarsılması, anlaşmalı boşanma ve ortak hayatın yeniden kurulamaması ise genel boşanma sebepleri olarak kabul edilmiştir.

Boşanma kararı ile evlilik birliğinin sona ermesinin eşler yönünden birtakım mali sonuçları olduğu gibi kişisel sonuçları söz konusu olup boşanmanın ayrıca çocuklar ile ilgili sonuçları da söz konusu olur.

Maddi ve manevi tazminat talepleri ile nafaka ödenmesi boşanmanın en önemli mali sonuçlarından olup, aile hukukunda önemli bir yer tutmaktadır.

Boşanmanın bir diğer mali sonucu ise ölüme bağlı tasarrufların iptalidir ki, bu kapsamda, ölüme bağlı tasarruf türlerinden tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetname ile ve iki taraflı hukuki işlem olan miras sözleşmesi ile kazanılmış olan haklar boşanma kararı ile kaybedilir.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci ve 2'nci fıkralarında düzenlenen maddi ve manevi tazminat talepleri sadece boşanmanın gerçekleşmesi halinde söz konusu olabileceği bu fıkralarda açıkça ifade edilmiş olup, bu talepler boşanmanın ferî niteliğindedirler.

Evlenme aile hukukuna özgü bir sözleşme olduğu için boşanmadaki tazminatın niteliği ile sözleşmeden kaynaklanan tazminatların niteliği birbirlerinden farklıdır. Zira boşanma ile meydana gelen zarar, sözleşmenin ifa edilmesi ile ilgili bir zarar değil, aile kurumundan doğan yükümlülüklerin ihmal ve ihlalinden kaynaklanan zarardır. Bu zarar mevcut ve boşanmadan kaynaklanan bir zarar olmalıdır ve Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesine göre tazmin edilir.

Boşanmadan kaynaklanan maddi ve manevi tazminat talepleri ile ilgili Türk Medeni Kanunu'ndaki düzenlemeler, Türk Borçlar Kanunu'ndaki düzenlemeye göre, daha özel nitelikte olduğu için bu taleplerde Türk Medeni Kanunu'ndaki hükümler, bunların yeterli olmaması halinde ise Türk Borçlar Kanunu'ndaki hükümler uygulanır.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, mevcut ya da beklenen herhangi bir menfaati boşanma nedeni ile zedelenen kusursuz ya da daha az kusurlu eşin kusurlu olan eşten uygun bir maddi tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir.

Boşanma nedeni ile maddi tazminat talebinin, tazminat talep eden eşin evlilik birliğindeki hayat standardının boşanmadan sonra da devam ettirebilmesine yönelik olması göz önüne alındığında, boşanma nedeni ile maddi tazminat talebinin amacının kusursuz veya daha az kusurlu olan eşin boşanma nedeniyle ortaya çıkan zararının giderilmesi olduğu söylenebilir.

Maddi tazminatın maddi şartları; zarara uğranılması, tazminat talep edilen eşin kusurlu olması, tazminat talep eden eşin kusurunun olmaması ya da daha az kusurlu olması, nedensellik bağının bulunması ve hukuka aykırılık unsurunun bulunması, şekli şartları ise; boşanma kararı bulunması, talep olması, talebin süresinde olmasıdır.

Boşanma nedeni ile talep edilen maddi tazminat, kusursuz ya da daha az kusurlu olan eşin boşanma ile karşı karşıya kalması sonucunda katlanmak zorunda olduğu maddi zorlukların ve kayıpların karşılığıdır. Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, uygun bir tazminattan bahsedildiği için tazminat miktarı belirlenirken tazminat hukukunda benimsenen tarafların sosyal ve ekonomik durumları, ekonomik şartlar, paranın satın alma gücü gibi hususlar ve Türk Medeni Kanunu'nun 4'üncü maddesinde yer verilen hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurulacaktır.

Uygulama ve doktrinde bazı ölçütler kullanılarak tazminat miktarının doğru hesaplanması amaçlanmış ise de bu ölçütler kullanılsa bile tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının tam olarak tespit edilmesi her zaman mümkün olmayabilir.

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin çok yaygın olması nedeni ile tarafların kayıtlı gelirleri üzerinden değerlendirme yapıldığında çoğu zaman tazminat yükümlüsü olan eşin ekonomik şartlarının zayıf olduğu sonucuna varılabilmektedir. Diğer bir deyişle, tazminat talep edilen eşin ekonomik durumunun görünenden daha iyi olmasına rağmen bu durumun tazminat talep eden eş tarafından ispat edilememesi, kusursuz veya daha az kusurlu, ekonomik durumu da zayıf olan ve tazminat isteyen eşin hak ettiğinden daha az tazminat alabilmesine yol açabilmektedir.

Tazminat hukukunun genel prensibine göre, tazminat miktarının uğranılan zarardan fazla olamaması gerektiği için maddi tazminat miktarı belirlenirken, tazminat talep eden eşin uğramış olduğu zarardan daha fazlasına hükmedilmemesine dikkat edilmelidir.

Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında, açıkça kusura dayanan tazminat sorumluluğu kabul edildiği için boşanmaya sebep olan olaylarda kusurlu olmayan eşin tazminat sorumluluğu da olmayacaktır. Bunun yanında, Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinde, tazminat talep eden eşin kusuru ile ilgili mutlak bir ölçü getirilmemiş, davacının kusursuz olması ya da davalıya göre daha az kusurlu olması yeterli görülmüştür.

Meydana gelen zarar ile boşanma arasında illiyet bağının bulunması gerektiğinden, davacının mevcut ve beklenen menfaatlerinde meydana gelen zarar boşanmadan kaynaklanmış olmalı, boşanma ile sebep sonuç bağı olmayan menfaat kayıpları maddi tazminat kapsamında yer almamalıdır. Bu konuda önemli olan bir diğer husus ise zararın hukuka aykırı bir fiil ile başka bir ifade ile haksız bir şekilde meydana getirilmiş olmasıdır.

Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesine göre, hakim tarafların ekonomik ve sosyal durumları ve olayın özelliklerine göre, maddi tazminatın toptan veya irat biçiminde ödenmesine karar verebilir.

Boşanma halinde manevi tazminat ise Türk Medeni Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında, boşanmaya neden olan hadiseler nedeniyle kişilik hakları saldırıya

uğrayan tarafın kusurlu olan diğer taraftan uygun miktarda manevi tazminat ödemesini talep edebileceği hükme bağlanmıştır.

Boşanma halinde manevi tazminatın şekil şartları davacının kişilik hakkının zedelenmesi, tazminat talep eden tarafın kusursuz veya daha az kusurlu olması, manevi tazminat talep edilen tarafın kusurlu olması, nedensellik bağının bulunması ve hukuka aykırılık unsurunun bulunmasıdır.

Manevi tazminat miktarı boşanmaya sebep olan olayın ağırlığı göz önüne alınarak, tazminatı talep eden tarafın kişilik haklarının boşanma nedeni ile nasıl ve ne derecede zarar görmüş olduğunun hakim tarafından saptanması ile tespit edilir.

Boşanmanın mali sonuçlarından bir diğeri de yoksulluk nafakasıdır. Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesinde, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan eşin, kusuru daha az olmak kaydıyla geçimini sağlamak amacıyla diğer taraftan ödeme gücü çerçevesinde süresiz olarak nafaka talep edebileceği ve nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Yoksulluk nafakası ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmakta olup, evlilik birliği esnasında eşler arasında var olması gereken dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, bu evlilik birliği sona erdikten sonra bile kısmen devam etmesi anlamına gelir.

Türk Medeni Kanunu'nun 175'inci maddesi, boşanmadan sonra yoksulluğa düşebilecek olan tarafın korunmasını amaçladığı için yoksulluk nafakası karşı tarafa yükletilen bir tazminat veya verilen bir ceza niteliğinde değildir. Bu sonuca kusursuz eşin dahi yoksulluk nafakası ödemek yükümlülüğü altında olmasından da varılmaktadır.

Kural olarak, yoksulluk nafakasının süresiz olarak düzenlenmiş olması nedeni ile bu nafaka taraflardan birinin ölümüne kadar devam eder. Ancak, Türk Medeni Kanunu'nun 176'ncı maddesinin 3'üncü fıkrasında, belirli şartların gerçekleşmesi ile nafakanın daha önce sona erebileceği de düzenlenmiştir.

KAYNAKÇA

AKINTÜRK, Turgut /ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt, Yenilenmiş 21. Baskı, Ankara 2019.

AKİPEK ÖCAL, Şebnem, Kişisel Durum Sicillerinde Kadının Evlenme ve Boşanma Hallerinde Durumu, II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu 8-9 Mart 2019, C. 1, Ankara 2019, ss. 373-387.

AKYÜZ, Emine, Çocuğun Aile İçerisinde Korunması ve Hâkimin Velayet Hakkına Müdahalesi, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri, 17-18 Kasım 1995, İstanbul Barosu Yayını, S. 22184, ss. 39-54.

ANTALYA, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 2017 (: Borçlar).

ANTALYA, Osman Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi, Cevdet Yavuz'a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, Y. 2016, ss. 221-252 (:Manevi).

ANTALYA, Osman Gökhan/TOPUZ, Murat, Marmara Hukuk yorumu Medeni Hukuk Giriş-Temel Kavramlar-Başlangıç Hükümleri, C. I, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2021 (:Medeni).

ANTALYA, Osman Gökhan, Marmara Hukuk Yorumu Miras Hukuku C. III, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2019 (:Miras).

ARAS, Bahattin, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, 2. Baskı, Ankara 2011 (:Boşanma).

ARAS, Bahattin, Sadakat Yükümlülüğünün İhlal Edilmesi Halinde Eşin ve Üçüncü Kişinin Manevi Tazminat Sorumluluğu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 11, S. 116, Y. 2016, ss. 14-23 (:Manevi).

ARBEK, Ömer, Boşanmanın Mali Sonuçları, AÜHF Dergisi, C. 54, S. 1, Y. 2004, ss.115-163.

ARKAN SERİM, Azra, “Yoksulluk Nafakası”, İÜHF Mecmuası, C. 65, S. 1, Y. 2007, ss. 285-302.

ATMACA ÜLKÜ, Hande, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Protokolü, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.

BAŞAK MAKARACI, Aslı/ ÇEVİK ÖKTEM, Seda, Yoksulluk Nafakası Süreye İlişkin Çözüm, Güncel Hukuk, S. 125, Y. 2019, ss. 20-21.

BAŞEĞMEZ, Merve, Kadınların Soyadı Mücadelesinde Zafer, Hukuk Gündemi Dergisi, S. 2014/1, Ankara 2014, ss. 31-33.

BAŞPINAR, Murat, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Özellikle Maddi ve Manevi Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

BERKİ, Şakir, Boşanma ve Ayrılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 32, S. 1, Y. 1975, ss. 135-154.

BİLGİN YILMAZ, Esra Pınar, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul 2016.

BİÇER YENER, Ilgın, Boşanmada Maddi Tazminat, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

BİRSEN, Kemaleddin, Medeni Hukuk Dersleri, Umumi Esaslar-Şahsın Hukuku-Aile Hukuku, 4. Bası, İstanbul 1958.

BOZDAĞ, Gonca Gülfem, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Ankara 2015.

BULUT, Harun, Aile Hukukunda Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, İstanbul 2007.

BURCUOĞLU, Haluk, Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası İle İlgili Gözlemler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, Y. 2018, ss. 1-12.

CEYLAN, Ebru, “Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları”, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.

ÇETİN, Elif, Yoksulluk Nafakası Tartışmaları Üzerine, Hukuk Gündemi Dergisi, S. 1, Y. 2019, ss.59-63.

ÇETİNER, Bilgehan, Aldatılan Eş Manevi Tazminat Talep Edebilir Mi?, Prof. Dr. İlhan Ulusan’a Armağan, C. I, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, C. 15, S. 2, Y. 2016, ss. 513-528.

ÇİTAK, Burçin, Yoksulluk Nafakası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 1, Y. 2016, ss. 241-257.

DEDE, İsmail, Türk Boşanma Hukukuna Farklı Bir Yaklaşım: Zina ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Arasındaki Keskin Sınır, MÜHF-HAD Özel Sayı, Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu’na Armağan, Y. 2016, ss. 643-664.

DEMİR, Remzi, Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri Ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar, TBB Dergisi, S. 147, Y. 2020, ss. 221-249.

DEMİRBAŞ, Ali, Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, Y. 2018, ss. 219-235.

DİKMEN, Cemil, Boşanmada Maddi Zarar ve Tazmini, Yargıtay Dergisi, C. 8, S. 1-2, Y. 1982, ss. 363-388.

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2020.

DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut, Türk Özel Hukuku C. IV Miras Hukuku, İstanbul 2021.

ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2018.

ERDOĞAN, İhsan/KESKİN, Dilşad, Türk Medeni Hukuku(Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku), Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2020.

EREN, Fikret, Borçlar Genel Hukuku, 22. Baskı, İstanbul 2017 (:Borçlar).

EREN, Fikret, “Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyyet Bağ Teorisi”, AÜHF Yayınları, No. 361, Ankara 1975 (:İlliyyet Bağ).

ERGÜN TOPÇU, Melike, “Pek Kötü Davranış Sebebiyle Boşanma”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

ERLÜLE, Fulya, İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet, Ankara 2019.

ERMAN, Hasan, Medeni Hukuk Dersleri (Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku, 7. Basım, İstanbul 2020.

ERSÖZ, Oğuz, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, İstanbul 2018, ss. 111-146.

FEYZİOĞLU, Feyzi N., Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1986.

FIRTINA, Esra, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Ankara 2019.

GAYRETLİ AYDIN, Seda, Kadın ve Kanuni Bekleme Süresi, TBB Dergisi, S. 136, Y. 2018, ss. 263-292.

GELMEZ, Ezgi, Yoksulluk Nafakasının Süresine İlişkin Güncel Gelişmeler, Terazi Hukuk dergisi, C. 14, S. 159, Y. 2019, ss. 2143-2155.

GENÇCAN, Ömer Uğur, Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2011 (:Aile).

GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2019 (:Boşanma).

GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2017 (:Tazminat).

GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Tazminat Nafaka Hukuku Yargıtay Uygulaması Bilimsel Açıklama ve En Son İçtihatlar, Ankara 2015 (:Nafaka).

GENÇCAN, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanunu Yorumu, C. I, Ankara 2015.

GİRGİN, Yasin, Evlilik Birliğinin Sona Ermesi, Ankara 2013.

GÖZÜTOK, Gülfer, Terk Sebebiyle Boşanma, Ankara 2019.

GÜNAY, Buket, Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat, Ankara 2019.

GÜNEŞLİOĞLU, Filiz, Boşanma ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.

GÜVEN, Kudret, Türk, İsviçre ve Alman Hukuklarında Boşanma Sebepleri ve Esasları Hakkında Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Y. 2015, ss. 35-56.

HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2020.

HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona, Aile Hukuku I, İstanbul 1993.

HELVACI, Serap, İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 2, İstanbul 2002, ss. 1151-1169.

İMRE, Zahit/ERMAN, Hasan, Miras Hukuku, 15. Basım, İstanbul 2021.

İNCE, Nurten, Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukuku’nda Evlilik Birliğinin Boşanma İle Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velayet, TAAD, Y. 9, S. 34, Nisan 2018, ss. 189-229.

İPEK, Ali İhsan, “Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana bilim dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.

İPEKÇİ, Nazım, Mukayeseli Yeni Medeni Kanun ve Değişikliklerin Kapsamı, 2. Bası Ankara 2003.

KAÇAR, Osman, Boşanmada Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993.

KAHRAMAN, Zafer, Yoksulluk Nafakası Hakkındaki Güncel Meselelerin Kadın Hakları Bakımından Değerlendirilmesi, II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu 8-9 Mart 2019, C. 1, Ankara 2019, ss. 115-124(:Sempozyum).

Kahraman, Zafer, Boşanmada Yoksulluk Nafakasının Miktarı Ve Süresi, Prof. Dr. Necla Giritlioğlu'na Armağan, İstanbul 2020, ss. 345-378(:Nafaka).

KARAASLAN, Erol, Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat, Manisa Barosu Dergisi, S. 72, Y. 2000, ss. 19-33.

KARABULUT, Ayşe Kübra, “Türk Medeni Kanunu’nun 162. ve 163. Maddelerine Dayanılarak Açılan Boşanma Davaları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2018.

KARAHASAN, Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku Manevi Tazminat, 6. Bası, İstanbul 2001.

KAVAK, Yalçın, Medeni Hukuk’un Temel Kavram ve Kurumları, 2. Baskı, İstanbul 2019.

KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, Medeni Hukuk Bilgisi, 4. Baskı, Ankara 2017.

KESKİN, Alper, Boşanma Davaları 1. Cilt, 1. Baskı, Ankara 2017.

KICALIOĞLU, Mustafa, 4721 Sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu’na Göre Boşanma Halinde Maddi ve Manevi Tazminat, Ankara Barosu Dergisi, S. 2002/2, Ankara 2002, ss. 39-53.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Aile Hukuku, 4. Bası, Ankara 2019 (:Aile).

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Manevi Tazminatın Hukuksal Niteliği, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, Y. 1984, ss. 15-22 (:Tazminat).

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Medeni Hukuk Temel Bilgiler, Gözden Geçirilmiş – Güncellenmiş 7. Bası, Ankara 2018.

KILIÇOĞLU YILMAZ, Kumru, Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu, Ankara Barosu Dergisi, S. 2014/4, Ankara 2014, ss. 579-592.

KIRBAŞ, Özlem, Türk Hukuku'nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma: (MK.m.134/III), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

KIRMIZI, Ali E., Boşanmanın Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

KOCABAŞ, Gediz, Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 1, Y. 2013, ss. 357-391.

KONCA, Nesibe K., Süresiz Nafaka Tartışmaları, Kriter Dergisi, S. 43, Y. 2020, ss. 92-93.

KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1985/1986.

KÖSEOĞLU, Bilal /KOCAAĞA. Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, Ankara 2009.

KULAKLI, Emrah, Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, Y. 2018, ss. 237-268.

KURU, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2018.

MEDAR, Arzu Ahsen, Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla Süresiz Yoksulluk Nafakasına İlişkin Çözüm Önerileri, II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu 8-9 Mart 2019, C. 1, Ankara 2019, ss. 124-134.

NOMER, N.Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş 17. Bası, İstanbul 2020.

ODABAŞI, Büşra, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 2, Mart-Nisan 2020, ss. 44-83.

OĞUZ, Cemal, Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IV, S. 1-2, Haziran-Aralık 2000, ss. 23-37.

OĞUZMAN, M.Kemal/BARLAS Nami, Medeni Hukuk, 25. Bası, İstanbul 2020.

OĞUZMAN, Kemal/DURAL, Mustafa, Aile Hukuku, İstanbul 1994.

OĞUZMAN, Kemal/ÖZ M.Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, İstanbul 2020.

OKAN KOÇ, Yasemin, Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranış Sebebi İle Boşanma, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı, MHB, C. 35, S. 1, Y. 2015, ss. 29-46.

ÖCAL, Mesut, Yoksulluk Nafakasının Süresi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

ÖNCÜ, Azim/ASLAN, Bayram, Haksız Fiilden Doğan Manevi Zarar, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

ÖZDEMİR, Nevzat, Türk-İsviçre Hukuku'nda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul 2003.

ÖZDEMİR, Nevzat, Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003.

ÖZŞENOL, Yaren Didem, Boşanma ve Ayrılık Davalarında Alınacak Geçici Önlemler, İstanbul Barosu Dergisi, C. 94, S. 4, Temmuz 2020, ss. 62-78.

ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara 2015 (:Aile).

ÖZTAN, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, 45. Baskı, Ankara 2020 (:Temel Kavramlar).

ÖZTAN, Bilge, Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle), 11. Bası, Ankara 2020 (:Miras).

ÖZTAN, Bilge, Türk Medeni Kanunu'na Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler Özellikle Boşanma, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz' e Armağan, Ankara 2003, ss. 713-728 (:Boşanma).

ÖZTAN, Bilge/ÖZTAN, Fırat, Boşanmada Birlikte Velayet ve Birlikte Velayetin Uygulanmasına İlişkin Modeller, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, Nisan-Mayıs 2020, ss. 2569-2609.

ÖZUĞUR, Ali İhsan, Gerekçeli Açıklamalı İçtihatlı Nafaka Hukuku Kanunlar Milletlerarası Sözleşmeler Yönetmelikler, Güncellenmiş 6. Bası, Ankara 2015.

ÖZYAZGAN, Özge, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019.

PERKTAŞ, Hatice, Boşanmada Yoksulluk Nafakası, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

REİSOĞLU, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, İstanbul 2014.

RUHİ, Ahmet Cemal, Boşanma ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, İstanbul 2003 (:Boşanma).

RUHİ, Ahmet Cemal, Nafaka Hukuku, Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara 2010 (:Nafaka).

SAPAN, Oğuzhan, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Ankara 2016, ss. 365-388.

SARI, Suat, Uygulamalı Miras Hukuku, İstanbul 2020.

SAYMEN, Ferit H, Manevi Zararı ve Tazmini Sureti, İstanbul 1940.

SAYMEN, Ferit H./ ELBİR, Halid K., Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1960.

SEÇER, Öz, Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, Y. 2016, ss. 259-286.

SCHWARZ, Andreas B., Borçlar Hukuku Dersleri, Cilt 1, İstanbul Üniversitesi Yayınlar, İstanbul Kardeşler Yayınevi, (Çeviren: Bülent Davran), İstanbul 1948 (:Borçlar)

SCHWARZ, Andreas B., Aile Hukuku, Cilt 1, İstanbul Üniversitesi Yayınlar, İstanbul Ülkü Matbaası, (Çeviren: Bülent Davran), İstanbul 1942 (:Aile).

SERİN OF, Emine, Boşanmada Maddi Tazminat, Adalet Dergisi, S. 33, Y. 2009, ss. 65-79 (:Maddi).

SERİN OF, Emine, Boşanmanın Mali Sonuçları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2008.

SEROZAN, Rona, Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım, Prof. Dr. Haluk Tandoğan 'un Hatırasına Armağan, Ankara 1990, ss. 67-101.

SOMKAN FIRAT, Aylin, Yoksulluk Nafakası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

ŞAHİN, Mustafa, Türk-İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXI, S. 3, Y. 2017, ss. 75-107.

ŞENER, Ülker, Kadın Yoksulluğu, Tevap Değerlendirme Notu, Tevap Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Eylül 2009, ss. 1-11.

TANDOĞAN, Haluk, Aile Hukuku Ders Notları (Teksir)(Tasnif ve cüzi ilaveler yapan Ayiter Nurşin), Ankara 1965 (:Aile).

TANDOĞAN, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku, İstanbul 2010 (:Mesuliyet).

TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atillâ, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 2003.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1990.

TİFTİK, Mustafa, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı, Ankara 1994.

TOKUŞ, Aylin, Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi Durumunda Birlikte Velayet, İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2020.

TOPUZ, Murat, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.

TUNCAY, Burak, Yoksulluk Nafakası, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, Y. 2019, ss. 191-224.

TUTUMLU, Mehmet, Boşanma Yargılaması Hukuku, C. 2, 2. Baskı, Ankara 2009.

UÇAKHAN, Sema Güleç, Maddi Tazminat Esasları ve Hesaplanması, 8. Baskı, Ankara 2017.

UZUN, Mine, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, 1. Bası, İstanbul 2013.

VELİDEDEOĞLU, H.Veldet, Türk Medeni Hukuku Cilt II, Aile Hukuku 5. Bası, İstanbul 1965.

YALÇINKAYA, Namık/KALELİ, Şakir, Yeni Boşanma Hukuku, C.II, Ankara 1988.

YAĞCI, Kürşad Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 76(1), Y. 2018, ss. 323-358.

YILDIRIM, Abdulkerim, Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, Y. 2016, ss. 59-88 (:Nafaka).

YILDIRIM, Abdulkerim, Türk Aile Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2014 (:Aile).

YILDIRIM, Sait, Boşanma Sebepleri Üzerine Bir Araştırma, ss. 13-43.

YILMAZ, Süleyman, Medeni Hukuk -1 Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku, Ankara 2020.

ZAFER, Ergün, Boşanma Davaları, 4. Baskı, Ankara 2009.

ZARARSIZ, Abdulmüttalüp, Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2019.

ZEYTİN, Zafer/ ERGÜN, Ömer, Türk Medeni Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2020.

ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, Beşir/GÖKYAYLA, Emre, Medeni Hukuk (Giriş-Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku), 5. Bası, Ankara 1997.

ZEVKLİLER, Aydın /HAVUTÇU, Ayşe/ ERTAŞ, Şeref/ GÜRPINAR, Damla, Medeni Hukuk, Temel Bilgiler, 9. Bası, Ankara 2015.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

www.academia.edu

www.birgun.net

www.dergiler.ankara.edu.tr

www.dergipak.com.tr

www.evrensel.net

www.hukukmedeniyeti.org

www.hurriyet.com.tr

www.ilhanhelvacidersleri.com

www.jurix.com.tr

<https://www.kararara.com>

<https://karararama.yargitay.gov.tr>

<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr>

www.kazanci.com.tr

www.legalbank.net

www.lexpera.com.tr

<https://www.resmigazete.gov.tr>

www.sinerjimevzuat.com.tr

www.sozluk.gov.tr

www.tbbdergisi.barobirlik.org.tr

www.tevap.org.tr

www.turkhukusitesi.com